

At: Aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu
Corfforaethol

Dyddiad: 20 Medi 2018

Rhif Union: 01824706204

ebost: democrataidd@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Gyngorydd

Fe'ch gwahoddir i fynychu cyfarfod y **PWYLLGOR LLYWODRAETHU CORFFORAETHOL, DYDD MERCHER, 26 MEDI 2018** am **9.30 am** yn **YSTAFELL BWLLGOR 1A, NEUADD Y SIR, RHUTHUN**.

Yn gywir iawn

G Williams
Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd

AGENDA

RHAN 1 – ESTYNNIR GWAHODDIAD I'R WASG AC AELODAU'R CYHOEDD FOD YN BRESENNOL YN Y RHAN YMA O'R CYFARFOD

1 YMDDIHEURIADAU

2 DATGAN CYSYLLTIAD (Tudalennau 5 - 6)

Aelodau i ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu yn y busnes a nodwyd i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

3 MATERION BRYG

Hysbysiad o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B(4) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972.

4 COFNODION (Tudalennau 7 - 16)

Derbyn cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a gynhaliwyd ar 11 Gorffennaf 2018 (copi ynghlwm).

5 ADRODDIAD BLYNYDDOL IECHYD A DIOGELWCH (Tudalennau 17 - 52)

Ystyried adroddiad gan Reolwr Iechyd a Diogelwch Corfforaethol (copi ynghlwm) yn hysbysu'r aelodau ynglŷn â rhaglen waith a pherfformiad blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol.

6 SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU – YMHOLIADAU ARCHWILIO BLYNYDDOL 17/18 (Tudalennau 53 - 70)

Ystyried adroddiad gan y Prif Gyfrifydd (copi ynghlwm) i gyflwyno Llythyr Ymholiadau Archwilio ac ymateb y Cyngor i'r ymholiadau hynny.

7 CYMERADWYO DATGANIAD CYFRIFON (Tudalennau 71 - 224)

Ystyried adroddiad gan y Prif Gyfrifydd (copi ynghlwm) ar Ddatganiad Cyfrifon 2017/18.

8 Y WYBODAETH DDIWEDDARAF AR BROSES Y GYLLIDEB (Tudalennau 225 - 232)

Ystyried adroddiad gan Bennaeth Cyllid (copi ynghlwm) yn darparu trosolwg o'r broses i osod y gyllideb ar gyfer 2019/20.

9 ADRODDIAD GWELLA BLYNYDDOL SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU (Tudalennau 233 - 264)

Ystyried adroddiad gan Swyddfa Archwilio Cymru (copi ynghlwm) ar Adroddiad Gwella Blynyddol 2017/18.

10 DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL (Tudalennau 265 - 280)

Ystyried adroddiad gan Bennaeth Archwilio Mewnol (copi ynghlwm) yn diweddarau'r aelodau am gynnydd Archwilio Mewnol.

Derbyn y wybodaeth ddiweddaraf ar lafar ynglŷn â chanllaw ymarferol CIPFA.

11 ADRODDIAD DIWEDDARU – CYFLEUSTERAU CYHOEDDUS (Tudalennau 281 - 292)

Ystyried adroddiad gan y Prif Archwilydd Mewnol (copi ynghlwm) yn diweddarau'r aelodau am y cynnydd a wnaed o ran gweithredu cynllun gweithredu a oedd yn cyd-fynd ag adroddiad Archwilio Mewnol ar Gyfleusterau Cyhoeddus ym mis Ebrill 2018.

12 RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU CORFFORAETHOL (Tudalennau 293 - 296)

Ystyried rhaglen gwaith i'r dyfodol y pwyllgor (copi ynghlwm).

RHAN 2 - MATERION CYFRINACHOL

Dim

AELODAETH

Y Cynghorwyr

Mabon ap Gwynfor
Tony Flynn
Martyn Holland

Alan James
Barry Mellor
Joe Welch

Aelod Lleyg

Paul Whitham

COPIAU I'R:

Holl Gynghorwyr er gwybodaeth
Y Wasg a'r Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i,
(enw)

*Aelod /Aelod cyfetholedig o
(*dileuer un)

Cyngor Sir Ddinbych

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
(*dileuer un)

Dyddiad Datgelu:

Pwyllgor (nodwch):

Agenda eitem

Pwnc:

Natur y Buddiant:

(*Gweler y nodyn isod*)*

Llofnod

Dyddiad

Noder: Rhwng ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PWYLLGOR LLYWODRAETHU CORFFORAETHOL

Cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a gynhaliwyd yn Ystafell Gynadledda 1B, Neuadd y Sir, Rhuthun, dydd Mercher 11 Gorffennaf 2018 am 9.30 am.

YN BRESENNOL

Y Cynghorwyr Mabon ap Gwynfor, Tony Flynn, Alan James, Barry Mellor (Cadeirydd) a Joe Welch

Aelod Lleyg Paul Whitham

Roedd y Cynghorydd Julian Thompson-Hill, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol yn bresennol.

HEFYD YN BRESENNOL

Pennaeth Gwasanaethau'r Gyfraith, AD a Democraidaidd (GW), Pennaeth Cyllid (RW), Prif Gyfrifydd (SG), Prif Archwilydd Mewnol (LL), Archwilydd Mewnol (LH), Pennaeth Gwella a Moderneiddio Busnes (AS), Rheolwr Iechyd a Diogelwch Corfforaethol (GL), Rheolwr Cynllunio ac Adnoddau (IL) a Gweinyddwr Pwyllgorau (SJ)

Cynrychiolwyr Swyddfa Archwilio Cymru - Gwilym Bury a Michelle Phoenix

1 YMDDIHEURIADAU

Cafwyd ymddiheuriadau am absenoldeb gan y Cynghorydd Martyn Holland

Cafwyd ymddiheuriadau am absenoldeb gan y cynrychiolwyr o Swyddfa Archwilio Cymru, Anthony Veale.

2 DATGANIADAU O FUDDIANT

Fe wnaeth y Cynghorwyr Tony Flynn, Mabon ap Gwynfor a Joe Welch ddatgan cysylltiad personol yn eitem 9 ar y Rhaglen – Archwiliad Mewnol o Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion, gan eu bod yn Llywodraethwyr ysgol.

Fe wnaeth y Cynghorydd Barry Mellor a'r Aelod Lleyg Paul Witham ddatgan cysylltiad personol yn eitem 9 ar y Rhaglen – Archwiliad Mewnol o Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion, gan eu bod ag wyrion ac wyresau mewn ysgolion yn Sir Ddinbych.

3 MATERION BRYD

Ni chodwyd unrhyw fater bryd.

4 COFNODION

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a gynhaliwyd ar 6 Mehefin 2018.

Eitem 9 ar y Rhaglen – Canllawiau Ymarferol CIPFA ar gyfer Pwyllgorau Archwilio – datganodd yr Aelod Lleyg Paul Witham nad oedd wedi gwneud y sylw bod 'y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn Sir Ddinbych ag un o'r niferoedd isaf'. Dywedodd y Prif Archwilydd Mewnol mai hi oedd wedi datgan y sylw uchod.

Eitem 10 ar y Rhaglen - Archwilio Mewnol yr Uned Gaffael Gorfforaethol ar y Cyd – cododd yr Aelodau'r pwysigrwydd o fonitro'r berthynas waith ar y cyd.

PENDERFYNWYD yn amodol ar yr uchod, y dylid derbyn a chymeradwyo cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol fel cofnod cywir.

5 ADRODDIAD BLYNYDDOL UWCH-BERCHENNOG RISG GWYBODAETH

Roedd adroddiad gan y Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio (HBIM) eisoes wedi'i ddsbarthu.

Cyflwynodd y Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio'r adroddiad yn cwmpasu'r cyfnod o Ebrill 2017 i Fawrth 2018 ac yn rhoi manylion achosion o dorri'r Ddeddf Diogelu Data gan y Cyngor a oedd wedi bod yn destun ymchwiliad gan yr Uwch Swyddog Risg Gwybodaeth (SIRO). Mae hefyd yn ymdrin â chwynion am y Cyngor yn ymwneud â deddfwriaeth Rhyddid Gwybodaeth sydd wedi cael eu cyfeirio at Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth, ac yn rhoi rhywfaint o wybodaeth am geisiadau Mynediad i Wybodaeth/ Rhyddid Gwybodaeth a wneir i'r Cyngor. Mae Polisi Diogelu Data'r Cyngor yn gofyn am adroddiad blynyddol ar gynnydd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.

Nid oedd unrhyw doriadau sylweddol o'r Ddeddf Diogelu Data wedi bod yn y Cyngor ers 2017/18. Bu dau doriad mân o ddiogelu Data, roedd y rhain wedi'u hymchwilio gan yr Uwch Swyddog Risg Gwybodaeth. Nid oedd yr un yn cael ei ystyried yn ddigon difrifol i warantu adrodd i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth a darparwyd manylion yr achosion.

Daeth y Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) i rym 25 Mai 2018. Eglurodd yr Uwch Swyddog Risg Gwybodaeth am y rheoliadau newydd a'r fframwaith gyda chosbau llymach wrth fethu â chydymffurfio â'r rheolau newydd. Roedd Grŵp Llywodraethu Gwybodaeth wedi'i sefydlu yn 2017, yn cynnwys cynrychiolwyr o bob gwasanaeth. Roedd y grŵp wedi darparu fforwm er mwyn trafod y gofynion newydd a goruchwylio'r gwaith sy'n cael ei wneud. Roedd gwaith wedi parhau ar draws gwasanaethau i sicrhau bod yr holl ofynion yn cael eu bodloni. Fe wnaeth y Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio roi sicrwydd i aelodau, unwaith y byddai'r gwaith yn cael ei gwblhau, byddai Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad a byddai ei ganfyddiadau'n cael eu cyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.

Mae crynodeb o geisiadau Rhyddid Gwybodaeth a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol wedi eu cynnwys yn yr adroddiad. Darparodd Tabl 1 fanylion nifer y

ceisiadau a gwblhawyd ar gyfer 2014/15 i 2017/18. Roedd y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol wedi'u canoli ar feysydd penodol ac roeddent gan mwyaf yn gysylltiedig â busnes neu oddi wrth unigolion. Roedd manylion yn ymwneud â'r ymgeiswyr mwyaf aml dros y 12 mis diwethaf wedi'u cynnwys mewn tabl yn yr adroddiad. Yn 2017/18, ni ymchwiliwyd unrhyw gwynion am y Cyngor o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth.

Mewn ymateb i gwestiynau gan aelodau, cadarnhaodd y Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio fod y Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol yn gymwys i bawb. Roedd yn orfodol cydymffurfio â'r fframwaith. Rhwymedigaeth y Cyngor oedd monitro cwmnïau yr oedd â chytundeb â nhw.

Gan gyfeirio at nifer y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth a ddaeth i law, cadarnhaodd swyddogion fod ceisiadau am wybodaeth a ddaeth i law yn flaenorol wedi'u cofnodi a bod gwybodaeth wedi'i rhoi. Yn dilyn un toriad mân o ddata, roedd ymchwiliadau wedi digwydd i leihau'r lefel o risg a rheolyddion yn eu lle.

PENDERFYNWYD - bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn ac yn nodi cynnwys yr adroddiad.

6 DATGANIAD CYFRIFON DRAFFT

Roedd adroddiad y Prif Gyfrifydd, a oedd yn rhoi trosolwg o'r Datganiad Cyfrifon drafft ar gyfer 2017/18 a'r broses sy'n sail iddo, wedi ei gylchredeg ymlaen llaw.

Roedd gan y Cyngor ddyletswydd statudol i baratoi Datganiad Cyfrifon sy'n cydymffurfio â safonau cyfrifo cymeradwy. Roedd yn rhaid i aelodau gymeradwyo'r cyfrifon a archwiliwyd yn ffurfiol ar ran y Cyngor ac roedd y rôl hon wedi ei dirprwyo i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol. Roedd y cyfrifon drafft wedi'u cwblhau a'u llofnodi gan y Pennaeth Cyllid 15 Mehefin 2018. Roedd y cyfrifon drafft wedi bod ar gael i'w harchwilio yn ôl y gofyn ac yn agored ar gyfer archwiliad cyhoeddus o 9 Gorffennaf tan 3 Awst 2018.

Rhoddodd y Prif Gyfrifydd grynoded manwl o Atodiad 1, Datganiad Cyfrifon 2017/18, a chafwyd trafodaeth ynghylch y meysydd canlynol.

Ysgolion – fe wnaeth y Prif Gyfrifydd egluro ei fod yn dal yn gyfnod ariannol anodd i ysgolion. Roedd buddsoddi mewn cyllidebau ysgol 2017/18 wedi arwain at well sefyllfa ariannol i ysgolion, gan adrodd tanwariant yn ystod y flwyddyn o £0.713m. Adroddiadau – cadarnhawyd bod adroddiadau cyllideb yn cael eu cyflwyno i'r Cabinet bob mis, ac roedd crynodeb o'r gyllideb flynyddol wedi'i chyflwyno ym mis Mehefin.

Tanwariant – os oes gan y gwasanaeth danwariant ar ddiwedd y flwyddyn yn ôl y Prif Gyfrifydd a'r Pennaeth Cyllid, roedd dyrannu'r arian dros ben yn benderfyniad i'r Cabinet. Byddai argymhellion yn cael eu cyflwyno i'r Cabinet ar gyfer dyrannu arian.

Ôl-ddyledion – rhoddwyd sicrwydd bod ôl-ddyledion yn cael eu monitro'n rheolaidd. Roedd gwaith monitro agos gyda thrydydd partion yn cynnwys y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth yn parhau. Roedd yr adran gyllid yn

ymwybodol o gyflwyniad y Credyd Cynhwysol newydd ac yn monitro'r effaith y gallai ei gael.

Yn dilyn trafodaeth fanwl roedd ar y pwyllgor eisiau llongyfarch a diolch i'r Pennaeth Cyllid, y Prif Gyfrifydd a'r tîm am y gwaith maent wedi ei wneud o fewn y terfynau amser, a diolchwyd hefyd am yr ymatebion manwl a ddarparwyd i'r cwestiynau a ofynnwyd. Dywedodd y Prif Gyfrifydd fod modd i'r aelodau gysylltu ag o'n uniongyrchol os oedd ganddynt unrhyw gwestiwn neu ymholiad pellach ynghylch y Datganiad Cyfrifon drafft. Bydd y Datganiad o Gyfrifon terfynol yn cael eu cyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol 26 Medi i'w cymeradwyo.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn yr adroddiad ac yn nodi'r sefyllfa fel y'i cyflwynir yn y Datganiad Cyfrifon drafft a geir yn Atodiad 1 i'r adroddiad.

7 RHEOLI TRYSORLYS

Roedd adroddiad gan y Pennaeth Cyllid wedi'i gylchredeg yn flaenorol. Rhoddodd y Pennaeth Cyllid a'r Prif Gyfrifydd grynoded manwl o'r adroddiad ac atodiadau 1 a 2. Fe wnaeth yr Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol dywys yr aelodau drwy'r adroddiad.

Mae'r term 'rheoli trysorlys' yn cynnwys rheoli benthyciadau, buddsoddiadau a llif arian y Cyngor. Roedd tua £0.5bn yn mynd drwy gyfrifon banc y Cyngor bob blwyddyn. Cafodd Aelodau wybod bod benthyciadau'r Cyngor a oedd yn weddill 31 Mawrth 2018 yn £206.19m ar gyfradd gyfartalog o 4.41% ac roedd gan y cyngor £12.5m mewn buddsoddiadau ar gyfradd gyfartalog o 0.28%.

Eglurodd y Pennaeth Cyllid y risgiau ynghlwm wrth Reoli Trysorlys i aelodau, ond rhoddodd sicrwydd i aelodau bod y Cyngor yn monitro ac yn rheoli'r risgiau hynny. Caiff strategaeth a gweithdrefnau rheoli trysorlys y Cyngor eu harchwilio'n flynyddol ac roedd adolygiad yr archwiliad mewnol diweddaraf yn gadarnhaol ac ni chodwyd unrhyw faterion sylweddol.

Darparwyd yr ymatebion canlynol i'r materion a godwyd gan y Pennaeth Cyllid a'r Prif Gyfrifydd gan aelodau o'r pwyllgor -

- Mae cyfraddau'r benthyciadau newydd a gymerwyd wedi'u cloi. Ni allai unrhyw newidiadau i'r gyfradd sylfaen neu gyllid Llywodraeth newid y cyfraddau wedi'u cloi.

Diolchodd y Cadeirydd i'r Adran Gyllid am yr adroddiad a'r amser a dreulir yn monitro'r swyddogaeth rheoli trysorlys.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn yr adroddiad ac yn nodi,

- Perfformiad swyddogaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor yn ystod 2017/18 a'i chydymffurfiaeth â'r dangosyddion darbodus gofynnol, fel yr adroddwyd yn adroddiad Rheoli Trysorlys Blynyddol 2017/18, a oedd yn atodiad 1 yr adroddiad;*
- Yr adroddiad diweddarau Rheoli Trysorlys ar gyfer perfformiad hyd yma yn 2018/19;*

- iii. *Bod y Pwyllgor wedi cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Aseiad Effaith ar Les, a oedd yn atodiad 3 yr adroddiad.*

8 DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynodd y Prif Archwilydd Mewnol adroddiad diweddar Archwilio Mewnol (a ddsbarthwyd ymlaen llaw) yn rhoi diweddariad i'r aelodau ar gynnydd Archwilio Mewnol o ran cyflwyno gwasanaeth, darparu sicrwydd, adolygiadau a gwblhawyd, perfformiad ac effeithiolrwydd wrth sbarduno gwelliant.

Mae'r adroddiad yn darparu gwybodaeth am waith yr Adain Archwilio Mewnol ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor. Fe wnaeth y Prif Archwilydd Mewnol dywys yr aelodau drwy'r adroddiadau a oedd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf hyd at fis Gorffennaf 2018 am:

- Adroddiadau archwilio mewnol a gyflwynwyd yn ddiweddar
- Cynnydd gwaith Archwilio Mewnol hyd yma yn 2018/19.
- Safonau perfformiad Archwilio Mewnol.

Trafodwyd y materion canlynol yn fanylach –

- Cludiant i Ddysgwyr – Mehefin 2018 – Fe wnaeth y Prif Archwilydd Mewnol dywys yr aelodau drwy adolygiad o Gludiant Dysgwyr, eglurwyd bod y timau Cefnogaeth Ysgol a Chludiant Addysg wedi gweithio'n dda i ddatblygu'r Polisi Cludiant Dysgwyr diweddaraf. Fe wnaeth yr adolygiad dynnu sylw at brosesau da a oedd yn eu lle ar gyfer asesu ceisiadau cludiant i ddisgyblion a oedd yn bodloni'r meini prawf cludiant am ddim i ddysgwyr. Roedd contractau gyda darparwyr yn risg dreigl a oedd yn cael ei monitro'n agos. Cadarnhaodd y Prif Archwilydd Mewnol bod pum maes o welliant wedi'i godi, teimlwyd bod rheolaeth gyffredinol cludiant dysgwyr yn gweithredu'n dda.
- Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion – Eglurodd y Prif Swyddog Archwilio bod adroddiad manwl wedi'i gynnwys fel eitem ar y rhaglen yn hwyrach yn y cyfarfod, ac y byddai manylion yn cael eu trafod bryd hynny.
- Safonau Perfformiad Archwilio Mewnol – Roedd crynodeb o waith Archwilio Mewnol hyd yma wedi'i gyflwyno i'r pwyllgor. Fe wnaeth y Prif Swyddog Archwilio dywys yr aelodau drwy'r tabl. Fe wnaeth y Cadeirydd ganmol y system VERTO newydd ar gyfer dal gwybodaeth, gan ddweud ei bod yn hawdd i'w darllen ac yn eglur. Cadarnhaodd y Prif Swyddog Archwilio fod nodiadau atgoffa i Benaethiaid Gwasanaeth ddiweddarau'r system yn parhau.

Diolchodd y Cadeirydd i swyddogion ac Archwilio Mewnol am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD *bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn yr adroddiad ac yn nodi'r cynnwys.*

Ar y pwynt hwn (11.10am) cafwyd egwyl o 5 munud.

Ailddechreuodd y cyfarfod am 11.15am.

9 ARCHWILIAD MEWNOL O IECHYD A DIOGELWCH MEWN YSGOLION

Cyflwynodd y Prif Archwilydd Mewnol yr adroddiad (a ddisbarthwyd yn flaenorol), yn rhoi manylion i aelodau ynghylch yr adroddiad Archwilio Mewnol ar lechyd a Diogelwch mewn Ysgolion a oedd wedi cael sgôr sicrwydd 'Isel'.

Eglurodd y Prif Archwilydd Mewnol i aelodau bod 5 ysgol wedi'u dewis ar hap i gael eu harchwilio, yn cynnwys cofnodion a gadwyd gan lechyd a Diogelwch Corfforaethol a system AD y Cyngor. Cadarnhawyd bod llywodraethu iechyd a diogelwch mewn ysgolion yn gorwedd gyda'r ysgol a Llywodraethwyr yr ysgol. Rhoddodd y tîm lechyd a Diogelwch Corfforaethol gefnogaeth i'r ysgolion. Tynnwyd sylw at nifer o wendidau ac roedd angen tynhau polisïau. Roedd system cofnodi corfforaethol o ddamweiniau a digwyddiadau wedi'i hyrwyddo i ysgolion gan y tîm lechyd a Diogelwch, ac arsylwyd nad oedd pob ysgol wedi ymgorffori'r system. Tywyswyd yr aelodau gan y Prif Archwilydd Mewnol drwy'r cynllun gweithredu o'r risgiau a nodwyd.

Yn dilyn y drafodaeth, fe drafodwyd y pryderon canlynol mewn mwy o fanylder -

- Gweithdrefnau Gwahardd Pob Symudiad mewn ysgolion – Eglurodd y Rheolwr lechyd a Diogelwch Corfforaethol i'r aelodau bod y Prosiect Argus wedi rhoi cyngor a hyfforddiant i ysgolion a'r tîm iechyd a diogelwch. Roedd gweithdrefnau wedi'u cyflwyno yn yr ysgol a gofynnwyd i bob ysgol greu polisi.
- Llywodraethwyr Ysgol – Rhoddwyd sicrwydd i Aelodau bod yr adroddiad archwilio wedi bod ar gael i ysgolion, yn cynnwys llywodraethwyr ysgol. Roedd yr adroddiad am gael ei gyflwyno yng nghynhadledd nesaf y llywodraethwyr ysgol, i dynnu sylw at y pwysigrwydd o fonitro iechyd a diogelwch mewn ysgolion. Cadarnhaodd y Rheolwr lechyd a Diogelwch Corfforaethol fod hyfforddiant wedi digwydd ac wedi cynnwys rolau a chyfrifoldebau llywodraethwyr ysgol. Cyfrifoldeb yr ysgol oedd cynnal presenoldeb mewn hyfforddiant. Roedd yr adran lechyd a Diogelwch wedi cynnig cyrsiau hyfforddiant ac wedi cadw cofnod o bresenoldeb.
- Bît yr Ysgol – Tynnodd yr Aelodau sylw at y ffaith fod heddlu sy'n mynd i ysgolion wedi lleihau. Cadarnhaodd y Rheolwr lechyd a Diogelwch Corfforaethol y byddai'n ymchwilio hyn mewn rhagor o fanylder.
- Diogelwch Tân – Roedd asesiadau Risg Tân wedi'u cwblhau gan y tîm lechyd a Diogelwch ac yn cael eu monitro a'u hadolygu. Cadarnhaodd y Rheolwr lechyd a Diogelwch Corfforaethol fod rhaglen o adolygiadau wedi digwydd a oedd wedi'u harchwilio'n rheolaidd gan y gwasanaeth tân, a oedd yn hapus gyda phroses Sir Ddinbych.
- Rheoli heintiau – Cadarnhawyd bod ysgolion wedi cael templedi i gynnal polisïau a gweithdrefnau. Roedd wedi'i gynnwys yn y pecyn adnoddau ar-lein i ysgolion, er mwyn helpu i weithredu cynllun. Tynnwyd sylw at bwysigrwydd ysgolion yn cael cynllun rheoli heintiau. Un cam gweithredu y cytunwyd arno, a gododd o'r adroddiad archwilio, oedd monitro ac asesu ysgolion ymhellach.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol;

- I. Yn derbyn yr adroddiad ac yn nodi ei gynnwys a
- II. Chynnwys diweddariad ar lechyd a Diogelwch mewn Ysgolion yn Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y pwyllgor.

10 ARWEINIAD YMARFEROL CIPFA - DIWEDDARIAD O GYNNYDD

Rhoddodd y Prif Archwilydd Mewnol ddiweddariad ar lafar i aelodau ar y canllaw Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth, yn ôl cais a wnaed yn y cyfarfod diwethaf.

Cadarnhaodd y Prif Archwilydd Mewnol fod 3 hunanasesiad wedi dod i law gan aelodau yn dilyn y cyfarfod diwethaf. Roedd nifer o gydrannau wedi'u trafod gyda chynllun gweithredu i fwrw ymlaen er mwyn rhoi sylw i bryderon. Roedd y rhain yn cynnwys -

- Cyfathrebu – Cyfathrebu rhwng aelodau a swyddogion. Tynnwyd sylw at bwysigrwydd cyfathrebu da i alluogi swyddogion i gynhyrchu adroddiadau y gofynnir amdanynt gan y pwyllgor.
- Cyfryngau Cymdeithasol - i hyrwyddo gwaith y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a beth mae'r pwyllgor yn gyfrifol amdano. Trafodwyd y pwysigrwydd o addysgu'r cyhoedd am waith y pwyllgor. Arferion gorau – Canllawiau Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth i sicrhau bod gwaith y pwyllgor o safon uchel.
- Hyfforddiant - Cyfleoedd hyfforddi parhaus i aelodau, gyda chyrtsiau gloywi i alluogi gwybodaeth gref am gyfrifoldebau aelodau pwyllgor.
- Rhaglen Gwaith I'r Dyfodol – I gynnwys manylion yr adroddiadau a ofynnir gan swyddogion neu'r pwyllgor i ddangos pwrpas yr adroddiad.

Cadarnhaodd y Prif Archwilydd Mewnol fod y gweithgor a enwebwyd yn y cyfarfod diwethaf wedi cyfarfod i drafod y pwyntiau uchod. Byddai rhagor o drafodaethau'n digwydd i wella gwaith y pwyllgor.

Roedd diweddariad am gael ei gynnwys fel rhan o'r eitem archwilio mewnol sefydlog ar raglen o gyfarfodydd sydd ar y gweill.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn cael y diweddariad ar lafar, a rhagor o ddiweddariadau ar ganllaw ymarferol Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth yn cael ei gynnwys yn eitem sefydlog ar raglen diweddariad Archwiliad Mewnol.

11 ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU CORFFORAETHOL

Darparodd y Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd adroddiad ar Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol. Eglurodd fod y Cyfansoddiad angen i'r Pwyllgor baratoi a chyflwyno adroddiad bob blwyddyn i'r Cyngor ar berfformiad ac effeithiolrwydd y Pwyllgor.

Fe wnaeth y Pennaeth dywys aelodau drwy'r adroddiad drafft a oedd yn amgaaedig (atodiad 1) a gofynnodd i aelodau gymryd amser i ddarllen a rhoi sylw ar y

cynnwys. Eglurwyd i aelodau mai pwrpas yr adroddiad oedd dangos beth mae'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn ei wneud a'r rôl bwysig a oedd gan Aelodau yn y Pwyllgor.

Cytunodd Aelodau i ddadansoddi'r atodiad a chodi unrhyw ddiwygiadau gyda Phennaeth Gwasanaethau'r Gyfraith, AD a Democraidaidd yn uniongyrchol.

Cadarnhad y byddai Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ysgrifenedig diwygiedig yn cael ei gyflwyno i Gyngor Sir mewn cyfarfod o'r dyfodol.

PENDERFYNWYD -

- (a) *Bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn a nodi Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol gydag unrhyw ddiwygiadau'n cael eu hanfon ymlaen at Bennaeth Gwasanaethau'r Gyfraith, AD a Democraidaidd, a*
- (b) *bod adroddiad diwygiedig yn manylu'r gwaith a wneir gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Sir.*

12 SAC- TROSOLWG A CHRAFFU - ADDAS I'R DYFODOL?

Cyflwynodd cynrychiolydd Swyddfa Archwilio Cymru, Gwilym Bury (GB) yr adroddiad (a ddsbarthwyd yn flaenorol).

Tywyswyd yr Aelodau drwy'r adroddiad. Dywedodd cynrychiolydd Swyddfa Archwilio Cymru fod y cyngor wedi ymateb yn dda i newidiadau a heriau, fodd bynnag, gall capasiti cyfyngedig i gefnogi craffu rwystro cynnydd yn y dyfodol. Tynnwyd sylw hefyd at y potensial i aelodau Cabinet gyfrannu'n fwy gweithredol at waith craffu.

At ei gilydd, dywedodd y cynrychiolydd o Swyddfa Archwilio Cymru fod dulliau gweithio craffu ar hyn o bryd yn gweithio'n dda, ond teimlodd efallai y bydd angen mwy o adnoddau yn y dyfodol i gynnal y safon uchel o waith a monitro'r llwyth gwaith.

Cadarnhaodd y Swyddog Monitro y byddai angen parhau i fonitro gwaith rhanbarthol. Oes oedd angen gwaith ychwanegol, byddai adnoddau pellach yn hanfodol i gadw'r safon o graffu ar lefel uchel.

Diolchodd y Cadeirydd i gynrychiolydd Swyddfa Archwilio Cymru am yr eglurhad dealladwy i'r adroddiad.

PENDERFYNWYD *bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn derbyn ac yn nodi cynnwys yr adroddiad.*

13 RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU CORFFORAETHOL

Cyflwynwyd Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol (a ddsbarthwyd ymlaen llaw) i'w ystyried.

Cadarnhaodd y Pwyllgor Raglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn amodol ar y diwygiadau canlynol:-

PENDERFYNWYD, yn amodol ar yr uchod, bod y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn cymeradwyo'r Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol.

Daeth y cyfarfod i ben am 12:20 p.m.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r:	Y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y cyfarfod:	26 Medi 2018
Swyddog Arweiniol:	Gerry Lapington
Awdur yr Adroddiad:	Gerry Lapington
Teitl:	Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol

1. **Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**

Hysbysu'r pwyllgor am berfformiad a rhaglen waith flynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol. Darparu graddfa sicrwydd o safonau diogelwch Cyngor Sir Ddinbych ym mhob maes gwasanaeth a chynghori ar waith pellach sydd wedi ei gynllunio ar gyfer 2018-19.

2. **Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**

Darparu sicrwydd i'r pwyllgor fod damweiniau a digwyddiadau yn cael eu hadrodd a'u monitro; fod cymorth Iechyd a Diogelwch yn cael ei gynllunio'n unol â gwybodaeth a gesglir o amgylch y sefydliad; ac y darperir hyfforddiant Iechyd a Diogelwch fel bo'r angen.

3. **Beth yw'r Argymhellion?**

Fod y pwyllgor yn nodi cynnwys Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2017 – 18 a atodwyd (atodiad 1), a'r Adroddiad Digwyddiadau a Damweiniau 2017 – 18 (atodiad 2) ac yn ardystio cynllun gwaith y Tîm Iechyd A Diogelwch Corfforaethol ar gyfer 2018 – 19.

4. **Manylion yr Adroddiad**

Gweler Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2017 – 18 a atodwyd (atodiad 1), ac Adroddiad Digwyddiadau a Damweiniau 2017 – 18 (atodiad 2).

Mae asesiad cyffredinol o ddull gweithredu Cyngor Sir Ddinbych mewn perthynas â systemau Iechyd a diogelwch a rhan gweithwyr mewn trefniadau Iechyd a diogelwch yn darparu sicrwydd canolig (melyn). Mae hyn yn golygu bod systemau rheoli Iechyd a diogelwch yn cael eu datblygu a'u cofnodi a bod peryglon sylweddol yn cael eu nodi a'u rheoli i leihau'r risg. Mae peryglon sylweddol yn cael eu nodi a'u rheoli ar y cyfan i leihau'r risg. Ar y cyfan mae gweithwyr yn cymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu a defnyddio systemau rheoli Iechyd a diogelwch.

Mae rheolaeth Iechyd a Diogelwch ysgolion wedi'i archwilio'n ddiweddar gan yr uned archwilio mewnol a roddodd asesiad sicrwydd isel. Mae'r asesiad hwn yn rhannol o ganlyniad i'r natur ddatganoledig y caiff ysgolion eu rheoli. Mae pwyslais ar ddarparu canllaw clir i ysgolion i'w helpu i ddatblygu eu systemau rheoli diogelwch eu hunain.

Mae gan Gyngor Sir Ddinbych gofnod diogelwch da ac mae rheoli iechyd a diogelwch yn broses sy'n datblygu'n barhaus. Yn ystod 2017 cwblhaodd pob gwasanaeth Hunanasesiad Dadansoddiad O'r Bylchau a gafodd ei adolygu gan Iechyd a Diogelwch Corfforaethol fel rhan o'r broses herio perfformiad gwasanaethau flynyddol. Yn ogystal â hyn, cafodd y cwrs 'Rheoli'n Ddiogel yng Nghyngor Sir Ddinbych' ei wneud yn gwrs hanfodol i reolwyr, ac mae 110 (rheolwyr yn bennaf) wedi mynychu'r cwrs hyd yma.

Mae gwelliannau pellach wedi eu cynllunio ar gyfer 2018-19. Yn ogystal â'r rhaglen a nodir yn yr Adroddiad Blynyddol, bydd y tîm Iechyd a Diogelwch Corfforaethol hefyd yn mynychu cyfarfodydd tîm rheolwyr gwasanaeth pan fyddant yn cael eu gwahodd i drafod eu rhaglenni gwelliannau unigol.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**
Disgwylir safonau iechyd a diogelwch da ymhob ardal a reolir gan yr awdurdod lleol ac mae hynny'n tanategu'r holl flaenoriaethau corfforaethol.
6. **Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**
Nid oes angen cyllideb ychwanegol.
7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?**
Dim angen (trafodwyd gyda Steve Price).
8. **Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?**
Dim.
9. **Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**
Rhowch ddatganiad y Prif Swyddog Cyllid yma, os oes angen un (mae datganiadau yn orfodol ar gyfer adroddiadau i'r Cabinet, i'r Cyngor ac ar gyfer penderfyniadau dirprwyedig).
10. **Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
Amh.
11. **Pŵer i wneud y Penderfyniad**
Amh.

General notes:

- *The report should be written in plain English or Welsh, and with all acronyms explained*
- *Headings should be in Century Gothic (font size 12), Sub-headings should use FSIngrid Bold (12) and the body font should be FSIngrid-Light (12). Please do not reduce the font size in order to reduce the size of the document*
- *Reports and appendices should be sent to Democratic Services in Word, Excel etc., rather than in .pdf form (if an Excel document is likely to present formatting problems or includes information in the spreadsheet that is not to be published please discuss this with the Committee Administrator. A correctly formatted pdf of the Excel document may be required in such cases).*

Corporate Health and Safety Annual Report 2017-18

September 2018

Contents

	Page
Introduction	3
Assessment of DCC safety standards 2017-2018	4
Summary of activity during 2017 – 2018	6
Taking it forward into 2018 – 2019	9

Introduction

Corporate Health and Safety (CH&S) is a team of professionally qualified Occupational Safety and Health advisors who provide advice, guidance, training and support on occupational safety and health matters throughout the organisation. The team has no powers to regulate or enforce.

The CH&S team consists of

- 1 Team Manager \ Advisor
- 1 Senior Advisor
- 1 Advisor
- 1 Assistant Advisor (professional development role)
- 1 Road Risk Advisor \ driver and plant equipment trainer
- 1 Administration Officer (part time, 3 day week)

Operational H&S support in DCC is provided in service by:-

Facilities Assets and Housing service

- 1 Construction H&S Manager
- 2 Asbestos Specialists
- 1 H&S \ Asbestos Officer

Environment and Highways

- 1 H&S advisor (*vacant at time of writing*)

The CH&S team's role includes:

- The management of DCC's "Health and Safety Management" system.
- The development and review of a CH&S policy.
- Supporting employees at all levels with H&S management.
- Supporting the development of a positive safety culture. Use of behavioural based techniques where appropriate.
- The provision of H&S guidance, worked examples and templates.
- Collection, collation and reporting of accident \ incident data.
- Accident \ incident investigations and follow up reactive work.
- Monitoring \ assessing H&S management in DCC workplaces.
- The provision of H&S training specific to the way DCC operates.
- Administration and maintenance of DCC's Staff Protection Register.
- Fire risk assessment and review for all DCC facilities (other than single domestic dwellings).
- Preparation and delivery of fire safety training.
- Provision of road risk advice.
- Road, driver and plant operator training.
- Responding to reactive ~~work~~ requests.

- Supporting DCC in court (civil claims and potentially criminal defence).
- Preparing reports for and supporting H&S committees. This provides support for elected members and union safety representatives in their role as employer\employee for H&S management.
- Working with the regulators \ acting as an interface between the regulators and DCC.

Assessment of DCC safety standards 2017-2018

The assessments in this document are based on the assurance ratings outlined below

Green	High Assurance	H&S management systems are fully developed and recorded. Significant hazards are identified and managed to minimise risk to an acceptable level. All employees are involved in the development and use of H&S management systems.
Yellow	Medium Assurance	H&S management systems are generally developed and recorded. Significant hazards are generally identified and managed to minimise risk. Employees are generally involved in the development and use of H&S management systems.
Amber	Low Assurance	Some H&S management systems have been developed and recorded. Some significant hazards have been identified and these are sometimes managed to minimise risk. Employees are generally not involved in the development of H&S management.
Red	No Assurance	Few H&S management systems have been developed and recorded. Risk is not properly managed. Employees are not involved in the development and use of H&S management systems.

The assessment is based on first-hand knowledge gained during:

- Monitoring activities
- Face to face meetings
- Accident \ incident investigations
- Reactive work
- Attendance at H&S committees and local meetings
- Training feedback

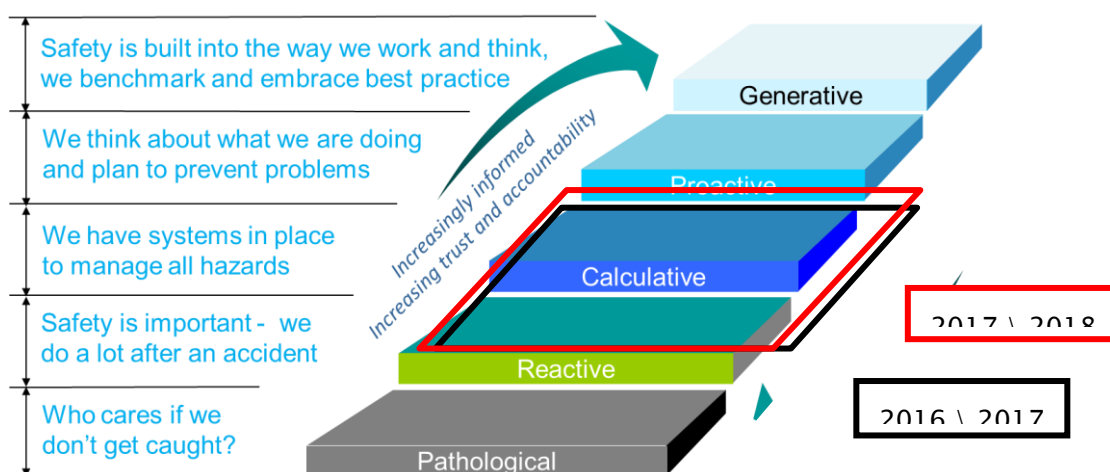
This assessment is informed by a significant level of monitoring, training, investigations, reviews and reactive responses that have taken place during 2017 \ 2018

The overall assessment of DCC’s implementation of H&S systems is **medium** assurance.

The overall assessment of employee involvement in H&S is **medium** assurance

This assessment is qualified in that it is made with information from workplaces that the CH&S team has had any involvement with.

DCC is also assessed by CH&S as being an organisation that sits between the “calculative \ proactive” zones on the model below. Ideally we would aspire to being a “generative” organisation but pragmatism suggests that sitting fully in the “proactive” zone is a realistic target.

Adapted from a Latitude Productions Ltd. presentation

Summary of activity during 2017 – 2018

1. CH&S team performance, quarterly indicators
 2. Accident \ incident statistics 2017 \ 2018
 3. Accident \ incident statistics Q1 2018
 4. HSE investigations
 5. Developing a positive safety culture
 6. CH&S Planned work 2016\2017
 7. Reactive work
 8. Taking it forward into 2017 - 2018
-

- CH&S team performance indicators

	Target	Actual
Number of courses, including short courses delivered (safety)	48	83
Number of courses delivered (driver \ plant)	72	120
Number of monitoring activities (safety & driving)	96	151
Number of monitoring activities and FRA reviews (fire)	48	85
Incidence rate less than target. (HSE measure)*	457	285

Cost of HSE interventions less than	£0	£0
-------------------------------------	----	----

*Incidence rate = RIDDOR reports (Reporting of Injuries Diseases and Dangerous Occurrences Regulations) divided by the number of employees times 100,000. The resultant number can be inflated by RIDDOR events involving members of the public including school pupils. The target figure of 457 was the average of the six North Wales LA's in 2016

- Accident\incident (A\I) information summary April 2017 to March 2018. Full details provided in appendix 2.
Our reported accident / incident statistics for the year show an increase in “all incident reports” from the previous year, 1186 to 1546.
 - 360 relate to employees (339 last year)
 - 557 relate to service users (366 last year)
 - 230 school pupils (394 last year)
 - 337 relate to members of the public (182 last year)
 - 41 none injury (48 last year)
 - 12 agency staff (11 last year)
 - 1 not specified (2 last year)
 - 1 work experience (1 last year)
 - 2 aggressor (1 last year)
 - 5 Contractor (none recorded last year)

The number of RIDDOR reportable incidents has reduced from 16 last year to 10 this year. None of these incidents received any interest from the regulator.

- 9 of the incidents were “over 7 day” incidents (an employee is not capable of carrying out their normal duties for 7 days or more following a work related accident).
- 1 record resulted from a major injury. An employee was struck in the face by a springing branch whilst using a chain saw. The employee became unconscious and was taken to A&E
- A\I summary Q1 2018.
 - 4 RIDDOR incidents. 3 were over 7 day incidents. 1 was a pupil slip\trip\fall when playing sport

- 81 relate to employees
 - 98 relate to service users
 - 65 school pupils
 - 97 relate to members of the public
 - 9 none injury
 - 5 agency staff
 - 0 not specified
 - 0 work experience
 - 0 aggressor
 - 1 Contractor
- Developing a positive safety culture.
 - The drive to advance a positive safety culture has continued. This is being driven through a combination of training and support for staff.
 - “Managing Safely in DCC” has seen a total of 108 delegates attend the in-house courses.
 - H&S training has been provided to our Direct Labour Organisation (DLO) operatives in housing, built environment officers, numerous social care teams and schools.
 - A significant number of subject specific short courses have also been run e.g. confined spaces awareness, COSHH awareness, manual handling, working at height, ladder safety and fire safety
 - A monitoring and assessment programme is used as a means of measuring how H&S is managed in our workplaces. The 2017-2018 programme saw CH&S carry out assessments in all DCC controlled schools.
 - A self-assessment and gap analysis tool is used to get people thinking about how H&S is managed in their work environment. In 2017-2018 the tool was used at the service level. The overall outcome indicates medium assurance

Assurance rating applied to services and schools 2017 \ 2018 based on self-assessment feedback and CH&S opinion

Tudalen 27	Self- assessment	CH&S assessment
------------	---------------------	--------------------

Business Improvement and Modernisation		
Community Support Services		
Education and Children's Services (not including schools)		
Facilities Assets and Housing		
Finance		
Highways and Environment		
Legal HR and Democratic Services		
Planning and Public protection		
Education (Schools)		*

*Internal audit report of July 2018 gave low assurance based on independence of schools

- CH&S Planned work carried out in 2017\2018. The CH&S team's planned activities are developed using information acquired from the hazard and gap analysis, training feedback, reactive work, HSE initiatives and other sources that highlight any given subject. A sample is indicated below.

Radon monitoring carried out in DCC social housing	*
Secondary schools- D&T, Science, PE, educational visits,	
Primary schools - PE, educational visits, outdoor play, science and technology	
Cefndy Healthcare, general H&S support plus new powder coating and curing, **DSEAR assessment	
Lone worker, assessment of management processes in place	
Hand arm vibration (HAV) monitoring programme	* ***
Ongoing review of fire risk assessments	
Management of fire safety	
Fleet vehicle management and driver competence	
Level of H&S knowledge identified during training and monitoring visits	

* WIP = Work in progress

** DSEAR = Dangerous substances and explosive atmosphere regulations

*** HSE investigation following diagnosis of employee with HAV syndrome

- Training delivery.

A significant level of H&S training was delivered in house by the CH&S throughout 2017 \ 2018. The range is summarised below

- H & S Awareness & Fire Safety in Care Homes
- H & S Awareness & Risk Assessment
- HAV Awareness
- Independent Care Homes - H&S Awareness
- Lock Off / Isolation Training
- Lone Worker Safety Awareness
- Lone Working & Risk Assessment
- Managing safely in DCC
- Manual Handling of objects
- COSHH awareness
- New Head Teachers
- Newly Qualified Teachers
- Preparing for work Placement (schools)
- Risk Assessment Workshop
- CDM
- Confined spaces awareness
- Work at height awareness
- School Governors
- School Site Managers/Caretakers
- School Staff H&S Awareness
- Sensible Risk Management - Case Law
- Student Welcome (CSS)

Road risk

- 4 X 4 & ATV Training
- Driver Awareness - Classroom Based
- Drivers CPC
- Fleet Drivers Assessments
- Mini Bus Assessments Schools/Youth
- Plant & Miscellaneous
- Road risk / Driver Training
- Vocational Driver Training

Fire safety

- Fire Safety awareness
- Safe use of fire extinguishers
- Fire warden

- CH&S Reactive work is generated from Accident \ Incident reports, E.mails, monitoring programs, phone calls and face to face contacts. This work stream provides direct access at the operational team and individual level. The activities emanating from reactive requests often lead onto the

provision of thorough training, advice and guidance relating to a given issue. A sample is indicated on the following page.

Reactive activity	Assessment Pre support	Current Assessment
Rhyl library – incorporation of one stop shop activities		
Rhyl library unsocial customer behaviour		***WIP
Denbigh multi-storey car park – ability to manage fire safety, unauthorised access and vandalism		***WIP
DCC exposure due to fatality at Horseshoe fall Llangollen		
Monitoring of expose to Hand Arm vibration		
Defending a HSE investigation into a HAV injury		
Defending HSE investigation into unreported injury at a school		
Challenge on sun care policies in schools– development of up to date guidance		
Ysgol Glan Clwyd – poor environment in new food technology room		
Russell house office and reception – staff security		
Countryside staff lone worker management		
Ysgol Tir Morfa. Estyn challenge regarding forest school perimeter and safeguarding and lack of plug socket covers		
Prestatyn high – farm animals kept at school		
Planning and Public Protection, Built Environment team – CDM* management		
CSS** falls procedure		
Denbigh library move to Eirianfa centre during refurbishment e.g. paying in Kiosk / cash handling systems		
Plas Cefndy Fire Exit door children using and gaining access into Cefndy Healthcare Manufacturing site (Moving FLT's etc.)		
Rhuddlan Library – Inadequate fire exit route for disabled users and parents with pushchairs		
Awelon Care Home – Regular night time intruder into the grounds causing unease to staff		
Ysgol Mair – New school build effect on fire evacuation strategies – Review and adapt		
Dinas Bran – Loss of school bus service / implications to pupils accessing public transport / increased numbers outside the school and in the town		
St Brigids School – Change of bus service route from main site to main road (Increased number of children having to cross road directly outside the school)		
Street scene – Following chainsaw accident. Lack of maintenance and inventories of work equipment		*** WIP
Public Rights of Way – following insurance claim. Work around H&S systems and Risk Assessments.		

Prestatyn Leisure Centre – Following updated national guidance, investigation into safety systems of indoor climbing wall.		
Russell House indicative light monitoring following complaints regarding bright lighting.		
Street lighting – review of manual handling procedures and techniques		*** WIP
Countryside lone worker management		***WIP
Talking Point project lone worker management		

*CDM = Construction Design and Management Regulations

**CSS = customer Support Services

***WIP = work in progress

Taking it forward into 2018 – 2019

- Work plan for 2018 – 2019
The CH&S team work plan picks up on the significant areas needing support that have been identified during previous activities.

Hand arm vibration (HAV) monitoring programme	Currently in street scene and street lighting. The plan is to hand over control of the process to line managers in these areas
H&S self- assessment at operational team level	Repeat of the process carried out in 2013 as part of the HSE strong leadership program
Schools	School cleaning. Kitchen safety. Traffic management. Follow up reviews of 2017 monitoring. Follow up of RPO visits
Fire risk assessment reviews	Rolling programme 1 full time employee
Professional driver certificate of professional competence (CPC) training. D1 assessments and plant machinery training	Rolling programme 1 full time employee
H&S training programme	Continued focus on managing safely in DCC, lone working, risk assessment and subject specific short awareness sessions. Introduction of 1 day working safely in DCC. Delivery of “Managing HAV in your workplace” for managers and supervisors.

	Delivery of "HAV awareness" for hands on employees
H&S committees and local meetings	An opportunity for management and employee representatives to discuss H&S in a number of forums. Supported by CH&S
Service management team meetings (Each service at least one team meeting)	Provides an opportunity to discuss service H&S standards
Face fit testing.	Face fit testing training and procurement of test equipment Identify users of respiratory protective equipment, test equipment fit and provide awareness training
Development of action tracking process	Working with ICT
Continuing development of targeted guidance	Bilingual targeted information as opposed to a general sweep
Continuing professional development and succession planning	All advisors required to maintain professional currency. Assistant advisor following professional development program Develop staff to fill management role

Due to the nature and unpredictability of reactive work a significant proportion of available person hours are left open to accommodate this work stream.

CH&S approximate time allocation to work streams excluding dedicated admin officer role

- H&S training (development and delivery) 15%
- Driver and plant training 15%
- Fire assessments 15%
- Monitoring 20%
- Reactive work 25%
- Back office and admin 10%

Safety management is a continuous improvement process, it is not something we do once and move onto the next thing. Although DCC has a relatively good safety record we must remain vigilant and focussed on keeping people safe in our workplaces.

Gerry Lapington.

Chartered Safety and Health Practitioner

Rheolwr Iechyd a Diogelwch Corfforaethol / Corporate Health and Safety Manager

September 2018

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

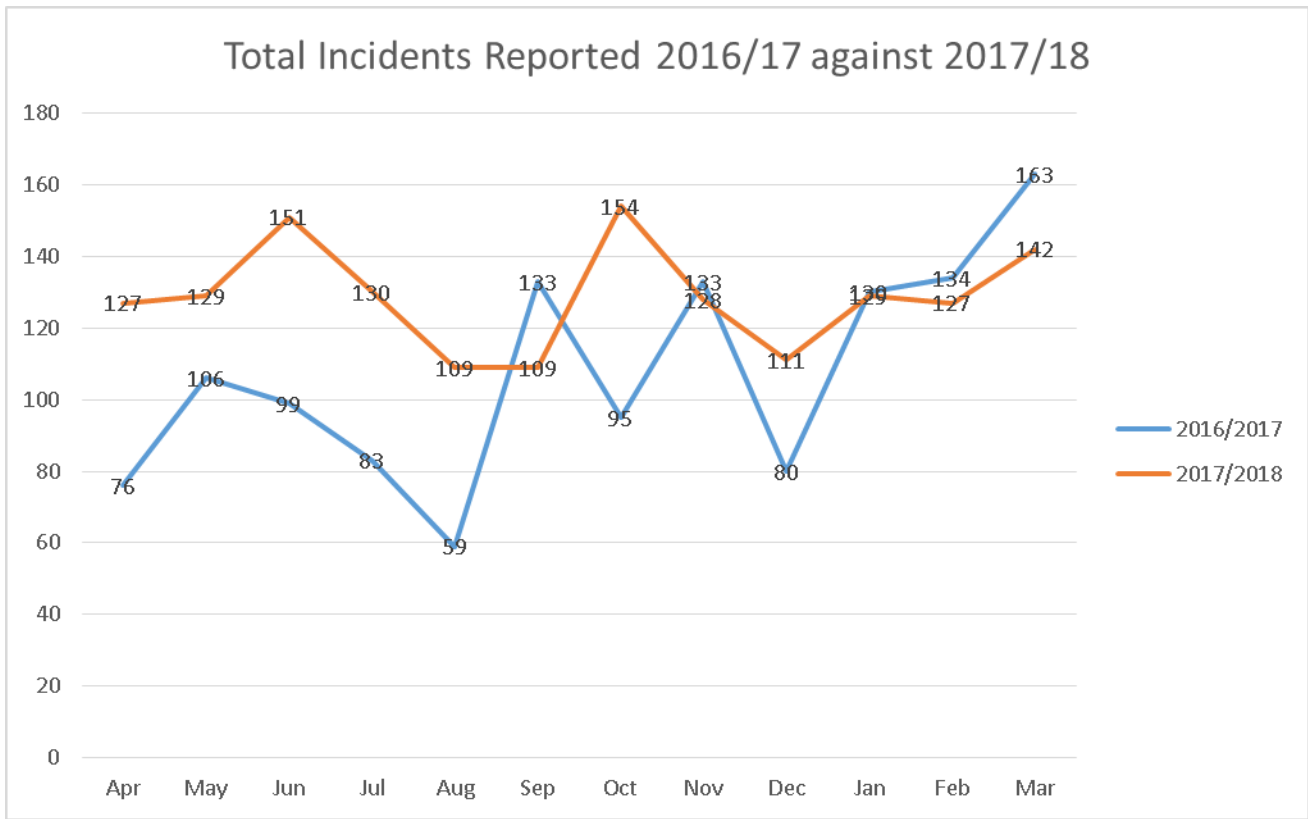
Accident Incident Report

April 2017 - March 2018

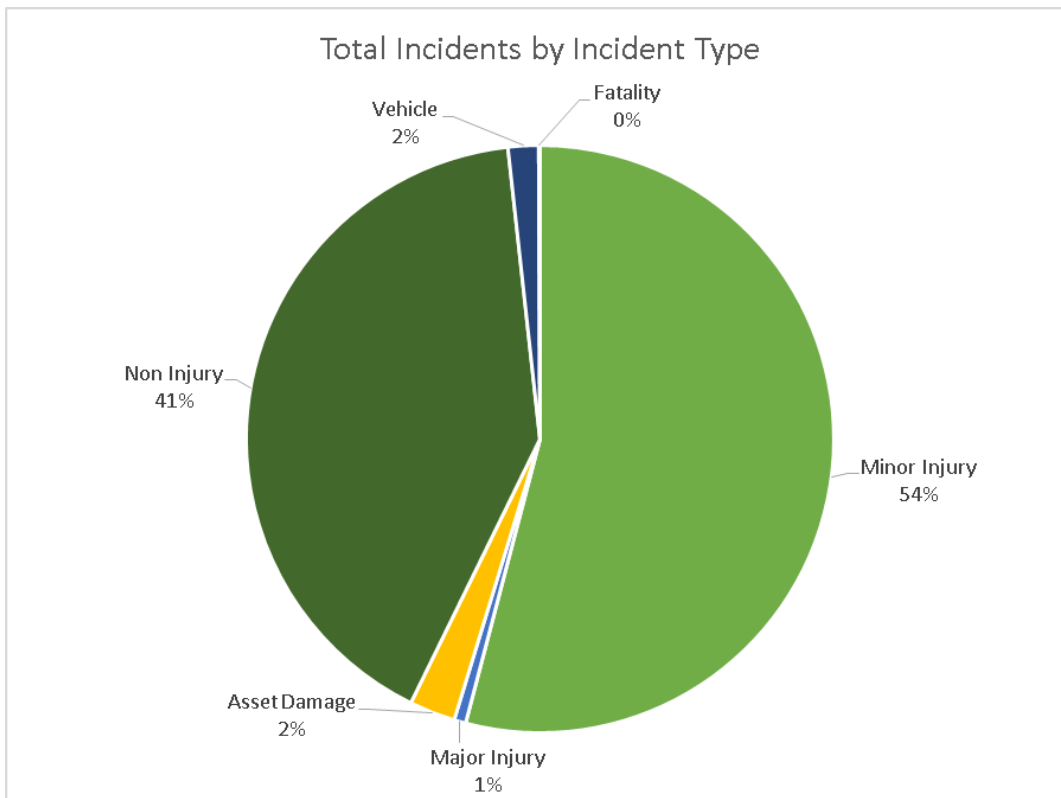
Index

1. Total Reported Incidents for the financial year.....	3
2. Major Injuries Reported for the financial year.....	8
3. Minor Injuries Reported for the financial year.....	9
4. Incidents Involving Vehicle & Asset Damage.....	11
5. Injuries by Type.....	12
6. Employee Injuries.....	12
7. Cause of Incident by Location.....	15
8. RIDDOR Reportable Events.....	16

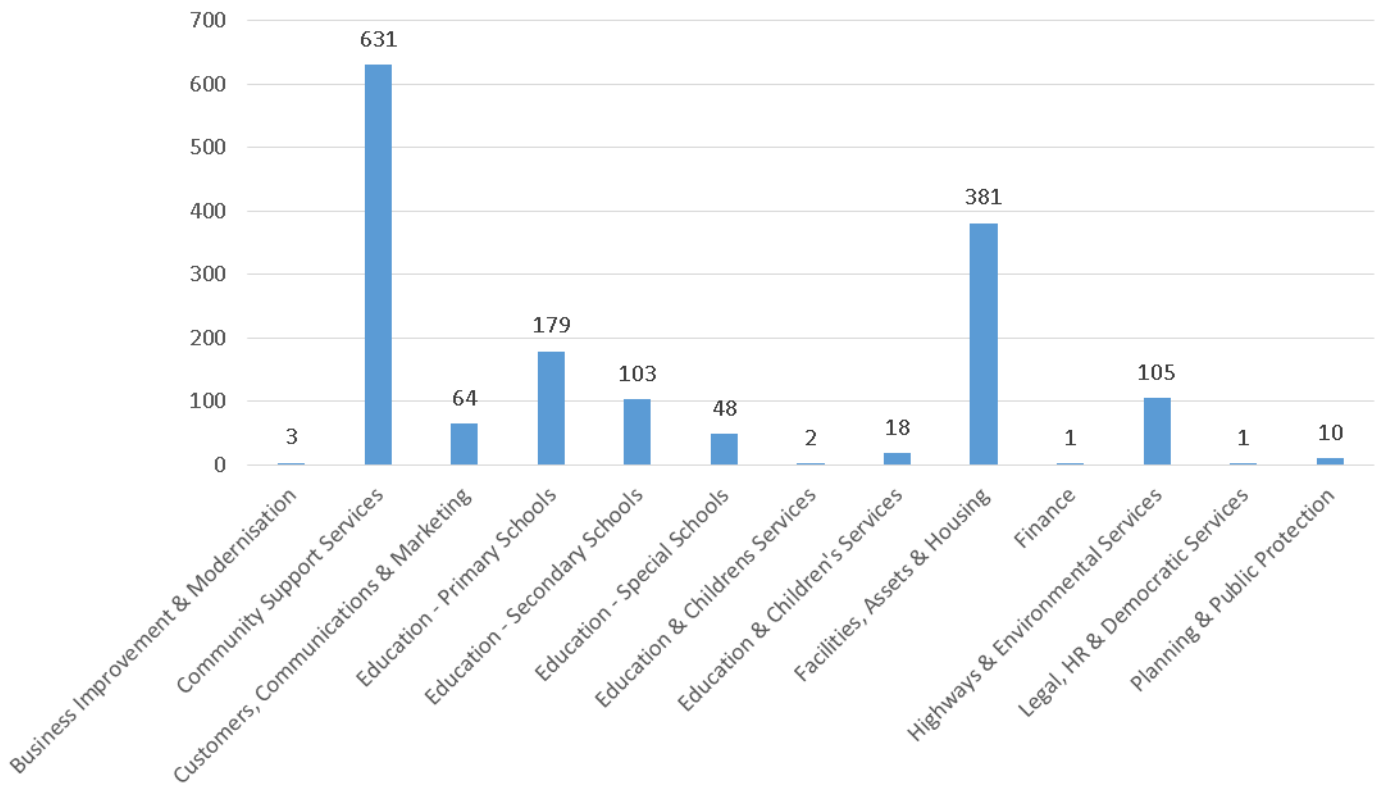
1. Total Reported Incidents for the financial year

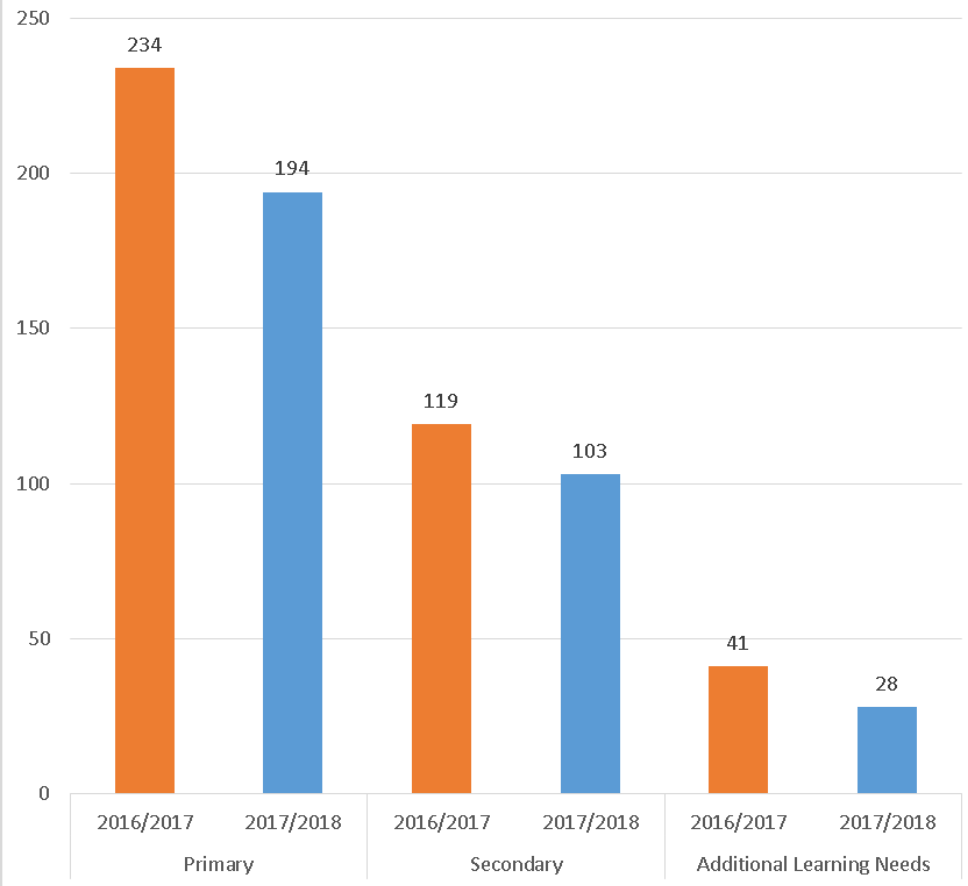
	2016/2017	2017/2018
TOTAL	1291	1546

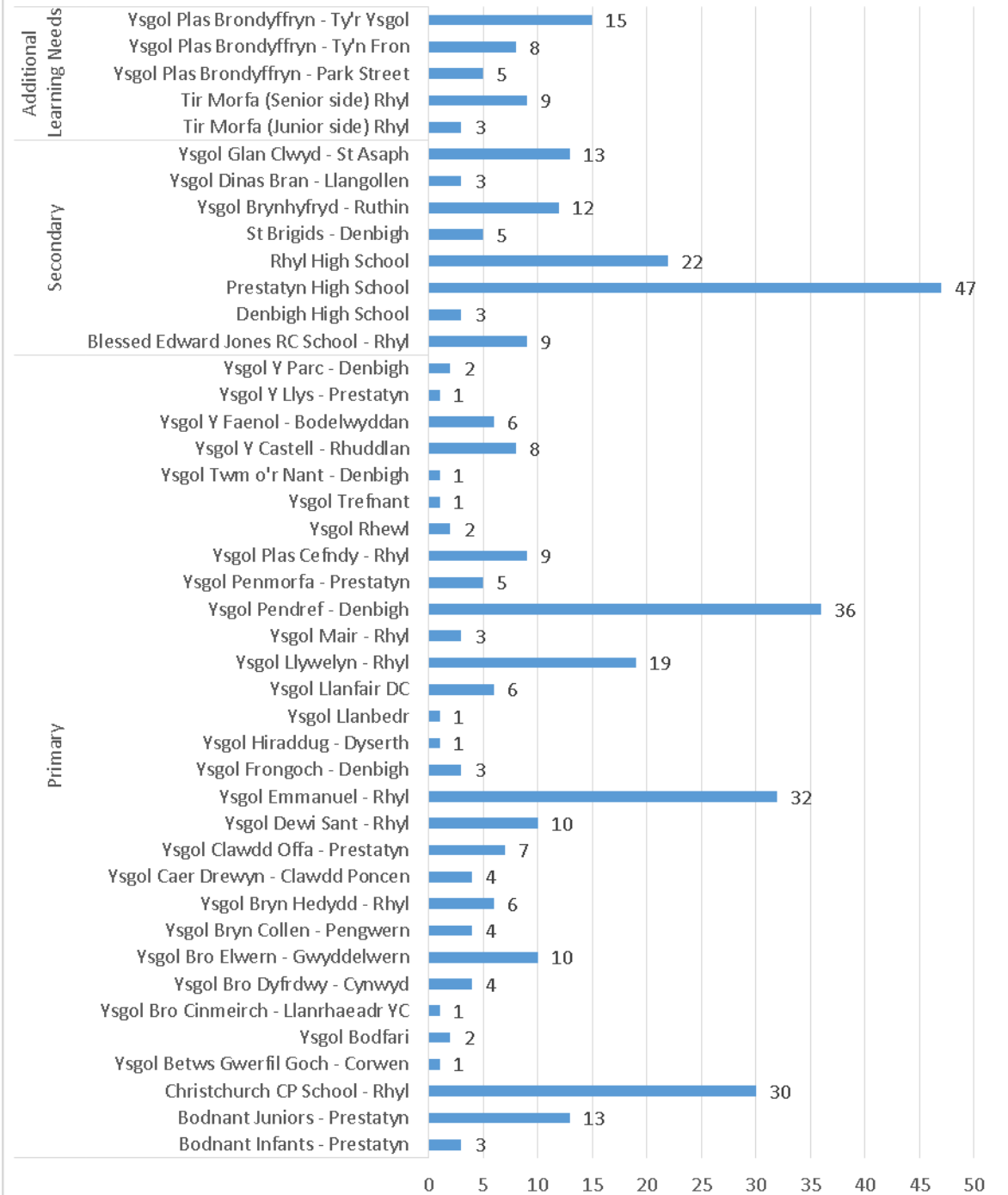
Total Incidents by Service Apr 2017 - Mar 2018

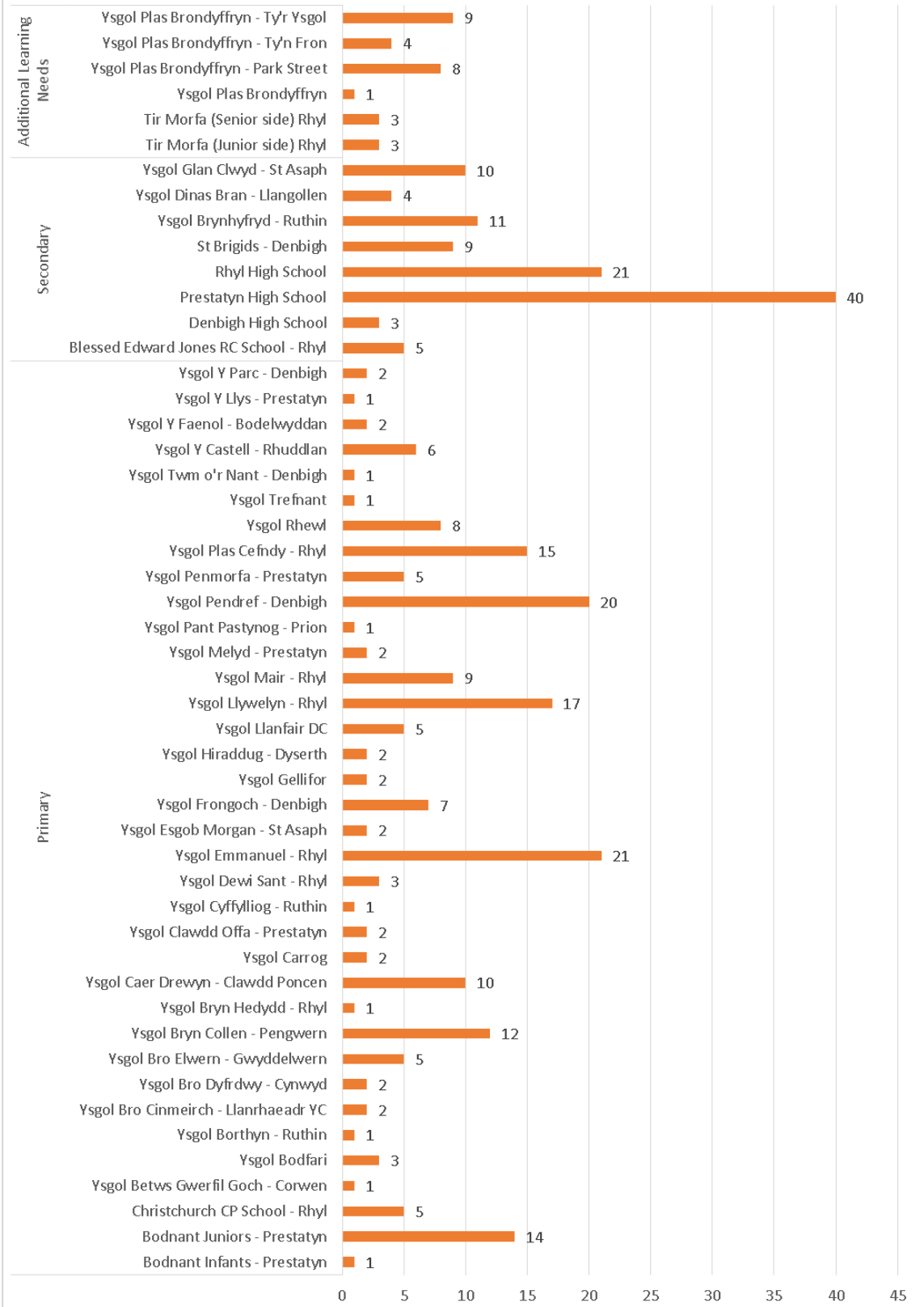
Total Incidents By School 2016-17 against 2017-18

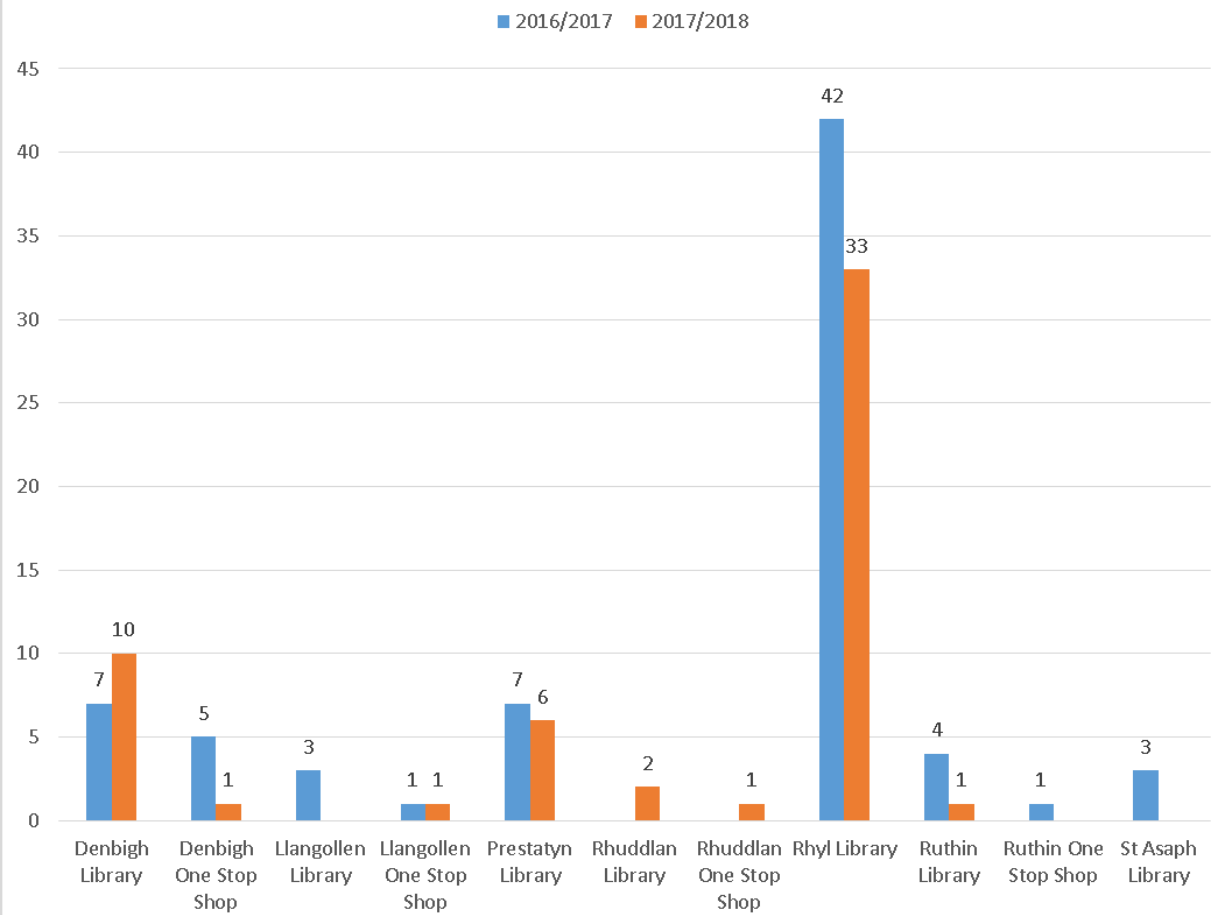
Total Incidents By School Apr 2016 - Mar 2017

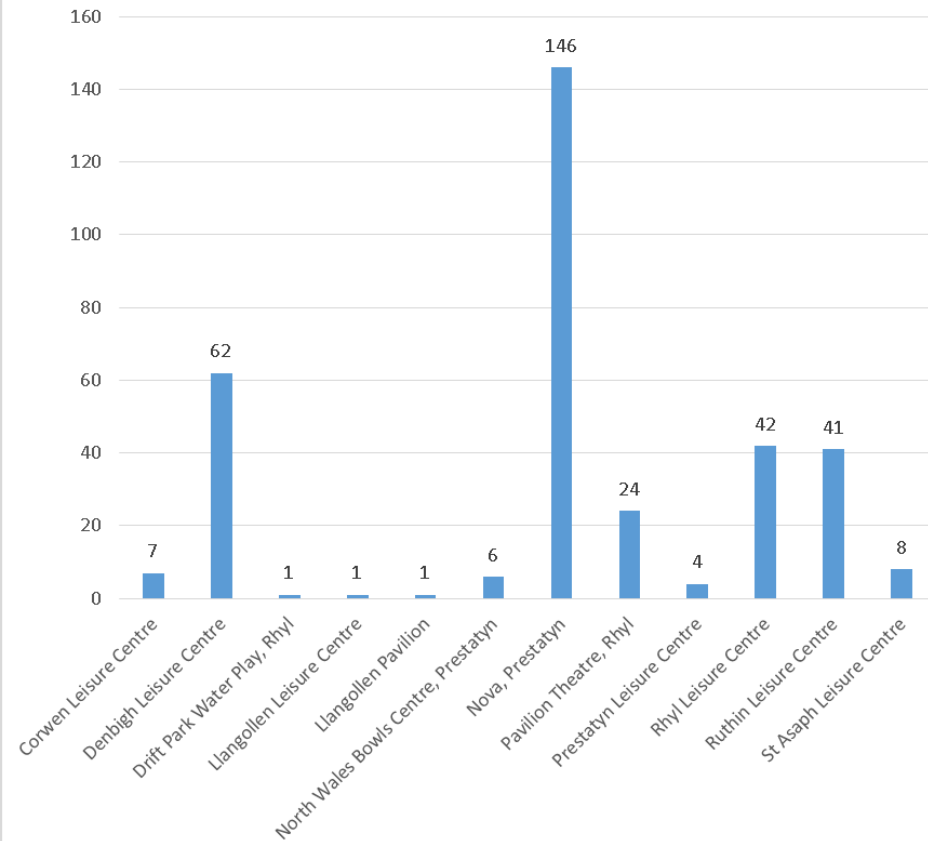
Total Incidents By School Apr 2017 - Mar 2018

Total Incidents in Libraries 2016-17 against 2017-18

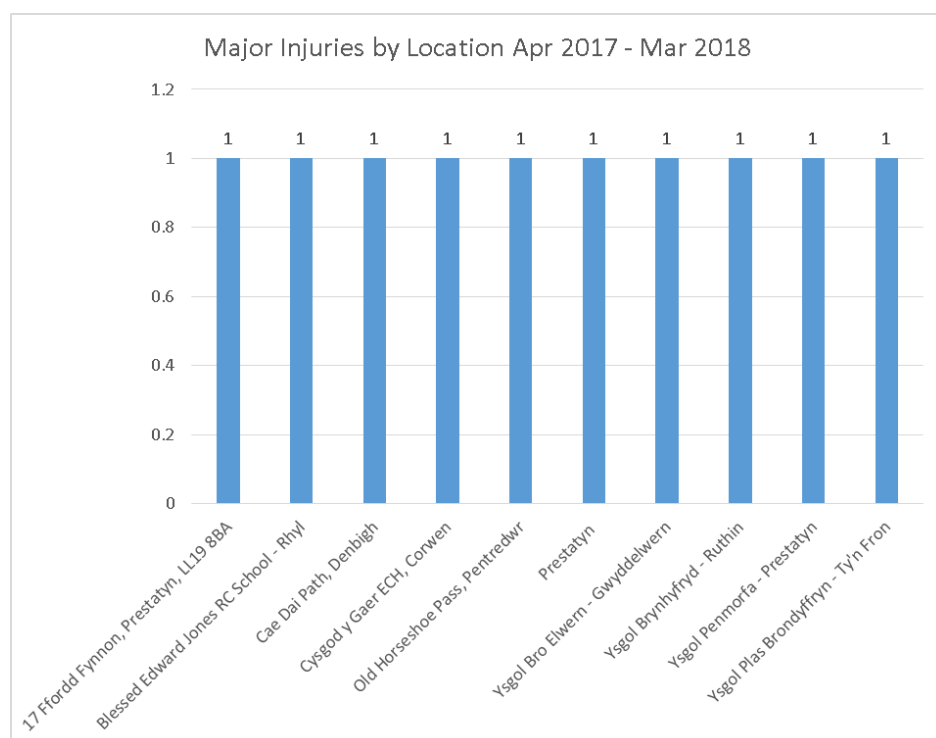
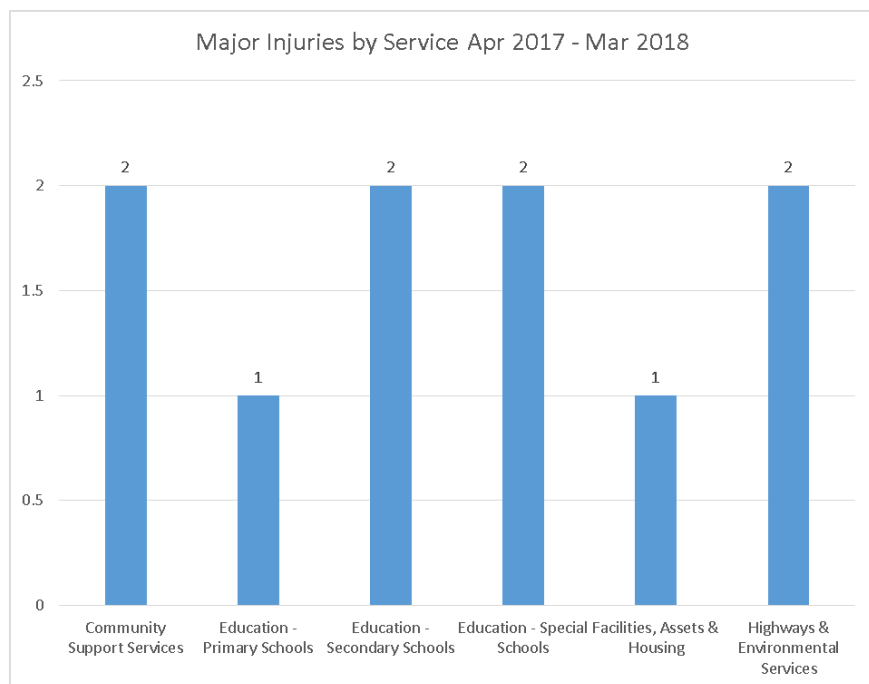

Total Incidents in Leisure 2017-18

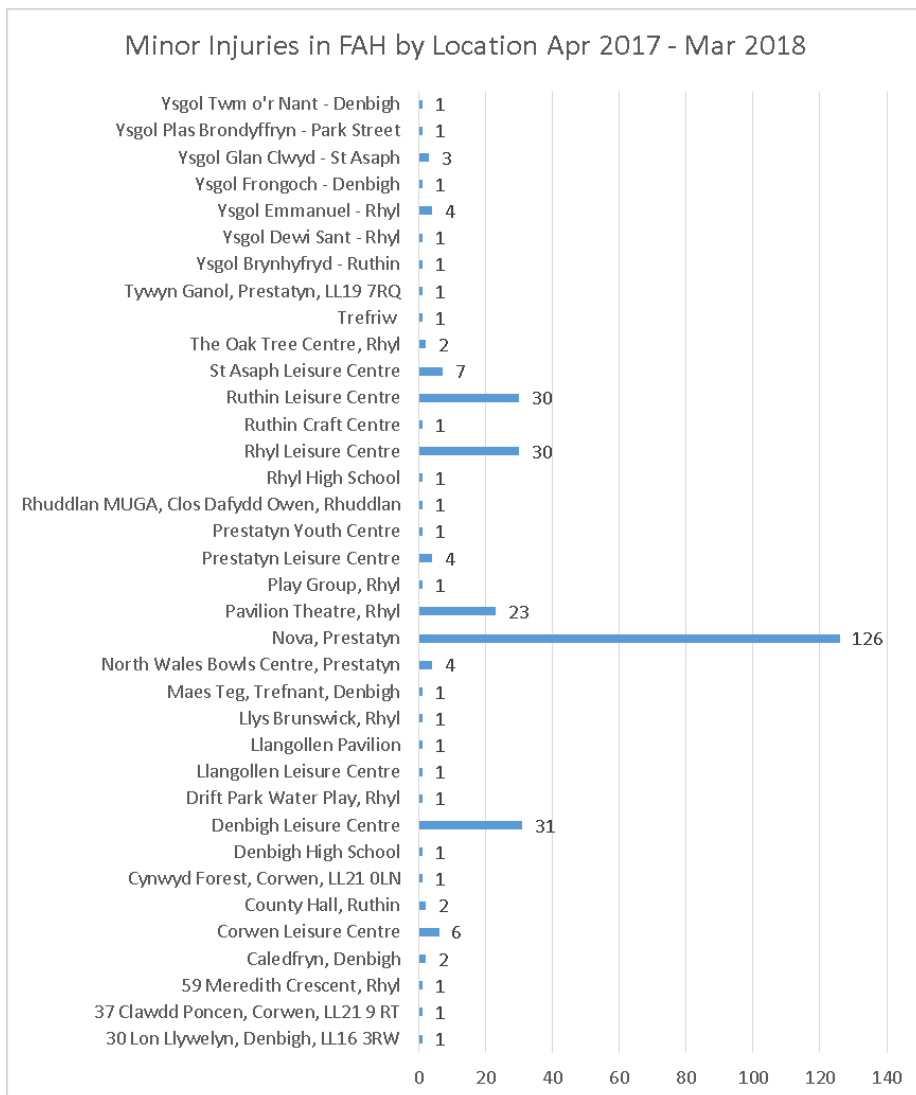
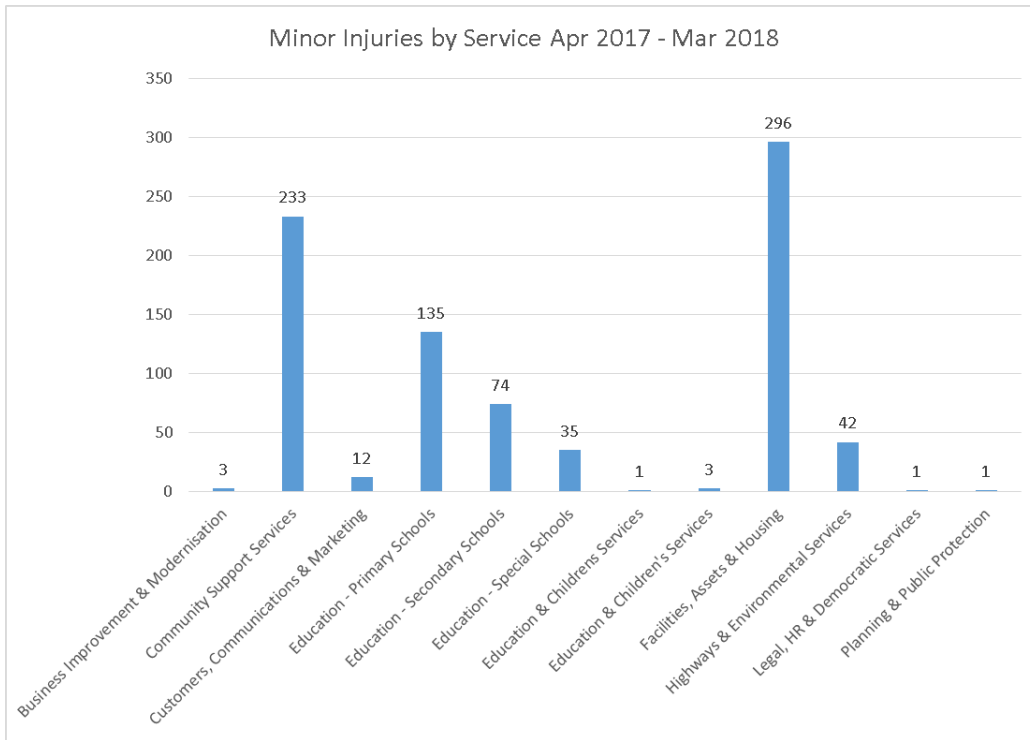

Location of Incidents	Denbighshire Property	Public Place	Road Traffic Incident	School	School Offsite Incident	Third Party Private Property	Grand Total
Asset Damage	15	19	2	2		1	39
Fatality						1	1
Major Injury	1	2		5	1	1	10
Minor Injury	449	53	3	244	7	80	836
Non Injury	326	36	5	74	3	190	634
Vehicle	6	13	6			1	26
Grand Total	797	123	16	325	11	274	1546

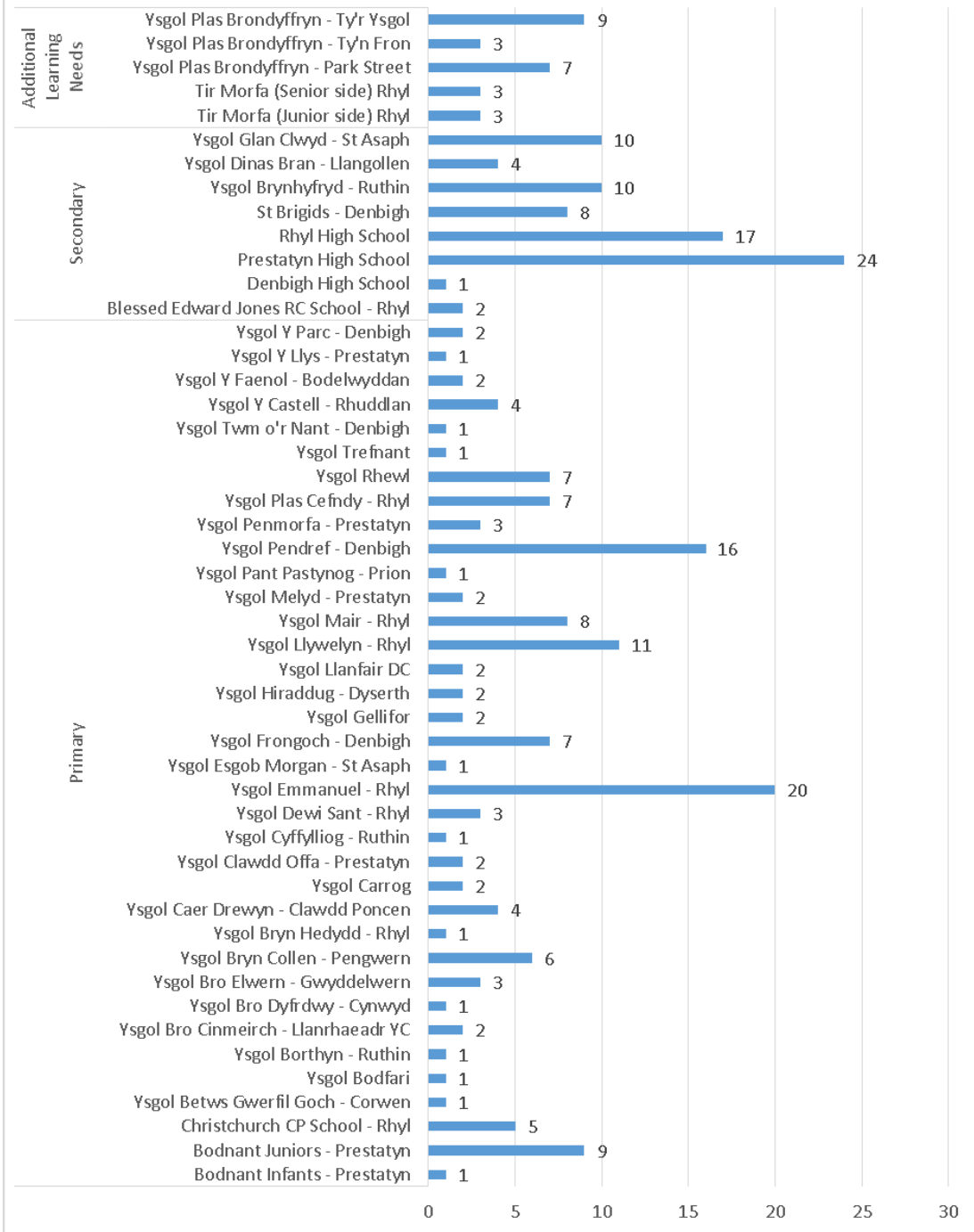
2. Major Injuries Reported for the financial year

3. Minor Injuries Reported for the financial year

Minor Injuries By School 2017-18

4. Incidents Involving Vehicle & Asset Damage

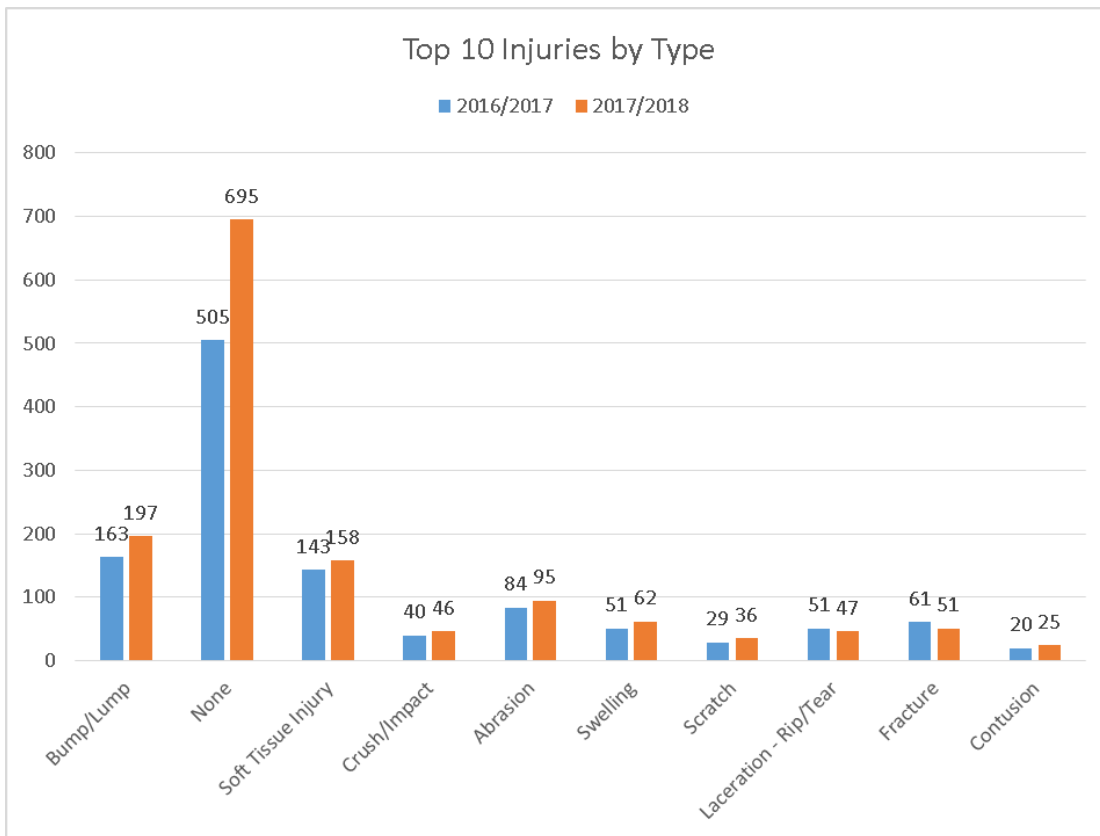
Total Number of Vehicle Incidents by Service	2016/2017
Count of Incident Date	
Children & Family Services	1
Communications, Marketing & Leisure	2
Community Support Services	1
Customers, Communications & Marketing	2
Highways & Environmental Services	23
Grand Total	29

Total Number of Vehicle Incidents by Service	2017/2018
Count of Incident Date	
Community Support Services	2
Customers, Communications & Marketing	1
Facilities, Assets & Housing	3
Highways & Environmental Services	20
Grand Total	26

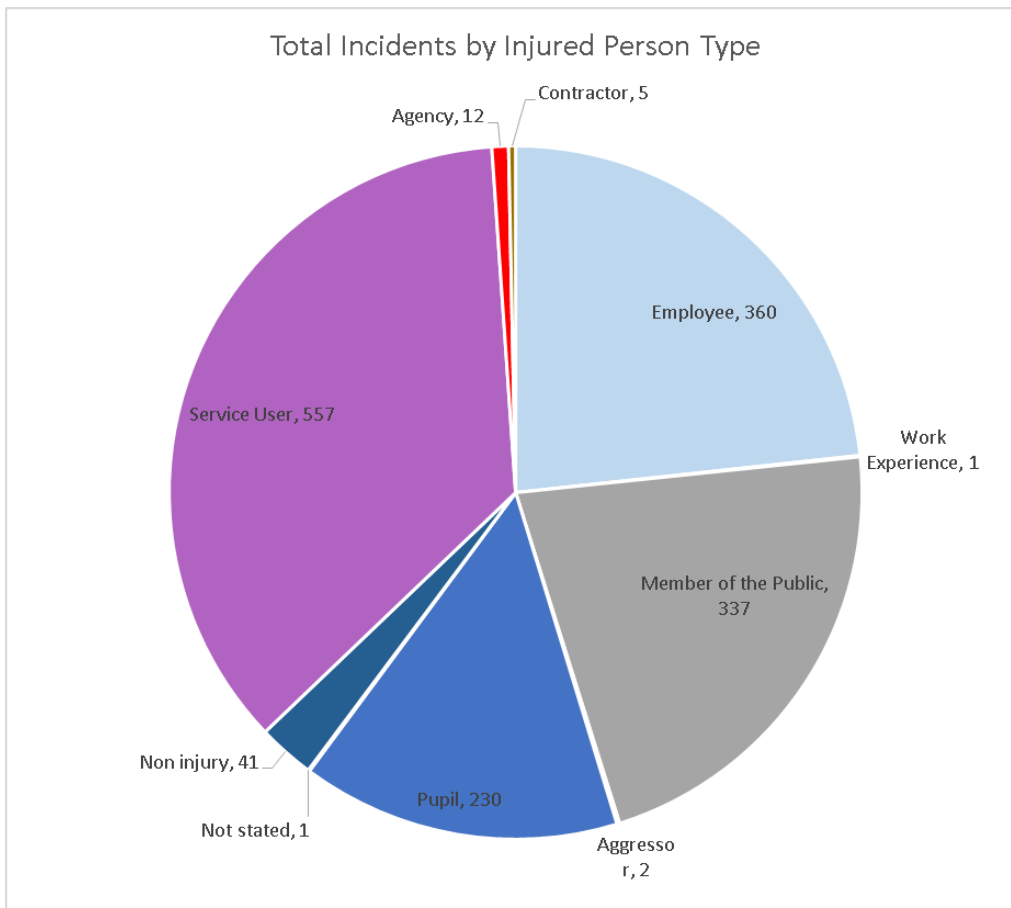
Total Number of Asset Damage by Service	2016/2017
Count of Incident Date	
Adult & Business Services	1
Communications, Marketing & Leisure	4
Community Support Services	3
Customers, Communications & Marketing	2
Education - Secondary Schools	2
Highways & Environmental Services	4
Grand Total	16

Total Number of Asset Damage by Service	2017/2018
Count of Incident Date	
Community Support Services	2
Customers, Communications & Marketing	4
Education - Primary Schools	1
Education - Secondary Schools	1
Education & Children's Services	1
Facilities, Assets & Housing	7
Highways & Environmental Services	22
Planning & Public Protection	1
Grand Total	39

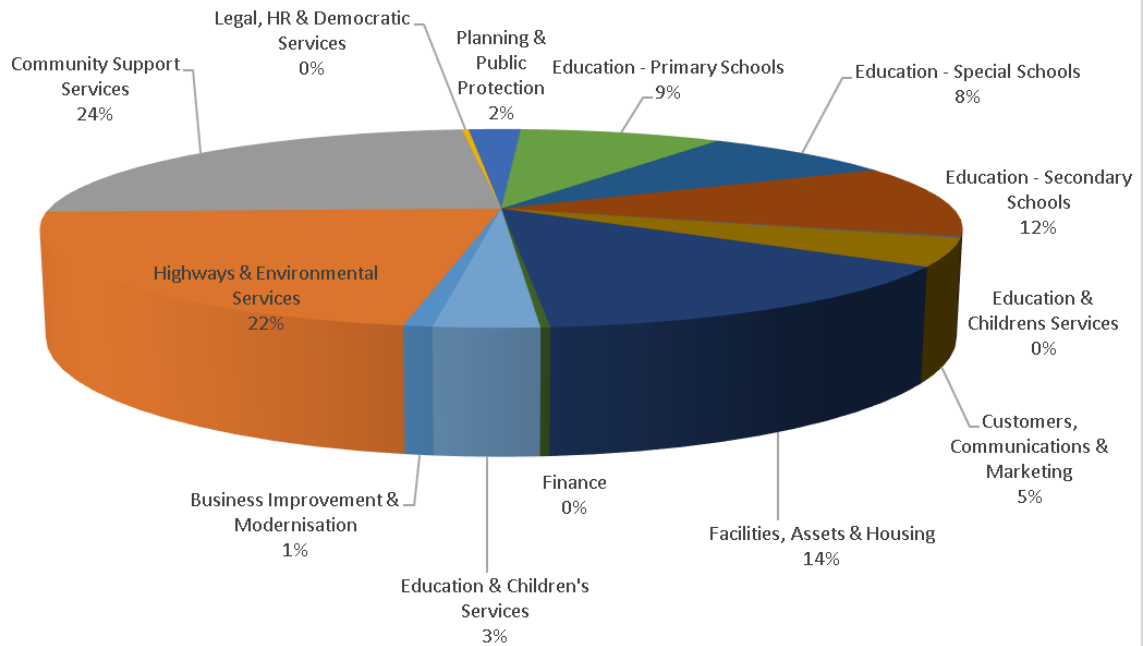
5. Injuries By Type

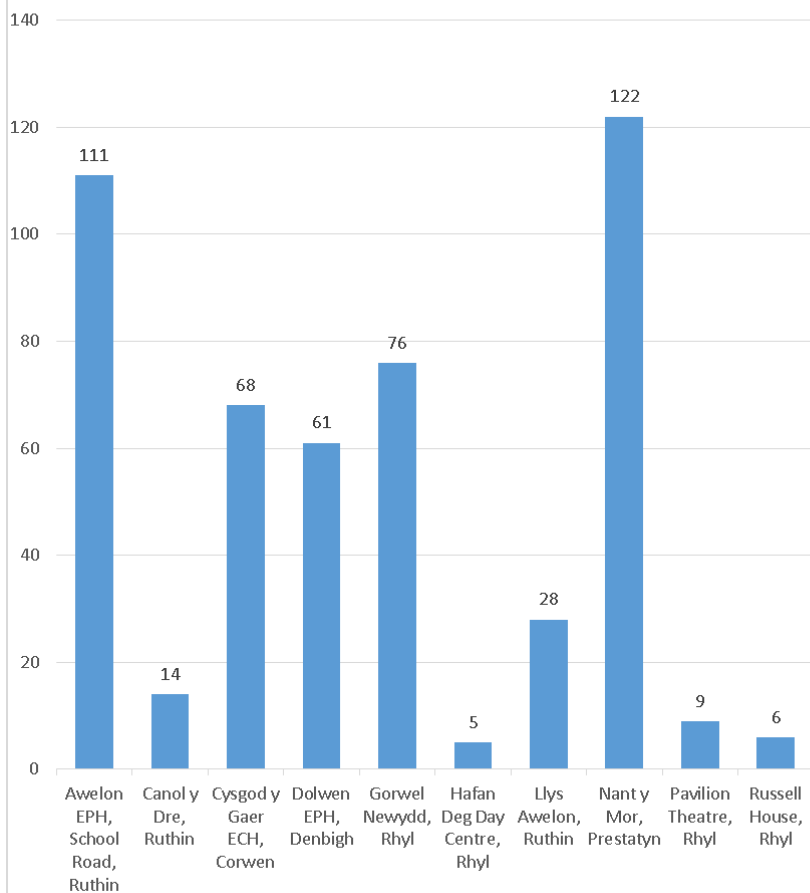
6. Employee Injuries

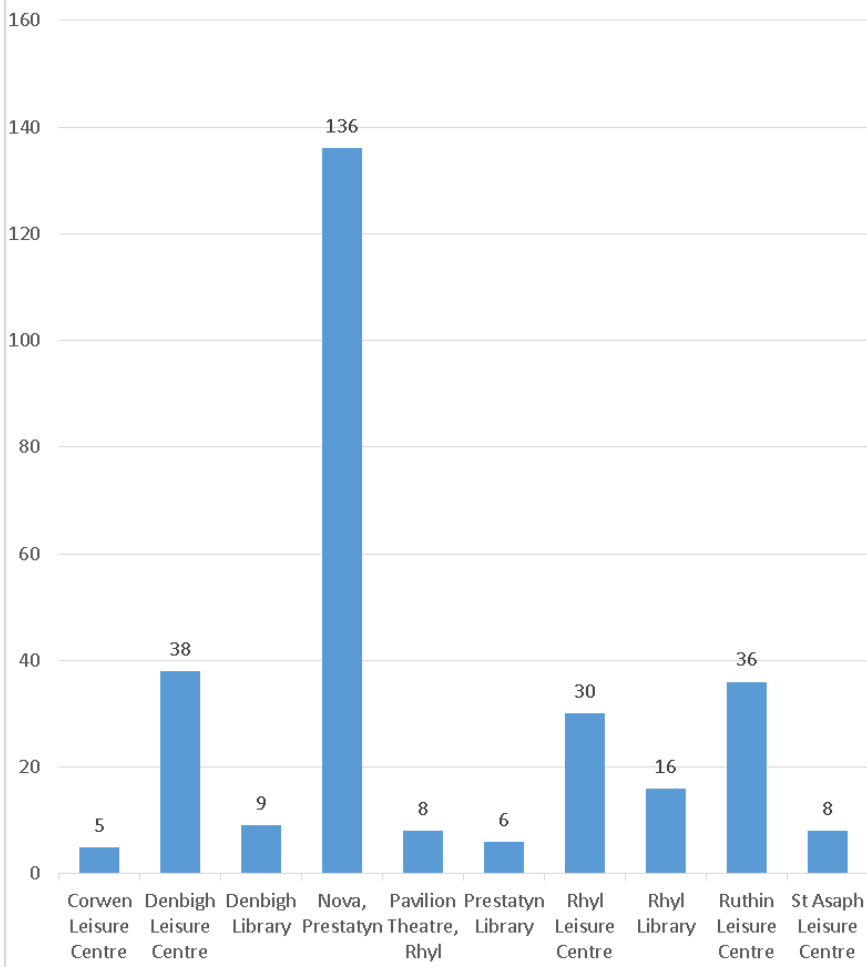
Breakdown of Employee Injuries by Service

Top 10 Locations of Injuries to Service Users

Top 10 Locations of Injuries to Members of the Public

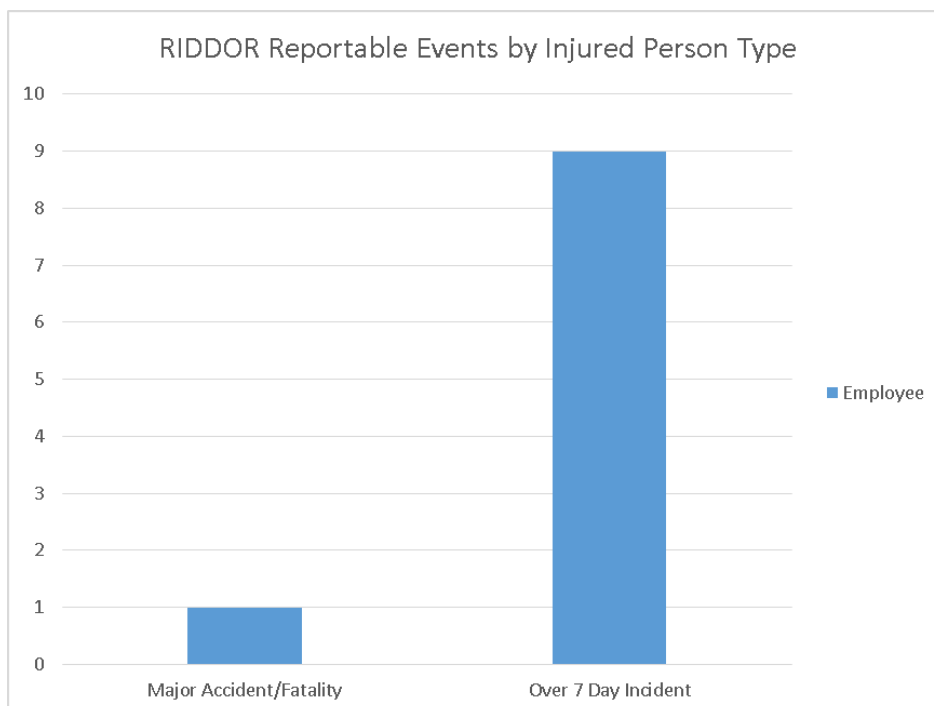
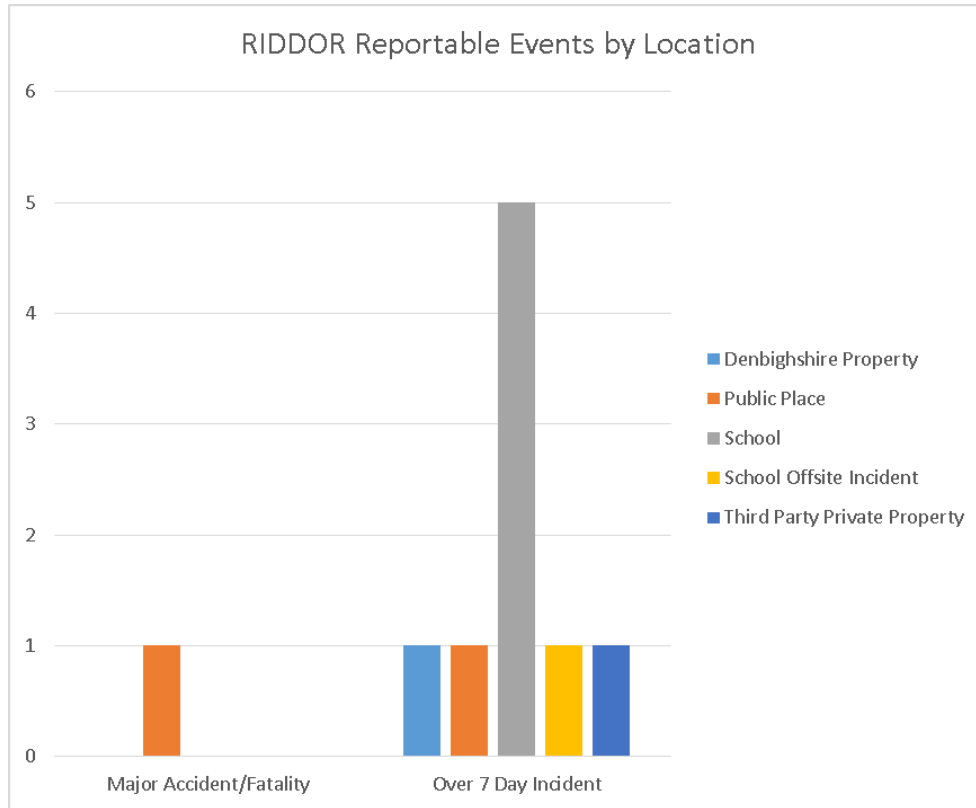
7. Cause of Incident by Location

Causes of Recorded Injury/Accidents	Denbighshire Property	Public Place	Road Traffic Incident	School	School Offsite Incident	Third Party Private Property	Grand Total
Animal	1	2				4	7
Challenging Behaviour	75	8		99	4	8	194
Client/Service User Observation	4	1		2			7
Contact with Moving Machinery	2			1			3
Electricity	2			3			5
Fall From Height	35	3		9		2	49
Falling Object	7	2		12		1	22
Inappropriate Behaviour	43	3		3		4	53
Manual Handling	25	8		4		3	40
Slip, Trip or Fall	273	27		72	1	185	558
Dangerous Occurrence	15	4	3	2		3	27
Sports Injury	51	2		11	2		66
Playground Incident	30			43	1		74
Trap, Pinch or Entanglement	24	1		9	1	4	39
Strike Against	67	2		7		1	77
Minor Medical	29	2		2		37	70
Transport/Vehicle	8	26	12	1	1	1	49
Thrown/Ejected Object	5	4		2	1	1	13
Property Damage	5	4		1			10
Faint/Seizure	13	2		5		9	29
Physical Assault	1	1		14		1	17
Loss / Theft of Property	3	2				1	6
Psychological	3			1			4
Work Equipment/Machine	18			4			22
Hot Material	10			5			15
Verbal Assault	13	7		3			23
Environment - Dust/Fumes/Heat/Noise	1	2		2			5
Witness	3		1			1	5
Missing Client/Service User	1	1		1		3	6
Chemical/Substance	8	2		1		1	12
Sharp/Abrasive Material	11	5		6		3	25
Vandalism	4	1					5
Hand Tools	3	1					4
Lifting equipment	1						1
Fire/Explosion	3					1	4
Grand Total	797	123	16	325	11	274	1546

8. RIDDOR Reportable Events

RIDDOR reportable events by Service

	Highways & Environmental Services	Community Support Services	Education - Primary Schools	Education - Special Schools	Education - Secondary Schools	Facilities, Assets & Housing	Grand Total
Major Accident/Fatality	1						1
Over 7 Day Incident	1	2	1	2	2	1	9
Grand Total	2	2	1	2	2	1	10

Details of RIDDOR Reported Events

28/09/2017	Blessed Edward Jones RC School - Rhyl	Employee	Slip, Trip or Fall	Education - Secondary Schools	Over 7 Day Incident	Fell into a pothole in school car park injuring nose & back
04/10/2017	Ysgol Brynhfryd - Ruthin	Employee	Falling Object	Education - Secondary Schools	Over 7 Day Incident	Part of photocopier inner workings fell onto foot
16/10/2017	Old Horseshoe Pass, Pentredwr	Employee	Falling Object	Streetscene	Major Accident/Fatality	Struck in the face/chin & knocked unconscious by a branch whilst clearing a branch that had fallen into the road
19/10/2017	Cae Dai Path, Denbigh	Employee	Challenging Behaviour	Education - Special Schools	Over 7 Day Incident	Hit by a pupil causing a hairline fracture to a previous injury of her thumb
07/11/2017	Ysgol Plas Brondyffryn - Ty'n Fron	Employee	Challenging Behaviour	Education - Special Schools	Over 7 Day Incident	Head butted twice by pupil when helping to restrain him on the sofa
08/01/2018	Prestatyn	Employee	Manual Handling	Waste and Fleet	Over 7 Day Incident	On the back of pick-up pulling 2 bins apart & felt a sharp jolt in his back
14/02/2018	Cysgod y Gaer ECH, Corwen	Employee	Slip, Trip or Fall	Community Support Services	Over 7 Day Incident	Slipped on spilled liquid on floor
12/03/2018	17 Ffordd Fynnon, Prestatyn, LL19 8BA	Employee	Falling Object	Community Support Services	Over 7 Day Incident	Wheelchair tipped backwards, knocked IP over & trapped her on the floor.
27/02/2018	Ysgol Bro Elwern - Gwyddelwern	Employee	Slip, Trip or Fall	Education - Primary Schools	Over 7 Day Incident	Slipped down the steps by the office.
15/03/2018	Ysgol Penmorfa - Prestatyn	Employee	Slip, Trip or Fall	Catering & Cleaning Administration	Over 7 Day Incident	Tripped coming out of the canteen.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r:	Y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y cyfarfod:	26 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Y Cyngorydd Julian Thompson-Hill / Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Awdur yr Adroddiad:	Steve Gadd, Prif Gyfrifydd
Teitl:	Ymholiadau Archwilio 2017/18

- 1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**
I gyflwyno Llythyr Ymholiadau Archwilio ac ymateb y Cyngor i'r ymholiadau hynny.
- 2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**
Roedd gan Swyddfa Archwilio Cymru (SAC), fel archwilwyr allanol penodedig CSDd, ddyletswydd i gasglu tystiolaeth am sut mae rheolwyr a'r unigolion hynny sydd â chyfrifoldeb dros lywodraethu (Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn CSDd) yn cyflawni eu dyletswyddau i atal a chanfod twyll. Mae'r llythyr yn nodi'r gofynion ac mae manylion yr ymatebion wedi'u cynnwys yn Atodiad 1.
- 3. Beth yw'r Argymhellion?**
Bod Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn cadarnhau yn ffurfiol yr ymatebion sydd wedi'u cynnwys yn Atodiad 1 i'r adroddiad hwn.
- 4. Manylion yr Adroddiad**
Mae ymatebion y rheolwr (Richard Weigh, Pennaeth Cyllid) a'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol (Cyngorydd Barry Mellor, Cadeirydd PLIC) wedi'u nodi yn Atodiad 1. I grynhoi, mae'r ymatebion yn nodi ymagwedd y Cyngor tuag at y meysydd canlynol o lywodraethu:
 - Prosesau rheoli sydd ar waith i adnabod a lliniaru yn erbyn y risg o dwyll.
 - Ymwybyddiaeth o unrhyw achosion gwirioneddol neu honedig o dwyll.
 - Prosesau i gael sicrwydd y cydymffurfiwyd â'r holl gyfreithiau a rheoliadau perthnasol.
 - A oes unrhyw ymglyfreithiad posibl neu hawliadau a fyddai'n effeithio ar y datganiadau ariannol.
 - Prosesau i adnabod, awdurdodi, cymeradwyo, cyfrif am a datgelu trafodion partïon cysylltiedig a pherthnasoedd.
- 5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**
Mae'r broses archwilio allanol flynyddol yn ategu stiwardiaeth ariannol a threfn lywodraethol y Cyngor ac felly yn cefnogi holl wasanaethau a blaenoriaethau'r Cyngor.
- 6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**
Does dim costau ychwanegol yn codi o ganlyniad i'r adroddiad hwn.
- 7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?**

Barn broffesiynol y Swyddog Adran 151 yw nad oes angen Asesiad o Effaith ar Les ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Gofynnodd Swyddfa Archwilio Cymru am ymatebion gan Richard Weigh fel Pennaeth Cyllid a Swyddog Adran 151 a'r Cynghorydd Barry Mellor fel Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'n bwysig fod y Cyngor yn cyflawni ei gyfrifoldeb dros atal a chanfod twyll ym mhob agwedd o'i waith. Mae'r sicrwydd y mae'r SAC yn ei geisio mewn cysylltiad â thwyll yn ffurfio gwiriad defnyddiol i sicrhau bod prosesau priodol ar waith i adnabod a lliniaru yn erbyn y risg o dwyll.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Y risg yw y gallai twyll arwain at gamddefnyddio asedau'r Cyngor neu gamddefnyddio neu gam-fynegi datganiadau ariannol. Mae'r ymatebion gan reolwyr a'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn helpu i ddangos fod prosesau ar waith er mwyn adnabod ac ymateb i'r risg o dwyll a bod digon o reolaethau mewnol ar waith i liniaru'r risgiau hynny.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'r Safon Ryngwladol ar Archwilio (Y DU ac Iwerddon) 240 (ISA 240) yn nodi mai'r rheolwyr a'r 'rheini sydd yng ngofal llywodraethu', sef y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yng Nghyngor Sir Ddinbych, sydd yn bennaf gyfrifol am atal a chanfod twyll. Mae ISA 240 yn nodi'r gofyniad am archwiliad allanol i gael dealltwriaeth o sut mae'r Cyngor yn cyflawni ei gyfrifoldebau.

Mr Richard Weigh – Chief Finance Officer (S151)
Mr Barry Mellor – Chair of the Corporate Governance Committee
Via email

Reference AV/MJP/DCC
Date 16 March 2018
Pages 1 of 13

Dear Richard and Councillor Mellor

Denbighshire County Council 2017/18

Audit enquiries to those charged with governance and management

In my 2018 Audit Plan, I note that I am responsible for obtaining reasonable assurance that the financial statements taken as a whole are free from material misstatement, whether caused by fraud or error. I also set out the respective responsibilities of auditors, management and those charged with governance.

This letter formally seeks documented consideration and understanding on a number of governance areas that impact on my audit of your financial statements. These considerations are relevant to both the management of the Council's management and 'those charged with governance' (the Corporate Governance Committee).

I have set out below the areas of governance on which I am seeking views.

1. Management processes in relation to:
 - undertaking an assessment of the risk that the financial statements may be materially misstated due to fraud;
 - identifying and responding to risks of fraud in the organisation;
 - communication to employees of views on business practice and ethical behaviour; and
 - communication to those charged with governance the processes for identifying and responding to fraud.
2. Management's awareness of any actual or alleged instances of fraud.
3. How management gain assurance that all relevant laws and regulations have been complied with.

4. Whether there is any potential litigation or claims that would affect the financial statements.
5. Management processes to identify, authorise, approve, account for and disclose related party transactions and relationships.

The information you provide will inform our understanding of the Council and its business processes and support our work in providing an audit opinion on your 2017-18 financial statements.

I would be grateful if you could complete the attached tables in **Appendices 1-3**. For information purposes, where applicable, this table also includes the responses provided in 2016-17.

Your responses should be formally considered and communicated to us on behalf of both management and those charged with governance. If you have queries, please contact Michelle Phoenix on 07966 073281 or by e-mail at michelle.phoenix@audit.wales.

Yours sincerely

Anthony Veale
Engagement Director

Cc: Gary Williams - Head of Legal, HR and Democratic Services

Appendix 1

International Standard for Auditing (UK and Ireland) 240 – The auditor’s responsibilities relating to fraud in an audit of financial statements

Background

Under the ISA, the primary responsibility for preventing and detecting fraud rests with both management and ‘those charged with governance’, which for the Denbighshire County Council (the Council) is the Corporate Governance Committee. This includes fraud that could impact on the accuracy of the annual accounts. The ISA requires us, as external auditors, to obtain an understanding of how the Corporate Governance Committee exercises oversight of management’s processes for identifying and responding to the risks of fraud and the internal controls established to mitigate them.

What is ‘fraud’ in the context of the ISA?

The ISA views fraud as either:

- the intentional misappropriation of the COUNCIL’s assets (cash, property, etc); or
- the intentional manipulation or misstatement of the financial statements.

What are we required to do?

We have to obtain evidence of how management and those charged with governance are discharging their responsibilities if we are to properly discharge our responsibilities under ISA240. We are therefore making requests from both management and the Corporate Governance Committee.

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
<p>1. What is management's assessment of the risk that the financial statements may be materially misstated due to fraud and what are the principal reasons?</p>	<p>Low Risk – reasons set out below:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Checks and balances in place within Finance and financial systems • All entries and notes within the published statements are subject to a tight control and checking process • Financial systems subject to annual internal audit reviews • Segregation of duties built into systems and procedures • Bank reconciliation process separate from other activity • Monthly closedown processes and robust budget monitoring and reporting • Well defined procurement processes – contract procedure rules • Delegation schemes and approval processes built into ordering and payment systems 	<p>Low Risk – reasons set out below:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Checks and balances in place within Finance and financial systems • All entries and notes within the published statements are subject to a tight control and checking process • Financial systems subject to annual internal audit reviews • Segregation of duties built into systems and procedures • Bank reconciliation process separate from other activity • Monthly closedown processes and robust budget monitoring and reporting • Well defined procurement processes – contract procedure rules • Delegation schemes and approval processes built into ordering and payment systems • Expenditure approval processes linked to the above – thresholds set within delegation schemes

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
	<ul style="list-style-type: none"> • Expenditure approval processes linked to the above – thresholds set within delegation schemes • Tight controls over journal processing • Treasury management policies and procedures well established with clear segregation built into the investment and payment processes • Minimal cash transactions • Professionally qualified and experienced staff • National Fraud Initiative (NFI) participation 	<ul style="list-style-type: none"> • Tight controls over journal processing • Treasury management policies and procedures well established with clear segregation built into the investment and payment processes • Minimal cash transactions • Professionally qualified and experienced staff • National Fraud Initiative (NFI) participation • Internal Audit provides an objective review of financial systems and procedures.
<p>2. What processes are employed to identify and respond to the risks of fraud more generally and specific risks of misstatement in the financial statements?</p>	<p>The Council has the following procedures in place and these are kept under regular review:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anti-fraud & corruption policy • Investigation procedures • Whistle-blowing policy 	<p>Council has the following procedures in place and these are kept under regular review:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anti-fraud & corruption policy • Investigation procedures • Whistle-blowing policy • IA programme of work based on risk assessment

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
	<ul style="list-style-type: none"> • IA programme of work based on risk assessment • IA projects consider potential for fraud and carry out appropriate tests • Horizon scanning by the Head of Internal Audit to identify trends in frauds to develop a corporate fraud plan • Financial systems reviews include annual data interrogation of payroll and creditor payments records • Systems and procedures/ checks and balances in Finance • Reporting benefit and CT fraud • National Fraud Initiative data matching and resulting investigations 	<ul style="list-style-type: none"> • IA projects consider potential for fraud and carry out appropriate tests • Horizon scanning by the Head of Internal Audit to identify trends in frauds to develop a corporate fraud plan • Financial systems reviews include annual data interrogation of payroll and creditor payments records • Systems and procedures/ checks and balances in Finance • Reporting benefit and CT fraud • National Fraud Initiative data matching and resulting investigations • Internal Audit perform objective review of financial systems and procedures.
3. What arrangements are in place to report fraud issues and risks to the Corporate Governance Committee?	<ul style="list-style-type: none"> • Requirement to report to Head of Internal Audit and Section 151 Officer in Financial Regulations and Disciplinary procedures 	<ul style="list-style-type: none"> • Requirement to report to Head of Internal Audit and Section 151 Officer in Financial Regulations and Disciplinary procedures

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
	<ul style="list-style-type: none"> • Corporate Governance Committee's terms of reference include requirement for annual report on fraud work • Internal Audit reports will raise issues as appropriate or escalate them for further formal investigation • Issues would also be raised in the Annual Governance Statements if they identified a particular governance weakness 	<ul style="list-style-type: none"> • Corporate Governance Committee's terms of reference include requirement for annual report on fraud work • Internal Audit reports will raise issues as appropriate or escalate them for further formal investigation • Issues would also be raised in the Annual Governance Statements if they identified a particular governance weakness • Quarterly counter fraud updates to Corporate Governance Committee summarising progress with investigations and outcomes as part of Internal Audit update reports. • Internal Audit reviewed the Council's fraud management arrangements against CIPFA Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption. Summary of the two reports highlighting fraud risks and issues were presented to Corporate Governance Committee as part of the Internal Audit update reports. Members also received a copy of the full reports separately.

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
		<ul style="list-style-type: none"> • Fraud risk is highlighted on the Corporate Risk Register and the Corporate Governance Committee is briefed on these periodically.
4. How has management communicated expectations of ethical governance and standards of conduct and behaviour to all relevant parties, and when?	<p>Management has communicated expectations in respect of ethical governance and standards of conduct and behaviour via:</p> <ul style="list-style-type: none"> • References in the Constitution • Financial Regulations • Code of conduct (members and staff) • Declaration of interests/related party declaration • Policies and procedures, financial procedures • Some services have specific codes of confidentiality / declarations of interest 	<p>Management has communicated expectations in respect of ethical governance and standards of conduct and behaviour via:</p> <ul style="list-style-type: none"> • References in the Constitution • Financial Regulations • Code of conduct (members and staff) • Declaration of interests/related party declaration • Policies and procedures, financial procedures • Some services have specific codes of confidentiality / declarations of interest • E-learning modules are being rolled out to enhance staff awareness
5. Are you aware of any instances of actual, suspected or alleged fraud within the audited body since 1 April 2017?	N/A	All known or suspected fraud that Internal Audit have been made aware of have been investigated, records maintained and Corporate Governance Committee are

Enquiries of management - in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
		<p>updated quarterly as part of the Internal Audit progress update.</p> <p>Although there have been individual investigations carried out by Internal Audit, there have been no material level fraud identified.</p> <p>The National Fraud Initiative Exercise for 2016-17 has identified instances of fraud in relation to Council Tax (i.e. single persons discount and rising 18s) and relevant recovery action undertaken.</p>

Enquiries of those charged with governance – in relation to fraud

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
<p>1. How does the Corporate Governance Committee exercise oversight of management's processes for identifying and responding to the risks of fraud within the audited body and the internal control that management has established to mitigate those risks?</p>	<p>The Corporate Governance Committee receive regular Internal Audit Progress Reports which includes control weaknesses identified in the Council's processes and procedures. Members of the Committee are able to call Officers to the Committee for explanations / assurances.</p>	<p>The Corporate Governance Committee receive regular Internal Audit Progress Reports which includes control weaknesses identified in the Council's processes and procedures. Members of the Committee are able to call Officers to the Committee for explanations / assurances.</p>
<p>2. Are you aware of any instances of actual, suspected or alleged fraud with the audited body since 1 April 2017?</p>	<p>No issues of any actual or suspected fraud have been reported to the Corporate Governance Committee during the 2016-17 financial year.</p>	<p>Update – Internal Audit update reports give quarterly updates of the actual, suspected or alleged fraud that Internal Audit is made aware of.</p>

Appendix 2

Matters in relation to laws and regulations

International Standard for Auditing (UK and Ireland) 250 covers auditors' responsibilities to consider the impact of laws and regulations in an audit of financial statements.

Management, with the oversight of those charged with governance (the Corporate Governance Committee), is responsible for ensuring that the Council's operations are conducted in accordance with laws and regulations, including compliance with those that determine the reported amounts and disclosures in the financial statements.

As external auditors, we are responsible for obtaining reasonable assurance that the financial statements are free from material misstatement due to fraud or error, taking into account the appropriate legal and regulatory framework. The ISA distinguishes two different categories of laws and regulations:

- laws and regulations that have a direct effect on determining material amounts and disclosures in the financial statements;
- other laws and regulations where compliance may be fundamental to the continuance of operations, or to avoid material penalties.

What are we required to do?

As part of our risk assessment procedures we are required to make inquiries of management and the (the Corporate Governance Committee), as to whether the Council is in compliance with relevant laws and regulations. Where we become aware of information of non-compliance or suspected non-compliance we need to gain an understanding of the non-compliance and the possible effect on the financial statements.

Enquiries of management – in relation to laws and regulations

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
<p>1. How have you gained assurance that all relevant laws and regulations have been complied with?</p>	<p>Senior officers are professionally qualified and are required to keep up to date with legislative and regulatory changes</p> <p>Committee reports make specific reference to the legislation in respect of the powers to make decisions.</p> <p>Reporting protocols require consultation with the S151 Officer and the Monitoring Officer.</p>	<p>Senior officers are professionally qualified and are required to keep up to date with legislative and regulatory changes</p> <p>Committee reports make specific reference to the legislation in respect of the powers to make decisions.</p> <p>Reporting protocols require consultation with the S151 Officer and the Monitoring Officer.</p>
<p>2. Have there been any instances of non-compliance or suspected non-compliance with relevant laws and regulations since 1 April 2017, or earlier with an ongoing impact on the 2017-18 financial statements?</p>	<p>N/A</p>	<p>No</p>
<p>3. Are there any potential litigations or claims that would affect the financial statements?</p>	<p>This is reviewed as part of the final accounts closedown process. The Finance Department would liaise with the Legal Department to discuss any outstanding litigation and the financial impact thereon.</p> <p>Any financial impact would be considered as part of the Statement of Accounts process.</p>	<p>This is reviewed as part of the final accounts closedown process. The Finance Department would liaise with the Legal Department to discuss any outstanding litigation and the financial impact thereon.</p> <p>Any financial impact would be considered as part of the Statement of Accounts process.</p>
<p>4. Have there been any reports from other regulatory bodies, such as HM Revenues and Customs which indicate non-compliance?</p>	<p>N/A</p>	<p>No</p>

Enquiries of those charged with governance – in relation to laws and regulations

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
1. How does the Corporate Governance Committee in its role as those charged with governance, obtain assurance that all relevant laws and regulations have been complied with?	N/A	Through numerous reports throughout the year from both internal and external regulators and assurance provided through the governance framework underpinned by council standing orders, financial regulations and other key policies. The Annual Governance Statement also gives assurance in this regard.
2. Are you aware of any instances of non-compliance with relevant laws and regulations?	No. The CGC is not aware of any non-compliance with relevant laws and regulations. Any such instances would be reported to the Committee.	No. The CGC is not aware of any non-compliance with relevant laws and regulations. Any such instances would be reported to the Committee.

Appendix 3

Matters in relation to related parties

International Standard for Auditing (UK and Ireland) 550 covers auditors' responsibilities relating to related party relationships and transactions.

The nature of related party relationships and transactions may, in some circumstances, give rise to higher risks of material misstatement of the financial statements than transactions with unrelated parties.

Because related parties are not independent of each other, many financial reporting frameworks establish specific accounting and disclosure requirements for related party relationships, transactions and balances to enable users of the financial statements to understand their nature and actual or potential effects on the financial statements. An understanding of the entity's related party relationships and transactions is relevant to the auditor's evaluation of whether one or more fraud risk factors are present as required by ISA (UK and Ireland) 240, because fraud may be more easily committed through related parties.

What are we required to do?

As part of our risk assessment procedures, we are required to perform audit procedures to identify, assess and respond to the risks of material misstatement arising from the entity's failure to appropriately account for or disclose related party relationships, transactions or balances in accordance with the requirements of the framework.

Enquiries of management – in relation to related parties

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
<p>1. Confirm that you have disclosed to the auditor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • the identity of any related parties, including changes from the prior period; • the nature of the relationships with these related parties; • details of any transactions with these related parties entered into during the period, including the type and purpose of the transactions. 	<p>The Statement of Accounts discloses the identity of related parties and is compliant with the requirements of the CIPFA code of accounting practice</p>	<p>The Statement of Accounts discloses the identity of related parties and is compliant with the requirements of the CIPFA code of accounting practice.</p>
<p>2. What controls are in place to identify, authorise, approve, account for and disclose related party transactions and relationships?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Declaration of interest forms and related party disclosure forms • Disclosures included within the statement of accounts (all reviewed by the Chief Accountant and Head of Finance) • Draft accounts reviewed by the CGC <p>Policies and procedures previously outlined in respect of authorisation of any expenditure</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Declaration of interest forms and related party disclosure forms • Disclosures included within the statement of accounts (all reviewed by the Chief Accountant and Head of Finance) • Draft accounts reviewed by the CGC • Policies, procedures and controls around the authorisation of any expenditure are well controlled, as evidenced in regulatory reports.

Enquiries of the those charged with governance – in relation to related parties

Question	2016-17 Response	2017-18 Response
1. How does the Corporate Governance Committee in its role as those charged with governance, exercise oversight of management's processes to identify, authorise, approve, account for and disclose related party transactions and relationships?	The Corporate Governance Committee receive the Statement of Accounts and seek assurances from officers regarding their accuracy. Members are able to challenge / query any aspect of the statement of accounts.	The Corporate Governance Committee receive the Statement of Accounts and seek assurances from officers regarding their accuracy. Members are able to challenge / query any aspect of the statement of accounts. Independent assurance is provided by regulators supporting the robustness of internal control systems with respect to individual transactions.

Adroddiad i'r:	Y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y cyfarfod:	26 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Y Cynghorydd Julian Thompson-Hill / Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Awdur yr Adroddiad:	Steve Gadd, Prif Gyfrifydd
Teitl:	Cymeradwyo Datganiad Cyfrifon 2017/18

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i baratoi datganiad o gyfrifon sy'n cydymffurfio â safonau cyfrifo cymeradwy. Mae'n rhaid i'r aelodau etholedig gymeradwyo'r cyfrifon a archwiliwyd yn ffurfiol ar ran y Cyngor.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Cymeradwywyd datganiadau ariannol 2017/18, yn amodol ar archwiliad, gan y Pennaeth Cyllid ar 15 Mehefin 2018, sydd bythefnos yn gynharach na'r terfyn amser a gytunwyd sef 30 Mehefin 2018. Cyflwynwyd y cyfrifon drafft i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ar 11 Gorffennaf 2018 ac roeddent yn agored i'w harolygu'n gyhoeddus o 9 Gorffennaf i 3 Awst.

Mae'r Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio yn gofyn i'r Cyngor gymeradwyo'r cyfrifon a archwiliwyd, gan gynnwys barn yr archwilydd allanol, yn ffurfiol erbyn diwedd mis Medi. Dirprwywyd y cyfrifoldeb o gymeradwyo'r cyfrifon a archwiliwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.

Mae'r Datganiad o Gyfrifon yn cael ei baratoi yn unol â Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS). Mae Sefydliad Siartredig Cyllid a Chyfrifeg Cyhoeddus (CIPFA) yn cynhyrchu Cod Ymarfer ar Gyfrifeg Awdurdodau Lleol, yn seiliedig ar y Safonau ac mae'r Cyngor wedi paratoi cyfrifon 2017/18 yn unol â'r Cod hwnnw.

Mae'r cyfrifon yn cynnwys barn archwilio a thystysgrif archwilio ddiamod. Bydd Swyddfa Archwilio Cymru yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor os oes unrhyw faterion newydd i adrodd arnynt.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod yr aelodau etholedig yn cymeradwyo Datganiad o Gyfrifon 2017/18 sydd yn **Atodiad 1** yr adroddiad hwn.

Bydd gofyn i'r Cadeirydd ac i'r Prif Swyddog Cyllid lofnodi'r Cyfrifon a'r Llythyr Sylwadau yn y cyfarfod.

4. Manylion yr Adroddiad

Cafodd y cyfrifon sy'n cael eu cyflwyno eu paratoi i gydymffurfio â'r safonau cyfrifo gofynnol.

Cyfres o safonau cyfrifo sy'n cael eu defnyddio ledled y byd yw'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Cafodd y Safonau eu datblygu ar gyfer y sector preifat ond, mewn egwyddor, mae'r mwyafrif helaeth o drafodion yr un fath o ran cyfrifo beth bynnag yw'r sector. Gan fod yna rai meysydd lle mae triniaeth gyfrifo'r sector cyhoeddus yn wahanol i'r Safonau rhyngwladol (oherwydd, er enghraifft, gofynion deddfwriaethol) cafodd set ychwanegol o safonau eu cyflwyno ar eu cyfer sy'n cael eu galw yn Safonau Cyfrifo'r Sector Cyhoeddus.

Roedd y cyfrifon ar gael i'w harchwilio yn ôl y gofyn ac maen nhw hefyd wedi bod ar gael i'r cyhoedd eu harchwilio. Bu Swyddfa Archwilio Cymru yn archwilio'r cyfrifon a bydd trosolwg o'u canfyddiadau a'u hasesiad o'r broses yn cael eu cyflwyno mewn adroddiad i'r Pwyllgor. Yr Adroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol yw Atodiad 2 yr adroddiad hwn.

Arweiniodd y broses archwilio at rai newidiadau technegol ac at gywiriadau a newidiadau eraill. Bydd rhagor o fanylion am y rhain yn cael eu cyflwyno yn adroddiad yr archwiliwr.

Am y tro cyntaf mewn sawl blwyddyn, mae nifer o gamddatganiadau sydd heb eu cywiro. Caiff pob eitem sydd ag effaith barhaus eu cywiro yn 18/19. Nodwyd yr eitemau ar ôl ein terfyn amser mewnol ar gyfer cynhyrchu Datganiad Cyfrifon Terfynol diwygiedig ac felly oherwydd na chafodd yr eitemau eu cyfrif fel rhai sylweddol, nid ydynt wedi'u cywiro yng nghyfrifon 17/18. Mae'r dyfyniad isod o'n hadroddiad i'r pwyllgor hwn ym mis Chwefror 2018, pan gafodd y dull hwn ei argymhell a'i gytuno er mwyn helpu i hwyluso cau'r cyfrifon yn gynnar:

“Eleni bwriedir newid y dull o drin camddatganiadau ansylweddol a nodir gan SAC wrth iddynt archwilio cyfrifon. Yn y gorffennol mae pob camddatganiad wedi'u cywiro yn y Datganiad Cyfrifon sydd wedi caniatáu i SAC gynnwys y datganiad canlynol yn eu Hadroddiad Archwilio'r Datganiadau Ariannol i PLIC bob mis Medi: “Nid oes unrhyw gamddatganiadau wedi'u nodi yn y datganiadau ariannol, sy'n dal i fod heb eu cywiro”. Bu raid i'r Tîm Technegol wneud llawer iawn o waith i gyflawni hyn – fodd bynnag yn bwysicach roedd yn golygu nad oedd modd i SAC gwblhau eu harchwiliad nes bo'r holl gywiriadau, waeth pa mor fach, wedi'u hail-wneud a'u rhoi yn y Datganiad Cyfrifon diwygiedig ac wedi cael eu hail-archwilio gan SAC wedyn. Bydd y terfynau amser diwygiedig yn ei gwneud yn anodd i SAC ddarparu eu dyfarniad archwilio yn y dyfodol. Gan hynny mae CSDd a SAC wedi cytuno na fydd y Datganiad Cyfrifon drafft fel arfer yn cael ei ddiwygio i gywiro camddatganiadau ansylweddol. Mae hwn yn newid allweddol a fydd yn galluogi'r Cyngor a SAC i gyrraedd y dyddiadau cau diwygiedig. Mae'n bwysig nodi'r canlynol:

- Ni fydd y newid hwn yn y broses yn effeithio'r farn archwilio gyffredinol.*
- Er bod SAC wedi cytuno â'r dull hwn, maent yn rhwymedig trwy statud i adrodd wrth y PLIC am unrhyw gamddatganiadau sy'n dal heb eu cywiro. Dylai'r PLIC ddisgwyl gweld y rhestr hon mewn adroddiadau SAC yn y dyfodol, ond ni fydd hynny'n golygu bod ansawdd y gwaith a wneir gan yr Adran Gyllid wedi gostwng.”*

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae cyhoeddi Datganiad o Gyfrifon yn sail i stiwardiaeth a llywodraethu ariannol y Cyngor ac felly mae'n cefnogi holl wasanaethau a blaenoriaethau'r Cyngor.

- 6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**
Does dim costau ychwanegol yn codi o ganlyniad i'r adroddiad hwn.
- 7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**
Barn broffesiynol y Swyddog Adran 151 yw nad oes angen Asesiad o Effaith ar Les ar gyfer yr adroddiad hwn.
- 8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?**
Mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi gweithio'n agos â'r tîm Cyllid er mwyn sicrhau bod yr archwiliad yn cael ei gwblhau mewn pryd ac yn llwyddiannus. Caiff barn broffesiynol ei llunio oddi wrth nifer o ddisgyblaethau eraill tu hwnt i gyllid, fel yr adain gyfreithiol, prisiau eiddo, adnoddau dynol a phensiynau.
- 9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**
Unwaith eto, mae'r Datganiad o Gyfrifon wedi derbyn barn archwilio ddiamod. Mae hyn yn gryn lwyddiant o gofio am faint a chymhlethdod y cyfrifon. Bydd gweithdrefnau mewnol yn parhau i gael eu hadolygu'n flynyddol er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn dal yn darparu datganiadau ariannol o ansawdd da. Bydd hyn yn ystyried y materion a godwyd yn yr archwiliad sydd wedi eu codi yn yr adroddiad archwilio.
- Mae hefyd yn foddhaol bod y cyfrifon drafft wedi'u paratoi a'u bod yn barod i'w harchwilio o fewn y terfyn amser cynharach, sef 15 Mehefin, sef y terfyn amser statudol ar gyfer Datganiad Cyfrifon 2018/19. Bydd gwaith yn parhau i symud y dyddiad cwblhau ymlaen er mwyn sicrhau bod y Cyngor mewn sefyllfa i fodloni'r terfyn amser sef 31 Mai ar gyfer cyfrifon 2020/21.
- 10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
Byddai'r Cyngor yn mynd yn groes i'w ddyletswydd statudol pe na fyddai'n gallu cymeradwyo'r cyfrifon erbyn 30 Medi.
- 11. Pŵer i wneud y Penderfyniad**
Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol. Mae'n ofynnol i'r Archwilydd Penodedig gan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 i archwilio ac ardystio cyfrifon y cyngor a rhaid iddo fod yn fodlon bod y cyfrifon wedi cael eu cwblhau yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005. Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio yn gofyn i'r Cyngor gymeradwyo'r cyfrifon archwiliedig erbyn 30 Medi.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

DATGANIAD CYFRIFON 2017/18

Cyngor Sir Ddinbych
Datganiad Cyfrifon
2017/18

Cyflwyniad	1
Adran 1 - Adroddiad Naratif	4
Adran 2 - Datganiad Cyfrifoldebau	10
Adran 3: Datganiadau Ariannol A Nodiadau Ynglŷn Â'r Cyfrifon	11
Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu	14
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	17
Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn	19
Y Fantolen	21
Datganiad Llif Arian.....	23
Nodiadau Ynglŷn â'r Cyfrifon	24
Adran 4: Datganiadau Atodol	93
Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai	94
Symudiadau'r Datganiad Cyfrif Refeniw Tai	95
Nodiadau ynglŷn â'r Datganiadau Atodol.....	96
Adran 5: Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Cyngor Sir Ddinbych	99
Adran 6: Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2017-18	102
Adran 7: Geirfa	120

Cyflwyniad

Awdurdod unedol yng Nghymru yw Cyngor Sir Ddinbych gyda phoblogaeth o tua 96,000. Mae Sir Ddinbych yn cynnwys cychfannau gwyliau'r Rhyl a Phrestatyn ar hyd arfordir gogledd Cymru, Dyffryn Clwyd, Corwen yn ne'r Sir a thref Llangollen, sy'n boblogaidd ymhlith twristiaid. Mae hefyd yn cynnwys trefi castellog hanesyddol Rhuddlan, Dinbych a Rhuthun, a dinas gadeiriol fechan Llanelwy. Mae 47 o gynghorwyr etholedig i gynrychioli amrywiol wardiau'r sir. Mae'r Cyngor yn cyflogi oddeutu 4,500 o staff.

Daeth y Cyngor Sir i fodolaeth ym mis Ebrill 1996 ac mae'n gyfrifol am ystod fawr o wasanaethau gan gynnwys ysgolion, gofal cymdeithasol, priffyrdd, casglu a gwaredu gwastraff, cynllunio, datblygu economaidd, twristiaeth, llyfrgelloedd, canolfannau hamdden a llawer yn rhagor.

Ar ddiwedd pob blwyddyn, mae'n rhaid i'r Cyngor gynhyrchu Datganiad Cyfrifon sy'n cydymffurfio â deddfwriaeth ac sy'n dangos ar be y gwariodd y Cyngor ei arian. Mae'r cyfrifon hyn yn mynd yn fwyfwy technegol ac yn anos eu deall. Pwrpas y Cyflwyniad yn yr adran nesaf yw ceisio cyflwyno rhai o'r rhifau mwyaf pwysig mewn dull mwy dealladwy.

Pe bai gennych unrhyw gwestiynau ynglŷn â'r cyfrifon, byddai croeso i chi gysylltu â'r Prif Swyddog Cyllid, Cyngor Sir Ddinbych, Blwch Post 62, Rhuthun, LL15 9AZ. Yn ogystal, mae gennych hawl gyfreithiol i archwilio'r cyfrifon cyn i'r archwiliad gael ei gwblhau. Hysbysebiri argaeledd y cyfrifon i'w harchwilio ar wefan Cyngor Sir Ddinbych ac yn y dderbynfa yn Neuadd Y Sir, Rhuthun.

Datganiad Cyfrifon

Mae'r Cyngor yn cynhyrchu Datganiad Cyfrifon bob blwyddyn yn unol â gofynion cyfreithiol, safonau'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol (y Cod) yn y Deyrnas Unedig, gyda'r amcanion canlynol:

- Cydymffurfio â gofynion cyfreithiol a phroffesiynol.
- Rhoi gwybodaeth ynglŷn â chyllid y Cyngor i ddefnyddwyr gwasanaeth, etholwyr, trethdalwyr busnes, trethdalwyr lleol, Cynghorwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb.
- Dangos stiwardiaeth o arian cyhoeddus

Yn dilyn adolygiad "Dweud y Stori" o'r cyflwyniad o ddatganiadau ariannol awdurdodau lleol mae Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol 2017/18 CIPFA (y Cod) wedi newid y trefniadau adrodd cylchrannol ar gyfer y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DI&GC) a chyflwynwyd y Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu. Mae'r DI&GC a'r Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu yn cynnwys dadansoddiad cychrannol yn seiliedig ar sut mae'r Cyngor wedi ei strwythuro, yn gweithredu, yn monitro ac yn rheoli perfformiad ariannol. Yn flaenorol, adroddodd y Cyngor cost gwasanaethau unigol yn y DI&GC yn unol â'r fformat a nodir yn y Cod Ymarfer Adroddiadau Gwasanaeth (SerCOP).

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys yr adrannau canlynol:

Adran 1 – Adroddiad Naratif

Mae'r Rhagymadrodd hwn gan y Prif Swyddog Cyllid yn darparu crynodeb o weithgareddau ariannol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ac ar ddiwedd y flwyddyn.

Adran 2 - Datganiad Cyfrifoldebau

Mae hyn yn amlinellu dyletswyddau'r Prif Swyddog Cyllid wrth baratoi'r cyfrifon, a chyfrifoldebau'r Cyngor wrth gadw at y rheoliadau perthnasol.

Adran 3 – Prif Ddatganiadau Ariannol a Nodiadau ynglŷn â'r Cyfrifon

Mae Cod 2017 yn mynnu fod cyfrifon awdurdod lleol yn cydymffurfio gyda'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r prif ddatganiadau ariannol yn cynnwys:

Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu

Mae hyn yn dangos sut mae gwariant blynyddol yn cael ei ddefnyddio ac ariannu o adnoddau mewn cymhariaeth â'r adnoddau hynny a ddefnyddiwyd neu a enillwyd yn unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol.

Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr

Mae'r cyfrif hwn yn grynodeb o'r arian a gynhyrchwyd ac a wariwyd wrth ddarparu gwasanaethau ac wrth reoli'r Cyngor yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae'n cynnwys pob gwariant beunyddiol ac incwm perthynol ar sail gronïadol, ynghyd â thrafodion sy'n mesur gwerth yr asedau a dreuliwyd mewn gwirionedd yn ystod y flwyddyn. Mae hefyd yn dangos amcanestyniad o werth y buddiannau ymddeol a enillwyd gan gyflogeion yn ystod y flwyddyn.

Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn

Mae hyn yn dangos yr addasiadau a wnaed i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i gyflawni gofynion cyfrifeg statudol, i'w alinio gyda'r sail gyfrifyddol y seiliwyd y lefel Treth y Cyngor am y flwyddyn arni.

Y Fantolen

Mae'r Fantolen yn rhoi ciplun o sefyllfa ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2018. Mae'n amlinellu gwerth yr eitemau y mae'n berchen arnynt (asedau) a gwerth yr hyn sy'n ddyledus i eraill (ymrwymïadau). Mae' ymgorffori holl gyllid y Cyngor, o ran cyfalaf a refeniw.

Datganiad Llif Arian

Mae hyn yn rhoi crynodeb ynglŷn ag arian parod y Cyngor a thrafodion sy'n gyfwerth ag arian parod dros y flwyddyn, gan ddangos yr union arian parod a dderbyniwyd ac a wariwyd a'r newid a fu yn sefyllfa'r Cyngor o safbwynt arian parod.

Nodiadau Ynglŷn â'r Cyfrifon

Darperir nodiadau eglurhaol ar ôl y prif ddatganiadau ariannol ac ar ôl y datganiadau ariannol atodol. Mae'r nodiadau yn cyflwyno gwybodaeth ychwanegol i roi cymorth er mwyn deall y cyfrifon.

Adran 4 - Datganiadau Ariannol Atodol a Nodiadau**Cyfrif Refeniw Tai (CRT)**

Mae gofyn ar i Gynghorau gyfrifo costau gwasanaeth tai'r cyngor ar wahân trwy gyfrwng Cyfrif Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau ym Mantolen y Cyfrif Refeniw Tai. Mae'r cyfrif hwn yn dangos ymhle y caiff arian ei wario'n cynnal ac yn rheoli tai'r cyngor a sut y cyfarfyddir â'r costau hyn gyda rhenti ac incwm arall.

Mae'r Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau ym Malansau'r Cyfrif Refeniw Tai yn dod â'r holl symudiadau o fewn cronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai ynghyd.

Adran 5 - Adroddiad yr Archwiliwr Allanol

Mae'r cyfrifon hyn yn amodol ar archwiliad allanol annibynnol gan archwilydd a benodir gan Archwilydd Cyffredinol Cymru ac mae'r adroddiad hwnnw wedi ei gynnwys yn yr adran hon.

Adran 6 - Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Mae hyn yn amlinellu dull gweithredu'r Cyngor wrth sicrhau ei fod yn cynnal system effeithiol o lywodraethu corfforaethol a rheolaeth fewnol.

Adran 7 - Geirfa

Mae'r adran hon yn cynnwys rhestr o rai o'r diffiniadau a fabwysiedir at ddiben cyfrifon a gwblheir yn unol â Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Adran 1 - Adroddiad Naratif**1.1 Adolygiad Y Flwyddyn – Gwariant Refeniw**

Bydd y Cyngor yn sefydlu cyllideb refeniw pob blwyddyn. Mae hon yn gyllideb ar gyfer y gwasanaethau y bydd yn eu darparu yn ystod y flwyddyn ac a fydd yn cael eu hariannu gan ddefnyddwyr gwasanaeth, Grantiau Llywodraeth Cymru a Threth y Cyngor a Threthdalwyr Busnes. Ar gyfer 2017/18, y gyllideb gwariant gros oedd £296.5m. Ar ôl defnydd cyllidebol o Gronfeydd wrth Gefn, roedd yn ofynnol i gael arbedion o £2.3m a nodwyd rhain yn llwyddiannus i sicrhau cyllideb gytbwys. Cyflawnwyd yr holl arbedion a nodwyd yn ystod 2017/18. Mae'r Cyngor wedi nodi arbedion cyllideb o £24.8m yn ystod y pum mlynedd diwethaf, ac mae'n debygol o orfod gwneud arbedion o dros £16m yn ystod y tair blynedd nesaf.

Erbyn diwedd y flwyddyn, roedd y Cyngor wedi gwario £1.1m llai nag yr oedd wedi cyllidebu ar gyfer cyllidebau gwasanaethau a chorfforaethol. Er ei fod yn parhau i fod yn gyfnod ariannol anodd i ysgolion, mae buddsoddiad mewn cyllidebau ysgolion yn 2017/18, sy'n fwy na phwysau chwyddiant a ariennir a'r berthynas waith agos rhwng y Cyngor ac ysgolion wrth gynhyrchu cynlluniau ariannol 3 blynedd cadarn, wedi arwain at sefyllfa ariannol well ar gyfer ysgolion (adroddodd ysgolion tanwariant o £0.713m yn ystod y flwyddyn).

Cymeradwyodd y Cabinet ym mis Mehefin ceisiadau gan y gwasanaethau i gario ymlaen tanwariant o £0.406m. Bydd yr arian yn cael ei ddefnyddio i helpu i liniaru'r pwysau hysbys a darparu arian ar gyfer buddsoddi mewn gwasanaethau.

Balansau, Darpariaethau a Chronfeydd Wrth Gefn

Mae'r cyfraniad net i gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi yn y cyfrifon yn £0.2m (gweler Nodyn 20 am fanylion). Mae'r symudiad yn cynnwys gostyngiad net o falensau diffyg ysgolion a'r defnydd a gyllidwyd ac arfaethedig o gronfeydd wrth gefn ar gyfer dibenion fel ariannu'r Cynllun Cyfalaf yn Cynllun Corfforaethol newydd a lliniaru cyllidebau. Fodd bynnag, mae hefyd yn cynnwys cynnal a chadw cronfeydd wrth gefn penodol i helpu ariannu pwysau mewn gofal cymdeithasol ac i helpu i leihau effeithiau gostyngiad yn y gyllideb yn y dyfodol.

Balansau cyffredinol y Cyngor erbyn hyn yw £7.1m. Mae'n rhaid i'r Cyngor wneud yn siŵr ei fod yn cadw digon o arian yn y balansau hyn i fod yn siŵr y gall ymdrin ag unrhyw broblemau annisgwyl y bydd yn eu hwynebu.

Mae manylion yr holl ddarpariaethau a chronfeydd wrth gefn wedi'u cynnwys yn y Nodiadau i'r Datganiad Cyfrifon.

Sut Rydym yn Rhoi Gwybod am ein Cyllideb

Bob mis, bydd adroddiad cyllideb yn cael ei gyflwyno i Gabinet y Cyngor (grŵp o 8 o Gynghorwyr sy'n gwneud nifer o benderfyniadau ar ran y Cyngor) sy'n esbonio sut y mae gwasanaethau yn gwario eu harian o'i gymharu â'u cyllideb. Ar ddiwedd y flwyddyn, bydd adroddiad terfynol (a elwir yn ganlyniad) yn dangos y sefyllfa diwedd blwyddyn.

Ond, mae'n rhaid i'r Cyngor gynhyrchu ei Ddatganiad Cyfrifon mewn modd sy'n diwallu gofynion rhoi gwybod ariannol y DU a rhyngwladol. Yn anffodus, mae'r gofynion hyn yn gymhleth iawn ac yn dechnegol eu natur. Mae hyn yn golygu bod angen nifer o addasiadau cyfrifo ar gyfer yr adroddiadau cyllideb arferol i sicrhau y gall y Cyngor gynhyrchu ei Gyfrifon. Mae'r tabl isod yn dangos y sefyllfa derfynol y rhoddyd gwybod i'r Cynghorwyr amdani. Yn

y Nodiadau ynglŷn â'r Cyfrifon mae esboniad o'r addasiadau a wnaed rhwng y sefyllfa referniw terfynol y rhoddwyd gwybod amdani a'r symiau y rhoddwyd gwybod amdanynt yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Ceir rhagor o fanylion am berfformiad ariannol y gwasanaethau yn yr Adroddiad Alldro Terfynol a gyflwynwyd i'r Cabinet ar y 26ed o Fehefin 2018 ([Eitem 9 ar yr Agenda – Cyngor Sir Ddinbych – Agenda ar gyfer y Cabinet ddydd Mawrth, 26 Mehefin 2018, 10.00 am](#)). Mae'r tabl isod yn dangos y sefyllfa referniw terfynol y rhoddwyd gwybod amdani a'i chymeradwyo gan y Cabinet ym mis Mehefin 2018.

	Adroddiad Canlyniad Referniw Terfynol £000
Cyllidebau Gwasanaeth a Chorfforaethol	
Gwella Busnes a Moderneiddio	4,556
Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democraidaidd	2,590
Cyfleusterau, Asedau a Tai	6,668
Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	17,765
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	3,001
Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	32,356
Cyllid	2,914
Addysg a Gwasanaethau Plant	13,415
Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata	3,004
Ysgolion	66,229
Corfforaethol	18,021
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth a Chorfforaethol	170,519
Aral	
Arian Cyfalaf/ Llog Buddsoddi	12,965
Lefiau	4,525
Cyfanswm Gwariant (ac eithrio CRT)	188,009
Llai Cyllid	(187,006)
Cyfraniad wedi'i gyllidebu o'r Gronfa wrth Gefn wedi'i glustnodi	(2,122)
Canlyniad Terfynol	(1,119)
Dyrannwyd fel a ganlyn:	
Balansau wedi'u Clustnodi - Gwasanaethau	(406)
Balansau Ysgolion	(713)
Cyfanswm	(1,119)

1.2 Adolygiad Y Flwyddyn – Gwariant Cyfalaf

Bob blwyddyn bydd y Cyngor yn gwario arian ar eitemau fydd yn bodoli am gyfnod hir fel tir, adeiladau, ffyrdd, cerbydau ac offer. Bydd yr eitemau hyn yn cael eu galw yn asedau a bydd y Cyngor yn eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau am flynyddoedd i ddod. Bydd gwariant ar yr asedau hyn yn cael ei alw yn wariant cyfalaf.

Mae'r tabl canlynol yn dangos faint y gwnaeth y Cyngor ei wario ar ei asedau fesul bloc gwasanaeth yn 2017/18 a sut yr ariannwyd y gwariant:

Gwariant	£000
Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd	329
Cyfleusterau, Asedau a Tai	11,150
Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	6,913
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	2,399
Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	364
Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata	36
Gwella Busnes a Moderneiddio	736
Addysg a Gwasanaethau Plant	16,677
Cyfrif Refeniw Tai	9,000
Cyfanswm	47,604
Ariannu	
Grantiau	18,681
Benthyca â Chymorth	2,679
Benthyca Darbodus	17,439
Derbyniadau Cyfalaf	1,446
Gwariant Cyfalaf sy'n cael ei dalu o Gronfa'r Cyngor	7,359
Cyfanswm	47,604

Mae gwariant ar Brosiectau Mawr yn ystod y flwyddyn yn cynnwys:

Prosiect	Disgrifiad	2017/18 £000
Y Rhyl	Gwaith Amddiffyn yr Arfordir Dwyrain Y Rhyl	462
A5104 - Rhwng Rhydtalog a Clawdd Poncen	Gosodiad Camera Cyflymder Cyfartalog	262
Y Rhyl	Datblygiad Glan y Dŵr	1,966
Y Rhyl	Adeiladu Parc Dwr (SC2)	6,591
Y Rhyl	Caffael Hen Swyddfa Bost	456
Canolfan Hamdden Y Rhyl	Cyfleusterau Ffitrwydd Newydd	306
Canolfan Hamdden Y Rhyl	Gwelliannau i Ystafelloedd Newid y Pwll Nofio	281
Canolfan Hamdden Llanelwy	Adnewyddu Wyneb Cae Pob Tywydd	286
Llanfair Dyffryn Clwyd	Ysgolion yr 21ain Ganrif – Adeilad Ysgol Newydd	364
Ysgol Carreg Emlyn, Clocaenog	Ysgolion yr 21ain Ganrif – Adeilad Ysgol Newydd	421
Ysgol Glan Clwyd, Llanelwy	Ysgolion yr 21ain Ganrif – Gwaith Estyniad, Ailfodelu ac Ailwampio	3,194
Y Rhyl	Ysgolion yr 21ain Ganrif – Adeilad Ysgol Newydd	376
Y Rhyl	Ysgolion yr 21ain Ganrif - Adeilad Ysgol Gatholig Newydd 3-16.	1,394
Stryd Y Rhos a Ysgol Pen Barras, Rhuthun	Ysgolion yr 21ain Ganrif – Ysgolion Newydd	7,870
Neuadd Y Dref, Y Rhyl	Gwaith i ddarparu ar gyfer Swyddfa Gofrestru Y Rhyl	284
Llanelwy	Gwaith ailwampio y Llyfrgell	200
Tai Cyngor	Gwelliannau / Caffaeliad Mawr	6,917
Tai Cyngor	Addasiadau i'r Anabl	456

1.3 Materion Eraill

Pensiynau

Mae Cyngor Sir Ddinbych yn aelod o Gronfa Bensiwn Clwyd

Mae safoneu cyfrifyddu rhyngwladol yn disgwyl i gynghorau gyfrifo am gost hawliau pensiwn enilledig yn y flwyddyn, yn hytrach na cost y cyfraniadau a dalwyd i'r gronfa pensiwn. Mae'n rhaid i'r gronfa pensiwn gyfrifo faint o arian fyddai'n ddyledus ganddo pe bai pob aelod unigol â hawl i gael eu taliad pensiwn yn syth. Yna, bydd rhaid iddo gyfrifo faint o arian sydd ganddo mewn buddsoddiadau. Mae enillion ar fuddsoddiadau yn cael eu heffeithio gan yr amgylchedd economaidd cenedlaethol a rhyngwladol ehangach, a gyda'r ffaith bod pobl yn byw yn hirach yn gyffredinol, mae gan y gronfa pensiwn lai mewn buddsoddiadau na'r swm y byddai'n gorfod ei dalu allan mewn theori. Gelwir hyn yn ddiffyg. Er ei bod yn annhebygol iawn y bydd y Cyngor yn gorfod talu'r arian hwn, mae'n rhaid iddo ddangos y diffyg yn y cyfrifon. Mae'r Gronfa Bensiwn yn amodol ar brisiad tair blynedd ac mae'r amcangyfrifon a gynhwysir yn y cyfrifon yn seiliedig ar brisiad llawn ddiweddaraf y cynllun ar 31 Mawrth 2016. Mae'r nodiadau ynglŷn â'r cyfrifon yn dangos manylion pellach.

Cynllun Busnes Tai

Mae'r cyngor yn berchen ar 3,380 o dai cyngor – a elwir y stoc dai. Ers 2005, mae'r cyngor wedi buddsoddi'n sylweddol i wella ei stoc dai a bydd yn cyflawni Safon Ansawdd Tai Cymru yn 2014. Mae rhan o'r buddsoddiad hwn wedi cael ei ariannu drwy fenthycia ac mae gan y Cyngor Gynllun Busnes Stoc Tai 30-mllynedd manwl sy'n helpu i sicrhau fod y buddsoddiad mewn tai y Cyngor yn parhau i fod yn fforddiadwy ac yn gynaliadwy yn y tymor hir. Mae Cynllun Busnes y Stoc Tai yn cael ei adolygu'n rheolaidd a'i gymeradwyo'n ffurfiol gan Gabinet y Cyngor bob blwyddyn ac mae'n parhau i fod yn gryf yn ariannol.

Mae'n rhaid i'r cyngor gyfrifo am incwm a gwariant ar ei stoc dai ar wahân i weithgareddau eraill a gelwir hyn y Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Mae bob Cyfrif Refeniw Tai yn Nghymru ar hyn o bryd yn rhan o system gymhorthdal cenedlaethol sy'n golygu bod incwm rhent dros ben yn gorfod cael ei dalu i Lywodraeth y DU. Daeth system gymhorthdal y CRT i ben yng Nghymru ar 2 Ebrill 2015 gyda'r 11 Awdurdod Tai Lleol yn 'prynu eu hunain allan' o'r system. Ar gyfer Cyngor Sir Ddinbych roedd hyn yn golygu taliad cyfalaf o £40m, a ariannwyd drwy fenthycia. Mae diwedd y systemau cymhorthdal yn golygu bod y cyngor yn cadw mwy o incwm rhent yn lleol sy'n caniatáu y gallu i buddsoddiad ychwanegol yn y stoc tai ac yn cynnig y posibilrwydd i gynyddu maint y stoc yn y blynyddoedd i ddod. Mae'r Cynllun Busnes Stoc Tai diweddaraf yn caniatáu buddsoddiad o £26m mewn stoc newydd a £28m i wella'r stoc bresennol ymhellach dros y pum mlynedd nesaf.

Benthycia a Buddsoddiadau

Strategaeth y Cyngor yn 2017/18 oedd parhau i gadw balansau benthycia a buddsoddi mor isel â phosibl trwy ddefnyddio gweddill arian dros dro, ond cadw lefel arian sy'n ddigonol. Mae balansau buddsoddi yn cael eu monitro yn barhaus gyda'r nod o gynnal lefelau digonol i ddiwallu gofynion llif arian y Cyngor. Mae sefyllfa trysorlys y cyngor yn cael ei adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol gydol y flwyddyn. Roedd dyled y Cyngor ar 31 Mawrth 2018 yn £206.2m, balans y buddsoddiadau oedd £7.4m a daliwyd £5.2m arall mewn cyfrif banc sydd ar gael ar unwaith.

Polisiau Cyfrifo a Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh)

Mae'r Polisiau Cyfrifo wedi'u nodi yn llawn yn Nodyn 1 y cyfrifon. Dyma'r seithfed flwyddyn y mae cyfrifon y Cyngor wedi'u cynhyrchu i gydymffurfio â safonau rhyngwladol a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol.

Swyddogaethau Statudol

Doedd dim newidiadau sylweddol i swyddogaethau statudol y Cyngor yn ystod 2017/18.

Y Cynllun Corfforaethol

Yn ystod 2017/18 parhaodd y Cyngor ei ymrwymiad i gyflwyno Cynllun Corfforaethol 2012-2017 a oedd yn anelu at ddarparu buddsoddiad sylweddol mewn ysgolion, cyfleusterau gofal cymdeithasol a ffyrdd. Roedd gwariant ar brosiectau Cynllun Corfforaethol yn £16.8m yn 2017/18, a oedd yn cynnwys £ 7.9m ar ddwy ysgol Rhuthun ar safle Glasdir, £ 3.2m ar Ysgol Glan Clwyd, £ 1.4m ar Ysgol Ffydd y Rhyl a £ 3.0m ar gynnal priffyrdd a phontydd. Er i'r Cynllun pum mlynedd bresennol ddod i ben yn 2017/18, rhagwelid y byddai rhai o'r prif brosiectau buddsoddi ynddo yn cael eu cyflawni dros amserlen hirach - felly bydd buddsoddiad cynlluniedig o £ 41m yn cael ei gario ymlaen i'r ddwy flynedd nesaf. Mae'r prosiectau hyn yn cynnwys dwy ysgol arall yn ardal Rhuthun a chwblhau'r ysgol ffydd newydd yn Y Rhyl.

Yn dilyn etholiadau'r Cyngor y llynedd, cymeradwyodd y cyngor Gynllun Corfforaethol newydd 2018 - 2022: 'Gweithio gyda'n gilydd er lles dyfodol Sir Ddinbych' sy'n adeiladu ar y ffordd hanesyddol yma o gyflawni gwaith. Uchelgais cyffredinol y Cynllun hwn yw sicrhau bod Sir Ddinbych yn lle ble mae trigolion a busnesau wedi'u cysylltu'n dda ac yn wydn; lle mae cyfleoedd i bobl ifanc gael tai fforddiadwy a chael sgiliau a swyddi i fyw bywydau llwyddiannus a chyflawn, lle mae pob un ohonom yn mwynhau amgylchedd deniadol ac wedi ei ddiogelu. Fel y cynllun diwethaf, mae'r Cynllun Corfforaethol hwn yn cynnwys camau penodol a fydd yn cael eu cyflawni dros bum mlynedd ond, hyd yn oed yn bwysicach fyth, mae'r camau hyn wedi'u cynllunio i gael effaith y tu hwnt i'r pum mlynedd nesaf gyda chenedlaethau'r dyfodol mewn golwg.

Mae'r Cynllun Corfforaethol hwn yn nodi ein blaenoriaethau uchelgeisiol ond y gellir eu cyflawni ar gyfer y pum mlynedd nesaf. Bydd angen buddsoddiad cyfalaf sylweddol ar rai o'r blaenoriaethau hyn, cyllid refeniw ar gyfer eraill, a gellir rhai eu darparu heb unrhyw gost ychwanegol. Credwn fod angen inni fuddsoddi rhywle yn y rhanbarth o £135 miliwn o bunnoedd ychwanegol yn ein blaenoriaethau corfforaethol dros y pum mlynedd nesaf, os ydym am gyflawni popeth yr hoffem ni.

I dalu am y buddsoddiad cyfalaf a nodwyd, bydd angen i ni ymrwymo cyllideb refeniw ac arian parod i'r blaenoriaethau. Yn ystod 2017/18, fe wnaethom nodi £0.5 miliwn o'n cyllideb refeniw ar gyfer 2018/19 ac arian o £1 miliwn i gefnogi'r blaenoriaethau corfforaethol newydd. Bydd angen dyraniadau cyllideb flynyddol yn y dyfodol, ond cydnabyddir y bydd hyn yn anodd ei gyflawni wrth i gyfanswm cyllideb y cyngor leihau.

Er bod swm o £135 miliwn yn swm mawr, ni fyddai'r cyngor yn gorfod darparu'r holl arian hwn ei hun. Disgwyliwn y bydd grantiau gan Lywodraeth Cymru ar gael i helpu i ariannu'r gwaith arfaethedig i wella ein hysgolion ac amddiffynfeydd llifogydd. Rydym hefyd yn bwriadu defnyddio incwm o rent tai i helpu i ariannu tai cyngor newydd. Mewn gwirionedd, credwn y bydd yn rhaid i'r cyngor gyfrannu tua £71 miliwn o'r £135 miliwn.

Gyda'r lefelau buddsoddi ychwanegol hyn, mae'n rhaid inni gyflawni gwelliannau sylweddol. Os ydym yn llwyddiannus - a chredwn y byddwn ni - bydd Sir Ddinbych yn addas ar gyfer y dyfodol, ac yn parhau i fod yn un o'r llefydd gorau yn y DU i fyw, dysgu, gweithio ac ymweld.

Edrych i'r Dyfodol

Mae'n debygol y bydd setliadau cyllid y llywodraeth leol yn lleihau ymhellach yn y tair i bum mlynedd sydd i ddod, ar yr un pryd wrth i'r galw am wasanaethau a chostau codi, felly bydd yn rhaid lleihau'r swm mae'r Cyngor yn ei wario bob blwyddyn yn unol a hynny.

Er bod ansicrwydd ynglŷn â lefel union y gostyngiadau bob blwyddyn, bydd rhaid gwneud penderfyniadau anodd i sicrhau bod y Cyngor yn parhau i ymdopi gyda'r arian sydd ar gael, ac yn parhau i gyflawni ei flaenoriaethau.

Fodd bynnag, mae record y cyngor o lwyddiant wrth nodi a chyflawni arbedion wrth reoli cronfeydd wrth gefn a balansau yn ofalus yn arwain at lefel uchel o hyder y bydd y cyngor yn parhau i ddarparu gwasanaethau effeithiol tra'n darparu rhyw fraint o fuddsoddiad yn y Cynllun Corfforaethol newydd yn ystod y cyfnod anodd hwn.

Mae diwygio llywodraeth leol yng Nghymru yn parhau i fod ar yr agenda cenedlaethol, ond nid yw cynigion wedi cael eu cwblhau eto. Bydd integreiddio peth gofal cymdeithasol a darpariaeth iechyd ar draws y rhanbarth yn symud ymlaen yn ystod 2018/19 ac mae'n debygol o ddatblygu ymhellach yn y blynyddoedd i ddod.

Mae manylion llawn am gyllideb y Cyngor ar gyfer 2018/19, gan gynnwys manylion am gyllidebau gwasanaethau, cyllidebau Cyfalaf a Chyfrif Refeniw Tai i'w gweld yn y ddogfen Crynodeb y Gyllideb a gyflwynwyd ac a gymeradwywyd gan y Cabinet ym Mehefin 2018 fel rhan o'r Adroddiad Cyllid - Atodiad 1 (dolen: Agenda ar gyfer Cabinet ar ddydd Mawrth, 22ain Mai, 2018, 10.00am -

<https://modern.gov.denbighshire.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=281&MId=5574&Ver=4&LLL=1>

Richard Weigh
Prif Swyddog Ariannol (Swyddog Adran 151)

Adran 2 - Datganiad Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r Cyngor Sir

Mae'n rhaid i'r Cyngor Sir:

- (i) wneud trefniadau i weinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau bod un o'i swyddogion yn gyfrifol am weinyddu'r materion hynny. Yn yr Awdurdod hwn, y Prif Swyddog Cyllid yw'r unigolyn hwnnw;
- (ii) rheoli ei faterion i sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o'r adnoddau a diogelu ei asedau;
- (iii) cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Tystysgrif Yr Awdurdod

Rwy'n cymeradwyo Datganiad Cyfrifon Cyngor Sir Ddinbych.

Llofnod..... Dyddiad:.....

Cadeirydd Y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

Cyfrifoldebau'r Prif Swyddog Cyllid

Mae'r Prif Swyddog Cyllid yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon yr Awdurdod yn unol â'r arferion priodol a nodwyd yng Nghod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdod Lleol yn y Deyrnas Unedig ('y Cod').

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon, mae'r Prif Swyddog Cyllid wedi:

- (i) dewis polisiau cyfrifo addas a'u cymhwyso yn gyson;
- (ii) gwneud dyfarniadau a rhagamcanion sy'n rhesymol ac yn ddarbodus;
- (iii) cydymffurfio â Chod yr awdurdod lleol.

Mae'r Prif Swyddog Cyllid hefyd wedi:

- (i) cadw cofnodion cyfrifo priodol a chyfredol;
- (ii) cymryd camau rhesymol i atal a chanfod twyll ac anghysondebau eraill.

Tystysgrif: Prif Swyddog Cyllid

Rwy'n tystio bod y cyfrifon a gyflwynwyd yn rhoi trosolwg gwirioneddol a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar y dyddiad rhoi gwybod a'i incwm a gwariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2018.

Llofnod..... Dyddiad:.....

Richard Weigh
Prif Swyddog Ariannol (Swyddog Adran 151)

Adran 3:
Datganiadau
Ariannol A Nodiadau
Ynglŷn Â'r Cyfrifon
2017/18

Adran 3 Cynnwys

Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu	14
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	17
Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn	19
Y Fantolen.....	21
Datganiad Llif Arian	23
Nodiadau Ynglŷn â'r Cyfrifon.....	24
1. Polisiau Cyfrifo	24
2. Safonau Cyfrifo sydd wedi'u Cyflwyno ond heb eu Mabwysiadu eto	39
3. Dyfarniadau Beirniadol wrth Gymhwyso Polisiau Cyfrifo.....	39
4. Tybiaethau a Wneir am y Dyfodol a Ffynonellau Eraill o Ansicrwydd Amcangyfrif Mawr	40
5. Eitemau o Incwm a Gwariant Materol.....	41
6. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen	41
7. Gwariant ac incwm a ddadansoddir yn ôl ei natur	42
8. Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau.....	42
9. Gwariant Gweithredu Arall.....	46
10. Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi.....	46
11. Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol	46
12. Treth y Cyngor.....	46
13. Trethi Annomestig Cenedlaethol (NNDR).....	47
14. Eiddo, Peiriannau ac Offer	48
15. Eiddo Buddsoddi	54
16. Offerynnau Ariannol.....	54
17. Dyledwyr.....	56
18. Asedau i'w Gwerthu.....	56
19. Credydwyr	57
20. Trosglwyddiadau i Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	58
21. Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir Eu Defnyddio	61
22. Cronfeydd Wrth Gefn na Ellir eu Defnyddio.....	62
23. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Gweithredol	66
24. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Buddsoddi	66
25. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Ariannu.....	67
26. Lwfansau Aelodau	67
27. Tâl Swyddogion	68
28. Costau Archwilio Allanol	72
29. Incwm Grant	73
30. Partïon Cysylltiedig.....	74

31.	Gwariant Cyfalaf ac Ariannu Cyfalaf.....	76
32.	Prydlesau	77
33.	Cynlluniau Pensiwn y Rhoddir Cyfrif Amdanynt fel Cynlluniau Cyfraniad Diffiniedig	78
34.	Cynlluniau Pensiwn â Buddiannau Diffiniedig	78
35.	Natur a Maint y Risgiau sy'n Deillio o Offerynnau Ariannol	85
36.	Asedau Treftadaeth	90

Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu

Mae'r Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu yn dangos sut y defnyddir ac ariannir gwariant blynyddol o adnoddau (grantiau llywodraeth, rhenti, treth y cyngor a threthi busnes) gan awdurdodau lleol o gymharu â'r adnoddau hynny a ddefnyddiwyd neu a enillwyd gan awdurdodau yn unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol. Mae'n dangos hefyd sut y dyrannir y gwariant ar gyfer dibenion gwneud penderfyniadau rhwng gwasanaethau'r cyngor. Cyflwynir incwm a gwariant a gyfrifir o dan arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol yn llawnach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nodyn 1 Addasiadau ar gyfer Dibenion Cyfalaf

Mae'r golofn hon yn ychwanegu dibrisiant ac amhariad ac enillion a cholledion ailbrisiu yn y llinell gwasanaethau, ac ar gyfer:

- **Gwariant gweithredu arall** – yn addasu ar gyfer gwarediadau cyfalaf gyda throsglwyddiad o incwm ar waredu asedau a'r symiau a ddilëwyd ar gyfer yr asedau hynny.
- **Incwm a gwariant ariannu a buddsoddi** – didynnir y taliadau statudol ar gyfer ariannu cyfalaf h.y. Darpariaeth Refeniw Isafswm a chyfraniadau refeniw eraill o incwm a gwariant arall gan nad yw'r rhain yn daladwy o dan arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol.
- **Trethiant ac incwm grant amhenodol** – addasir grantiau cyfalaf ar gyfer incwm nad yw'n daladwy o dan arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol. Addasir grantiau refeniw o'r rhai sy'n dderbyniadwy yn y flwyddyn i'r rhai sy'n dderbyniadwy heb amodau neu lle bodlonir amodau trwy gydol y flwyddyn. Mae'r llinell Treth ac Incwm Grant Amhenodol yn cael ei gredydu â grantiau cyfalaf sy'n dderbyniadwy yn y flwyddyn heb amodau neu lle bodlonir amodau yn y flwyddyn.

Nodyn 2 Newid Net ar gyfer yr Addasiadau Pensiwn

Mae'r golofn hon yn dangos y newid net ar gyfer cael gwared o gyfraniadau pensiwn ac ychwanegiad incwm a gwariant Budd-daliadau Gweithwyr IAS19 sydd yn gysylltiedig â phensiwn.

- **Ar gyfer gwasanaethau** mae hyn yn cynrychioli cael gwared o gyfraniadau pensiwn y cyflogwr a wnaed gan yr awdurdod fel a ganiateir drwy statud a rhoi costau gwasanaeth presennol a chostau gwasanaeth y gorffennol yn ei le.
- **Ar gyfer incwm a gwariant ariannu a buddsoddi** – codir y llog net ar y ddyled buddiannau diffiniedig ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nodyn 3 Gwahaniaethau Eraill

Mae'r golofn hon yn cynnwys gwahaniaethau eraill rhwng symiau a gafodd eu debydu / credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a symiau taladwy/derbyniadwy i'w cydnabod o dan statud.

- **Ar gyfer incwm a gwariant ariannu a buddsoddi** mae hwn yn cydnabod addasiadau i Gronfa'r Cyngor am y gwahaniaethau amseru ar gyfer premiymau a gostyngiadau.

	Adroddiad Alldro Terfynol (Cyfrifon Rheoli)	Addasiadau technegol i Gyfrifon Rheoli	Gwariant Net sydd yn daladwy i Gronfa'r Cyngor a Balansau CRT	Addasiadau rhwng Sail yr Ariannu a'r Cyfrifyddu			Cyfanswm yr Addasiadau	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr
				Addasiadau ar gyfer Diberion Cyfalaf (Nodyn 1)	Newid Net ar gyfer yr Addasiadau Pensiwn (Nodyn 2)	Gwahaniaethau Eraill (Nodyn 3)		
2017/18	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Cwsmeriad, Cyfathrebu a Marchnata	3,004	(218)	2,786	287	113	(10)	390	3,176
Gwasanaethau Addysg a Phlant Ysgolion	13,415	749	14,164	79	444	54	577	14,741
Gwella Busnes a Moderneiddo	66,229	(254)	65,975	9,965	61	(763)	9,263	75,238
Gwasanaethau Cyffreithiol, AD a Democrataidd	4,556	715	5,271	538	159	2	699	5,970
Corfforaethol a Amrywiol	2,590	(16)	2,574	12	162	(5)	169	2,743
Cyfleusterau, Asedau a Thai	18,021	(4,819)	13,202	2,409	(986)	(6)	1,417	14,619
Cyllid	6,668	(474)	6,194	4,325	537	(75)	4,787	10,981
Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	2,914	217	3,131	0	106	(3)	103	3,234
Gwasanaeth Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	17,765	(856)	16,909	7,047	453	(57)	7,443	24,352
Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	3,001	111	3,112	3,194	216	(14)	3,396	6,508
Tai Awdurdod Lleol (CRT)	32,356	(242)	32,114	364	736	26	1,126	33,240
Cost Net Gwasanaethau	170,519	(10,753)	(159,766)	35,283	2,140	(836)	36,587	196,353
Incwm a Gwariant Arall	0	(159,663)	(159,663)	(31,265)	7,209	(6)	(24,062)	(183,725)
(Arian Dros Ben) neu Ddiffyg Balans agoriadol Cronfa'r Cyngor a'r CRT	170,519	(170,416)	103	4,018	9,349	(842)	12,525	12,628
Llai/Ychwanegu Arian dros Ben neu Ddiffyg ar Falans Gronfa'r Cyngor a'r CRT yn y Flwyddyn			(39,306)					
Balans Terfynol Cronfa'r Cyngor a'r CRT ar 31 Mawrth			103					
			(39,203)					

*Am ymraniad o'r balans hwn rhwng gronfa'r Cyngor a'r CRT – gweler y Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn

Tudalen 92

	Adroddiad Alldro Terfynol (Cyfrifon Rheoli)	Addasiadau technegol i Gyfrifon Rheoli	Gwariant Net sydd yn daladwy i Gronfa'r Cyngor a Balansau CRT	Addasiadau rhwng Sail yr Ariannu a'r Cyfrifyddu			Addasiadau rhwng Sail yr Ariannu a'r Cyfrifyddu	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr
				Addasiadau ar gyfer Diberion Cyfalaf (Nodyn 1)	Newid Net ar gyfer yr Addasiadau Pensiwn (Nodyn 2)	Gwahaniaethau Eraill (Nodyn 3)		
2016/17	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Cwsmeriad, Cyfathrebu a Marchnata	2,928	(213)	2,715	331	(47)	9	293	3,008
Gwasanaethau Addysg a Phlant Ysgolion	14,131	(791)	13,340	199	(201)	29	27	13,367
Gwella Busnes a Moderneiddo	67,608	(335)	67,273	12,693	(1,204)	578	12,067	79,340
Gwasanaethau Cyffreithiol, AD a Democrataidd	4,436	578	5,014	230	(79)	(1)	150	5,164
Corfforaethol a Amrywiol	2,396	3	2,399	4	(60)	0	(56)	2,343
Cyfleusterau, Asedau a Thai	18,019	(3,723)	14,296	522	(878)	1	(355)	13,941
Cyllid	6,302	(102)	6,200	2,727	(238)	88	2,577	8,777
Prifffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	2,864	(2)	2,862	0	(46)	11	(35)	2,827
Gwasanaeth Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	17,352	(628)	16,724	6,789	(206)	(7)	6,576	23,300
Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	2,795	350	3,145	1,768	(100)	10	1,678	4,823
Tai Awdurdod Lleol (CRT)	31,279	425	31,704	434	(350)	39	123	31,827
Taliad Setliad CRT*	0	(5,813)	(5,813)	2,609	(56)	(6)	2,547	(3,266)
Taliad Terfynu Menter Cyllid Preifat*	0	0	0	0	0	0	0	0
Cost Net Gwasanaethau Incwm a Gwariant Arall	170,110	(10,251)	159,859	28,306	(3,465)	751	25,592	185,451
(Arian Dros Ben) neu Ddiffyg Balans agoriadol Cronfa'r Cyngor a'r CRT	0	(155,990)	(155,990)	(31,451)	7,685	(2)	(23,768)	(179,758)
Balans Terfynol Cronfa'r Cyngor a'r CRT	170,110	(166,241)	3,869	(3,145)	4,220	749	1,824	5,693
Llai/Ychwanegu Arian dros Ben neu Ddiffyg ar Falans Gronfa'r Cyngor a'r CRT yn y Flwyddyn			(43,175)					
Balans Terfynol Cronfa'r Cyngor a'r CRT ar 31 Mawrth			3,869					
			(39,306)					

*Am ymraniad o'r balans hwn rhwng gronfa'r Cyngor a'r CRT – gweler y Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn

Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr

Mae'r datganiad yn dangos y gost gyfrifeg yn ystod y flwyddyn o ddarparu gwasanaethau yn unol â'r arferion cyfrifeg a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant. Mae Awdurdodau yn codi trethi i dalu am wariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifeg. Mae'r sefyllfa trethiant wedi'i dangos yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Ailddatganiad 2016/17				2017/18		
Gwariant Gros £000	Incwm Gros £000	Gwariant Net £000		Gwariant Gros £000	Incwm Gros £000	Gwariant Net £000
3,197	(189)	3,008	Cwsmeriad, Cyfathrebu a Marchnata	3,353	(177)	3,176
24,913	(11,546)	13,367	Gwasanaethau Addysg a Phlant	27,395	(12,654)	14,741
87,780	(8,440)	79,340	Ysgolion	84,652	(9,414)	75,238
5,398	(234)	5,164	Gwella Busnes a Moderneiddo	6,179	(209)	5,970
2,737	(394)	2,343	Gwasanaethau Cyffreithiol, AD a Democraidd	3,513	(770)	2,743
49,655	(35,714)	13,941	Corfforaethol a Amrywiol	49,172	(34,553)	14,619
18,963	(10,186)	8,777	Cyfleusterau, Asedau a Thai	21,784	(10,803)	10,981
4,304	(1,477)	2,827	Cyllid	4,903	(1,669)	3,234
34,589	(11,289)	23,300	Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	35,768	(11,416)	24,352
9,651	(4,828)	4,823	Gwasanaeth Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	9,987	(3,479)	6,508
52,145	(20,318)	31,827	Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	55,914	(22,674)	33,240
10,505	(13,771)	(3,266)	Tai Awdurdod Lleol (CRT)	15,881	(14,330)	1,551
303,837	(118,386)	185,451	Cost y Gwasanaethau	318,501	(122,148)	196,353

Ailddatganiad 2016/17				2017/18		
Gwariant Gros £000	Incwm Gros £000	Gwariant Net £000		Gwariant Gros £000	Incwm Gros £000	Gwariant Net £000
16,565	(40)	16,525	Gwariant Gweithredu Arall (Nodyn 9)	19,080	(1,397)	17,683
16,987	(577)	16,410	Incwm a Gwariant Buddsoddi ac Ariannu (Nodyn 10)	16,087	(963)	15,124
0	(212,693)	(212,693)	Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (Nodyn 11)		(216,532)	(216,532)
337,389	(331,696)	5,693	(Arian dros Ben) neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau*	353,668	(341,040)	12,628
		(11,289)	(Arian dros Ben) neu Ddiffyg ar adbriso Eiddo, Peiriannau ac Offer			(17,559)
		7,510	Colledion amhariad ar asedau anghyfredd a godir yn erbyn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn			4,730
		62,251	Ail-fesuriad y ddyled budd net a ddiffiniwyd /(Ased)			(33,746)
		58,472	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall			(46,575)
		64,165	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr			(33,947)

Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r datganiad hwn yn dangos y symudiadau yn ystod y flwyddyn yng ngwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi'u dadansoddi yn 'gronfeydd y gellir eu defnyddio' (h.y. y rhai sy'n cael eu defnyddio i ariannu gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd eraill. Mae'r llinell (Arian dros ben) neu Ddiffyg ar y Ddarpariaeth Gwasanaethau yn dangos gwir gost economaidd darparu gwasanaethau'r Cyngor, ac mae'r manylion wedi'u dangos yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'r rhain yn wahanol i'r symiau statudol sy'n berthnasol i Falans Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai ar gyfer pwrpasau sefydlu treth y cyngor a rhent. Mae'r Cynnydd/Lleihad Net cyn Trosglwyddo i'r llinell cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd yn dangos Balans Cronfa'r Cyngor statudol a'r Balans Cyfrif Refeniw Tai cyn unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd gan y Cyngor.

	Nodyn	Cronfeydd Refeniw Wrth Gefn			Cronfeydd Cyfalaf		Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir eu Defnyddio £000	Cronfeydd Wrth Gefn na Ellir eu Defnyddio £000	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn yr Awdurdod £000
		Balans Cronfa'r Cyngor £000	Cronfeydd Wrth Gefn sydd wedi'u Clustnodi £000	Cyfrif Refeniw Tai £000	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £000	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwyso £000			
Balans ar 31 Mawrth 2017		(7,549)	(29,210)	(2,547)	(4,846)	(3,807)	(47,959)	28,442	(19,517)
Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn yn ystod 2017/18									
(Arian Dros Ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau	D.I. & G.C.	9,994		2,634			12,628		12,628
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	D.I. & G.C.							(46,575)	(46,575)
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		9,994	0	2,634			12,628	(46,575)	(33,947)
Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau	8	(10,172)		(2,353)	(528)	657	(12,396)	12,396	
Cynnydd/Lleihad Net cyn Trosglwyddo i Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd		(178)	0	281	(528)	657	232	(34,179)	(33,947)
Trosglwyddiadau i/o Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	20	186	(249)	63					
Cynnydd/Lleihad yn 2017/18		8	(249)	344	(528)	657	232	(34,179)	(33,947)
Balans ar 31 Mawrth 2018		(7,541)	(29,459)	(2,203)	(5,374)	(3,150)	(47,727)	(5,737)	(53,464)

	Nodyn	Cronfeydd Refeniw Wrth Gefn			Cronfeydd Cyfalaf				
		Balans Cronfa'r Cyngor £000	Cronfeydd Wrth Gefn sydd wedi'u Clustnodi £000	Cyfrif Refeniw Tai £000	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £000	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwys o £000	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir eu Defnyddio £000	Cronfeydd Wrth Gefn na Ellir eu Defnyddio £000	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn yr Awdurdod £000
Balans ar 31 Mawrth 2016		(8,752)	(31,819)	(2,604)	(2,228)	(1,576)	(46,979)	(36,703)	(83,682)
Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn yn ystod 2016/17									
(Arian Dros Ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau	D.I. & G.C.	7,916		(2,223)			5,693		5,693
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	D.I. & G.C.							58,472	58,472
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		7,916	0	(2,223)	0	0	5,693	58,472	64,165
Adasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau	9	(3,961)		2,137	(2,618)	(2,231)	(6,673)	6,673	0
Cynnydd/Lleihad Net cyn Trosglwyddo i Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd		3,955	0	(86)	(2,618)	(2,231)	(980)	65,145	64,165
Trosglwyddiadau i/o Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	23	(2,752)	2,609	143			0		0
Cynnydd/Lleihad yn 2016/17		1,203	2,609	57	(2,618)	(2,231)	(980)	65,145	64,165
Balans ar 31 Mawrth 2017		(7,549)	(29,210)	(2,547)	(4,846)	(3,807)	(47,959)	28,442	(19,517)

Y Fantolen

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r dyledion sy'n cael eu cydnabod gan y Cyngor fel ag yr oeddent ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai dyledion) yn cael eu cydweddu â'r cronfeydd wrth gefn y mae'r Cyngor yn eu dal. Adroddir ynglŷn â chronfeydd wrth gefn mewn dau categori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall yr awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gadw lefel ddoeth o gronfeydd wrth gefn ac ar unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn na ellir ei defnyddio ond i gyllido gwariant cyfalaf neu ad-dalu dyled). Mae'r ail categori o gronfeydd wrth gefn yn rhai na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion sydd heb eu gwireddu (er enghraifft y Gronfa Adbrisio Wrth Gefn), ble y deuai symiau ar gael i ddarparu gwasanaeth dim ond os gwerthir yr asedau; a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a gaiff eu dangos yn y llinell 'Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido o dan reoliadau' yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

31 Mawrth 2017 £000		Nodyn	31 Mawrth 2018 £000	31 Mawrth 2018 £000
103,619	<i>Anheddau Cyngor</i>		100,841	
226,748	<i>Tir ac Adeiladau Eraill</i>		232,385	
7,809	<i>Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer</i>		8,546	
118,352	<i>Isadeiledd</i>		120,165	
2,489	<i>Asedau Cymunedol</i>		2,466	
5,621	<i>Asedau sy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd</i>		18,779	
5,549	<i>Asedau Dros Ben na chânt eu Dal i'w Gwerthu</i>		4,258	
470,187	Eiddo, Peiriannau ac Offer	14	487,440	
8,912	Asedau Treftadaeth	38	8,495	
7,360	Eiddo Buddsoddi	15	8,623	
1	Buddsoddiadau Hirdymor	16	1	
721	Dyledwyr Hirdymor	16	661	
487,181	Asedau Hirdymor			505,220
0	Buddsoddiadau Byrdymor	16	7,400	
3,305	Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu (<1bl)	18	4,946	
1,136	Rhestrau Eiddo		1,127	
21,245	Dyledwyr Byrdymor	17	23,204	
839	Arian Parod a Chywerthoedd Arian Parod	DLIA	4,027	
26,525	Asedau Cyfredol			40,704
(6,058)	Benthyciadau Tymor Byr	16	(31,935)	
(24,606)	Credydwyr Byrdymor	19	(25,950)	
(342)	Darpariaethau		(641)	
(3,134)	Darpariaeth ar gyfer Absenoldebau Cronedig		(2,298)	
(1,976)	Derbyniadau Grantiau Refeniw Ymlaen Llaw	30	(1,042)	
(2,008)	Grantiau Cyfalaf A Dderbyniwyd Ymlaen Llaw	30	(2,082)	
(38,124)	Dyledion Presennol			(63,948)

31 Mawrth 2017 £000		Nodyn	31 Mawrth 2018 £000	31 Mawrth 2018 £000
(2,340)	Credydwyr Hirdymor	16	(3,340)	
(248)	Darpariaethau		(347)	
(179,618)	Benthyciadau Hirdymor	16	(175,364)	
(273,859)	Dyledion Hirdymor Eraill	35	(249,461)	
(456,065)	Dyledion Hirdymor			(428,512)
19,517	Asedau Net			53,464
(7,549)	Cronfa'r Cyngor	21	(7,541)	
(29,210)	Cronfeydd Wrth Gefn sydd wedi'u Clustnodi	20	(29,459)	
(2,547)	Cyfrif Refeniw Tai	21	(2,203)	
(4,846)	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	21	(5,374)	
(3,807)	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwysio	21	(3,150)	
(47,959)	Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir Eu Defnyddio			(47,727)
(92,672)	Y Gronfa Adbrisiu Wrth Gefn		(100,153)	
273,859	Y Gronfa Bensynau Wrth Gefn		249,461	
0	Cronfa Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig		(205)	
(156,236)	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf		(157,489)	
357	Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol		351	
3,134	Cyfrif Absenoldebau Digolledol Cronedig Byrdymor		2,298	
28,442	Cronfeydd Wrth Gefn na Ellir eu Defnyddio	22		(5,737)
(19,517)	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn			(53,464)

Datganiad Llif Arian

Mae'r Datganiad Llif Arian yn dangos y newid mewn arian parod a chywerthoedd arian parod y Cyngor yn ystod y cyfnod rhoi gwybod. Mae'r datganiad yn dangos sut mae'r awdurdod yn cynhyrchu ac yn defnyddio arian parod a chywerthoedd arian parod, drwy ddsbarthu llifoedd arian fel gweithgareddau gweithredol, buddsoddi ac ariannu. Mae swm y llifoedd arian net sy'n deillio o weithgareddau gweithredu'n ddangosydd allweddol o'r graddau y mae gweithrediadau'r Cyngor yn cael eu hariannu drwy drethiant ac incwm grant, neu gan bobl sy'n derbyn gwasanaethau a ddarperir gan yr awdurdod. Mae gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r graddau y mae all-lifoedd arian parod wedi'u gwneud ar gyfer adnoddau sydd wedi'u bwriadu i gyfrannu at ddarpariaeth gwasanaeth y Cyngor yn y dyfodol. Mae llifoedd arian sy'n codi o weithgareddau ariannol yn ddefnyddiol i ragweld hawliau ar lifoedd arian y dyfodol drwy ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthycia) i'r Cyngor.

Tudalen 99

2016/17 £000		Nodyn	2017/18 £000
5,693 (24,171)	Net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau Addasiadau i net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau ar gyfer symudiadau nad yw'n arian parod		12,628 (27,053)
3,897	Addasiadau i eitemau a gynhwysir yn y net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi neu ariannu		2,220
(14,581)	Llifoedd arian net gan Weithgareddau Gweithredol	23	(12,205)
17,350	Gweithgareddau Buddsoddi	24	29,087
2,984	Gweithgareddau Cyllido	25	(20,070)
5,753	(Cynnydd) neu leihad net mewn arian parod neu gywerthoedd arian parod		(3,188)
6,592 (5,753)	Arian parod neu drafodion sy'n gyfwerth ag arian parod ar ddechrau'r cyfnod rhoi gwybod Cynnydd/(Lleihad) mewn arian parod		839 3,188
839	Arian parod neu gywerthoedd arian parod ar ddiwedd y cyfnod rhoi gwybod		4,027

Mae balans arian parod a chywerthoedd arian parod yn cynnwys yr elfennau a ganlyn:

281 (642)	Arian sydd gan y Cyngor Cyfrifon cyfredol banc		326 (1,499)
1,200	Arian sydd yn y cyfrif mynediad uniongyrchol		5,200
839	Arian parod neu gywerthoedd arian parod ar ddiwedd y cyfnod rhoi gwybod		4,027

Nodiadau Ynglŷn â'r Cyfrifon**1. Polisiau Cyfrifo****i. Egwyddorion Cyffredinol**

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2017/18 a'i sefyllfa diwedd blwyddyn o 31 Mawrth 2018. Mae gofyn i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon Blynyddol gan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, y mae'r Rheoliadau hynny'n gofyn iddynt gael eu paratoi yn unol ag arferion cyfrifo priodol. Mae'r arferion hyn yn cynnwys 'Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2017/18' (y Cod) yn bennaf, a gefnogir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh).

Mae'r confensiwn cyfrifo a fabwysiadir yn y Datganiad Cyfrifon yn gost hanesyddol yn bennaf, wedi'i addasu gan ailbriso categorïau penodol o asedau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyffredol.

Mae cyflwyniad y Cyngor o'r cyfrifon yn cydymffurfio â mabwysiadu Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r Prif Datganiadau yn cynnwys:

- Datganiad ynglŷn â'r Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn
- Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr
- Y Fantolen
- Datganiad Llif Arian

ii. Cyfrifyddu ar gyfer Ysgolion yr Awdurdod Lleol

Mae'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig yn cadarnhau bod y cydbwysedd rheoli ar gyfer ysgolion a gynhelir gan yr awdurdod lleol (h.y. y categorïau hynny o ysgol a nodir yn Neddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, fel y'i diwygiwyd) yn gorwedd gyda'r awdurdod lleol.

Mae y cod hefyd yn nodi bod asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llifau arian parod yr ysgolion yna yn cael eu cydnabod yn natganiadau ariannol yr awdurdod lleol.

Felly mae trafodion, llifau arian parod a balansau ysgolion yn cael eu cydnabod ym mhob un o ddatganiadau ariannol yr awdurdod fel pe baent yn drafodion, llifau arian a balansau yr awdurdod.

iii. Croniadau Incwm a Gwariant

Cyfrifir gweithgaredd ar gyfer y flwyddyn y caiff ei gynnal, nid pan wneir neu derbynnir taliadau arian parod. Yn benodol:

- Caiff ffioedd, taliadau a rhenti gan gwsmeriaid eu cyfrif fel incwm ar y dyddiad y mae'r Cyngor yn darparu'r nwyddau neu'r gwasanaethau perthnasol.
- Caiff cyflenwadau o nwyddau a gwasanaethau eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio. Lle ceir bwloch rhwng y dyddiad y derbynnir cyflenwadau a phryd y cânt eu defnyddio, cânt eu cario fel rhestr eiddo ar y Fantolen.

- Cyfrifir y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau ac sy'n dderbyniadwy ar fuddsoddiadau ar sail cyfradd log effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach na lliffoedd arian sydd wedi'u gosod neu eu penderfynu gan y contract.
- Lle cydnabyddir incwm a gwariant ond nad ydyw arian parod wedi'i dderbyn neu ei dalu, cofnodir y dyledwr neu gredydwr ar gyfer y swm perthnasol ar y Fantolen. Lle ceir amheuaeth y caiff dyledion eu setlo, ysgrifennir balans y dyledwyr i lawr a gwneir tâl i refeniw am yr incwm na fydd yn cael ei gasglu o bosibl.

iv. Arian Parod a Chywerthoedd Arian Parod

Caiff arian parod ei gynrychioli gan arian parod mewn llaw ac arian parod a gedwir mewn cyfrifon adnau sy'n ad-daladwy ar orchymyn. Mae cywerthoedd arian parod yn fuddsoddiadau hynod hylifol, byr dymor, sy'n hawdd eu cyfnewid am symiau hysbys o arian parod gyda risg ansylweddol o unrhyw newid yn eu gwerth. Mae hyn yn golygu bod 'Arian Parod a Chywerthoedd Arian Parod' yn cynnwys arian parod a gedwir mewn banc, cyfrifon adnau ar alw a chyfrifon galw mynediad uniongyrchol.

v. Codi taliadau ar Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Caiff gwasanaethau, gwasanaethau cefnogi a chyfrifon masnachu eu debydu â'r symiau canlynol i gofnodi'r gost o ddal asedau nad ydynt yn gyfredol yn ystod y flwyddyn:

- dibrisiad i'w briodoli i'r asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth perthnasol
- colledion ailbrisiu a lleihad yng ngwerth asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y Gronfa Adbrisiu wrth gefn y gall y colledion gael eu dileu yn eu herbyn
- amorteiddio asedau sefydlog annirweddol i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid oes gofyn i'r Cyngor godi treth y cyngor i ariannu dibrisiad, ailbrisiad a cholledion lleihad yn y gwerth neu amorteiddio. Fodd bynnag, mae gofyn iddo roi cyfraniad ariannol o refeniw tuag at leihad yn ei ofyniad benthyca cyffredinol sy'n gyfystyr â swm a gyfrifir ar sail darbodus a benderfynir gan y Cyngor yn unol â chanllaw statudol. Felly caiff dibrisiad, ailbrisiad a cholledion lleihad yn y gwerth neu amorteiddio eu disodli gan gyfraniad ym Malans Cronfa'r Cyngor (MRP) drwy drafodyn addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn, ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

vi. Buddiannau Gweithwyr

Buddiannau'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Yn ogystal â chyflogau a thâl, gall y buddiannau tymor byr i weithwyr gynnwys gwyliau blynyddol â thâl i weithwyr cyfredol. O ganlyniad, gwneir cronriad ar gyfer cost hawliau gwyliau (neu unrhyw ffurf o absenoldeb, e.e. amser mewn llaw) a enillir gan weithwyr ond nid wedi'u cymryd cyn diwedd y flwyddyn, ac y gall gweithwyr eu dwyn ymlaen i'r flwyddyn ariannol nesaf. Gwneir y cronriad ar y cyfraddau cyflog a thâl cymwys yn y flwyddyn gyfrifo ganlynol, sef y cyfnod y gall y gweithiwr gymryd y budd. Caiff y cronriad ei godi ar yr Arian dros Ben neu Ddiffyg yn Narpariaeth y Gwasanaethau, ond yna caiff ei wrthdroi drwy'r Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth gefn fel bod buddiannau gwyliau'n cael eu codi ar refeniw yn y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd.

Buddiannau Dod â Swydd i Ben

Mae buddiannau dod â swydd i ben yn symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol arferol neu benderfyniad gan y swyddog i dderbyn diswyddiad gwirfoddol, ac yn cael eu codi ar sail

croniad i'r llinell gwasanaeth addas yn unol â'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, yn gynt na phryd na chaiff yr awdurdod bellach dynnu'r cynigion buddion yn ôl neu bryd y bydd yr awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Lle bydd buddiannau dod â swydd i ben yn cynnwys codi pensiynau, mae darpariaethau statudol yn gofyn i falans Cronfa'r Cyngor gael ei godi gyda'r swm sy'n daladwy gan y Cyngor i'r gronfa bensiwn neu bensiynwr yn y flwyddyn, nid y swm a gyfrifir yn unol â safonau cyfrifo perthnasol. Yn Natganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn, mae angen dyraniadau i a gan y Gronfa Bensiynau Wrth Gefn i gael gwared ar ddebydau a chredydau tybiannol ar gyfer buddion pensiwn wrth ddod â swydd i ben, a'u disodli gyda debydau ar gyfer yr arian parod a delir i'r gronfa bensiynau a'r pensiynwyr ac unrhyw symiau o'r fath sy'n daladwy, ond heb eu talu, ar ddiwedd y flwyddyn.

Buddiannau ar ôl cyflogaeth

Mae gweithwyr y Cyngor yn aelodau o ddau gynllun pensiwn ar wahân:

- Y Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Bensiynau Athrawon Capita neu ar ran yr Adran Addysg (DfE).
- Y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Sir y Fflint.

Darparodd y ddau gynllun fuddiannau wedi'u diffinio i aelodau (cyfandaliadau a phensiynau ymddeoliad), a enillwyd gan weithwyr sydd wedi gweithio i'r Cyngor.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau ar gyfer cynllun yr athrawon yn golygu na all y rhwymedigaeth i'r buddiannau hyn gael eu pennu ar y Cyngor fel arfer. Cyfrifir y cynllun felly fel pe bai'n gynllun cyfrannu wedi'i ddiffinio, ac nid yw'r Fantolen yn nodi unrhyw rwymedigaeth i dalu'r buddiannau hyn yn y dyfodol. Caiff llinellau Ysgolion ac Addysg & Gwasanaethau Plant yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr eu codi gyda chyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Pensiynau Athrawon yn y flwyddyn.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Caiff y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ei gyfrif fel cynllun buddiannau wedi'i ddiffinio:

- Mae rhwymedigaethau Cronfa Bensiwn Clwyd sydd i'w priodoli i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen ar sail actiwaraid drwy ddefnyddio'r dull uned wedi'i rhagamcanu – h.y. asesiad o daliadau'r dyfodol a wneir mewn perthynas â buddiannau ymddeol a enillir gan weithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiad gweithwyr ac ati, ac amcangyfrifon enillion wedi'u rhagamcanu ar gyfer gweithwyr cyfredol.
- Mae rhwymedigaethau yn cael disgownt i'w gwerth ar brisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt o 2.6%.
- Mae asedau Cronfa Bensiwn Clwyd sy'n cael eu priodoli i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen am eu pris teg:
 - gwarannau wedi'u dyfynnu – pris cynnig cyfredol
 - gwarannau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol
 - gwarannau unedol – pris cynnig cyfredol
 - eiddo – gwerth y farchnad.
- Caiff y newid yn rhwymedigaeth pensiynau net ei ddadansoddi i'r cydrannau canlynol:

Cost gwasanaeth yn cynnwys:

- cost gwasanaeth cyfredol – y cynnydd mewn rhwymedigaethau o ganlyniad i flynyddoedd o wasanaeth a enillir eleni - wedi'i ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau roedd y gweithwyr yn gweithio iddynt
- cost gwasanaeth yn y gorffennol – y cynnydd mewn rhwymedigaethau yn codi o benderfyniadau'r flwyddyn hon y mae eu heffeithiau yn ymwneud â blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd yn ystod blynyddoedd blaenorol – wedi'i debydu i'r Arian Dros Ben neu'r Diffyg mewn Darparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o Gorfforaethol & Amrywiol.
- cost llog – y cynnydd disgwylidig yng ngwerth cyfredol y rhwymedigaethau yn ystod y flwyddyn wrth iddynt fod flwyddyn yn nes at gael eu talu - wedi'i debydu i'r Llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn unol â Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Caiff hyn ei gyfrifo drwy gymhwyso'r gyfradd ostyngol a ddefnyddiwyd i fesur y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod at y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig net ar ddechrau'r cyfnod, - gan ystyried unrhyw newid yn y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig net yn ystod y cyfnod o ganlyniad i daliadau cyfraniadau a budd-dal.

Ail-fesur yn cynnwys:

- Adenillion ar asedau cynlluniau - ac eithrio symiau a gynhwyswyd mewn llog net ar yr atebolrwydd buddiannau diffiniedig net - tâl i'r Gronfa Bensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall
- Enillion a cholledion actiwaraidd – newidiadau yn y rhwymedigaeth pensiynau net sy'n codi oherwydd nad ydyw digwyddiadau wedi cyd-daro â rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraidd diwethaf neu oherwydd bod yr actiwarïaid wedi diweddarau eu rhagdybiaethau - wedi'u codi i'r Gronfa Bensiwn Wrth Gefn fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall.

Cyfraniadau wedi'u talu i Gronfa Bensiwn Clwyd – arian parod wedi'i dalu fel cyfraniadau gweithiwr i'r gronfa bensiwn

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn gofyn i Falans Cronfa'r Cyngor gael ei godi gyda'r swm sy'n daladwy gan y Cyngor i'r gronfa bensiwn yn ystod y flwyddyn, nid y swm a gyfrifir yn unol â safonau cyfrifo perthnasol. Yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn, mae hyn yn golygu bod dyraniadau i a gan y Gronfa Bensiynau Wrth Gefn i gael gwared ar ddebydau a chredydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a'u disodli gyda debydau ar gyfer yr arian parod a delir i'r gronfa bensiynau ac unrhyw symiau o'r fath sy'n daladwy, ond heb eu talu, ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol sy'n codi ar y Gronfa Bensiynau wrth Gefn, felly'n mesur yr effaith fuddiol ar Gronfa'r Cyngor sydd angen cyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llifoedd arian yn hytrach, na buddiannau a enillir gan weithwyr.

Buddiannau â Disgresiwn

Mae gan y Cyngor bwerau cyfyngedig i ddyfarnu buddiannau ymddeol yn ôl disgresiwn, mewn achosion o ymddeoliadau cynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau yr amcangyfrifir iddynt godi o ganlyniad i roi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon), yn cael eu cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad i wneud y dyfarniad, ac yn cael ei gyfrif drwy ddefnyddio'r un polisïau ag sy'n gymwys i'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

vii. Digwyddiadau ar ôl y Cyfnod Adrodd

Digwyddiadau ar ôl y Cyfnod Adrodd yw'r digwyddiadau hynny, boed ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y cyfnod rhoi gwybod a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon. Gellir nodi dau fath o ddigwyddiad:

- Y rhai hynny sy'n darparu tystiolaeth amodau a fodolodd ar ddiwedd y cyfnod rhoi gwybod – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath.
- Y rhai hynny sy'n dangos amodau a gododd ar ôl y cyfnod rhoi gwybod - nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath, ond lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith faterol, gwneir datgeliad yn nodiadau'r natur o ddigwyddiadau a'u heffaith ariannol fel y cawsant eu hamcangyfrif.

Nid yw digwyddiadau a gynhaliwyd ar ôl dyddiad awdurdodi'r cyhoeddiad yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

viii. Mesur Gwerth Teg

Mae'r Awdurdod yn mesur rhai o'i asedau heb fod yn ariannol megis asedau dros ben ac adeiladau buddsoddi, a rhai o'i offerynnau ariannol ar werth teg ar bob dyddiad adrodd. Gwerth teg yw'r pris y byddai'n cael ei dderbyn am werthu ased neu a delir i drosglwyddo dyled mewn trafodion trefnus rhwng cyfranogwyr marchnad ar y dyddiad mesur. Mae'r mesur gwerth teg yn tybio bod y trafodion i werthu'r ased neu drosglwyddo'r ddyled yn digwydd naill ai:

- a. Yn y brif farchnad ar gyfer yr ased neu ddyled, neu
- b. Yn absenoldeb y brif farchnad, yn y farchnad fwyaf buddiol ar gyfer yr ased neu ddyled

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu ddyled fan ddefnyddio'r tybiaethau y byddai cyfranogwyr marchnad yn eu defnyddio wrth brisio'r ased neu ddyled, gan dybio bod cyfranogwyr marchnad yn gweithredu er eu lles economaidd gorau.

Pan fesurir gwerth teg i ased heb fod yn ariannol, bydd yr Awdurdod yn ystyried gallu cyfranogwr marchnad i gynhyrchu buddiannau economaidd drwy ddefnyddio'r ased yn y ffordd orau a mwyaf, neu drwy ei werthu i gyfranogwr marchnad arall a fyddai'n defnyddio'r ased yn y ffordd orau a mwyaf posib.

Mae'r awdurdod yn defnyddio technegau prisiad sy'n addas yn yr amgylchiadau, a lle mae data digonol ar gael, drwy wneud y gorau o ddefnydd o fewnbynnau gweladwy perthnasol a lleihau'r defnydd o fewnbynnau anweladwy.

Caiff mewnbynnau i'r technegau prisiad o ran asedau a dyledion lle mesurir neu datgelir gwerth teg yn natganiadau ariannol yr Awdurdod eu categoreiddio o fewn yr hierarchaeth gwerth teg, fel a ganlyn:

- Lefel 1 – prisiau a ddyfynnwyd (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau neu ddyledion yr un fath y gall yr awdurdod gael mynediad iddynt ar y dyddiad mesur
- Lefel 2 – mewnbynnau gwahanol i'r prisiau a ddyfynnwyd sydd wedi eu cynnwys o fewn Lefel 1 sy'n weladwy ar gyfer yr ased neu ddyled, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol
- Lefel 3 – mewnbynnau anweladwy ar gyfer yr ased neu ddyled

ix. Offerynnau Ariannol**Dyledion Ariannol**

Cydnabyddir rhwymedigaethau ariannol ar y Fantolen pan fo'r Cyngor yn rhan o ddarpariaethau contract offeryn ariannol, ac wedi'u mesur yn y lle cyntaf ar werth teg ac yn cael eu cario ar gost wedi'u hamorteiddio. Mae taliadau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar gyfer y llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario'r rhwymedigaeth, wedi'i luosi gan y gyfradd log effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd log effeithiol yw'r gyfradd sy'n union ddisgownt o'r taliadau arian parod amcangyfrifedig yn y dyfodol dros oes yr offeryn, i'r swm y cafodd ei gydnabod yn wreiddiol.

Ar gyfer yr holl fenthyciadau sydd gan y Cyngor, mae hyn yn golygu mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prif swm sy'n ad-daladwy (ynghyd â llog cronedig); a'r llog a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yw'r swm sy'n daladwy yn y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthyciad.

Mae'r enillion a cholledion ar adbrynu neu setlo benthyciadau yn gynnar yn cael eu credydu a'u debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn adbrynu/setliad. Fodd bynnag, lle mae adbrynu'n digwydd fel rhan o ailstrwythuro'r portffolio benthyciadau sy'n cynnwys addasu neu gyfnewid offerynnau sy'n bodoli eisoes, mae'r premiwm neu'r disgownt yn cael ei dynnu neu ei ychwanegu yn ôl eu trefn o gost wedi'i amorteiddio y benthyciad newydd neu'n un wedi'i addasu, ac mae'r ysgrifennu i lawr i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn cael ei ledaenu dros oes y benthyciad drwy addasu'r gyfradd log effeithiol.

Lle mae premiymau neu ddisgowntiau wedi cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, mae rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei ledaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan y Cyngor bolisi o ledaenu'r enillion neu'r golled dros y tymor a oedd yn weddill ar y benthyciad yn erbyn y premiwm a oedd yn daladwy neu'r disgownt yn dderbyniadwy pan gafodd ei ad-dalu. Mae'r cysoniad o'r symiau a godwyd ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gost net sy'n ofynnol yn erbyn Balans Cronfa'r Cyngor yn cael ei reoli gan drosglwyddiad i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad o'r Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu i ddau fath:

- benthyciadau a symiau derbyniadwy – asedau gyda thaliadau sy'n sefydlog neu wedi'u penderfynu, ond nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn marchnad weithredol
- asedion sy'n barod i'w gwerthu – asedau gyda phris wedi'i ddyfynnu ar y farchnad a/neu ddim gyda thaliadau sefydlog neu wedi'u penderfynu

Benthyciadau a Symiau Derbyniadwy

Cydnabyddir benthyciadau a symiau derbyniadwy ar y Fantolen pan fo'r Cyngor yn rhan o ddarpariaethau contract offeryn ariannol, ac wedi'u mesur yn y lle cyntaf ar werth teg. Maent yn cael eu mesur wedyn ar eu cost wedi'i hamorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar gyfer y llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario'r ased, wedi'i luosi gan y gyfradd log effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer yr holl fenthyciadau mae'r Cyngor wedi'i wneud, mae hyn yn golygu mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prif swm sy'n ddyledus ac yn dderbyniadwy (ynghyd â llog cronedig) a'r llog sydd wedi'i gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yw'r swm a dderbynnir ar gyfer y flwyddyn yn y cytundeb benthyciad.

Pan amharwyd ar asedau oherwydd y tebygolrwydd sy'n codi o ddigwyddiad yn y gorffennol na fydd taliadau sy'n ddyledus o dan gytundeb yn cael eu gwneud, mae'r ased yn cael ei ysgrifennu i lawr a thâl yn cael ei godi ar y gwasanaeth perthnasol (ar gyfer symiau derbyniadwy sy'n berthnasol i'r gwasanaeth hwnnw) neu'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hwn. Mae colled yr amhariad yn cael ei fesur fel y gwahaniaeth rhwng y swm cario a gwerth presennol y llif arian diwygiedig yn y dyfodol wedi'i ddisgowntio ar gyfradd log wreiddiol yr ased.

Mae unrhyw enillion neu golledion sy'n codi o ddatgydnabod yr ased yn cael ei gredydu neu ei ddebydu i linell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Benthyciad Meddal

Mae benthyciad meddal yn fenthyciad y mae'r Cyngor wedi'i roi i gorff allanol am gyfradd llog sy'n is na chyfradd y farchnad. Yn yr achos hwn, mae angen defnyddio cyfrifo benthyciad meddal. Fodd bynnag, os ystyrir bod maint y trafodyn yn de-minimis, nid oes angen defnyddio cyfrifo benthyciad meddal. Mae'r Cyngor wedi gosod y lefel de-minimis hon am £150k ar gyfer bob benthyciad unigol a roddir, neu lle nad yw'r addasiad gwerth teg yn faterol.

x. Grantiau Llywodraeth a Chyfraniadau

Os ydynt yn cael eu talu fel ernes, mewn rhandaliadau neu fel ôl-ddyledion, mae grantiau'r llywodraeth a chyfraniadau trydydd parti a rhoddion yn cael eu cydnabod yn ddyledus i'r Cyngor pan mae sicrwydd rhesymol:

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd wedi'u hatodi i'r taliadau
- y derbynir y grant neu'r cyfraniadau.

Nid yw'r symiau sy'n cael eu cydnabod yn ddyledus i'r Cyngor yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes y bydd amodau sydd ynghlwm wrth y grant neu'r cyfraniad wedi'u bodloni. Amodiad yw'r amodau sy'n nodi bod y manteision economaidd yn y dyfodol neu botensial gwasanaeth sydd wedi'u hymgorffori yn yr ased a gafwyd drwy ddefnyddio'r grant neu gyfraniad sy'n gorfod cael ei ddefnyddio gan y derbynnydd fel y nodir, neu bydd yn rhaid dychwelyd y buddion economaidd yn y dyfodol neu'r potensial am wasanaeth yn ôl i'r trosglwyddwr.

Mae arian a roddwyd fel blaendal fel grantiau a chyfraniadau lle nad yw'r amodau wedi'u bodloni yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwy. Pan fo'r amodau wedi'u bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei gredydu i'r llinell gwasanaeth berthnasol (grantiau refeniw a chyfraniadau y gellir eu priodoli), neu Drethiant ac Incwm Grant nad ydyw'n Benodol (grantiau refeniw heb eu neilltuo a phob grant cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Lle mae grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu gwrthdroi o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Lle nad ydyw'r grant wedi'i ddefnyddio eto i ariannu gwariant cyfalaf, caiff ei bostio i Gronfa Wrth Gefn Grantiau Cyfalaf Heb eu Cymhwyso. Lle bydd wedi'i gymhwyso, caiff ei bostio i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Trosglwyddir symiau yng Nghronfa Wrth Gefn Grantiau Cyfalaf Heb eu Cymhwyso i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y byddant wedi'u defnyddio i ariannu gwariant cyfalaf.

xi. Asedau Treftadaeth**Asedau Treftadaeth Diriaethol ac Anniriaethol (disgrifir yn y crynodeb hwn o bolisiau cyfrifo sylweddol fel Asedau Treftadaeth)**

Cedwir Asedau Treftadaeth y Cyngor mewn nifer o safleoedd, gan gynnwys Amgueddfa'r Rhyl (o fewn Llyfrgell y Rhyl). Nantclwyd Y Dre, Carchar Rhuthun a Phlas Newydd sydd gan gasgliadau parhaol, ond hefyd mae'r adeiladau eu hunain yn cael eu trin fel Asedau Treftadaeth. Mae pob safle (ac eithrio Nantclwyd Y Dre) yn cael eu hachredu o dan gynllyun Achredu Amgueddfeydd Cyngor Celfyddydau Lloegr. Mae cofadail rhestredig, Castell Dinas Brân, hefyd yn Sir Ddinbych.

Cedwir casgliadau o Asedau Treftadaeth i gefnogi prif amcan amgueddfeydd y Cyngor h.y. gofalu am dreftadaeth Sir Ddinbych, ei gwneud yn hygyrch i bawb drwy ysbrydoli, dysgu a mwynhau.

Cydnabyddir Asedau Treftadaeth a'u mesur (gan gynnwys trin enillion a cholledion ailbriso) yn unol â pholisiau cyfrifo'r Cyngor ar eiddo, cyfarpar ac offer. Fodd bynnag, mae rhai o'r rheolau mesur wedi'u llacio mewn perthynas ag Asedau Treftadaeth wrth i'r Cyngor ystyried y byddai cael prisiadau ar gyfer casgliadau yn cynnwys cost anghyfartal o'i gymharu â'r buddion a ddarperir i ddefnyddwyr datganiadau ariannol. Mae hyn oherwydd natur amrywiol yr asedau a gedwir a'r diffyg mewn gwerthoedd tebyg. Mae'r casgliadau'n gymharol sefydlog ac nid oes unrhyw gaffaeliadau diweddar neu roddion.

Mae'r holl waith gofalu am gasgliadau yn cydymffurfio â safonau Comisiynu Amgueddfeydd a Galerïau. Ystyrir oes asedau'r casgliadau yn amhenodol oherwydd gwaith ataliol a gynhaliwyd gan Wasanaeth Treftadaeth Sir Ddinbych, ac oherwydd natur yr eitemau dan sylw. Felly nid ydyw'n addas newid y dibrisiad.

Mae'r Cyngor yn cadw at ganllawiau Cymdeithas yr Amgueddfeydd ar waredu.

xii. Eiddo Buddsoddi

Eiddo buddsoddi yw'r rhai hynny a ddefnyddir ar gyfer ennill rhent a/neu adbrisiant cyfalaf yn unig. Nid yw'n cwrdd â'r diffiniad os defnyddir yr eiddo mewn unrhyw ffordd i hwyluso darpariaeth gwasanaethau neu gynhyrchu nwyddau neu os yw ar gael i'w werthu.

Mesurir eiddo buddsoddi ar y dechrau ar sail cost ac yn ddiweddarach ar sail gwerth teg, sef y pris a fuddai'n cael ei dderbyn i werthu ased o'r fath mewn trafodiad drefnus rhwng cyfranogwyr farchnad ar y dyddiad mesur. Fel ased heb ei hariannu, mesurwyd adeiladau buddsoddi ar y defnydd uchaf a'r gorau. Ni chaiff eiddo eu dibrisio ond fe'u hadbrisir yn flynyddol yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddiwedd y flwyddyn. Mae unrhyw enillion neu golledion yn cael eu postio i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'r un driniaeth yn berthnasol i enillion a cholledion ar waredu.

Mae lefel gwariant de-minimis o £30k wedi'i osod ar gyfer eiddo buddsoddi, felly bydd unrhyw wariant is ddim yn ddarostyngedig i ofynion cyfrifyddu cyfalaf. Lle caiff ased ei ailbriso o dan £30k, bydd unrhyw wariant cysylltiedig a dibrisiad fel arfer yn cael ei ysgrifennu allan a bydd yr ased yn cael ei dynnu o'r Gofrestr Asedau Sefydlog.

Mae rhent a dderbynnir mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Ariannu a Buddsoddi ac yn arwain at gynnydd ym Malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, nid yw'r trefniadau statudol yn caniatáu i enillion a cholledion ailbriso a gwaredu

gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly caiff enillion a cholledion eu gwrthdroi allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn a'u postio i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf ac (ar gyfer unrhyw dderbyniadau gwerthiant dros £10,000), i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn.

xiii. Prydlesau

Caiff prydlesau eu dosbarthu fel prydlesau cyllid, lle bydd telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol pob risg a gwobr sy'n gysylltiedig â pherchnogaeth yr eiddo, peiriannau neu offer gan y prydleswr i'r prydlesai. Caiff pob prydles arall ei dosbarthu fel prydles weithredu.

Pan fo prydles yn cynnwys tir ac adeiladu, caiff yr elfennau tir ac adeiladau eu hystyried ar wahân er mwyn eu dosbarthu.

Caiff trefniadau nad oes ganddynt statws cyfreithiol prydles ond sy'n cyfleu hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am dâl eu cyfrif dan y polisi hwn pan fo cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol.

Y Cyngor fel Prydlesai

Prydlesau Ariannol

Caiff eiddo, peiriannau ac offer a gedwir dan brydlesau ariannol eu cydnabod ar y Fantolen ar ddechrau'r brydles ar eu gwerth teg a fesurir ar ddechrau'r brydles (neu werth presennol taliadau isafswm y brydles, os ydynt yn is). Caiff yr ased a gydnabyddir ei baru gan ddyled am y rhwymedigaeth i dalu'r prydleswr. Caiff costau uniongyrchol cychwynnol y Cyngor eu hychwanegu at swm cludo'r ased. Caiff premiymau a delir wrth ddechrau prydles eu rhoi wrth ysgrifennu i lawr dyled y brydles. Caiff rhenti amodol eu nodi fel treuliau yn y cyfnodau perthnasol.

Caiff taliadau prydlesau eu dosrannu rhwng:

- tâl am gaffael buddiant yn yr eiddo, peiriannau neu offer – fe'u rhoddir wrth ysgrifennu i lawr dyled y brydles, a
- thâl cyllid (caiff ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr).

Caiff eiddo, peiriannau ac offer a gydnabyddir dan brydlesau ariannol eu cyfrif gan ddefnyddio'r polisiâu a ddefnyddir yn gyffredinol gydag asedau o'r fath, yn amodol ar godi tâl dibrisio dros gyfnod y brydles os yw hyn yn fyrrach nag oes ddefnyddiol a amcangyfrifir yr ased (lle nad yw perchnogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes gofyn i'r Cyngor godi treth y cyngor i dalu dibrisiad neu ailbrisiad a cholledion lleihad yn y gwerth sy'n codi ar asedau ar brydles. Yn hytrach, gwneir cyfraniad doeth blynyddol o gyllid refeniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Felly caiff dibrisiad, ailbrisiad a cholledion lleihad yn y gwerth eu disodli gan gyfraniad refeniw ym Malans Cronfa'r Cyngor, drwy drafodyn addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn, ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Prydlesau Gweithredu

Caiff rhent a delir dan brydlesau gweithredu eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost y gwasanaethau sy'n manteisio ar ddefnyddio'r eiddo, peiriannau neu offer ar brydles.

Y Cyngor fel Prydleswr

Prydlesau Ariannol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles ariannol dros eiddo neu beiriannau neu offer, caiff yr ased perthnasol ei ysgrifennu allan o'r Fantolen fel gwarediad. Ar ddechrau'r brydles, caiff swm cludo'r ased ar y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Peiriannau neu Offer neu Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu) ei ddiddymu i'r llinell Gwariant Gweithredu Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r golled wrth ei waredu. Caiff enilliad, sy'n cynrychioli buddsoddiad net y Cyngor yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enilliad neu golled wrth waredu (h.y. wedi'i rwydo i ffwrdd yn erbyn gwerth cludo'r ased adeg ei waredu), wedi' baru gan ased prydles (dyledwr hirdymor) ar y Fantolen.

Caiff rhent prydlesau derbyniadwy eu dosrannu rhwng:

- tâl am gaffael buddiant yn yr eiddo, peiriannau neu offer - fe'u rhoddir wrth ysgrifennu i lawr dyled y brydles yn gynnwys unrhyw breimymau a dderbyniwyd, a
- incwm cyllid (caiff ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr).

Ni chaiff yr enilliad a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth ei waredu ei ganiatáu drwy statud i gynyddu Balans Cronfa'r Cyngor ac mae angen ei drin fel derbyniad cyfalaf. Pan fo premiwm wedi'i dderbyn, caiff ei bostio allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Pan gaiff y swm dyledus o ran ased y brydles ei setlo gan daliad rhent mewn blynyddoedd ariannol y dyfodol, caiff ei bostio allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Pan dderbynnir rhent y dyfodol, defnyddir yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar gyfer gwaredu'r ased i ysgrifennu i lawr dyledwr y brydles. Yn y cam hwn, caiff y derbyniadau cyfalaf gohiriedig eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn.

Nid yw gwerth y gwarediadau sydd wedi'u diddymu yn dâl yn erbyn treth y cyngor, gan fod cost asedau anghyfredol yn cael eu talu'n llawn dan drefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Felly caiff symiau eu hadfeddu i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Prydlesau Gweithredu

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredu dros eiddo neu beiriant neu offer, caiff yr ased ei gadw yn y Fantolen. Caiff incwm rhentu ei gredydu i'r llinell Gwariant Gweithredu Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

xiv. Refeniw Anghyfnewid**Cydnabod Refeniw o Draffodion Anghyfnewid**

Caiff asedau a refeniw sy'n codi o draffodion anghyfnewid eu cydnabod yn unol â gofynion IAS 20 Cyfrifo Grantiau'r Llywodraeth a Datgelu Cymorth y Llywodraeth, ar wahân i pan gânt eu dehongli neu eu haddasu i gyd-fynd â'r sector cyhoeddus fel y cânt eu hegluro yn y Cod a/neu IPSAS 23, "Refeniw o Draffodion Digyfnewid (Trethi a Throsglwyddiadau)

Traffodion trethi

Caiff asedau a refeniw sy'n codi o draffodion trethi eu cydnabod yn y cyfnod y mae'r digwyddiad trethadwy'n digwydd, cyn belled â bod yr asedau yn bodloni diffiniad ased ac yn bodloni meini prawf ar gyfer cael eu cydnabod fel ased.

Traffodion anhrethadwy

Caiff asedau a refeniw sy'n codi o draffodion trosglwyddo eu cydnabod yn y cyfnod y bydd y trefniad trosglwyddo yn rhwymo. Ni chaiff gwasanaethau mewn nwyddau eu cydnabod.

Pan fo trosglwyddiad yn amodol ar amodau sy'n golygu bod angen dychwelyd yr adnoddau a drosglwyddwyd os na chânt eu bodloni, bydd yr awdurdod yn cydnabod dyled nes i'r amod gael ei fodloni.

Sail Mesur Dosbarthiadau Refeniw Mawr o Draffodion Anghyfnewid

Caiff refeniw trethu ei fesur ar werth enwol arian parod, a chywerthoedd arian parod.

Caiff asedau a refeniw a gydnabyddir o ganlyniad i drosglwyddiad eu mesur ar werth teg yr asedau a gydnabyddir ar ddyddiad y cydnabod:

- Caiff asedau ariannol eu mesur ar eu gwerth enwol oni bai bo gwerth amser arian yn berthnasol, a phryd hynny, defnyddir gwerth presennol, a gyfrifir gan ddefnyddio cyfradd ostyngol sy'n adlewyrchu'r risg cynhenid o gadw'r ased; a
- Caiff asedau anariannol eu mesur ar eu gwerth teg, a bennir drwy gyfeirio at werthoedd arsylladwy'r farchnad neu drwy arfarniad annibynnol gan aelod o'r proffesiwn prisio. Caiff symiau derbyniadwy eu cydnabod pan fo trefniant trosglwyddo sy'n rhwymo ar waith ond nad yw arian parod neu asedau eraill wedi'u derbyn.

xv. Addasiadau Cyfnodau Blaenorol, Newidiadau mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Gwallau

Gall addasiadau cyfnodau blaenorol godi o ganlyniad i newid mewn polisiâu cyfrifo neu i gywiro gwall materol. Caiff newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo eu cyfrif yn y dyfodol, h.y. yn y blynyddoedd presennol a'r dyfodol y mae'r newid yn effeithio arnynt ac nid ydynt yn arwain at addasiad cyfnod blaenorol.

Ni wneir newidiadau i bolisiâu cyfrifo oni bai bo angen drwy arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn darparu gwybodaeth fwy dibynadwy neu berthnasol am effaith traffodion, digwyddiadau eraill ac amodau ar sefyllfa ariannol neu berfformiad ariannol y Cyngor. Pan gaiff newid ei wneud, caiff ei wneud yn ôl-weithredol (oni nodir yn wahanol) drwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel pe bai'r polisi newydd wedi'i ddefnyddio bob amser.

Caiff gwallau materol yn ffigurau'r cyfnod blaenorol eu cywiro'n ôl-weithredol drwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

xvi. Eiddo, Peiriannau ac Offer

Caiff asedau sydd â sylwedd ffisegol ac y'u cedwir i'w defnyddio i gynhyrchu neu gyflenwi nwyddau neu wasanaethau, i'w rhentu i eraill, neu at ddibenion gweinyddol ac y disgwylir iddynt gael eu defnyddio yn ystod mwy nag un flwyddyn ariannol eu dosbarthu fel Eiddo, Peiriannau ac Offer.

Cydnabyddiaeth

Caiff gwariant ar gaffael, creu neu wella Eiddo, Peiriannau ac Offer ei gyfalafu ar sail cronïadau, cyn belled â'i bod yn debygol y bydd manteision economaidd neu botensial y gwasanaeth yn y dyfodol sy'n gysylltiedig â'r eitem yn llifo i'r Cyngor ac y gellir mesur cost yr eitem mewn modd dibynadwy. Caiff gwariant sy'n cynnal potensial ased i ddarparu buddion economaidd neu botensial gwasanaeth yn y dyfodol ond nad yw'n ychwanegu ato (h.y. trwsio a chynnal a chadw) ei godi fel gwariant pan fydd yn digwydd.

Mae lefel gwariant de-minimis o £30k wedi'i osod ar gyfer eiddo, peiriannau ac offer, felly bydd unrhyw wariant is ddim yn ddarostyngedig i ofynion cyfrifyddu cyfalaf. Lle caiff ased ei ailbriso o dan £30k, bydd unrhyw wariant cysylltiedig a dibrisiad fel arfer yn cael ei ysgrifennu allan a bydd yr ased yn cael ei dynnu o'r Gofrestr Asedau Sefydlog.

Mesuriad

Caiff asedau eu mesur yn ôl cost i ddechrau, gan gynnwys:

- pris prynu
- unrhyw gostau a briodolir i ddod â'r ased i'r lleoliad a'r cyflwr angenrheidiol er mwyn gallu gweithredu yn y modd y mae'r rheolwyr yn ei fwriadu
- amcangyfrif cychwynnol costau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae wedi'i leoli arno.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a ddaw tra bo asedau yn cael eu hadeiladu.

Bennir bod cost asedau a gaffaelir ar wahân i'w prynu yn werth teg, oni bai nad oes sylwedd masnachol i'r caffaeliad (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan fo ased yn cael ei gaffael drwy gyfnewid, cost y caffaeliad yw swm cludo'r ased a roddir gan y Cyngor.

Yna caiff asedau eu cludo yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:

- isadeiledd – cost hanesyddol dibrisiedig
- asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost hanesyddol
- anheddau – gwerth cyfredol, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol
- pob ased arall – gwerth cyfredol, a bennir fel y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol (gwerth defnydd presennol).

Pan nad oes tystiolaeth o'r farchnad o werth cyfredol oherwydd natur arbenigol ased, defnyddir costau amnewid dibrisiedig (CAD) fel amcangyfrif o werth cyfredol.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo, oes ddefnyddiol fyr neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel dirprwy ar gyfer gwerth cyfredol.

Mae adbriso dilynol o ran asedau anghyfredol wedi'u cynllunio fel rhan o asesiad parhaus er mwyn i bob ased gael ei adbriso cyn pen pum mlynedd o'i brisiad blaenorol, er y bydd newidiadau materol i brisiad asedau yn cael eu haddasu yn y cyfnod dros dro wrth iddynt

ddigwydd. Ail-brisiwyd 100% o'r Tai Cyngor yn ystod 2017/18. Caiff cynnydd o ran prisiadau eu paru gan gredydau i'r Gronfa Adbrisió Wrth Gefn i gydnabod enillion na wireddwyd. Yn eithriadol, gellir credydu enillion i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fyddant yn codi o wrthdroi colled a godwyd ar wasanaeth o'r blaen. Pan nodir lleihad o ran gwerth, cânt eu cyfrif drwy:

- pan fo balans enillion adbrisió ar gyfer yr ased yn y Gronfa Adbrisió Wrth Gefn, caiff swm cludo'r ased ei ysgrifennu i lawr yn erbyn y balans hwnnw (hyd at swm yr enillion cronedig)
- pan nad oes balans yn y Gronfa Adbrisió Wrth Gefn neu pan fo balans annigonol, caiff swm cludo'r ased ei ysgrifennu i lawr yn erbyn y llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Gronfa Adbrisió Wrth Gefn yn cynnwys enillion adbrisió a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, sef dyddiad ei weithredu'n ffurfiol. Mae enillion a godwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi'u cyfuno yn y Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

Amhariad

Caiff asedau eu hasesu ar ddiwedd pob blwyddyn i weld a oes unrhyw arwydd y gallai amhariad fod ar ased. Pan fo arwyddion yn bodoli a phan amcangyfrifir bod unrhyw wahaniaethau posibl yn faterol, caiff swm adferadwy'r ased ei amcangyfrif, a phan fo hyn yn llai na swm cludo'r ased, caiff swm amhariad ei gydnabod ar gyfer y diffyg.

Pan gaiff colledion amhariad eu nodi, cânt eu cyfrif drwy:

- pan fo balans enillion adbrisió ar gyfer yr ased yn y Gronfa Adbrisió Wrth Gefn, caiff swm cludo'r ased ei ysgrifennu i lawr yn erbyn y balans hwnnw (hyd at swm yr enillion cronedig)
- pan nad oes balans yn y Gronfa Adbrisió Wrth Gefn neu pan fo balans annigonol, caiff swm cludo'r ased ei ysgrifennu i lawr yn erbyn y llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan gaiff colled amhariad ei wrthdroi o ganlyniad, caiff y gwrthdroi ei gredydu i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd at swm y golled wreiddiol, wedi'i haddasu ar gyfer dibrisiad a fyddai wedi'i godi pe na bai'r golled wedi'i chydabod.

Dibrisiad

Darperir ar gyfer dibrisiad ar bob ased Eiddo, Peiriannau ac Offer gan ddyraniad systematig eu symiau dibrisiadwy dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau nad oes ganddynt oes ddefnyddiol feidraidd y gellir ei bennu (h.y. tir rhydd-ddaliad ac asedau cymunedol penodol) ac asedau nad ydynt ar gael i'w defnyddio eto (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu).

Cyfrifir dibrisiad ar y sail ganlynol:

- anheddau ac adeiladau eraill - dyraniad llinell syth dros oes ddefnyddiol yr eiddo yn ôl amcangyfrif y prisiwr
- cerbydau, peiriannau, dodrefn ac offer – dull llinell syth
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros 40 mlynedd.

Ni chodir dibrisiant yn ystod y flwyddyn caffaeliad neu warediad.

Cydrannu

Mae'n bolisi gan y Cyngor lle mae eitem faterol o eiddo, peiriannau ac offer gyda chydrannau mawr ble mae'r gost yn sylweddol mewn perthynas â chyfanswm costau'r eitem, mae'r cydrannau yn cael eu dibrisio ar wahân; mae'r gofynion yn berthnasol at wariant gwella a dynnir, gwariant caffael a dynnir, ac ailbrisiadau a wnaed. Mae lefel perthnasedd de-minimis o £2.5miliwn o werth yr ased wedi ei osod. Os yn llai, ni fydd eitemau unigol o eiddo, periannau ac offer yn cael eu hystyried ar gyfer cydrannu; bydd elfennau arwyddocaol yn cael eu hystyried fel rhai y mae eu cost gyfredol yn 20% neu fwy o gyfanswm cost gyfredol yr ased, a'u categoreiddio fel a ganlyn yn seiliedig ar arwyddocâd, bywyd defnyddiol a dull dibrisiant:

- Aradeiledd ac Isadeiledd
- Gorffeniadau Mewnol a Ffitiadau
- Gwasanaethau

Mae tir yn cael ei adnabod fel cydran ar wahân yn ei rinwedd ei hun.

Caiff enillion adbriso eu dibrisio hefyd, gyda swm sydd gyfwerth â'r gwahaniaethau rhwng dibrisiad gwerth presennol a godir ar asedau a'r dibrisiad a fyddai wedi'i godi ar sail eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Adbriso Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

Gwarediadau ac Asedau Anghyfredol a gânt eu Dal i'w Gwerthu

Pan ddaw'n debygol y bydd swm cludo ased yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na thrwy ei ddefnyddio'n barhaus, caiff ei ailddosbarthu fel Ased a gaiff ei Dal i'w Werthu. Caiff yr ased ei ailbriso'n syth cyn eil ailddosbarthu ac yna caiff ei gario ar y swm isaf a gwerth teg llai costau gwerthu. Pan fo lleihad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, caiff y golled ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredu Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Caiff enillion o ran gwerth teg eu cydnabod hyd at swm unrhyw golledion blaenorol yn unig a gydnabyddir yn y Gwarged neu Golled ar Darpariaeth Gwasanaethau. Ni chaiff dibrisiad ei godi ar Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu.

Os na fydd asedau yn bodloni'r meini prawf i gael eu dosbarthu'n Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu bellach, cânt eu hailddosbarthu'n asedau anghyfredol a'u prisio ar swm isaf eu swm cludo cyn iddynt gael eu dosbarthu fel asedau a gânt eu dal i'w Gwerthu; cânt eu haddasu ar gyfer dibrisiad, amorteiddio neu adbriso a fyddai wedi'u cydnabod pe na baent wedi'u dosbarthu fel asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu, a'u swm adenilladwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio â gwerthu.

Ni chaiff asedau a gaiff eu gadael neu eu sgrapio eu hailddosbarthu fel Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu.

Pan gaiff ased ei waredu neu ei ddatgomisiynu, caiff swm cludo'r ased ar y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Peiriant, Offer neu'n Asedau a gânt eu Dal i'w Gwerthu) ei diddymu i'r llinell Gwariant Gweithredu Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r golled wrth ei waredu. Caiff derbyniadau o warediadau (os oes rhai), eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enilliad neu golled wrth waredu (h.y. wedi'i rwydo i ffwrdd yn erbyn gwerth cludo'r ased adeg ei waredu). Caiff unrhyw enillion adbriso a gronnir ar gyfer yr ased yn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

Caiff symiau a dderbynnir ar gyfer gwarediad mwy na £10,000 eu dosbarthu fel derbyniadau cyfalaf. Mae angen i dderbynebau gael eu credydu i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn, ac yna dim ond ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd y gellir eu defnyddio, neu eu neilltuo i leihau angen sylfaenol y Cyngor i fenthycu (y Nawdd Cyfalaf

Gofynnol). Caiff derbynebau eu hadfeddu i'r Gronfa Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

Nid yw gwerth y gwarediadau sydd wedi'u diddymu yn dâl yn erbyn treth y cyngor, gan fod cost asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael ei dalu'n llawn dan drefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff symiau eu hadfeddu i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

xvii. Darpariaethau

Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo digwyddiad wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu adeiladol i'r Cyngor sydd, y mae'n fwy na thebyg, angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu botensial gwasanaeth, a phan ellir gwneud amcangyfrif dibynadwy o'r swm y rhwymedigaeth honno.

Codir tâl am ddarpariaethau fel gwariant ar linell y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur ar yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad mantolen y gwariant y mae angen ei wneud er mwyn setlo'r rhwymedigaeth, gan roi ystyriaeth i risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan wneir taliadau maes o law, fe'u codir o'r ddarpariaeth sydd eisoes yn y Fantolen. Caiff setliadau a amcangyfrifwyd eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol - pan ddaw'n llai na thebygol y bydd bellach angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu fod setliad is na'r hyn a ddisgwyliid yn cael ei wneud), caiff y ddarpariaeth ei dychwelyd a'i chredydu yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl i beth, neu'r cyfan, o'r taliad sydd ei angen i setlo darpariaeth gael ei adfer gan barti arall (e.e. o hawliad yswiriant), dim ond pan fo'n bron yn sicr y caiff ad-daliad ei dderbyn os bydd y cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth y caiff hyn ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol.

xviii. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn neilltuo symiau penodol wrth gefn er dibenion polisïau yn y dyfodol neu ar gyfer treuliau annisgwyl. Caiff cronfeydd wrth gefn eu creu drwy ddosrannu symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn.

xix. Gwariant Refeniw a Ariennir o Gyfalaf Trwy Statud

Codir am wariant a wnaed yn ystod y flwyddyn y gellir ei wneud yn gyfalaf o dan ddarpariaethau statudol ond nad yw'n arwain at greu asedau anghyfredol fel gwariant i gyfrif refeniw'r gwasanaeth perthnasol yn ystod y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chostau'r gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthycu, yna bydd trosglwyddiad i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf yn gwrthdroi'r symiau y codwyd amdanynt yn y Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn fel nad oed unrhyw effaith ar lefel treth y cyngor.

xx. TAW

Caiff TAW taladwy ei gynnwys fel gwariant dim ond cyhyd ac nad oes modd ei adfer gan Adran Refeniw a Thollau Ei Mawrhydi. Caiff TAW derbyniadwy ei eithrio o'r incwm.

2. Safonau Cyfrifo sydd wedi'u Cyflwyno ond heb eu Mabwysiadu eto

O dan y Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2017/18 (y Cod), mae'n ofynnol i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth sy'n nodi effaith newid cyfrifo sy'n ofynnol gan safon cyfrifyddu newydd sydd wedi cael ei gyhoeddi ond heb ei fabwysiadu eto gan y Cod.

SAARh 9 Offerynnau Ariannol

Bydd y Cyngor yn mabwysiadu SAARh 9 Offerynnau Ariannol o 1 Ebrill 2018. Mae'r prif newidiadau yn cynnwys ail-ddosbarthu asedau ariannol a chydnabyddiaeth gynharach o amhariad asedau ariannol.

Nid yw'r Cyngor yn disgwyl i'r newidiadau ail-ddosbarthiad gael effaith sylweddol ar y datganiadau ariannol oherwydd disgwylir y bydd y mwyafrif o'r asedau ariannol yn cadw'r un sail fesur. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl i'r newidiadau amhariad gael effaith sylweddol ar y datganiadau ariannol oherwydd bydd y tâl amhariad yn anfaterol ar gyfer asedau rheoli'r trysorlys e.e. adneuon banc.

SAARh 15 Refeniw o Gontractau gyda Chwsmeriaid

Mae hyn yn cyflwyno gofynion newydd ar gyfer cydnabod refeniw, yn seiliedig ar fodel cydnabyddiaeth refeniw yn seiliedig ar reolaeth. Ni ddisgwylir y bydd gan y Cyngor unrhyw ffrydiau refeniw materol o fewn cwrpas y safon newydd.

SCRh 7 Datganiad Llif Arian (Menter Datgelu)

Bydd y safon hon yn gofyn am ddadansoddiad ychwanegol o'r Llif Arian o Weithgareddau Ariannu yn y dyfodol.

SCRh 12 Trethi Incwm (Cydnabod Asedau Treth Gohiriedig ar gyfer Colledion heb eu Gwireddu)

Mae hyn yn berthnasol i asedau treth gohiriedig sy'n gysylltiedig ag offerynnau dyled a fesurir ar werth teg. Ni ddisgwylir y bydd gan y Cyngor unrhyw offerynnau dyled o fewn cwrpas y safon newydd.

SAARh 16 Prydlesau

Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol sy'n lesddeiliad i gydnabod y mwyafrif o brydlesau ar y fantolen fel asedau sydd â hawl i'w defnyddio gyda rhwymedigaethau prydles cyfatebol (mae cydnabyddiaeth am brydlesau gwerth isel a thymor byr).

3. Dyfarniadau Beirniadol wrth Gymhwyso Polisiâu Cyfrifo

Wrth gymhwyso'r polisiâu cyfrifo a amlinellir yn Nodyn 1, bu'n rhaid i'r Cyngor wneud rhai dyfarniadau ynglŷn â thrafodaethau cymhleth neu'r rheiny sy'n ymwneud ag ansicrwydd ynglŷn â digwyddiadau'r dyfodol. Y dyfarniadau beirniadol a wneir yn y Datganiad Cyfrifon yw:

- **Lefelau Ariannu'r Llywodraeth i'r Dyfodol** – Mae lefel uchel o ansicrwydd o amgylch y lefelau ariannu ar gyfer awdurdodau lleol i'r dyfodol. Mae'r Cyngor wedi neilltuo symiau mewn darpariaethau, balansau a chronfeydd wrth gefn y mae'n credu sy'n briodol i reoli arian y Cyngor dros y tymor canolig. Mae'r Cyngor hefyd wedi penderfynu bod ei record cryf ym maes rheoli ariannol a chyllidebol yn golygu nad oes rheswm digonol eto i newid y rhagdybiaeth na fydd asedau'r Cyngor yn cael eu hamharu'n sylweddol o ganlyniad i'r angen i gau cyfleusterau a/neu leihau lefelau darpariaeth gwasanaeth yn sylweddol. Mae'r farn hon yn cael ei hadolygu'n rheolaidd.

- **Ansicrwydd Economaidd** – Wrth asesu'r lefelau priodol o ddarpariaethau, balansau a chronfeydd wrth gefn, mae'r darlun economaidd ehangach wedi cael ei ystyried hefyd. Yn benodol, ystyriwyd effeithiau posibl gweithredu'r diwygiadau lles yn llawn.

4. Tybiaethau a Wneir am y Dyfodol a Ffynonellau Eraill o Ansicrwydd Amcangyfrif Mawr

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys rhai ffigyrau wedi'u hamcangyfrif sydd wedi eu seilio ar dybiaethau a wnaed gan y Cyngor ynglŷn â'r dyfodol neu sydd fel arall ag ansicrwydd yn perthyn iddynt. Amcangyfrifir trwy roi cyfrif o brofiad hanesyddol, tueddiadau presennol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu'r balansau â sicrwydd, gallai'r canlyniadau gwirioneddol fod yn wahanol i'r tybiaethau a'r amcangyfrifon. Mae'n debygol y bydd y defnydd o amcangyfrifon wrth, er enghraifft, gyfrifo cronïadau ac ad-daliadau gwasanaeth yn cynyddu dros y blynyddoedd nesaf oherwydd yr angen i gydymffurfio â chynigion Llywodraeth Cymru i ddwyn ymlaen yr amserlen ar gyfer cyhoeddi datganiadau cyfrifon awdurdodau lleol, er mwyn iddynt gydymffurfio â rhannau eraill o'r sector gyhoeddus. Serch hynny, doedd dim angen unrhyw gynnydd sylweddol yn y defnydd o amcangyfrifon yn y Datganiad o Gyfrifon cyfredol.

Mae'r eitemau a oedd ym Mantolen Y Cyngor ar 31 Mawrth 2018 y mae rhyw gymaint o risg y byddant yn addasu yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf fel a ganlyn:

Eiddo, Peiriannau ac Offer

Dibrisir asedau yn ystod eu hoes ddefnyddiol sy'n ddibynnol ar dybiaethau ynglŷn â lefelau atgyweirio a chynnal a chadw a wneir yn y dyfodol mewn perthynas ag asedau unigol. Mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn ei gwneud yn ansicr y bydd modd i'r Cyngor gynnal ei wariant presennol ar atgyweirio a chynnal a chadw, gan beri amheuaeth ynglŷn â hyd yr oes ddefnyddiol sydd wedi ei bennu i rai o'r asedau. Os cwtogir oes ddefnyddiol ased, mae'r dibrisiad yn cynyddu ac mae swm cario'r ased yn gostwng. Caiff eiddo, peiriannau ac offer eu hailbrisio yn ysbeidiol a'u profi'n flynyddol am ddangosyddion o amhariad. Mae angen dyfarniadau i wneud asesiad p'un ai bod dangosydd o amhariad neu beidio. Mae'r profiad amhariad yn cynnwys archwilio'r gwariant cyfalaf a wnaed yn ystod y flwyddyn ariannol i ganfod p'un ai i hynny arwain at gynnydd yng ngwerth ased neu at amharu â'r gwerth hwnnw. Cafodd cyngor ei roi i briswyr y cyngor. Os yw'r canlyniadau gwirioneddol yn wahanol i'r tybiaethau, bydd gwerth asedau Eiddo Peiriannau ac Offer wedi cael eu datgan yn rhy uchel neu'n rhy isel. Byddai hyn yn cael ei amrywio y tro nesaf y byddai'r asedau'n cael eu priso.

Gwerth yr Eiddo, y Peiriannau a'r Offer a ddatgelir ar y Fantolen yw £487,752k a cheir rhagor o wybodaeth o fewn Nodyn 14.

Darpariaeth Isafswm Refeniw (MRP)

Newidiodd y Cyngor ei bolisi MRP ar gyfer 2017/18 mewn perthynas â benthyca â chymorth. Ar gyfer benthyca â chymorth, newidiwyd y polisi i gyfrifo MRP yn seiliedig ar 50 mlynedd ar gyfer dyled Cronfa'r Cyngor ar wariant cyfalaf a dynnwyd cyn 1 Ebrill 2017, ac yn seiliedig ar fywyd defnyddiol disgwylidig ar gyfer gwariant cyfalaf a dynnwyd ar ôl 1 Ebrill 2017. Cyfanswm y MRP a dalwyd yn 2017/18 oedd £ 8,866k fel y nodir yn Nodyn 8.

Dyled Pensiwn

Mae'r amcangyfrif o'r ddyled net er mwyn talu pensiynau yn dibynnu ar nifer o ddyfarniadau yn ymwneud â chyfradd y disgownt a ddefnyddir, y gyfradd yr amcanestynir y bydd cyflogau'n cynyddu, newid mewn oeddrannau ymddeol, cyfraddau marwoldeb a'r adenillion disgwylidig ar asedau'r gronfa pensiynau. Defnyddir cwmni o actiariaid

ymgyngorol i ddarparu cyngor arbenigol i'r Cyngor ynglŷn â'r tybiaethau y dylid eu cymhwyso.

Gwerth y ddyled pensiwn a'r gronfa pensiynau wrth gefn gyfatebol sydd wedi ei datgelu ar y Fantolen yw £249,461k. Mae gwybodaeth fanwl wedi ei chynnwys o fewn Nodiadau 22, 33 a 34.

Croniad Buddiannau Gweithwyr

Cyfrifwyd croniad buddiannau gweithwyr (gwyliau blynyddol ac amser hyblyg) ar sail sampl o weithwyr. Balans y Cyfrif Absenoldeb Cronnol fel ag yr oedd ar 31 Mawrth 2018 oedd £2,298k a manylir ynglŷn â hynny yn Nodyn 22.

Ôl-ddyledion

Cynhaliwyd adolygiad o ddyled sydd heb ei thalu a gwnaed lwfans ar gyfer dyledion ag amheuaeth yn eu cylch. Rhaid i unrhyw lwfans a wneir ar gyfer dyledion i'r dyfodol y mae amheuaeth yn eu cylch fod wedi eu seilio ar amcangyfrif. Mae'r lwfans a wneir yn un doeth ond mae unrhyw newidiadau megis hinsawdd economaidd a newidiadau pellach i'r system les yn golygu y gallai fod angen adolygu'r lwfansau flwyddyn nesaf.

Ar 31 Mawrth 2018 roedd gan y Cyngor balans dyledwyr amrywiol o £7,550k. Awgrymodd adolygiad o'r balans hwn fod darpariaeth ddyledion drwg penodol o £943k a darpariaeth gyffredinol o ddyledion drwg o £979k yn briodol. Roedd ôl-ddyledion y Dreth Gyngor yn £2,542k gyda darpariaeth ddyledion drwg o £1,558k. Roedd ôl-ddyledion y Trethi Annomestig Cenedlaethol yn £588k gyda darpariaeth ddyledion drwg o £277k. Roedd ôl-ddyledion o £1,822k yng Ngordaliadau Budd-dal Tai gyda darpariaeth ddyledion drwg o £911k. Dangosir y ffigyrau ar gyfer Rhenti Tai yn Nodyn 2 y Cyfrif Refeniw Tai.

5. Eitemau o Incwm a Gwariant Materol

Nid oedd unrhyw eitemau materol o incwm neu wariant yn y flwyddyn ariannol 2017/18.

6. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Awdurdodwyd cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon gan y Prif Swyddog Cyllid ym mis Mehefin 2018. Nid yw digwyddiadau sydd wedi digwydd ar ôl y dyddiad hwn yn cael eu hadlewyrchu yn y datganiadau ariannol nac yn y nodiadau. Pan fo digwyddiadau a ddigwyddodd cyn y dyddiad hwn yn darparu gwybodaeth ynglŷn ag amodau a oedd mewn bodolaeth ar 31 Mawrth 2018, yna bydd y ffigyrau yn y datganiadau ariannol a'r rhai o fewn y nodiadau wedi cael ei hamrywio ym mhob ffordd yn faterol i adlewyrchu traweffaith yr wybodaeth hon.

7. Gwariant ac incwm a ddadansoddir yn ôl ei natur

Dadansoddir gwariant ac incwm yr awdurdod fel a ganlyn:

2016/17 £000		2017/18 £000
	Gwariant	
125,707	Costau buddiannau gweithwyr	132,806
4,907	Costau gweithwyr ysgolion wirfoddol dan gymorth	4,944
145,540	Costau gwasanaethau eraill	147,668
0	Ad-daliadau gwasanaethau cynhorthwyol	0
29,082	Dibrisiant, amorteiddiau & amhariad	33,768
16,579	Taliadau llog	16,087
15,463	Archebiannau ac ardollau	16,147
111	Colled wrth waredu asedau	2,248
337,389	Cyfanswm gwariant	353,668
	Incwm	
(54,361)	Ffioedd, taliadau ac incwm gwasanaeth arall	(56,471)
(60)	Incwm llog a buddsoddi	(963)
(85,365)	Incwm o dreth y cyngor & threthi annomestig	(89,376)
(191,799)	Grantiau llywodraeth a chyfraniadau	(193,575)
(71)	Grantiau a chyfraniadau anllywodraethol	(335)
(40)	Ennill wrth waredu asedau	(320)
(331,696)	Cyfanswm incwm	(341,040)
5,693	Swm dros Ben neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethu	12,628

8. Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau

Mae'r nodyn hwn yn manylu ynglŷn â'r addasiadau a wneir i gyfanswm yr incwm a'r gwariant cynhwysfawr y mae'n Cyngor yn eu cydnabod yn ystod y flwyddyn yn unol â'r arferion cyfrifeg priodol ynglŷn â'r adnoddau hynny sydd wedi eu pennu gan ddarpariaethau statudol fel rhai sydd ar gael i'r Awdurdod eu defnyddio i gwrdd â gwariant cyfalaf a refeniw.

Mae'r canlynol yn amlinellu disgrifiad o'r cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu haddasu.

Balans Cronfa'r Cyngor

Cronfa'r Cyngor yw'r gronfa statudol y mae'n rhaid talu holl dderbyniadau'r awdurdod iddi ac y mae'n rhaid cwrdd â holl ddyledion yr awdurdod ohoni, ar wahân i'r graddau y bod rheolau statudol yn dweud yn wahanol. Gall y rheolau hyn hefyd nodi ym mha flwyddyn ariannol y dylai dyledion a thaliadau effeithio ar Falans Cronfa'r Cyngor, nad yw o anghenraid yn unol â'r arfer gyfrifeg briodol. Mae Balans Cronfa'r Cyngor felly'n crynhoi'r adnoddau y mae gan y Cyngor y grym statudol i'w gwario ar ei wasanaethau neu ar fuddsoddiadau cyfalaf yn niwedd y flwyddyn ariannol. I awdurdodau tai, fodd bynnag, nid yw'r balans ar gael i'w gymhwyso i ariannu gwasanaethau'r Cyfrif Refeniw Tai.

Balans y Cyfrif Refeniw Tai

Mae Balans y Cyfrif Refeniw Tai yn adlewyrchu'r rhwymedigaeth statudol i gynnal cyfrif refeniw ar gyfer darpariaeth tai cyngor awdurdod lleol yn unol â Rhan VI Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989. Mae'n cynnwys balans yr incwm a'r gwariant fel sydd wedi ei ddiffinio gan Ddeddf 1989 sydd ar gael i ariannu gwariant mewn perthynas â swyddogaeth y Cyngor fel landlord.

Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf

Mae'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn yn dal enillion gwaredu tir ac asedau eraill, sydd wedi eu cyfyngu gan statud rhag cael ei defnyddio i wneud dim ar wahân i ariannu gwariant cyfalaf newydd neu i gael eu rhoi i'r naill ochr i ariannu gwariant cyfalaf hanesyddol. Mae balans y gronfa wrth gefn yn dangos yr adnoddau sydd eto i'w cymhwyso at y pwrpasau hyn ar ddiwedd y flwyddyn.

Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwyso

Mae Cronfa Wrth Gefn Grantiau Cyfalaf Heb eu Cymhwyso yn dal y grantiau a'r cyfraniadau a dderbyniwyd tuag at brosiectau cyfalaf y mae'r Cyngor wedi cwrdd â'r amodau ar eu cyfer a fyddai fel arall yn ei gwneud yn ofynnol i ad-dalu'r arian sydd eto i'w gymhwyso i gwrdd â gwariant. Caiff y balans ei gyfyngu gan delerau grant o ran y gwariant cyfalaf y gellir ei gymhwyso yn ei erbyn ac/neu gan y flwyddyn ariannol y dylai hyn ddigwydd.

Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau	Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir Eu Defnyddio			
	Balans Cronfa'r Cyngor £000	Cyfrif Refeniw Tai £000	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £000	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwysu £000
2017/18				
Addasiadau i'r Adnoddau Refeniw Symiau incwm a gwariant sydd wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sy'n wahanol i refeniw ar gyfer y flwyddyn a gyfrifwyd yn unol â gofynion statudol:				
• Costau Pensiwn	(8,960)	(388)		
• Offerynnau Ariannol	6	0		
• Tâl gwyliau	850	(14)		
• Gwrthdroad cofnodion a gynhwysir yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau mewn perthynas â gwariant cyfalaf	(16,041)	(6,629)		(1,499)
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Refeniw	(24,145)	(7,031)	0	(1,499)
Addasiadau rhwng Refeniw ac Adnoddau Cyfalaf Trosglwyddiad derbyniadau gwerthiant asedau nad ydynt yn gyfredol o refeniw i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn	2,097	328	(2,220)	
Darpariaeth statudol ar gyfer ad-dalu dyledion	6,163	2,703		
Gwariant cyfalaf a gyllidir o falansau refeniw	5,713	1,647		
Cyfanswm Addasiadau rhwng Refeniw ac Adnoddau Cyfalaf	13,973	4,678	(2,220)	0
Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf Defnydd o'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn i ariannu gwariant cyfalaf			1,692	
Cymhwysiad grantiau cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf				2,156
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf	0	0	1,692	2,156
Cyfanswm Addasiadau	(10,172)	(2,353)	(528)	657

Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau	Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir Eu Defnyddio			
	Balans Cronfa'r Cyngor £000	Cyfrif Refeniw Tai £000	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £000	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwyso £000
2016/17				
Addasiadau i'r Adnoddau Refeniw Symiau incwm a gwariant sydd wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sy'n wahanol i refeniw ar gyfer y flwyddyn a gyfrifwyd yn unol â gofynion statudol:				
• Costau Pensiwn	(4,020)	(200)		
• Offerynnau Ariannol	3	(2)		
• Tâl gwyliau	(756)	6		
• Gwrthdroad cofnodion a gynhwysir yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau mewn perthynas â gwariant cyfalaf	(16,386)	(2,657)		(2,402)
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Refeniw	(21,159)	(2,853)	0	(2,402)
Addasiadau rhwng Refeniw ac Adnoddau Cyfalaf Trosglwyddiad derbyniadau gwerthiant asedau nad ydynt yn gyfredol o refeniw i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn	2,926	971	(3,897)	
Darpariaeth statudol ar gyfer ad-dalu dyledion	7,503	2,522		
Gwariant cyfalaf a gyllidir o falansau refeniw	6,769	1,497		
Cyfanswm Addasiadau rhwng Refeniw ac Adnoddau Cyfalaf	17,198	4,990	(3,897)	0
Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf Defnydd o'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn i ariannu gwariant cyfalaf Cymhwysiad grantiau cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf			1,279	171
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf	0	0	1,279	171
Cyfanswm Addasiadau	(3,961)	2,137	(2,618)	(2,231)

9. Gwariant Gweithredu Arall

2016/17 £000		2017/18 £000
9,338	Praesept yr Heddlu	9,788
4,364	Praesept Awdurdod Tân	4,525
1,761	Praeseptau Cyngor Cymuned	1,834
401	(Enillion)/colledion ar Asedau ar Werth a chael gwared ar asedau nad ydynt yn gyfredol	851
661	Costau Gweinyddu Pensiwn	685
16,525	Cyfanswm	17,683

10. Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi

2016/17 £000		2017/18 £000
9,385	Llog yn daladwy a thaliadau tebyg	9,147
7,024	Llog net ar y rhwymedigaeth net ddiffiniedig (ased)	6,524
(59)	Llog sy'n dderbyniadwy ac incwm tebyg	(44)
60	Incwm a gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddi a newidiadau yn eu pris teg	(503)
16,410	Cyfanswm	15,124

11. Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol

2016/17 £000		2017/18 £000
(56,969)	Incwm Treth y Cyngor	(58,762)
(28,396)	Cyfraddau annomestig	(30,614)
(111,212)	Grantiau llywodraeth heb eu neilltuo	(109,860)
(16,116)	Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau	(17,296)
(212,693)	Cyfanswm	(216,532)

12. Treth y Cyngor

Mae incwm Treth y Cyngor yn deillio o newidiadau a godwyd yn unol â gwerth eiddo preswyl, sydd wedi'u dosbarthu yn naw band prisio, gan amcangyfrif gwerthoedd 1 Ebrill 2003 ar gyfer y diben penodol hwn. Cyfrifir taliadau drwy ystyried yr incwm sydd ei angen ar gyfer Cyngor Sir Ddinbych, pob Cyngor Cymuned a Swyddfa Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd, a rhannu'r swm hwn gyda Sylfaen Treth y Cyngor. Sylfaen Treth y Cyngor yw cyfanswm yr eiddo ym mhob band sydd wedi'u haddasu i drosi'r rhif yn gyfwerth â Band D, a'i addasu ar gyfer disgowntiau. Y sylfaen dreth yw 39,275 yn 2017/18 (38,888 yn 2016/17).

Y swm sylfaenol (yn cynnwys praesept Cyngor Cymuned a phraesept Swyddfa Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd) ar gyfer eiddo Band D oedd £1,487.18 (£1,444.75 yn 2016/17) ac fe'i lluosogir gan y gyfran a fanylir ar gyfer y band penodol i roi'r swm unigol sy'n ddyledus.

Roedd biliau treth y cyngor yn seiliedig ar luosyddion bandiau A i I:

Band	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Lluosydd	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9
Nifer yr eiddo yn system Treth y Cyngor ar 31 Mawrth 2018	3,975	7,202	14,378	7,738	5,378	3,659	1,990	311	167

Dadansoddiad o'r enillion net o Dreth y Cyngor:

2016/17 £000		2017/18 £000
56,969	Treth y Cyngor sy'n gasgladwy	58,762
(9,338)	Swm sy'n daladwy i Swyddfa Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd	(9,788)
(368)	Darpariaeth am beidio â thalu Treth y Cyngor	(240)
47,263	Enillion net o Dreth y Cyngor	48,734
	Hollt Cyngor Sir Ddinbych:	
45,465	Cyngor Sir Ddinbych	46,872
1,761	Cynghorau Cymuned	1,834
37	Gostyngiad Cyfradd Annomestig Dewisol	28
47,263		48,734

13. Trethi Annomestig Cenedlaethol (NNDR)

Trefnir yr NNDR ar sail genedlaethol. Nododd Llywodraeth Cymru'r gyfradd o 49.9c yn 2017/18 (48.6c yn 2016/17) ac yn ddibynnol ar effeithiau trefniadau trawsnewidiol, mae busnesau lleol yn talu cyfraddau a gyfrifir drwy luosi eu gwerth ardrethol gyda'r swm hwnnw. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gasglu cyfraddau sy'n ddyledus gan drethdalwyr yn ei ardal, ond yn talu'r enillion i'r gronfa NNDR a weinyddir gan Lywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru'n aiddosbarthu'r symiau sy'n daladwy i awdurdodau lleol ar sail y swm penodol fesul pen o'r boblogaeth.

Roedd incwm yr NNDR (ar ôl gostyngiad a darpariaethau) o £24,102k ar gyfer 2017/18 (£22,962k ar gyfer 2016/17) yn seiliedig ar gyfanswm cyfradd ardrethol o £66,510k ar ddiwedd y flwyddyn.

Dadansoddiad o'r enillion net o gyfraddau annomestig:

2016/17 £000		2017/18 £000
22,962	Trethi annomestig casgladwy	24,102
(22,719)	Llai Taliad i'r Gronfa Genedlaethol	(23,690)
(214)	Llai Cost Iwfans Casglu	(219)
(29)	Llai Darpariaeth ar gyfer Dyledion Drwg	(193)
0	Talu i'r Gronfa Genedlaethol	0
28,396	Aiddosbarthu o'r Gronfa Genedlaethol	30,614
28,396	Elw Net o NNDR	30,614

14. Eiddo, Peiriannau ac Offer

	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau Eraill	Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer	Asedau Isadeiledd	Asedau Cymunedol	Asedau dros ben	Asedau sy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd	Cyfanswm eiddo, peiriannau ac offer
2017/18	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Cost neu Brisiad								
Ar 1 Ebrill 2017	112,070	265,192	17,935	156,748	2,564	6,015	5,621	566,145
Ychwanegiadau	4,996	9,805	3,281	7,044	5	2,580	15,701	43,412
Cynnydd/(gostyngiadau) adbriso a gydnabyddir yn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn	166	11,712	0	0	0	75	0	11,953
Cynnydd/(gostyngiadau) adbriso a gydnabyddir yn yr Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	(80)	(5,527)	0	0	0	(945)	0	(6,552)
Dadgydnabod - gwaredu	(328)	(4,629)	(149)	0	0	0	0	(5,106)
Dadgydnabod - arall	0	(4,294)	(1,926)	(446)	0	0	0	(6,666)
Asedau a ail-ddosbarthwyd (i)/o Asedau ar Werth	0	(1,189)	0	0	0	(300)	0	(1,489)
Symudiadau eraill	0	(867)	0	0	0	0	0	(867)
Trosglwyddiadau i mewn/(allan)	(880)	2,610	23	0	(23)	31	(2,543)	(782)
Ar 31 Mawrth 2018	115,944	272,813	19,164	163,346	2,546	7,456	18,779	600,048

Tudalen 124

	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau Eraill	Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer	Asedau Isadeiledd	Asedau Cymunedol	Asedau dros ben	Asedau sy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd	Cyfanswm eiddo, peiriannau ac offer
2017/18	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Dibrisiad ac amhariad cronedig								
Ar 1 Ebrill 2017	(8,451)	(38,444)	(10,126)	(38,396)	(75)	(466)	0	(95,958)
Tâl dibrisiad	(2,089)	(6,590)	(2,510)	(3,898)	0	(22)	0	(15,109)
Dibrisiad yn cael ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Adbriso Wrth Gefn	4	5,798	0	0	0	0	0	5,802
Dibrisiad wedi'i ysgrifennu allan i'r Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	0	1,838	0	0	0	273	0	2,111
Colledion/(gwrthdroadau) amhariad a gydnabyddir yn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn	(2,000)	(2,694)	0	0	0	(36)	0	(4,730)
Colledion/(gwrthdroadau) amhariad a gydnabyddir yn yr Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaethau Gwasanaethau	(2,581)	(7,111)	(35)	(1,333)	(5)	(2,933)	0	(13,998)
Dadgydnabod - gwaredu	0	1,588	128	0	0	0	0	1,716
Dadgydnabod - arall	0	4,294	1,925	446	0	0	0	6,665
Dadgydnabod – Asedau ar Werth	0	25	0	0	0	0	0	25
Symudiadau eraill	14	868	0	0	0	(14)	0	868
Ar 31 Mawrth 2018	(15,103)	(40,428)	(10,618)	(43,181)	(80)	(3,198)	0	(112,608)
Gwerth Llyfr Net								
Ar 31 Mawrth 2018	100,841	232,385	8,546	120,165	2,466	4,285	18,779	487,440
Ar 31 Mawrth 2017	103,619	226,748	7,809	118,352	2,489	5,549	5,621	470,187

	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau Eraill	Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer	Asedau Isadeiledd	Asedau Cymunedol	Asedau dros ben	Asedau sy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd	Cyfanswm eiddo, peiriannau ac offer
2016/17	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Cost neu Brisiad								
Ar 1 Ebrill 2016	112,975	251,277	18,487	151,893	2,564	1,432	5,093	543,721
Ychwanegiadau	7,804	7,695	3,151	5,039	0	0	15,971	39,660
Cynnydd/(gostyngiadau) adbriso a gydnabyddir yn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn	(4,316)	2,772	19	0	0	0	0	(1,525)
Cynnydd/(gostyngiadau) adbriso a gydnabyddir yn yr Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	(1,409)	(5,170)	0	0	0	(50)	0	(6,629)
Dadgydnabod - gwaredu	(971)	(2,617)	(55)	0	0	0	0	(3,643)
Dadgydnabod - arall	0	(213)	(3,667)	(184)	0	0	0	(4,064)
Asedau a ail-ddosbarthwyd (i)/o Asedau ar Werth	0	(1,225)	0	0	0	(150)	0	(1,375)
Trosglwyddiadau i mewn/(allan)	(2,013)	12,673	0	0	0	4,783	(15,443)	0
Ar 31 Mawrth 2017	112,070	265,192	17,935	156,748	2,564	6,015	5,621	566,145

	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau Eraill	Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer	Asedau Isadeiledd	Asedau Cymunedol	Asedau dros ben	Asedau sy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd	Cyfanswm eiddo, peiriannau ac offer
2016/17	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Dibrisiad ac amhariad cronedig								
Ar 1 Ebrill 2016	(12,692)	(24,770)	(11,634)	(34,111)	(75)	0	0	(83,282)
Tâl dibrisiad	(2,099)	(6,878)	(2,189)	(3,838)	0	0	0	(15,004)
Dibrisiad yn cael ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Adbriso Wrth Gefn	12,692	122	0	0	0	0	0	12,814
Dibrisiad wedi'i ysgrifennu allan i'r Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	0	27	0	0	0	50	0	77
Colledion/(gwrthdroadau) amhariad a gydnabyddir yn y Gronfa Adbriso Wrth Gefn	(6,091)	(1,227)	0	0	0	(192)	0	(7,510)
Colledion/(gwrthdroadau) amhariad a gydnabyddir yn yr Arian Dros Ben/Diffyg ar Ddarpariaethau Gwasanaethau	(535)	(6,304)	0	(631)	0	0	0	(7,470)
Dadgydnabod - gwaredu	0	277	31	0	0	0	0	308
Dadgydnabod - arall	0	216	3,666	184	0	0	0	4,066
Dadgydnabod – Asedau ar Werth	0	43	0	0	0	0	0	43
Trosglwyddiadau i mewn/(allan)	274	50	0	0	0	(324)	0	0
Ar 31 Mawrth 2017	(8,451)	(38,444)	(10,126)	(38,396)	(75)	(466)	0	(95,958)

Gwerth Llyfr Net								
Ar 31 Mawrth 2017	103,619	226,748	7,809	118,352	2,489	5,549	5,621	470,187
Ar 31 Mawrth 2016	100,283	226,507	6,853	117,782	2,489	1,432	5,093	460,439

Dibrisiad

Mae'r Eiddo, Peiriannau ac Offer i gyd wedi cael eu dibrisio drwy ddefnyddio'r dull llinell syth dros y cyfnodau canlynol:

- Anheddau Cyngor – 15-75 mlynedd
- Tir ac Adeiladau Eraill (gan gynnwys asedau treftadaeth) - 1-194 o flynyddoedd
- Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer – 3-10 mlynedd
- Isadeiledd – 40 mlynedd
- Asedau Dros Ben – 5-40 mlynedd

Ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyir ac a Reolir

Mae tir ac adeiladau eraill yn cynnwys tir ar gyfer ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir ac a reolir.

Adolygiad Cofrestr Asedau

Bob blwyddyn mae gwerthoedd llyfr net yn y cofrestrau asedau yn cael eu hadolygu ac mae unrhyw asedau sy'n cael eu cynnal ar werth llyfr net o £0, yn cael eu dadgydnabod, lle bo hynny'n briodol. O ganlyniad i'r dadgydnabod hwn, mae'r gwerth llyfr gros wedi'i ostwng gyda gostyngiad cyfatebol mewn dibrisiant cronedig ac amhariad.

O 1 Ebrill 2015 mae lefel priso de minimis o £30k wedi ei osod

Ymrwymadau Cyfalaf

Ar 31 Mawrth 2018, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i nifer o gontractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Peiriannau neu Offer yn 2018/19 a'r dyfodol. Mae'r gost a gyllidebwyd ar gyfer y prif ymrwymadau yn £12,878k fel isod. Roedd ymrwymadau tebyg 31 Mawrth 2017 yn £15,079k.

Prosiect	Amcangyfrif Contract £000	Gwariant hyd at 31 Mawrth 2018 £000	Cyfanswm Taliadau Contractau yn y Dyfodol £000
Y Rhyl, Ysgol Gatholig Newydd 3-16 – Gwasanaethau Cyn Adeiladu	1,465	1,065	400
Ysgol Glan Clwyd – Estyniad, Ailfodelu ac Ailwampio	14,510	15,240	299
Stryd y Rhos ac Ysgol PenBarras – Ysgolion Newydd	9,537	9,306	539
Tai – Atgyweiriadau Allanol	1,631	507	1,124
Gosodiad Gwresogi Cartefi Cynnes – Gorllewin Y Rhyl	571	0	571
Parc Dwr Y Rhyl	15,311	7,188	8,123
Datblygiad Glan y Dwr – Gwaith Galluogi Travelodge	708	379	329
Amddiffyn yr Arfordi Dwyrain Y Rhyl	1,400	521	879
Llyfrgell Y Rhyl – Ail-doi	242	0	242
Canolfan Hamdden Y Rhyl – Cyfleusterau Ffitrwydd Newydd	617	245	372
Cyfanswm	45,992	34,451	12,878

Adbrisiadau

Fel rhan o'r rhaglen i adbriso'r holl asedau o fewn pum mlynedd i'w prisiad blaenorol, mae cyfran o'r eiddo rhydd-ddaliadol ac ar brydles, sy'n cynnwys portffolio eiddo'r Awdurdod, wedi'u priso ar 1 Ebrill 2017 gan Mrs C Jones Black BSc (Anrh.) MRICS, ar y seiliau a nodir isod, yn unol â Datganiadau Prisiadau asedau a Nodiadau Canllaw Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig, ond nad oedd yr holl eiddo wedi'u harchwilio. Nid oedd hyn yn ymarferol nac wedi'i ystyried gan y prisiwr o fod yn hanfodol ar gyfer diben priso. Cynhaliwyd archwiliadau rhwng Medi 2017 a Mai 2018.

Cafodd eiddo a ystyriwyd gan yr Awdurdod yn weithredol eu priso ar sail gwerth marchnad agored ar gyfer defnydd presennol, neu le nad oedd modd asesu oherwydd nad oedd marchnad ar gyfer yr ased, y gost ddisodli wedi'i dibrisio. Cynhaliwyd Asedau Cerbydau, Peiriannau, Dodrefn ac Offer, Isadeiledd ac asedau cymunedol, ar gost hanesyddol. Caiff anheddau Cyngor eu priso ar y gwerth gyfredol mewn defnydd fel tai cymdeithasol.

Yn ystod yr ymarfer ailbriso adolygwyd y tir a'r adeiladau a gaffaelwyd fel rhan o Brosiect Gwella Tai Gorllewin y Rhyl a nodwyd y cafodd rhai o'r asedau hyn eu gwaredu neu eu dymchwel mewn blynyddoedd blaenorol. Addaswyd y cyfrifon drwy ddadgydnabod y gwarediadau a dileu'r colledion ailbriso i'r gwarged/diffyg yn y Ddarpariaeth o Wasanaethau. Dangosir cyfanswm addasiad net o £ 3.9m yn Nodyn 14.

Colledion Amhariad

Yn ystod yr ymarfer ailbriso ni ddaeth y Prisiwr o hyd i dueddiadau sylfaenol eraill a fyddai'n effeithio ar asedau sy'n weddill heb eu hailbriso yn ystod 2017/18. Fodd bynnag, cydnabyddir bod yna brosiectau mawr ar y gweill sydd â photensial i effeithio ar brisiadau yn y dyfodol, ond mae'r prosiectau hyn yn eu camau cynnar.

15. Eiddo Buddsoddi

Nid oes unrhyw gyfyngiad ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth yn ei eiddo buddsoddi neu ar hawl y Cyngor i daliad yr incwm ac enillion y gwaredu. Nid oes gan y Cyngor unrhyw rwymedigaeth gytundebol i brynu, adeiladu neu ddatblygu eiddo buddsoddi, neu atgyweiriadau, cynnal a chadw neu wella. Mae'r tabl canlynol yn crynhoi'r symudiad yng ngwerth teg yr eiddo buddsoddi dros y flwyddyn:

2016/17 £000		2017/18 £000
7,599	Balans ar ddechrau'r flwyddyn	7,360
0	Ychwanegiadau	0
(68)	Gwaredu	0
(171)	Enillion/(colledion) net o addasiadau gwerth teg	481
	Trosglwyddiadau:	
0	• (i)/o Restrau Eiddo	0
0	• (i)/o Eiddo, Peiriannau ac Offer	782
7,360	Balans ar ddiwedd y flwyddyn	8,623

16. Offerynnau Ariannol

Categoriâu o Offerynnau Ariannol

Caiff y categorïau o offerynnau ariannol eu cario yn y Fantolen:

31 Mawrth 2017			31 Mawrth 2018	
Tymor Hir £000	Cyfredol £000		Tymor Hir £000	Cyfredol £000
1	0	<u>Buddsoddiadau</u> Benthyciadau a symiau Derbyniadwy	1	7,400
721	10,318	<u>Dyledwyr</u> Benthyciadau a symiau Derbyniadwy	661	14,631
(179,618)	(6,058)	<u>Benthyciadau</u> Dyledion ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio	(175,364)	(31,935)
(2,340)	(21,433)	<u>Credydwyr</u> Dyledion ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio	(3,340)	(23,178)

Nid yw'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr a chredydwyr yn y tabl uchod yn cynnwys unrhyw symiau nad ydynt yn cael eu dosbarthu fel offerynnau ariannol megis taliadau ymlaen llaw, derbyn ebau ymlaen llaw ac unrhyw eitemau statudol.

Mae'r benthyciad sy'n weddill yn y tabl uchod yn cynnwys benthyciad a dderbyniwyd o Gynllun Effeithlonrwydd Ynni Salix, sy'n rhaglen a ddarperir gan Lywodraeth Cymru mewn partneriaeth â Salix Finance a'r Ymddiriedolaeth Garbon i ddarparu benthyciadau di-log. Derbyniodd y Cyngor fenthyciadau gwerth £643k yn ystod blynyddoedd blaenorol a £217k yn ystod 2017/18. Y balans ar y benthyciad hwn ar 31 Mawrth 2018 yw £594k.

Nid yw'r Cyngor yn cyfrif y benthyciadau hyn yn fenthyciadau meddal oherwydd nid yw'r addasiad gwerth teg yn faterol.

Gwariant, Enillion a Cholledion Incwm

Mae enillion a cholledion a gydnabyddir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant mewn perthynas ag offerynnau ariannol yn cynnwys yr eitemau canlynol:

31 Mawrth 2017			31 Mawrth 2018		
Dyledion Ariannol £000	Asedau Ariannol £000		Dyledion Ariannol £000	Asedau Ariannol £000	Cyfanswm £000
9,385		Traul Llog Colledion dadgydnabod	9,147		9,147
9,385		Cyfanswm traul mewn Arian Dros Ben neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau	9,147		9,147
	(59)	Incwm llog Enillion dadgydnabod		(44)	(44)
	(59)	Cyfanswm incwm Arian Dros Ben neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau		(44)	(44)

Gwerthoedd Teg Asedau a Dyledion

Caiff asedau ariannol a dyledion ariannol y Cyngor eu cario yn y Fantolen ar y gost wedi'i hamorteiddio. Mae IFRS 7 yn gofyn bod Gwerthoedd Teg yr asedau a'r dyledion hyn yn cael eu datgelu ar gyfer dibenion cymharu. Diffinnir Gwerth Teg fel y swm y gellir cyfnewid ased amdano, neu setliad dyled, rhwng partion gwybodus, parod mewn gwerthiant hyd braich. Gwerth Teg offeryn ariannol wrth ei gydnabod am y tro cyntaf yw pris y trafodyn fel arfer. Roedd dyled y Cyngor oedd yn weddill ar 31 Mawrth 2017 a 31 Mawrth 2018 yn cynnwys benthyciadau o'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLb), awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus eraill a Chynllun Effeithlonrwydd Ynni Salix. Mae ymgynghorwyr rheolaeth trysorlys y Cyngor, Arlingclose Cyf, wedi darparu symiau Gwerth Teg i'r Cyngor mewn perthynas â'i bortffolio dyledion. Mae Arlingclose Cyf wedi amcangyfrif y gwerthoedd teg drwy gyfrifo gwerth presennol net y llifau arian parod cytundebol sy'n weddill ar 31 Mawrth 2018.

Yn achos buddsoddiadau'r Cyngor, roedd bron pob un o'r rhain yn adneuo tymor gyda Banciau a Chymdeithasau Adeiladu. Roedd dyddiadau aeddfedu'r buddsoddiadau hyn o fewn 12 mis i ddyddiad y Fantolen. Nid yw contractau'r adneuo tymor yn caniatáu adbrynant cynamserol. Nid oedd nam ar unrhyw un o'r buddsoddiadau (h.y. mewn risg o ddiffygddalu). Mae gwerthoedd teg ar gyfer buddsoddiadau felly wedi'u hasesu fel bod yr un peth â chario'r swm ar y Fantolen.

Mae Gwerth Teg yn fwy na'r swm cario oherwydd bod benthyciadau'r Cyngor yn rhedeg ar gyfraddau a oedd yn sefydlog ar y pryd y cawsant eu cymryd. Mae'r ymrwymiad hwn i dalu llog ar gyfraddau sy'n uwch na'r cyfraddau benthycia newydd cyfatebol ar ddyddiad y Fantolen yn golygu y byddai'r Cyngor yn gorfod talu mwy na'r swm cario os ydyw'n dewis ad-dalu ei fenthyciadau ar y dyddiad hwnnw.

Mae'r gwerthoedd teg a gyfrifir fel a ganlyn:

31 Mawrth 2017			31 Mawrth 2018	
Swm Cario £000	Gwerthoedd Teg £000		Swm Cario £000	Gwerthoedd Teg £000
(185,676)	(283,544)	Dyledion Ariannol	(207,299)	(293,640)
(2,340)	(2,340)	Credydwy'r Hirdymor	(3,340)	(3,340)
(188,016)	(285,884)	Cyfanswm Dyledion Ariannol	(210,639)	(296,980)
1	1	Benthyciadau a Symiau Derbyniadwy	7,401	7,401
721	721	Dyledwy'r Hirdymor	661	661
722	722	Cyfanswm Asedau Ariannol	8,062	8,062

17. Dyledwy'r

31 Mawrth 2017 £000		31 Mawrth 2018 £000
10,243	Cyrff llywodraeth ganolog	9,099
2,017	Awdurdodau Lleol eraill	3,695
1,969	Cyrff GIG	2,683
7,016	Endidau ac unigolion eraill	7,727
21,245	Cyfanswm	23,204

18. Asedau i'w Gwerthu

	Cyfredol	
	2016/17 £000	2017/18 £000
Balans yn weddill ar ddechrau'r flwyddyn	2,740	3,305
Asedau sydd wedi'u neilltuo fel rhai sydd i'w gwerthu		
o Eiddo, Peiriannau ac Offer	1,331	1,864
Colledion Adbriso	(490)	(401)
Enillion Adbriso	160	1,478
Asedau sydd ddim wedi'u neilltuo fel rhai sydd i'w gwerthu		
i Eiddo, Peiriannau ac Offer	0	(400)
Asedau a werthwyd	(436)	(900)
Balans yn weddill ar ddiwedd y flwyddyn	3,305	4,946

19. Credydwyr

31 Mawrth 2017 £000		31 Mawrth 2018 £000
(3,318)	Cyrff llywodraeth ganolog	(5,499)
(1,808)	Awdurdodau Lleol eraill	(2,459)
(412)	Cyrff GIG	(587)
(141)	Corfforaethau cyhoeddus a chronfeydd masnachu	(2)
(18,927)	Endidau ac unigolion eraill	(17,403)
(24,606)	Cyfanswm	(25,950)

20. Trosglwyddiadau i Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd

Mae'r nodyn hwn yn nodi'r symiau a neilltuwyd o Gronfa'r Cyngor a balansau'r Cyfrif Refeniw Tai mewn cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd i ddarparu arian ar gyfer cynlluniau gwariant i'r dyfodol a'r symiau a ddaeth o gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd i ddiwallu gwariant Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai yn 2016/17.

	Balans ar 31 Mawrth 2016 £000	Trosglwydd- iadau allan 2016/17 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2016/17 £000	Balans ar 31 Mawrth 2017 £000	Trosglwydd- iadau allan 2017/18 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2017/18 £000	Balans ar 31 Mawrth 2018 £000
Cronfa'r Cyngor:							
Balansau gan ysgolion dan gynllun dirprwyo (i)	(1,562)	2,904	(286)	1,056	730	(1,442)	344
<u>Cronfeydd Wrth Gefn a ddelir fel rhan o Gynllun Corfforaethol Y Cyngor (v)</u>							
Buddsoddiad Strategol Ysgolion yr 21ain Ganrif	(146)	0	(2,229)	(2,375)	3,478	(1,864)	(761)
Buddsoddiad Strategol Tai Gofal Ychwanegol	(1,904)	163	(400)	(2,141)	0	(400)	(2,541)
Cynlluniau Tref/Datblygiad Economaidd	(623)	432	0	(191)	193	(2)	0
<u>Cronfeydd Wrth Gefn Grantiau Penodol</u>							
Grantiau Refeniw heb eu defnyddio	(593)	343	(210)	(460)	173	(173)	(460)
Rheoli Gwastraff Cynaliadwy (iv)	(3,347)	0	0	(3,347)	0	0	(3,347)
<u>Cronfeydd Wrth Gefn a ddelir ar gyfer Achosion Gyfreithiol</u>							
Gofynion Deddf Cynllunio Gwlad a Thref (a.106)	(1,228)	63	(9)	(1,174)	13	(4)	(1,165)
Statws Sengl	(294)	0	0	(294)	0	0	(294)
<u>Cronfeydd Wrth Gefn Mawr Eraill</u>							
Lliniaru Cyllideb (ii)	(1,511)	0	(1,000)	(2,511)	2,122	(3,182)	(3,571)
Blaenoriaethau Corfforaethol 2017	0	0	0	0	0	(1,000)	(1,000)
Gofal Cymdeithasol i Oedolion (iii)	(2,606)	1,866	(1,378)	(2,118)	546	0	(1,572)
Cynlluniau Cyfalaf (v)	(9,038)	5,930	(2,355)	(5,463)	5,503	(4,789)	(4,749)
Lleoliadau Arbenigol	(591)	569	(500)	(522)	522	0	0
Adferiad Blwydd-dalialau	(1,062)	5	(875)	(1,932)	1	(699)	(2,630)
Cronfa Yswiriant	(743)	0	(91)	(834)	18	(123)	(939)
Cronfa Rheoli Risg	(272)	0	(59)	(331)	0	(57)	(388)
Dosbarthu Newid	(502)	382	(505)	(625)	679	(305)	(251)
<u>Cronfa Wrth Gefn ar gyfer Digwyddiadau Mawr Urdd</u>							
	(69)	23	(21)	(67)	0	(21)	(88)

	Balans ar 31 Mawrth 2016 £000	Trosglwydd- iadau allan 2016/17 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2016/17 £000	Balans ar 31 Mawrth 2017 £000	Trosglwydd- iadau allan 2017/18 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2017/18 £000	Balans ar 31 Mawrth 2018 £000
Etholiadau	(113)	0	(10)	(123)	65	0	(58)
CDLI	(87)	0	(20)	(107)	0	(20)	(127)
Tywydd Garw yn cynnwys Cynnal a Chadw yn y Gaeaf	(922)	357	0	(565)	127	0	(438)
<u>Cronfeydd Wrth Gefn Y Gwasanaethau</u>							
Strategaeth Hamdden	(382)	9	0	(373)	0	0	(373)
Prif Brosiectau'r Priffyrdd	(159)	0	0	(159)	0	0	(159)
Datblygiad Rhwydweithiau TG	(162)	0	(405)	(567)	330	(42)	(279)
Mentrau Cefndy	(140)	0	(1)	(141)	0	(35)	(176)
Cyfarwyddiaeth Amgylchedd	(186)	8	(11)	(189)	6	0	(183)
Dylunio a Datblygu	(120)	0	0	(120)	0	0	(120)
Gweinyddu Cyllid Allanol	(117)	1	0	(116)	0	0	(116)
Cyllid a Chyfreithiol	(100)	16	0	(84)	0	(19)	(103)
Refeniw a Budd-daliadau	(402)	0	0	(402)	214	(248)	(436)
Y Tu Allan i'r Sir/Adennill Costau	(359)	133	0	(226)	226	0	0
Yrwner	(170)	0	(69)	(239)	0	(43)	(282)
Yrwygiadau ADY	(111)	27	(28)	(112)	27	(179)	(264)
Yrwygiadau Rhwydwaith TG i Ysgolion	(120)	60	0	(60)	34	0	(26)
Yrwygiadau Ysgolion Gogledd Cymru	0	0	(12)	(12)	12	(54)	(54)
<u>Ysgolion</u>							
Ysgol							
Ystwythder Ariannol Ysgolion	(46)	0	(154)	(200)	109	(174)	(265)
Moderneiddio Addysg	(93)	0	(88)	(181)	88	0	(93)
Datblygu Systemau TG (EDRMS)	(80)	26	0	(54)	0	(35)	(89)
Prosiect Adfywio (ad-daliad TAW)	(120)	0	(36)	(156)	33	(14)	(137)
A.117 Deddf Iechyd Meddwl	(52)	0	0	(52)	0	0	(52)
Cronfa wrth gefn Aelodau Ardal	(41)	26	0	(15)	0	0	(15)
Cyllideb Gyfun Gwasanaethau Cyfarpar Cymunedol	(44)	6	0	(38)	18	0	(20)
Cynllunio Darpariaeth i Gymru	(181)	17	0	(164)	8	(39)	(195)
Hyfforddiant ar y cyd	(30)	0	0	(30)	0	0	(30)
Cynlluniau Arwyddo	(62)	20	(44)	(86)	0	(13)	(99)
Ffioedd Cartrefi Gofal	(358)	0	0	(358)	0	0	(358)
Cronfa Amwynder Gofal Cymdeithasol	(14)	0	0	(14)	0	0	(14)
Arolwg Preswylwyr	(15)	0	(22)	(37)	0	0	(37)
Newid Sianel	(125)	53	(5)	(77)	36	0	(41)

	Balans ar 31 Mawrth 2016 £000	Trosglwydd- iadau allan 2016/17 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2016/17 £000	Balans ar 31 Mawrth 2017 £000	Trosglwydd- iadau allan 2017/18 £000	Trosglwydd- iadau i mewn 2017/18 £000	Balans ar 31 Mawrth 2018 £000
Bwrdd Lleol Diogelu Plant	(97)	97	0	0	0	0	0
Moderneiddio Gofal Cymdeithasol	(212)	0	0	(212)	0	0	(212)
Plant gydag Anableddau	(104)	34	(9)	(79)	57	(9)	(31)
Gweithwyr Cefnogi Iechyd a Gofal Cymdeithasol	(45)	0	(2)	(47)	0	0	(47)
Prosiect Digidol	(23)	23	0	0	0	0	0
Cyfleusterau	(184)	0	0	(184)	0	0	(184)
Prosiect Pictiwresg	(152)	0	0	(152)	0	0	(152)
Glannau Rhyl	0	0	(150)	(150)	150	0	0
Gofal Cymdeithasol mewn Partneriaeth	0	0	0	0	0	(17)	(17)
Asiantaeth Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol	0	0	0	0	0	(116)	(116)
Uned Fusnes Diogelu	0	0	0	0	0	(340)	(340)
Cyflawni Trawsnewidiad	0	0	0	0	0	(234)	(234)
Tim Comisiynu Rhanbarthol	0	0	0	0	0	(41)	(41)
Hyfforddiant Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd	0	0	0	0	0	(34)	(34)
Hyfanswm	(31,819)	13,593	(10,984)	(29,210)	15,518	(15,767)	(29,459)

Rhoddir manylion isod am brif gronfeydd wrth gefn y Cyngor:

- (i) Balansau gan yr ysgolion dan gynllun dirprwyo: Yn unol ag adran 48 Deddf Safonau Ysgol a Fframwaith 1998, mae cynllun Sir Ddinbych ar gyfer ariannu ysgolion yn darparu ar gyfer trosglwyddo balansau ysgolion unigol.
- (ii) Lliniaru Cyllideb: mae hyn wedi cael ei sefydlu i liniaru'r effeithiau o ostyngiadau yn y dyfodol mewn cyllid a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru ac mae'n rhan o strategaeth y gyllideb ar gyfer 2018/19.
- (iii) Cronfa wrth gefn Gofal Cymdeithasol i Oedolion: Sefydlwyd a cynhaliwyd y gronfa wrth gefn hon er mwyn helpu i ddarparu'r gwasanaeth gyda ystwythder ariannol i ymdrin â phwysau cyllidebol yn ystod y flwyddyn.
- (iv) Rheoli Gwastraff Cynaliadwy: dyma arian grant y mae'n rhaid ei ddefnyddio ar brosiectau gwastraff penodol fydd yn cael eu cyflawni yn y dyfodol. Mae wedi'i sefydlu i liniaru effaith lleihad arian grant yn y dyfodol.
- (v) Ysgolion yr 21ain Ganrif a Thai Gofal Ychwanegol: Fel rhan o'r Cynllun Corfforaethol, penderfynodd y Cyngor i ddechrau cynllun uchelgeisiol o fuddsoddiad cyfalaf mewn ysgolion, priffyrdd, gofal ychwanegol ac adfywio. Mae'r gronfa wrth gefn wedi'i sefydlu i neilltuo arian parod sydd ei angen i ariannu prosiectau amrywiol. Fel y mae pob prosiect yn derbyn cymeradwyaeth derfynol, mae'r cyllid cysylltiedig yn cael ei drosglwyddo i'r Gronfa Cynlluniau Cyfalaf.

21. Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir Eu Defnyddio

31 Mawrth 2017 £000		31 Mawrth 2018 £000
(7,549)	Cronfa'r Cyngor	(7,541)
(29,210)	Cronfeydd Wrth Gefn sydd wedi'u Clustnodi (Nodyn 20)	(29,459)
(2,547)	Cyfrif Refeniw Tai	(2,203)
(4,846)	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	(5,374)
(3,807)	Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwyso	(3,150)
(47,959)	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn y Gellir eu Defnyddio	(47,727)

Balansau Refeniw

Mae balansau refeniw Cronfa'r Cyngor ar gael i'r Cyngor Sir ar gyfer pwrpasau cyffredinol neu benodol ac yn cynrychioli croniant gorniferoedd y gorffennol yng Nghyfrif Refeniw Cronfa'r Cyngor. Nid yw balansau'r Cyfrif Refeniw Tai yn rhan o Falansau Cronfa'r Cyngor ac maent yn cael eu nodi ar wahân.

31 Mawrth 2017 £000		Trosglwyddo (i mewn) / allan £000	31 Mawrth 2018 £000
	<u>Balansau Refeniw Cronfa'r Cyngor</u>		
(7,135)	Balansau Cyffredinol	0	(7,135)
(414)	Balansau a Glustnodwyd	8	(406)
(7,549)	Cyfanswm Balansau Cronfa'r Cyngor	8	(7,541)
(2,547)	Balansau'r Cyfrif Refeniw Tai	344	(2,203)

Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf

Bydd incwm o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael ei gredydu i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf, ac yna gellir ei ddefnyddio i ariannu gwariant cyfalaf newydd.

2016/17 Cyfanswm £000			2017/18		
			Cronfa'r Cyngor £000	Cyfrif Refeniw Tai £000	Cyfanswm £000
(2,228)	A	Balans ar 1 Ebrill	(4,689)	(157)	(4,846)
(3,769)		Derbyniadau – Gwerthiant Asedau	(1,830)	(328)	(2,158)
(128)		Derbyniadau – Grantiau a Ad- dalwyd	(62)	0	(62)
(6,125)			(6,581)	(485)	(7,066)
	Tynnu	Wedi'i gymhwyso yn ystod y flwyddyn:			
551		Gwariant Cyfalaf Ariannol - arall	1,363	83	1,446
728		Adbryniant dyledion	0	246	246
(4,846)		Balans ar 31 Mawrth	(5,218)	(156)	(5,374)

Grantiau Cyfalaf heb eu Cymhwyso

2016/17 £000		2017/18	
		£000	£000
(1,576)	Balans ar 1 Ebrill (wedi'i diwygio)		(3,807)
	A grantiau a chyfraniadau a gafwyd yn y flwyddyn		
(13,696)	- Cronfa'r Cyngor	(14,887)	
(2,420)	- Cyfrif Refeniw Tai	(2,409)	
(1,567)	- Gwariant refeniw a ariennir o gyfalaf trwy statud	(728)	(18,024)
	Llai grantiau a chyfraniadau sydd wedi'u cynhwyso yn ystod y flwyddyn		
15,281	- Grantiau a gafwyd yn ystod y flwyddyn	16,525	
171	- Grantiau a gafwyd mewn blynyddoedd blaenorol	2,156	18,681
(3,807)	Balans ar 31 Mawrth		(3,150)

22. Cronfeydd Wrth Gefn na Ellir eu Defnyddio

31 Mawrth 2017 £000		31 Mawrth 2018 £000
(92,672)	Y Gronfa Adbrasio Wrth Gefn	(100,153)
(156,236)	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(157,489)
357	Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol	351
273,859	Y Gronfa Bensiynau Wrth Gefn	249,461
0	Cronfa Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig	(205)
3,134	Cyfrif absenoldebau cronedig	2,298
28,442	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	(5,737)

Y Gronfa Adbrasio Wrth Gefn

Mae'r Gronfa Adbrasio Wrth Gefn yn cynnwys enillion y Cyngor a ddeilliodd o'r cynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Peiriannau ac Offer. Caiff y balans ei leihau pan gaiff asedau ag enillion crynodol eu:

- adbrasio i lawr neu eu gwanhau gan gollir enillion
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau gan gollir enillion drwy ddibrisio, neu
- gwerthu gan wireddu'r enillion.

Mae'r Gronfa Wrth Gefn ond yn cynnwys enillion adbrasio a grynhowyd ers 1 Ebrill 2007, sef dyddiad creu'r Gronfa Wrth Gefn. Caiff enillion a gronnwyd cyn y dyddiad eu cyfuno ym malans y Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

2016/17 £000		2017/18	
		£000	£000
(94,101)	Balans ar 1 Ebrill		(92,672)
(16,705)	Adbrisiad asedau yn uwch	(19,445)	
5,416	Adbrisiad asedau yn is sydd ddim yn cael eu talu o'r Gweddill/Diffyg Darpariaeth Gwasanaethau	1,886	
(11,289)	Cyfanswm Adbrisiad	(17,559)	
7,510	Colledion amhariad sydd ddim yn cael eu talu o'r Gweddill/Diffyg Darpariaeth Gwasanaethau	4,730	
(3,779)	Nid yw gweddill neu ddiffyg adbrisiad yr asedau anghyfredol yn cael eu cynnwys yn y gweddill/diffyg Darpariaeth Gwasanaethau		(12,829)
3,334	Gwahaniaeth rhwng dibrisiad gwerth teg a dibrisiad cost hanesyddol	3,623	
1,874	Enillion cronedig ar asedau a werthwyd neu a waredwyd	1,725	
0	Dileu balansau yn dilyn aiddosbarthiad fel Eiddo Buddsoddi	0	
5,208	Swm a ddiddymwyd yn y Cyfrif Addasiadau Cyfalaf		5,348
(92,672)	Balans ar 31 Mawrth		(100,153)

Cyfrif Addasiadau Cyfalaf

Mae'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amser sy'n deillio o'r gwahanol drefniadau cyfrifo ar gyfer defnyddio asedau anghyfredol ac ar gyfer ariannu caffael, adeiladu neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae cost caffael, adeiladu neu wella yn cael ei ddebydu o'r Cyfrif fel dibrisiad, colledion nam ac amorteiddiad yn cael ei dalu o'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gan gysoni o'r Gronfa Adbrisiad Wrth Gefn i newid ffigurau gwerth teg a cyfredol yn sail cost hanesyddol). Mae'r cyfrif yn cael ei gredu gyda'r symiau a neilltuwyd gan y Cyngor ar gyfer costau caffael, adeiladu a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronedig ar Eiddo Buddsoddi ac enillion cydnabyddedig ar asedau a roddwyd ac sydd eisoes i'w defnyddio gan y Cyngor. Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion prisio cronedig ar Eiddo, Peiriannau ac Offer cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crëwyd y Gronfa Adbrisiad ar gyfer enillion o'r fath. Mae Nodyn 9 yn darparu manylion ffynhonnell yr holl drafodion sy'n rhan o'r Cyfrif, ac eithrio'r rhai sy'n cynnwys y Gronfa Adbrisiad wrth gefn.

2016/17 £000		2017/18 £000	2017/18 £000
(152,732)	Balans ar 1 Ebrill Gwrthdroad eitemau mewn perthynas â gwariant cyfalaf sydd wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:		(156,236)
22,530	• Y tâl a godir am ddibrisio ac amharu ar asedau anghyfredol	29,163	
6,552	• Colledion ailbrisiio Eiddo, Peiriannau ac Offer	4,245	
330	• Colledion/enillion adbrisiio ar asedau i'w gwerthu	(1,077)	
0	• Colledion ailbrisiad ar Asedau Treftadaeth	361	
3,304	• Gwariant refeniw a ariennir o gyfalaf trwy statud	4,192	
3,840	• Symiau'r asedau anghyfredol a ddidymwyd wrth waredu neu werthu fel rhan o'r enillion/colledion wrth waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	4,290	
36,556			41,174
(5,208)	Addasu symiau a adawyd allan o'r Gronfa Adbrisiio Wrth Gefn		(5,348)
31,348	Swm net a adawyd allan o gost asedau anghyfredol yn ystod y flwyddyn		35,826
	Ariannu Cyfalaf a ddefnyddiwyd yn ystod y flwyddyn:		
(1,279)	• Defnydd o'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn i ariannu gwariant cyfalaf newydd	(1,692)	
(15,281)	• Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi'u cymhwyso i arian cyfalaf	(16,525)	
(171)	• Defnyddio grantiau ar gyfer ariannu cyfalaf o'r Cyfrif Grantiau Cyfalaf Heb eu Cymhwyso	(2,156)	
(10,025)	• Darpariaeth statudol ar gyfer ariannu buddsoddiadau cyfalaf yn erbyn balansau Cronfa'r Cyngor a balansau cyfrif refeniw tai	(8,866)	
(8,266)	• Gwariant Cyfalaf y codir tâl yn erbyn Cronfa'r Cyngor a Balansau'r Cyfrif Refeniw Tai	(7,359)	
(35,022)			(36,598)
170	Symudiadau yng ngwerth marchnad yr Eiddo Buddsoddi a ddebydwyd neu a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		(481)
(156,236)	Balans ar 31 Mawrth		(157,489)

Y Gronfa Bensiynau Wrth Gefn

Mae'r Gronfa Bensiynau Wrth Gefn yn cynnwys gwahaniaeth amseru sy'n deillio o'r gwahanol drefniadau cyfrifo ar gyfer buddion ar ôl cyflogaeth ac ar gyfer ariannu buddion yn unol â'r darpariaethau statudol. Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddion ar ôl cyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r buddion gael eu hennill gan weithwyr dros flynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddarau'r atebolwydd i adlewyrchu chwyddiant, newid rhagdybiaethau ac adenillion buddsoddi ar unrhyw adnoddau a neilltuwyd i dalu'r costau. Ond, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i ariannu manteision a enillwyd oherwydd bod y Cyngor yn gwneud cyfraniad y cyflogwr i'r gronfa bensiwn neu'n talu unrhyw bensiwn y mae'n gyfrifol amdano yn uniongyrchol. Felly, mae balans debyd y Gronfa Bensiwn Wrth Gefn yn dangos diffyg sylweddol yn y manteision a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi'u neilltuo i'w diwallu. Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau bod arian wedi'i neilltuo erbyn amser talu'r buddion.

2016/17 £000		2017/18 £000
207,388	Balans ar 1 Ebrill	273,859
62,251	Ailfesur y rhwymedigaeth buddiannau net a ddiffinnir	(33,746)
20,916	Newid eitemau mewn perthynas â buddiannau ymddeol sydd wedi eu debydu neu eu credydu i'r arian dros ben neu'r diffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:	27,661
(16,696)	Cyfraniadau pensiwn y cyflogwr yn daladwy yn y flwyddyn	(18,313)
273,859	Balans ar 31 Mawrth	249,461

Cyfrif absenoldebau cronodig

Mae'r Cyfrif Absenoldebau Cronodig yn cynnwys y gwahaniaethau fyddai'n codi fel arall ar Falans Cronfa'r Cyngor sy'n deillio o absenoldebau a enillwyd, ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e. hawl gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol bod yr effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor wedi'i niwtralu gan drosglwyddiadau i neu o'r cyfrif.

2016/17 £000		2017/18 £000	2017/18 £000
2,384	Balans ar 1 Ebrill		3,134
(2,384)	Setlo neu ganslo'r cronodig a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	(3,134)	
3,134	Symiau cronodig ar ddiwedd y flwyddyn bresennol	2,298	
750	Y swm sy'n gwahaniaethu rhwng tâl swyddogion y codir amdanynt i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail gronnus, a'r tâl y codir amdanynt yn ystod y flwyddyn yn unol â gofynion statudol.		(836)
3,134	Balans ar 31 Mawrth		2,298

23. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Gweithredol

2016/17 £000		2017/18 £000
5,693	Net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau Addasiadau i net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau ar gyfer symudiadau nad yw'n arian parod	12,628
(32)	Cynnydd/(Lleihad) Rhestrau Eiddo	(9)
(49)	Cynnydd/(Lleihad) Dyledwyr Hirdymor	(60)
(1,057)	Cynnydd/(Lleihad) Dyledwyr/Taliadau ymlaen llaw	5,719
(13)	Cynnydd/(Lleihad) mewn croniant llog buddsoddi	0
211	(Cynnydd)/Lleihad mewn Credydwyr/Derbynebaw ymlaen llaw	(466)
26	(Cynnydd)/Lleihad mewn Croniant Llog Benthyciad	(3)
(347)	Trosglwyddiadau (i)/o'r Darpariaethau	438
366	Darpariaethau Dyledion Drwg	(645)
(24,774)	Dibrisiad ac Amhariad	(29,163)
(4,639)	Colledion ailbrisió Eiddo, Peiriannau ac Offer	(3,529)
(170)	Symudiadau yng ngwerth marchnad yr Eiddo Buddsoddi	481
(4,220)	Addasiadau i'r Gronfa Bensiwn	(9,348)
10,527	Arall	9,532
	Addasiadau i eitemau a gynhwysir yn y net (arian dros ben) neu ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi neu ariannu	
3,897	Gwerthu Eiddo, Peiriannau ac Offer	2,220
(14,581)	Llifoedd arian net gan Weithgareddau Gweithredol	(12,205)

Mae'r llif arian ar gyfer gweithgareddau gweithredol yn cynnwys yr eitemau canlynol:

2016/17 £000		2017/18 £000
(72)	Llog a dderbyniwyd	(44)
9,367	Llog a dalwyd	9,134

24. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Buddsoddi

2016/17 £000		2017/18 £000
40,456	Prynu eiddo, peiriannau ac offer, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	45,120
172,800	Prynu buddsoddiadau tymor byr a thymor hir	109,100
126	Taliadau eraill ar gyfer gweithgareddau buddsoddi	150
(3,897)	Elw o werthiant eiddo, peiriannau ac offer, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	(2,220)
(177,800)	Elw o fuddsoddiadau tymor byr a thymor hir	(101,700)
(14,335)	Derbynebaw eraill o weithgareddau buddsoddi	(21,363)
17,350	Llifoedd arian net o Weithgareddau Buddsoddi	29,087

25. Datganiad Llif Arian – Gweithgareddau Ariannu

2016/17 £000		2017/18 £000
(13,220)	Derbynebau cyfalaf benthycu tymor byr a thymor hir	(83,217)
(2,287)	Derbynebau eraill o weithgareddau ariannu	1,540
18,491	Ad-dalu benthycu tymor byr a thymor hir	61,607
2,984	Llif arian net o weithgarwch ariannu	(20,070)

26. Lwfansau Aelodau

Mae'r holl Aelodau'n derbyn cyflog sylfaenol bob blwyddyn. Mae rhai o'r Aelodau'n ymgymryd â swyddi uwch ac felly'n derbyn cyflog uwch. Mae'r holl lefelau cyflog yn cael eu gosod gan gorff cenedlaethol o'r enw Panel Tâl Annibynnol. Talodd y Cyngor y symiau canlynol i aelodau'r cyngor yn ystod y flwyddyn.

2016/17 £000		2017/18 £000
804	Cyflogau	802
23	Treuliau	14
827	Cyfanswm	816

27. Tâl Swyddogion

a) Nifer y gweithwyr oedd â thâl, ac eithrio cyfraniadau pensiwn y cyflogwr, o £60,000 neu fwy.

2016/17		2017/18			
Cyfanswm Gweithwyr	Band Tâl	Staff Mewn Ysgolion	Staff Tu Allan i Ysgolion	Cyfanswm y Gweithwyr	Gadael yn ystod y flwyddyn
11	£60,000 - £64,999	12	4	16	2
5	£65,000 - £69,999	3	3	6	1
2	£70,000 - £74,999	4	0	4	1
0	£75,000 - £79,999	0	0	0	0
7	£80,000 - £84,999	0	6	6	0
1	£85,000 - £89,999	0	0	0	0
1	£90,000 - £94,999	2	1	3	0
3	£95,000 - £99,999	1	0	1	0
0	£100,000 - £104,999	0	1	1	0
0	£105,000 - £109,999	1	0	1	0
0	£110,000 - £114,999	0	0	0	0
0	£115,000 - £119,999	0	0	0	0
0	£120,000 - £124,999	0	0	0	0
0	£125,000 - £129,999	0	0	0	0
0	£130,000 - £134,999	0	0	0	0
1	£135,000 - £139,999	0	0	0	0
0	£140,000 - £144,999	0	0	0	0
0	£145,000 - £149,999	0	1	1	0
31	Cyfanswm	23	16	39	4

Dylid nodi bod y tabl hwn yn cynnwys yr Uwch Swyddogion a fanylir yn y tablau isod.

Gadawodd nifer o swyddogion yn ystod y flwyddyn felly bydd eu tâl yn cynnwys unrhyw daliadau derbyniadwy wrth derfynu eu cyflogaeth.

b) Mae'r tablau a ganlyn yn amlinellu'r datgeliadau tâl ar gyfer Uwch Swyddogion sydd â chyflogau o lai na £150,000 ond yn hafal i neu'n fwy na £60,000 y flwyddyn. Nid oes unrhyw Uwch Swyddogion gyda chyflogau o £150,000 neu fwy.

Mae'r golofn "Lwfans treuliau" yn cynnwys unrhyw dâl adleoli.

2017/18	Cyflog, ffioedd, lwfansau a chyflog ar sail perfformiad	lawndal am golli swydd	Cyfanswm gan eithrio cyfraniadau pensiwn	Cyfradd cyfraniadau pensiwn cyfredol ar 13.8%	Cyfanswm gan gynnwys cyfradd cyfraniadau pensiwn cyfredol	Adennill diffygion cyfraniadau u pensiwn	Cyfanswm tâl gan gynnwys cyfraniadau pensiwn
Teitl y Swydd	Nodyn 1 £	£	£	Nodyn 2 £	£	Nodyn 3 £	£
Prif Weithredwr	149,092		149,092	23,402	172,494	20,786	193,280
Cyfarwyddwyr Corfforaethol: Economi a'r Parth Cyhoeddus i 30/09/2017	51,183		51,183	7,750	58,933	6,883	65,816
Cyfarwyddwyr Corfforaethol: Economi a'r Parth Cyhoeddus o 23/10/2017	91,034		91,034	13,837	104,871	12,290	117,161
Cyfarwyddwyr Corfforaethol: Cymunedol	101,973		101,973	15,500	117,473	13,766	131,239
Pennaeth Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	83,617		83,617	12,710	96,327	11,288	107,615
Pennaeth Cyfleusterau, Asedau a Thai	83,617		83,617	12,710	96,327	11,288	107,615
Pennaeth Addysg a Gwasanaethau Plant	83,617		83,617	12,710	96,327	11,288	107,615
Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democraidd	83,617		83,617	12,710	96,327	11,288	107,615
Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio	83,617		83,617	12,710	96,327	11,288	107,615
Pennaeth Cynllunio & Gwarchod y Cyhoedd o 18/12/2017	59,861		59,861	9,099	68,960	8,081	77,041
Pennaeth Cyllid	68,566		68,566	10,422	78,988	9,257	88,245
Pennaeth Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata	61,396		61,396	9,332	70,728	8,269	79,017
Pennaeth Prifffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	67,932		67,932	10,344	78,276	9,187	87,463
	1,069,122		1,069,122	163,236	1,232,358	144,979	1,377,337

Tudalen 145

Nodyn 1: Roedd gan y Prif Weithredwr hawl i Gyflog ar Sail Perfformiad (CSP). Cafodd hyn ei ystyried gan banel tâl sydd yn cynnwys cynghorwyr a chynghorydd allanol. Talwyd y CSP a ddyfarnwyd mewn ôl-ddyledion ac fe'i cyfrifwyd yn ystod y flwyddyn yn dilyn ystyriaeth gan y panel tâl, fel arfer oherwydd fod amseriad y broses ar ôl cau'r cyfrifon. Yn 2017/18 dyfarnwyd £9,848 i'r Prif Weithredwr a oedd yn gysylltiedig â pherfformiad yn 2016/17. Fodd bynnag, roedd y panel cydnabyddiaeth yn ystyried perfformiad ar gyfer 2017/18 ym mis Mawrth 2018 ac felly mae confensiwn cyfrifyddu yn disgwyl datgeliad CSP am ddwy flynedd yn y nodyn uchod. Y swm a ddyfarnwyd ar gyfer 2017/18 oedd £12,708. Nid oes gan unrhyw swyddog arall yr hawl i CSP.

Nodyn 2: Mae'r golofn hon yn cynnwys cost buddiannau pensiwn i'r awdurdod gan yr unigolion yn ystod y flwyddyn ariannol honno.

Nodyn 3: Mae'r golofn hon yn cynnwys cost i'r awdurdod er mwyn adennill swm diffygion pensiwn. Mae'n rhaid i'r awdurdod godi swm bob blwyddyn i Gronfa'r Cyngor er mwyn lleihau diffygion pensiwn. Mae'r pris hwn yn cael ei ddyrannu ar draws y gwasanaethau yn seiliedig ar gostau pensiwn y swyddi yn y gwasanaethau hynny. Nid yw'n daliad i'r unigolion a ni effeithir lefel y diffyg gan y nifer o swydd yn y tîm arweinyddiaeth uwch.

Nodyn 4: Mae'r Prif Weithredwr a Phennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democraidd yn derbyn cydnabyddiaeth ariannol am eu rolau fel Swyddog Canlyniadau & Dirprwy Swyddog Canlyniadau yn y drefn honno, ar gyfer etholiadau lleol a chyffredinol (gyda chostau yn cael eu had-dalu ymbob achos heblaw am Etholiadau Cyngor Sir). Yn 2017/18, ar gyfer y Prif Weithredwr roedd hyn yn dod i £12,982 ynghyd â chostau pensiwn o £3,726: roedd yr ad-daliad a dderbyniwyd yn (£10,736). Y ffigurau ar gyfer 2016/17 oedd £12,069 a £1,523, gydag ad-daliad o (£12,943). Yn 2017/18, derbyniodd Pennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democraidd £4,060 gydag ad-daliad o (£2,300): y ffigurau ar gyfer 2016/17 oedd £2,473.50, gydag ad-daliad o (£2,338.50). Nid yw'r talidadau hyn wedi cael eu cynnwys yn y dadansoddiad a gyflwynir.

2016/17 Teitl y Swydd	Cyflog, ffioedd, lwfansau a chyflog ar sail perfformiad Nodyn 1 £	lawndal am golli swydd £	Cyfanswm gan eithrio cyfraniadau pensiwn £	Cyfradd cyfraniadau pensiwn cyfredol ar 13.1% Nodyn 2 £	Cyfanswm gan gynnwys cyfradd cyfraniadau pensiwn cyfredol £	Adennill diffygion cyfraniada u pensiwn Nodyn 3 £	Cyfanswm tâl gan gynnwys cyfraniadau pensiwn £
Prif Weithredwr	136,000		136,000	18,769	154,769	18,360	173,129
Cyfarwyddwyr Corfforaethol: Economi a'r Parth Cyhoeddus	99,448		99,448	13,724	113,172	13,425	126,597
Cyfarwyddwyr Corfforaethol: Cymunedol	99,448		99,448	13,724	113,172	13,425	126,597
Pennaeth Gwasanaethau Cymorth Cymunedol	81,547		81,547	11,253	92,800	11,009	103,809
Pennaeth Cyfleusterau, Asedau a Thai	81,547		81,547	11,253	92,800	11,009	103,809
Pennaeth Addysg a Gwasanaethau Plant	81,547		81,547	11,253	92,800	11,009	103,809
Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd	81,547		81,547	11,253	92,800	11,009	103,809
Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio	81,547		81,547	11,253	92,800	11,009	103,809
Pennaeth Cynllunio & Gwarchod y Cyhoedd	80,563		80,563	11,253	91,816	11,009	102,825
Pennaeth Cyllid	66,869		66,869	9,228	76,097	9,027	85,124
Pennaeth Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata	62,521		62,521	8,628	71,149	8,440	79,589
Pennaeth Prifffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol i 09/09/2016	37,259		37,259	3,977	41,236	3,890	45,126
Pennaeth Prifffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol o 08/08/2016	60,238		60,238	8,330	68,568	8,149	76,717
	1,050,081	0	1,050,081	143,898	1,193,979	140,770	1,334,749

- c) Amlinellir y nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chost llawn diswyddiadau gorfodol ac eraill yn y tabl isod:

Band cost pecyn ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Nifer llawn o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost y pecynnau ymadael fesul band	
	2016/17	2017/18	2016/17	2017/18	2016/17	2017/18	2016/17	2017/18
£0 - £20,000	22	13	42	32	64	45	£368,005	£343,768
£20,001 - £140,000	2	2	9	11	11	13	£316,701	£371,893
Cyfanswm	24	15	51	43	75	58	£684,706	£715,661

Mae'r costau a ddangosir yn y tabl uchod yn cynnwys costau diswyddo a phob cost ymadael arall. Mae'r rhain yn cynnwys cost straen pensiwn. Mae straen pensiwn yn codi pan fod gweithiwr yn ymddeol yn fuan heb ostyngiad pensiwn actiwaraid. Mae'r straen pensiwn yn daladwy dros dair blynedd ond mae'r Cyngor yn dewis talu'r costau hyn yn ystod blwyddyn gyntaf ymddeoliad.

- d) Mae'n ofynnol i gyrrff adrodd ddatgelu cymhareb tâl rhwng tâl canolrifol pob gweithiwr yr awdurdod yn ystod y flwyddyn a'r un ar gyfer Prif Weithredwr yr awdurdod. Yn 2017/18 roedd tâl y Prif Weithredwr yn £149,092. Tâl canolrifol y gweithlu oedd £21,962. Felly, roedd y gymhareb yn 6.79:1 (6.25:1 yn 2016/17). Yn 2017/18 roedd tâl ar gyfer staff yn amrywio o £6,753 i £101,973. Mae'r tâl yn cynnwys cyflog a chyflog ar sail perfformaid ac nid yw'n cynnwys taliadau diswyddo neu gyfraniadau pensiwn y cyflogwr.

28. Costau Archwilio Allanol

Mae'r Cyngor yn wynebu'r costau canlynol mewn perthynas ag archwilio'r Datganiad Cyfrifon, ardystio ceisiadau grant, arolygiadau statudol ac i wasanaethau nad ydynt yn cael eu harchwilio, a ddarperir gan archwilwyr allanol yr Awdurdod

2016/17 £000		2017/18 £000
178	Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol a gynhelir gan yr archwilydd a benodwyd am y flwyddyn	178
94	Ffioedd yn daladwy i Archwilydd Cyffredinol Cymru mewn perthynas ag archwiliadau statudol a'r Mesur Llywodraeth Leol	94
62	Ffioedd yn daladwy am ardystio ceisiadau grant a ffurflenni am y flwyddyn	72
0	Ffioedd yn daladwy mewn perthynas â gwasanaethau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru yn ystod y flwyddyn	0
334	Costau Archwilio Allanol	344

29. Incwm Grant

Fe gredydodd y Cyngor y grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2017/18

2016/17 £000		2017/18 £000
	Credydwyd i Drethiant ac Incwm Grant Amhenodol	
(164)	Grantiau a chyfraniadau eraill	(461)
0	Cyngor Tref Y Rhyl – Cyfraniad i'r Parc Dŵr	(150)
(113)	Llywodraeth Cymru – Lliniaru Llifogydd	(593)
(1,843)	Llywodraeth Cymru – Grant Cyfalaf Cyffredinol	(1,840)
(91)	Llywodraeth Cymru – Diogelwch Ffordd Lleol	(293)
(2,420)	Llywodraeth Cymru – Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,409)
(5,863)	Llywodraeth Cymru – Ysgolion yr 21 ^{ain} Ganrif	(9,460)
(251)	Llywodraeth Cymru – Llwybrau mwy diogel mewn Cymunedau	(121)
(243)	Llywodraeth Cymru – Cronfa Cludiant Lleol	(78)
(229)	Llywodraeth Cymru – Gwaith Amddiffyn yr Arfordir Gorllewin Y Rhyl	0
(690)	Llywodraeth Cymru – Gwaith Amddiffyn yr Arfordir Dwyrain Y Rhyl	(426)
0	Llywodraeth Cymru – Adnewyddu Ffyrdd Awdurdod Lleol 2017/18	(1,204)
0	Llywodraeth Cymru – Grant Cyfalaf Trawsfurfio Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd	(120)
0	Llywodraeth Cymru – Prosiectau Adfywio Cyfalaf Sydd yn yr Arfaeth 2017/18	(117)
(4,203)	Llywodraeth Cymru – Llefydd Bywiog a Hyfyw	0
(6)	Grantiau Eraill Llywodraeth Cymru	(24)
(16,116)	Cyfanswm	(17,296)
	Credydwyd i Wasanaethau	
(3,732)	Grant Chweched Dosbarth Llywodraeth Cymru	(3,958)
(1,975)	Grant Dechrau'n Deg Llywodraeth Cymru	(1,887)
(1,113)	Grant Teuluoedd yn Gyntaf Llywodraeth Cymru	(1,151)
(99)	Grantiau Addysg Eraill gan Lywodraeth Cymru	(801)
(5,490)	Grant Cefnogi Pobl Llywodraeth Cymru	(5,490)
0	Grant Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy Llywodraeth Cymru	(1,313)
(1,698)	Grantiau Gwasanaethau Cymdeithasol Eraill gan Lywodraeth Cymru	(1,092)
(2,067)	Grant Rheoli Gwastraff Cynaliadwy Llywodraeth Cymru	0
0	Grantiau Amgylchedd a Datblygiad Cynaliadwy Llywodraeth Cymru	(2,153)
(1,806)	Grant Tocynnau Teithio Rhatach Llywodraeth Cymru	(1,626)
(1,485)	Grantiau Eraill gan Lywodraeth Cymru	(2,048)
(19,465)	Cyfanswm Grantiau Llywodraeth Cymru	(21,519)
(2,913)	Grant Datblygu Disgyblion	(3,116)
(3,982)	Grant Gwella Addysg	(3,975)
(25,547)	Cymorthdal Lwfansau Rent DWP	(24,562)
(8,342)	Cymorthdal Ad-daliadau Rent DWP	(8,418)
(423)	Grant Gweinyddu Budd-daliadau Tai / Treth y Cyngor DWP	(384)
(1,538)	Gwahanol grantiau a dderbyniwyd gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	(1,701)
(2,261)	Grantiau Eraill y Llywodraeth	(2,744)
(64,471)	Cyfanswm Grantiau Llywodraeth	(66,419)
(71)	Grantiau Dilywodraeth eraill	(335)
(64,542)	Cyfanswm Grantiau Credydwyd i Wasanaethau	(66,754)

Mae'r Cyngor wedi derbyn nifer o grantiau, cyfraniadau a rhoddion nad ydynt eto wedi'u cydnabod fel incwm, gan eu bod ag amodau sydd ynghlwm wrthynt y byddai angen dychwelyd yr arian neu eiddo i'r rhoddwr pe na fodlonir unrhyw amodiad o'r fath. Oedd y balansau ar ddiwedd y flwyddyn yn (£2,082k) Grantiau Cyfalaf a (£1,042k) Grantiau Refeniw. Oedd y balansau cyfatebol ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol yn (£2,008k) a (£1,976k).

30. Partïon Cysylltiedig

Mae'r Cyngor yn gorfod datgelu trafodion materol gyda phartïon cysylltiedig – cyrff neu unigolion sydd â'r potensial i reoli neu ddylanwadu ar y Cyngor, neu i'w rheoli neu eu dylanwadu gan y Cyngor. Mae datgelu'r trafodion hyn yn caniatáu darllenwyr i asesu'r graddau y gallai'r Cyngor fod wedi'i gyfyngu yn ei allu i weithredu'n annibynnol neu efallai wedi diogelu'r gallu i gyfyngu ar allu parti arall i ymdrin yn rhydd â'r Cyngor.

Llywodraeth Ganolog

Mae gan y Lywodraeth Ganolog ddylanwad statudol dros weithrediadau cyffredinol y Cyngor - mae'n gyfrifol am ddarparu fframwaith strategol y mae'r Awdurdod yn gweithredu ynddo, yn darparu'r mwyafrif o'i gyllid ar ffurf grantiau, ac yn rhagnodi telerau sawl trafodyn sydd gan y cyngor â phartïon eraill (e.e. biliau treth y cyngor, budd-daliadau tai). Mae grantiau a dderbyniwyd gan adrannau'r llywodraeth wedi'u trafod mewn mwy o fanylder yn Nodyn 29.

Aelodau Etholedig

Gofynnwyd i'r holl Aelodau Etholedig cyfredol i gwblhau datganiad ac i ddatgelu unrhyw drafodion yn ymwneud â pharti yn yr awdurdod. Derbyniwyd datganiad gan yr holl Aelodau Etholedig.

Gwnaethpwyd y datganiadau materol canlynol ar gyfer 2017/18:

- Datganodd aelod etholedig y mae ei berthynas yn gweithio o fewn y Gwasanaeth Addysg ddiddordeb mewn grŵp sy'n ymwneud â chodi arian ar gyfer yr Ysgol Ffydd newydd arfaethedig yn y Rhyl.
- Datganodd aelod etholedig berthynas â chontractwr y talodd y cyngor £43k iddo yn 2017/18.
- Roedd aelod etholedig ynghlwm wrth gytundeb i rannu costau gyda'r Cyngor yn ymwneud â ffens ffin.
- Cytunodd aelod etholedig i gytundeb i rentu eiddo i'r Cyngor at ddibenion tai.
- Roedd un aelod etholedig yn rhan o broses cais cynllunio personol yn ystod 2017/18, tra bod un arall yn Drysorydd clwb chwaraeon lleol a oedd yn rhan o broses cais cynllunio.
- Datganodd aelod etholedig berthynas â chwmni sy'n rhentu Uned Ddiwydiannol wrth y Cyngor. Death y berthynas hon i ben yn ystod 2017/18.
- Datganodd aelod etholedig berthynas ag unigolyn a ddarparodd wasanaethau proffesiynol i'r Cyngor, ac i'r sawl y talodd y Cyngor £14k yn 2017/18.

Cynhelir rhestr o ddiddordebau aelodau etholedig gan Bennaeth y Gyfraith a Llywodraethu, ac mae'n agored i'w harchwilio gan y cyhoedd. Mae nifer o aelodau etholedig hefyd wedi'u penodi gan y Cyngor i wasanaethu ar gyfrif eraill sydd â pherthynas ariannol gyda'r Cyngor. Caiff y rhain eu manylu yn yr adran Cwmnïau isod.

Swyddogion

Gofynnwyd i'r Prif Weithredwr, Cyfarwyddwyr Corfforaethol a Phenaethiaid Gwasanaeth gwblhau datganiad i ddatgelu unrhyw drafodion yn ymwneud â pharti sydd ganddynt â'r awdurdod. Gwnaethpwyd y datganiadau materol canlynol ar gyfer 2017/18:

- Datganodd uwch swyddog berthynas ag unigolyn a oedd yn rhan o gais cynllunio busnes yn ystod 2017/18.
- Roedd uwch swyddog yn Aelod o Fwrdd Cwmni Buddiant Cymunedol awdurdod cyfagos a ymgwymerodd â phrosiectau sy'n defnyddio fframwaith caffael Sr Ddinbych.

Cyrff Cyhoeddus Eraill**Asiantaeth Pensiynau Athrawon**

Mae'r costau pensiwn a godir yn y gyfradd gyfrannu a osodwyd gan yr Adran Addysg ar sail cronfa dybiannol. Mae manylion pensiwn athrawon wedi'u nodi yn Nodyn 33.

Cronfa Bensiynau Clwyd

Mae Cyngor Sir Ddinbych yn gorff a dderbyniwyd i Gronfa Bensiynau Clwyd. Mae manylion o'r trafodion a wnaed gyda Cronfa Bensiwn Clwyd wedi'u cynnwys yn Nodyn 34.

Cynghorau Cymuned/Tref a Dinas

Mae Cyfanswm y praeseptau a dalwyd i'r 37 o gynghorau cymuned/tref a dinas wedi'u cynnwys yn Nodyn 9 ac yn dod i gyfanswm o £1,834k (£1,761k yn 2016/17).

Comisiynydd Heddlu & Throseddu Gogledd Cymru ac Awdurdod Tân Gogledd Cymru

Mae Comisiynwyr Heddlu & Throseddu ac Awdurdodau Tân ac Achub yn gosod eu ffioedd eu hunain i dalwyr treth y cyngor, sydd wedyn yn cael eu cynnwys ar bil treth y cyngor - mae'r taliadau hyn yn cael eu hadnabod fel y praesept. Mae cyfanswm y praeseptau a'r ardollau a dalwyd i Gomisiynydd Heddlu & Throseddu Gogledd Cymru ac Awdurdod Tân Gogledd Cymru yn dod i gyfanswm o £14,313k (£13,702k yn 2016/17). Mae dadansoddiad wedi ei ddarparu yn Nodyn 9.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Mae gan yr Awdurdod ddau drefniant cyllideb ar y cyd gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr: un ar gyfer darparu storfa Offer Cymunedol; a sefydlwyd yr ail gyda'r nod o sicrhau darpariaeth gwasanaeth integredig o weithiwr cefnogi lechyd a Gofal Cymdeithasol, sy'n cefnogi defnyddwyr gwasanaethau yn y gymuned. Roedd cyfraniad Cyngor Sir Ddinbych i'r storfa Offer Cymunedol yn £219k (£219k yn 2016/17) a chyfrannodd yr Awdurdod £50k i'r Gwasanaeth Gweithwyr Cefnogi Iechyd a Gofal Cymdeithasol (£50k yn 2016/17).

Cymdeithas Llywodraeth Leol (CLIL)/Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC)

Mae'r Cyngor yn aelod o CLIL/CLILC a gwnaed taliadau iddynt o £78k yn 2017/18 (£106k yn 2016/17). Ni dderbyniodd y Cyngor unrhyw incwm gan CLIL/CLILC yn 2017/18 ac nid oedd unrhyw incwm yn 2016/17.

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru (CBAC)

Mae CBAC yn fwrdd arholi, sydd yn darparu cymwysterau ac asesiad arholiadau i ysgolion Sir Ddinbych. Mae un o Gyfarwyddwyr Gweithredol ei Fwrdd yn Aelod Etholedig o Gyngor Sir Ddinbych. Yn 2017/18 talodd Cyngor Sir Ddinbych £747k ac roedd ganddo ddyled o £5k ar ddiwedd y flwyddyn i CBAC (talwyd £652k yn 2016/17).

Uned Ddata Llywodraeth Leol – Cymru

Mae aelod etholedig yn Gyfarwyddwr presennol yn Uned Ddata Llywodraeth Leol-Cymru. Ymgwymerwyd â gwariant o £29k o fewn 2017/18 gyda Chyngor Sir Ddinbych.

Cwmnïau

Mae Cod Ymarfer Cyfrifo yn gofyn i awdurdod sydd â chysylltiadau materol mewn un neu fwy o is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig baratoi cyfrif refeniw grŵp a mantolen. Nid yw cysylltiadau'r Cyngor â'r cwmnïau perthnasol naill ai'n diwallu'r meini prawf ar gyfer bod yn is-gwmni neu'n gwmni cysylltiedig fel y nodir yn y Cod, neu lle maent yn diwallu'r meini prawf, ni ystyrir eu bod yn faterol mewn perthynas â graddfa gyffredinol gweithrediadau'r Cyngor, ac o ganlyniad nid yw Cyfrifon Grŵp wedi'u paratoi.

Mae manylion y cwmnïau perthnasol fel a ganlyn:

Ymddiriedolaeth Castell Bodelwyddan a Mentrau Castell Bodelwyddan Cyf.

Mae Grŵp Ymddiriedolaeth Castell Bodelwyddan yn gwmni cyfyngedig drwy warant, heb unrhyw gyfalaf cyfrannau. Mae'n elusen gofrestrdedig a sefydlwyd yn Chwefror 1994. Amcanion yr Ymddiriedolaeth yw datblygu addysg drwy gaffael, cynnwys a dangos gwrthrychau a chasgliadau o natur addysgol, a drwy sefydlu, caffael a rheoli amgueddfeydd, orielau a llyfrgelloedd i'w defnyddio ar gyfer dibenion o'r fath. Mae'r Ymddiriedolaeth yn caffael arteffactau y mae'n eu hadfer, eu cadw a'u harddangos. Mae hefyd yn rheoli parc cyhoeddus ar gyfer gweithgareddau hamdden ac yn hyrwyddo gwerthfawrogiad o'r byd naturiol. Mae Cyngor Sir Ddinbych yn rhoi grant blynyddol i Ymddiriedolaeth Castell Bodelwyddan ac yn ystod 2017/18, derbyniodd yr Ymddiriedolaeth £145k. Mae'r Cyngor hefyd yn darparu ei wasanaethau cyflog. Roedd Bwrdd y Cyfarwyddwyr yn cynnwys cyfanswm o wyth aelod, nad oedd yr un ohonynt yn Gyngorydd Cyngor Sir Ddinbych.

Nid yw'r datganiadau ariannol a archwiliwyd ar gyfer y flwyddyn ariannol 2017/18 ar gael eto. Fodd bynnag, roedd asedau net y Grŵp ar 31 Mawrth 2017 yn £716k ac roedd yr adnoddau sy'n dod i fewn am y flwyddyn yn dod i gyfanswm o £28k.

Ni ystyrir bod y cwmni'n is-gwmni neu'n gwmni cysylltiedig yr Awdurdod, ar sail er gwaethaf bod yn fuddsoddwr yn y cwmni, mae Sir Ddinbych yn dal llai na 20% o'r hawliau pleidleisio, sydd felly'n aelodaeth leiafrifol. Felly nid oes cyfrifon grŵp wedi'u paratoi.

Nid oes unrhyw atebolrwydd cyfreithiol i'r cyngor gyfrannu at golledion neu ddiffygion y cwmni.

Gellir cael gwybodaeth bellach gan Ymddiriedolaeth Castell Bodelwyddan Cyf., Bodelwyddan, LL18 5YA.

31. Gwariant Cyfalaf ac Ariannu Cyfalaf

Dangosir cyfanswm y gwariant cyfalaf yn y flwyddyn yn y tabl isod (gan gynnwys gwerth yr asedau a gaffaelwyd o dan brydlesau ariannol a chontractau PFI/PP), ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w ariannu. Lle bydd gwariant cyfalaf yn cael ei ariannu yn y dyfodol drwy daliadau i refeniw wrth i asedau gael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn golygu bod cynnydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesuriad o'r gwariant cyfalaf a wnaed yn hanesyddol gan y Cyngor nad ydyw wedi'i ariannu eto. Dadansoddir y GCC yn ail ran y nodyn hwn.

2016/17 £000		2017/18 £000
233,672	Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	241,564
	Buddsoddiad Cyfalaf	
39,660	Eiddo, Peiriannau ac Offer	43,412
0	Eiddo Buddsoddi	0
3,304	Gwariant Refeniw a Ariennir o Gyfalaf Trwy Statud	4,192
	Ffynonellau o Arian	
(1,279)	Derbyniadau cyfalaf	(1,692)
(15,452)	*Grantiau a chyfraniadau eraill y Llywodraeth Symiau a roddwyd o'r neilltu o refeniw:	(18,681)
(8,266)	*Cyfraniadau refeniw uniongyrchol	(7,359)
(10,075)	MRP a Dyledwyr Hirdymor	(8,916)
241,564	Gofyniad Cyllido Cyfalaf Terfynol	252,520

2016/17 £000		2017/18 £000
	Esboniad o symudiadau mewn blwyddyn	
4,167	Cynnydd mewn angen sylfaenol i fenthyca (a gefnogir gan gymorth ariannol y llywodraeth)	2,679
14,528	Cynnydd mewn angen sylfaenol i fenthyca (heb gefnogaeth cymorth ariannol y llywodraeth)	17,439
(10,075)	MRP a Dyledwyr Hirdymor	(8,916)
(728)	Derbyniadau Cyfalaf a neilltuwyd	(246)
7,892	Cynnydd / (gostyngiad) mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	10,956

* Mae ffigyrau 2016/17 wedi cael eu hailddatgan i gymryd ystyriaeth o ail-ddosbarthiad y cronfeydd cyfalaf. Symudwyd y ffigwr cronfeydd cyfalaf o £5,883k o Grantiau a chyfraniadau eraill y Llywodraeth i Cyfraniadau refeniw uniongyrchol.

32. Prydlesau

Mae'r Cyngor yn prydlesu rhai o'i eiddo, cerbydau ac eitemau o offer, yn ogystal â phrydlesu rhai o'r eiddo y mae'n berchen arnynt. Mae trefniadau'r prydlesau wedi'u hadolygu a'u dosbarthu fel prydlesau gweithredol neu ariannol fel y disgrifir mewn mwy o fanylder isod.

Awdurdod fel Lesddeiliad

Prydlesau Ariannol

Mae gan y Cyngor rai eiddo o dan brydlesau ariannol a chafodd y rhain eu hailbrizio yn ystod y flwyddyn.

Caiff yr asedau a gafaelir o dan y prydlesau hyn eu cario fel Adeiladau, Peiriannau ac Offer yn y Fantolen ar y symiau net canlynol:

31 Mawrth 17 £000		31 Mawrth 18 £000
3,239	Tir ac Adeiladau Eraill	4,407

Awdurdod fel PrydlesyddPrydlesau Weithredol

Mae'r Cyngor yn prydlesu eiddo i unigolion o dan brydlesau gweithredol ar gyfer dibenion amrywiol, fel datblygiad economaidd, i ddarparu unedau i fusnesau lleol. Y taliadau prydles lleiaf sy'n dderbyniadwy o dan brydlesau na ellir eu canslo yn y dyfodol yw:

31 Mawrth 17 £000		31 Mawrth 18 £000
1,031	Dim hwyrach na blwyddyn	1,159
2,746	Hwyrach na blwyddyn a dim	2,781
13,651	hwyrach na 5 mlynedd	13,287
17,428	Hwyrach na 5 mlynedd	17,227

33. Cynlluniau Pensiwn y Rhoddir Cyfrif Amdanynt fel Cynlluniau Cyfraniad Diffiniedig

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r Cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon pan fyddant yn ymddeol, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu at y costau drwy wneud cyfraniadau ar sail canran o gyflogau pensiynadwy aelodau. Yn dechnegol, mae'r Cynllun yn gynllun â buddion diffiniedig. Fodd bynnag, nid yw'r Cynllun wedi'i gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol i gyfrifo cyfradd gyfraniadau cyflogwyr a delir gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu nodi ei gyfran o sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y Cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifeg. At ddiben y Datganiad Cyfrifon hwn, caiff ei gyfrif ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig. Yn 2017/18, talodd y cyngor sir £5,454k i Bensiynau Athrawon o ran buddiannau ymddeol athrawon, sy'n gyfwerth â 16.48% o gyflog pensiynadwy. Y ffigurau ar gyfer 2016/17 oedd £5,530k ac 16.48%. Yn ogystal, gwnaed taliadau o ran ymddeoliadau cynnar cyfwerth â £379k (£379k yn 2016/17). Nid oedd unrhyw gyfraniadau yn aros i'w talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a roddir wrth ymddeol yn gynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig ac fe'u nodir yn Nodyn 34.

34. Cynlluniau Pensiwn â Buddiannau Diffiniedig**Cymryd rhan mewn Cynlluniau Pensiwn**

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau at gost buddiannau ar ôl cyflogaeth. Er na fydd y buddiannau hyn yn cael eu talu nes i'r gweithwyr ymddeol, mae ymrwymiad ar y Cyngor i wneud y taliadau (ar gyfer y buddiannau hyn) a datgelu pryd y gall gweithwyr gael eu hawliad yn y dyfodol.

Mae'r Cyngor yn cymryd rhan mewn dau gynllun ar ôl cyflogaeth.

- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, mae hwn yn drefniant pensiwn â buddiannau diffiniedig a gaiff ei gyllido, sy'n golygu bod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i mewn i gronfa, a gyfrifir ar lefel a fwriedir i gydbwysu dyledion pensiynau gydag asedau buddsoddi.
- Trefniadau ar gyfer rhoi buddiannau â disgresiwn ar ôl ymddeol wrth ymddeol yn gynnar – mae hwn yn drefniant buddiannau diffiniedig na chaiff ei gyllido, lle caiff dyledion eu

cydnabod pan gaiff y buddiannau eu rhoi. Fodd bynnag, nid oes asedau buddsoddi wedi'u cronni i dalu'r dyledion pensiynau hyn, a rhaid creu arian parod i dalu taliadau pensiwn gwirioneddol pan fyddant yn daladwy.

- Mae Cronfa Bensiynau Clwyd yn drefniant aml-gyflogwr, ble mae pob cyflogwr yn gyfrifol am y costau pensiwn, rhwymedigaethau a risgiau ariannu yn ymwneud â'i weithwyr ei hun a chyn-weithwyr.
- Mae rheolaeth y Gronfa yn cael ei freinio yng Nghyngor Sir y Fflint, sef Awdurdod Gweinyddu'r Gronfa. Mae'r Cyngor wedi sefydlu Pwyllgor Cronfa Bensiwn sy'n cynnwys pum Cynghorydd o Gyngor Sir y Fflint a phedwar aelod cyfetholedig.

Mae'r Pwyllgor, gyda chymorth ymgynghorwyr proffesiynol y Gronfa, yn ymgymryd â rolau megis penderfynu ar bolisiau mewn perthynas â'r strategaeth fuddsoddi, gweinyddu llywodraethu, cyfathrebu, strategaeth ariannu a darpariaethau rheoli risg.

Am fanylion pellach ynglŷn ag egwyddorion llywodraethu a buddsoddi Cronfa Bensiwn Clwyd, ewch i www.clwydpensionfund.org neu cysylltwch â Chronfa Bensiynau Clwyd yn:

Cronfa Bensiwn Clwyd
Neuadd y Sir
Yr Wyddgrug
Sir y Fflint
CH7 6NA

- Y prif risgiau i awdurdod y cynllun yw'r tybiaethau hirhoedledd, newidiadau statudol i'r cynllun, newidiadau strwythurol i'r cynllun (h.y. codi arian ar raddfa fawr o'r cynllun), newidiadau i chwyddiant, llog bondiau a pherfformiad y buddsoddiadau ecwiti a ddelir gan y cynllun. Mae'r rhain yn cael eu lliniaru i ryw raddau gan y gofynion statudol i godi tâl ar Gronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai yn y symiau sy'n ofynnol yn ôl statud fel y disgrifir yn y nodyn polisiau cyfrifeg.

Trafodion sy'n gysylltiedig â Buddiannau ar ôl Cyflogaeth

Rydym yn cydnabod cost buddiannau ymddeol yng nghost gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan gaiff y buddiannau eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae angen i ni eu gwneud yn erbyn Treth y Cyngor yn seiliedig ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly caiff cost wirioneddol buddiannau ar ôl cyflogaeth/buddiannau ymddeol ei dynnu allan o Gronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai drwy'r Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn yn ystod y flwyddyn:

	Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol		Trefniadau Buddiannau â Disgresiwn	
	2016/17 £000	2017/18 £000	2016/17 £000	2017/18 £000
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Cost y Gwasanaethau <i>Cost gwasanaeth, yn cynnwys:</i>				
• Costau Gwasanaeth Cyfredol	13,147	20,335		
• Costau Gwasanaeth y Gorffennol / (Enillion)	84	117		
• (Enillion) Colled o Setliadau a Chwtogiadau	0	0		
<i>Gwariant Gweithredu Arall:</i>				
• Treuliau Gweinyddu	661	685		
Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi:				
• Treuliau Llog Net	6,752	6,322	272	202
Cyfanswm y Buddiannau ar ôl Cyflogaeth a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau Buddiannau eraill ar ôl Cyflogaeth a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	20,644	27,459	272	202
Ailfesuriad y Rhwymedigaeth Buddiannau Diffiniedig Net yn cynnwys:				
• *Adenillion ar Asedau Cynlluniau (ac eithrio'r swm a nodir yn y Gwariant Llog Net) (A)	(51,659)	(6,936)		
• *(Enillion) a Cholledion Actiwari yn sgil Newidiadau mewn Rhagdybiaethau Demograffig (B)	(10,823)	0	(398)	0
• *(Enillion) a Cholledion Actiwari yn sgil Newidiadau mewn Rhagdybiaethau Ariannol (C)	129,984	(26,689)	783	(121)
• *Arall (D)	(5,841)	0	205	0
Cyfanswm Buddiannau ar ôl Cyflogaeth a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	82,305	(6,166)	862	81
Datganiad ynglŷn â'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn				
• Gwrthdroi costau net a wnaed i'r Gwarged neu'r Ddyled ar gyfer Darparu Gwasanaethau ar gyfer Buddiannau ar ôl Cyflogaeth yn unol â'r Cod	(20,644)	(27,459)	(272)	(202)
Swm gwirioneddol a godir yn erbyn Balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn y flwyddyn.				
• Cyfraniadau gweithiwr sy'n daladwy i'r cynllun	15,893	17,537		
• Buddiannau ymddeol sy'n daladwy i bensiynwyr			803	777

*A + B + C + D = Ailfesuriad y Rhwymedigaeth / (Ased) Buddiannau Diffiniedig Net fel y dyfynnwyd yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr: (£33,746k) 2017/18; (£62,251k 2016/17).

Asedau Pensiwn a Rhwymedigaethau a Gydabyddir yn y Fantolen

Mae'r swm a nodir yn y Fantolen yn sgil rhwymedigaeth yr awdurdod o ran ei gynlluniau buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:

	Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol		Trefniadau Buddiannau â Disgresiwn	
	2016/17 £000	2017/18 £000	2016/17 £000	2017/18 £000
Gwerth Presennol y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig	654,439	649,677	8,470	7,774
Gwerth teg yr Asedau Cynlluniau	(389,051)	(407,992)		
Is-gyfanswm	265,388	241,685	8,470	7,774
Symudiadau eraill yn y rhwymedigaeth (ased)				
Rhwymedigaeth net yn sgil y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig	265,388	241,685	8,470	7,774

Cysoni Symudiadau yn yr Asedau'r Cynllun Gwerth Teg

	Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	
	2016/17 £000	2017/18 £000
Gwerth teg agoriadol asedau'r cynllun	324,415	389,051
Incwm llog	11,837	9,855
Treuliau gweinyddu	(661)	(685)
Enilliad/(colled) ailfesuriad:		
• Yr elw ar asedau'r cynllun, ac eithrio'r swm a gynhwysir yn y gwariant llog net	51,659	6,936
• Arall		
Effaith newidiadau yng nghyfraddau'r gyfnewidfa dramor		
Cyfraniadau gan y cyflogwr	15,893	17,537
Cyfraniadau gan weithwyr	3,583	3,723
Buddiannau a dalwyd	(17,675)	(18,425)
Arall		
Gwerth teg terfynol asedau'r cynllun	389,051	407,992

Cysoni Gwerth Presennol y Cynllun Rhwymedigaethau (Rhwymedigaeth Buddiannau Diffiniedig)

	Rhwymedigaethau a Ariennir Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol		Rhwymedigaeth nas Ariennir Trefniadau Buddiannau Disgresiwn	
	2016/17 £000	2017/18 £000	2016/17 £000	2017/18 £000
Balans agoriadol ar 1 Ebrill	523,391	654,439	8,411	8,470
Cost gwasanaeth presennol	13,147	20,335		
Cost llog	18,589	16,177	272	202
Cyfraniadau gan gyfranogwyr y cynllun	3,583	3,723		
(Enillion) a cholledion aifsesuriad:				
• (Enillion) a cholledion actiwari yn sgil newidiadau yn y rhagdybiaethau demograffig	(10,823)	0	(398)	0
• (Enillion) a cholledion actiwari yn sgil newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	129,984	(26,689)	783	(121)
• Arall	(5,841)	0	205	0
Cost gwasanaeth blaenorol	0	19		
Colledion/(enillion) a chwtogiad	84	98		
Rhwymedigaethau a ragdybir ar gyfuniad endidau				
Buddiannau a dalwyd	(17,675)	(18,425)	(803)	(777)
Rhwymedigaethau wedi eu dileu ar setliadau				
Balans terfynol ar 31 Mawrth	654,439	649,677	8,470	7,774

Asedau Cynwysedig y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol:

	Gwerth Teg Asedau'r Cynllun	
	2016/17 £000	2017/18 £000
Arian Parod a Symiau Cywerth ag Arian Parod	3,501	4,896
Ecwitiau		
• DU a ddyfynnwyd	0	0
• Byd-eang a ddyfynnwyd	29,957	33,455
• Byd-eang a ddyfynnwyd	0	0
• UDA	0	0
• Japan	0	0
• Ewrop	0	0
• Marchnadoedd datblygol	24,121	28,559
• Cyffindir	0	0
• Dwyrain Pell	0	0
Is-gyfanswm Ecwiti	54,078	62,014
Bondiau		
Bondiau Tramor Eraill	46,297	46,511
LDI	90,649	92,206
Is-gyfanswm Bondiau	136,946	138,717
Eiddo:		
• DU	17,507	20,808
• Tramor	8,948	5,304
Is-gyfanswm Eiddo	26,455	26,112
Eraill:		
• Cronfeydd Diogelu	34,236	34,271
• Ecwiti preifat	38,905	42,023
• Isadeiledd	7,003	9,384
• Coed ac Amaeth	6,614	5,712
• Credyd Preifat	0	3,264
• DGF	81,313	81,599
Is-gyfanswm Eraill	168,071	176,253
Cyfanswm Asedau	389,051	407,992

Sail ar gyfer Amcangyfrif Asedau a Dyledion

Mae dyledion wedi'u hasesu ar sail actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull credyd uned a ragamcanir, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy mewn blynyddoedd i ddod yn dibynnu ar ragdybiaethau am gyfraddau marwolaeth, lefelau cyflog ac ati.

Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a dyledion buddiannau â Disgresiwn wedi'u hamcangyfrif gan Mercer Human Resource Consulting, cwmni o actiwariad, ac mae amcangyfrifon ar gyfer Cronfa'r Cyngor Sir yn seiliedig ar brisiad llawn diweddaraf y cynllun ar 31 Mawrth 2016.

Y prif ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr actiwari oedd:

	Cynllun Pensiwn y Llywodraeth Leol		Trefniadau Buddion Disgresiwn	
	2016/17 £000	2017/18 £000	2016/17 £000	2017/18 £000
Rhagdybiaethau Marwolaeth: Hirhoedledd yn 65 ar gyfer pensiynwyr presennol:				
• Dynion	23.0 blwyddyn	23.1 blwyddyn	23.0 blwyddyn	23.1 blwyddyn
• Merched	25.5 blwyddyn	25.6 blwyddyn	25.5 blwyddyn	25.6 blwyddyn
Hirhoedledd yn 65 ar gyfer pensiynwyr y dyfodol:				
• Dynion	25.6 blwyddyn	25.7 blwyddyn		
• Merched	28.2 blwyddyn	28.3 blwyddyn		
Cyfradd Chwyddiant	2.30%	2.10%	2.30%	2.10%
Cyfradd cynnydd mewn cyflogau	3.55%	3.35%		
Cyfradd cynnydd mewn pensiynau	2.30%	2.20%	2.30%	2.20%
Cyfradd disgowntio buddiannau'r cynllun	2.50%	2.60%	2.50%	2.60%

Mae amcangyfrif y rhwymedigaeth budd ddiffiniedig yn sensitif i'r rhagdybiaethau actiwari a nodir yn y tabl uchod. Mae'r dadansoddiadau sensitifrwydd isod wedi eu pennu ar sail newidiadau rhesymol posibl ar ddiwedd y cyfnod adrodd ac mae'n rhagdybio ar gyfer pob newid bod y rhagdybiaeth wedi dadansoddi newidiadau tra mae'r holl ragdybiaethau eraill yn aros yn gyson. Mae'r rhagdybiaethau o ran hirhoedledd, er enghraifft, yn rhagdybio bod disgwyliad oes yn cynyddu neu'n lleihau ar gyfer dynion a merched. Yn ymarferol, mae hyn yn annhebygol o ddigwydd, a gall newidiadau mewn rhai rhagdybiaethau fod yn rhyngberthynol. Mae'r amcangyfrifon yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi dilyn polisiâu cyfrifo'r cynllun h.y. ar sail actiwari yn defnyddio'r dull credyd uned a ragamcanir. Nid yw'r dulliau na math y rhagdybiaethau a ddefnyddiwyd wrth lunio'r dadansoddiad sensitifrwydd isod wedi eu newid ers y cyfnod blaenorol.

Newid mewn rhagdybiaethau 31 Mawrth 2018	Effaith ar y rhwymedigaeth net yn sgil y Rhwymedigaeth Budd Ddiffiniedig yn y Cynllun £000
Hirhoedledd (cynnydd mewn 1 flwyddyn)	13,023
Cyfradd chwyddiant (cynnydd o 0.1%)	11,996
Cyfradd cynnydd mewn cyflogau (cynnydd o 0.1%)	1,899
Cyfradd ddisgowntio rhwymedigaeth y cynllun (cynnydd o 0.1%)	(11,782)

Risgiau a'r Strategaeth Fuddsoddi

Mae'r Gronfa yn cynnal sefyllfaoedd yn defnyddio amrywiaeth o offerynnau ariannol ac felly mae'n agored i nifer o risgiau ariannol gan gynnwys risgiau credyd a gwrthrannol, risg hylifedd, risg marchnad a risg cyfraddau cyfnewid.

Mae gweithdrefnau rheoli risg yr Awdurdod Gweinyddu yn canolbwyntio ar natur anrhagweladwy'r marchnadoedd ariannol a gweithredu cyfyngiadau i leihau'r risgiau hynny. Mae'r Gronfa Bensiwn yn adolygu ei Ddatganiad Strategaeth Buddsoddi, a'r Datganiad Strategaeth Ariannu cysylltiedig, yn flynyddol, sy'n gosod polisi'r Gronfa Bensiwn ar faterion

fel y math o fuddsoddiadau i'w dal, y balans rhwng gwahanol fathau o fuddsoddiadau, cyfyngiadau buddsoddi a'r ffordd y rheolir risg.

Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcanion y cynllun yw cadw cyfraniadau cyflogwyr mor gyson â phosibl. Mae'r Cyngor Sir wedi cytuno ar strategaeth gydag actiwari'r cynllun i gyflawni lefel gyllido 100% dros y 18 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro yn flynyddol. Bydd y prisiad tair blynedd nesaf yn cael ei gwblhau ar 31 March 2019.

Bydd yn rhaid i'r cynllun ystyried newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Pensiynau'r Gwasanaethau Cyhoeddus 2013. Dan y Ddeddf, efallai na fydd Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol Cymru a Lloegr, a'r prif gynlluniau pensiwn eraill, yn darparu buddiannau mewn perthynas â gwasanaeth ar ôl 31 March 2014. Mae'r Ddeddf yn darparu ar gyfer gwneud rheoliadau, o fewn fframwaith cyffredin, i sefydlu cynlluniau cyfartaledd enillion gyrfya newydd i dalu pensiynau a buddiannau eraill i weision cyhoeddus penodol.

Rhagwelir y bydd yr awdurdod yn talu £16,991k i'r cynllun yn 2018/19.

Cyfartaledd pwysol hyd y rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig ar gyfer aelodau'r cynllun yw 18 mlynedd, 2017/18 (18 mlynedd 2016/17).

35. Natur a Maint y Risgiau sy'n Deillio o Offerynnau Ariannol

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Cod Ymarfer Rheoli Trysorlysoedd y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth ac mae'n cydymffurfio â'r Cod Darbodus ar gyfer Cyllid Cyfalaf ar gyfer Awdurdodau Lleol.

Fel rhan o fabwysiadu Cod Rheoli'r Trysorlys, cymeradwyodd y Cyngor Strategaeth Reoli'r Trysorlys ar gyfer 2017/18 ar 14 Chwefror 2017. Mae'r Strategaeth yn nodi'r paramedrau ar gyfer rheoli risgiau sy'n gysylltiedig ag Offerynnau Ariannol. Mae'r Cyngor hefyd yn cynhyrchu Arferion Rheoli'r Trysorlys sy'n nodi'r trefniadau ymarferol i'w dilyn i reoli'r risgiau hyn.

Mae Strategaeth Reoli'r Trysorlys yn cynnwys Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol yn unol â Chyfarwyddyd Buddsoddi Llywodraeth Cymru i awdurdodau lleol. Mae'r Cyfarwyddyd hwn yn egluro y dylid rhoi blaenoriaeth i ddiogelwch a hylifedd, yn hytrach nag arenillion. Mae Strategaeth Trysorlys y Cyngor, ynghyd â'i Arferion Rheoli'r Trysorlys, yn seiliedig ar geisio cyfradd uchaf dychweliadau sy'n gyson â lefelau priodol diogelwch a hylifedd.

Y prif risgiau a gaiff eu cwmpasu yw:

Risg Credyd: Y posibilrwydd y bydd partïon eraill yn methu talu symiau dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd: Y posibilrwydd y does gan y Cyngor ddim arian ar gael i gwrdd â'i ymrwymadau i wneud taliadau.

Risg Marchnad: Y posibilrwydd y gallai colled ariannol godi i'r Cyngor o ganlyniad i newidiadau mewn mesuriadau fel cyfraddau llog a symudiadau ar y farchnad stoc.

Risg Credyd

Buddsoddiadau

Mae'r Cyngor yn rheoli'r risg trwy sicrhau bod buddsoddiadau wedi'u lleoli gyda'r llywodraeth ganolog, awdurdodau eraill neu Fanciau a Chymdeithasau Adeiladu sydd â sgorau credyd digon uchel fel y nodwyd yn y Strategaeth Rheoli Trysorlys. Bydd cyfyngiad o £5,000k yn cael

ei roi ar swm yr arian y gellir ei fuddsoddi gyda pharti unigol. Ni ellir buddsoddi mwy na chyfanswm o £10,000k am gyfnod hirach na blwyddyn.

Nid oes gan y Cyngor unrhyw brofiad hanesyddol o ddiffygdalu gan barti arall. Mae'r Cyngor yn defnyddio amryw o ddangosyddion yn ogystal â sgorau credyd i benderfynu pwy i fuddsoddi gyda nhw. Mae'r rhain yn cynnwys gwarantau'r Llywodraeth, cryfder ariannol y Wlad a phrisiau cyfranddaliadau. Bydd y Cyngor a'i ymgynghorydd trysorlys yn parhau i ddadansoddi a monitro'r dangosyddion hyn a datblygiadau credyd yn rheolaidd ac yn ymateb yn ôl yr angen i sicrhau diogelwch y symiau a fuddsoddwyd.

Dyledwyr

Cydnabyddir yn yr amgylchedd economaidd presennol y bydd casglu arian dyledus yn anoddach, ond mae'r Awdurdod eisoes wedi buddsoddi mewn methodoleg Rheoli Credyd cryf gyda staff hyfforddedig wedi'u cefnogi gan drefnau effeithiol a ddylai gynnal llif arian a lleihau enghreifftiau o droseddau cytundebol.

Mae'r tabl isod yn crynhoi gwerth nominal portffolio buddsoddi'r Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

		Sgôr Tymor Hir ar adeg Buddsoddi	Sgôr Tymor Hir ar 31/03/2018	Balans a fuddsoddwyd ar 31/03/2018 £000	Dyddiad Ad-dalu			
					0-3 Mis	4-6 Mis	7-9 Mis	10-12 Mis
					£000	£000	£000	£000
Banciau'r DU	Bank of Scotland	A+	A+	4,700	4,700			
	NatWest	BBB+	BBB+	500	500			
	Llywodraeth y DU Swyddfa Rheoli Dyled	AA	AA	7,400	7,400			
	Cyfanswm			12,600	12,600			

Diffiniad		
Graddau Tymor Hir	AA	Ansawdd Credyd Uchel iawn Disgwyliad o risg credyd isel iawn. Gallu cryf iawn i dalu ymrwymadau ariannol sydd ddim yn agored yn sylweddol i ddigwyddiadau rhagweladwy.
	A	Ansawdd Credyd Uchel Disgwyliad o risg credyd isel. Gallu cryf i dalu ymrwymadau ariannol, a all fod yn fwy agored i amodau busnes neu economaidd anffafriol nag sy'n wir ar gyfer graddau uwch.
	BBB	Ansawdd Credyd Da Disgwyliad o risg credyd isel ar hyn o bryd. Gallu digonol i dalu ymrwymadau ariannol, ond mae amodau busnes neu economaidd anffafriol yn fwy tebygol o effeithio ar y gallu hwn.

Risg Hylifedd

Mae gan y Cyngor fynediad at gyfleusterau benthyca gan y Bwrdd Benthyca Gwaith Cyhoeddus (PWLB). Does dim risg yn cael ei adnabod na fydd y Cyngor yn gallu dod o hyd i'r arian i dalu ei ymrwymadau. Mae'r Cyngor hefyd yn gorfod rheoli'r risg na fydd yn agored i ailgyflenwi cyfran helaeth o'r arian a fenthycwyd ar adeg pan mae cyfraddau llog yn anffafriol.

Roedd dadansoddiad aeddfedrwydd dyled PWLB a dros dro y Cyngor ar 31 Mawrth 2018 fel a ganlyn:

	Blynyddoedd	31 Mawrth 2017 £000	31 Mawrth 2018 £000	%
Benthyciadau Tymor Byr	Llai na 1 blwyddyn	(4,533)	(30,390)	14.74
Benthyciadau Tymor Hir	Dros 1 dan 6	(21,217)	(19,830)	9.62
	Dros 6 dan 10	(10,713)	(9,800)	4.75
	Dros 10 dan 15	(10,168)	(10,049)	4.87
	Dros 15 dan 20	(29,349)	(35,803)	17.37
	Dros 20 dan 25	(14,796)	(12,370)	6.00
	Dros 25 dan 30	(6,000)	0	0.00
	Dros 30 dan 35	(4,000)	(11,053)	5.36
	Dros 35 dan 40	(69,630)	(71,897)	34.87
	Dros 40 dan 45	(14,320)	(5,000)	2.42
Cyfanswm Benthyca Tymor Hir		(180,193)	(175,802)	85.26
Cyfanswm Benthyca ar Swm Nominal		(184,726)	(206,192)	100.00
Llog a Gronnwyd		(1,451)	(1,454)	
Premiwm a Ohiriwyd		952	941	
Cyfanswm Benthyca ar Gost Amorteiddio		(185,225)	(206,705)	

Risg Marchnad**(1) Risg Cyfradd Llog:**

Mae'r Cyngor yn agored i risgiau sy'n deillio o symudiadau yn y cyfraddau llog. Nod y Strategaeth Rheoli Trysorlys yw lliniaru'r risgiau hyn trwy osod terfyn uchaf o 40% ar ddyled allanol a all fod yn destun cyfraddau llog amrywiol. Ar 31 Mawrth 2017 a 31 Mawrth 2018, roedd 100% o'r portffolio dyledion mewn offerynnau cyfradd sefydlog.

Mae buddsoddiadau hefyd yn amodol ar symudiadau mewn cyfraddau llog. Oherwydd bod buddsoddiadau yn cael eu gwneud ar gyfraddau sefydlog, ond ar gyfer cyfnodau amser byrrach, maent yn fwy agored i symudiadau cyfraddau llog. Mae'n rhaid cydbwysu'r risg yn erbyn y camau gweithredu a gymerwyd i liniaru'r risg credyd.

(2) Risg pris:

Nid yw'r Cyngor yn buddsoddi mewn cyfranddaliadau ecwiti ac felly ni fydd unrhyw risg prisiau (h.y. y risg y bydd y Cyngor yn dioddef colled o ganlyniad i symudiadau anffafriol ym mhris yr offerynnau ariannol).

(3) Risg cyfnewid tramor

Nid oes gan y Cyngor unrhyw asedau na dyledion ariannol mewn arian tramor. Felly, nid yw'n agored i risg o golli arian o ganlyniad i symudiadau anffafriol yn y cyfraddau cyfnewid.

36. Asedau Treftadaeth

Cysoni Gwerth Asedau Treftadaeth sydd gan yr Awdurdod.

	Cofeb Hynafol Cofrestredig £000	Plas Newydd £000	Carchar Rhuthun £000	Nant Clwyd Y Dre £000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £000
Cost neu Brisiad 1 Ebrill 2017	361	1,122	4,460	2,969	8,912
Ychwanegiadau	0	0	0	0	0
Gostyngiadau ailbrisiad wedi eu cydnabod yn yr arian dros ben neu'r diffyg yn narpariaeth y gwasanaethau	(361)	0	0	0	(361)
Dibriadau	0	(8)	(33)	(15)	(56)
31 Mawrth 2018	0	1,114	4,427	2,954	8,495

	Cofeb Hynafol Cofrestredig £000	Plas Newydd £000	Carchar Rhuthun £000	Nant Clwyd Y Dre £000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £000
Cost neu Brisiad 1 Ebrill 2016	361	1,130	4,493	2,984	8,968
Ychwanegiadau	0	0	0	0	0
Gostyngiadau ailbrisiad wedi eu cydnabod yn yr arian dros ben neu'r diffyg yn narpariaeth y gwasanaethau	0	0	0	0	0
Dibriadau	0	(8)	(33)	(15)	(56)
31 Mawrth 2017	361	1,122	4,460	2,969	8,912

Cofebion Hynafol Cofrestredig

Mae Castell Dinas Bran yn gastell canoloesol sy'n sefyll yn uchel ar fryn uwchben tref Llangollen. Mae hefyd yn safle bryngaer o'r Oes Haearn. Mae wedi'i brisio yn ôl ei gost. Mae Archeolegwyr y Sir wedi dosbarthu cofebion rhestredig eraill ac adeiladau rhestredig fel asedau treftadaeth ond nid oes gwerth ariannol wedi'i neilltuo ar gyfer y rhain. Maent yn cynnwys Tŵr Jiwbilî, Moel Fenlli, Moel y Gaer Llanbedr, Caer Drewyn, Tŷ Baddon Rufeinig Prestatyn. Mae rhagor o wybodaeth ar gael gan CADW neu Ymddiriedolaeth Archeolegol Clwyd Powys.

Regalia Dinesig

Nid yw Regalia Dinesig wedi'i gynnwys ar y fantolen eto oherwydd bod angen rhagor o wybodaeth. Credir bod y rhan fwyaf o'r Regalia Dinesig yn berchen i'r Cynghorau Tref unigol.

Adeiladau Treftadaeth

Mae gan Sir Ddinbych yr adeiladau treftadaeth a ganlyn. Adbrisiwyd yr adeiladau yn 2013/14 fel rhan o raglen adbrisio flynyddol. Nid oes prisiad, ar hyn o bryd, ar gyfer yr arteffactau a gedwir yn yr adeiladau. Mae'r rhan fwyaf o arteffactau yn 'roddion' heb unrhyw gost ac nid yw'r gair 'gwerth' mewn amgueddfeydd yn aml yn cyfeirio at werth ariannol.

Plas Newydd – Adeilad Gradd 2* a Thirwedd Rhestredig

Mae Plas Newydd yn eiddo dau lawr ar wahân sydd wedi'i adeiladu gyda ffrâm bren a drychiadau brics a charreg wedi'u rendro a'u paentio. Mae gan yr amgueddfa tua 400 o arteffactau gan gynnwys dodrefn, eitemau cymdeithasol a domestig (llyfrau, medalau, cerameg a gwisgoedd), effemera a chasgliadau amrywiol.

Carchar Rhuthun – Carchar Fictoraidd Gradd 2*

Caedd Carchar Rhuthun fel carchar yn 1916. Prynodd y Cyngor Sir yr adeiladau yn 1926 a'u defnyddio ar gyfer swyddfeydd, archifau'r sir a llyfrgell y dref. Yn ystod yr Ail Ryfel Byd, defnyddiwyd adeiladau'r carchar fel ffatri arfau, cyn ei dychwelyd i'r Cyngor Sir fel pencadlys Gwasanaeth Llyfrgell Sir Ddinbych. Yn 2002, ailwampwyd y carchar yn helaeth a'i ailagor fel amgueddfa. Mae rhai o'r eitemau yn y casgliad yn rhan annatod o'r adeilad, megis y baddonau cerrig, tra bod eraill yn wrthrychau ac yn archifau sy'n ymwneud â hanes y Carchar.

Nant Clwyd Y Dre – Adeilad Graddfa 1* a Gerddi Rhestredig

Prynwyd yr eiddo gan Gyngor Sir Clwyd yn 1984. Roedd yn adfail ond roedd rhaglen i adnewyddu a diogelu'r rhannau allanol a gwblhawyd yng nghanol y 1990au. Cafodd yr eiddo ei adnewyddu yn llawn a'i agor i'r cyhoedd ym mis Mehefin 2007 fel amgueddfa oherwydd ei deilyngdod hanesyddol.

Mae'r eiddo yn cynnwys Tŷ 14eg Ganrif a ehangwyd yn helaeth. Mae'r eiddo yn strwythur rhestredig gradd 1 gyda gardd hanesyddol cofrestredig, gazebo rhestredig gradd 1 a waliau gardd rhestredig. Mae'r mwyafrif o'r eitemau sy'n cael eu harddangos yn atgynhyrchiadau neu o ffynhonnell anhysbys y tu allan i Sir Ddinbych. Fodd bynnag, mae unrhyw wrthrychau sy'n gysylltiedig yn uniongyrchol â hanes y tŷ, ac sydd wedi dod i'r amlwg ac wedi bod yn 'roddion' wedi dod i mewn i Wasanaeth Treftadaeth Sir Ddinbych.

Casgliadau Gwasanaeth Treftadaeth Sir Ddinbych

Mae'r casgliad yn dyddio o'r 1960au pan, cyn bodolaeth gwasanaeth amgueddfa neu dreftadaeth, roedd deunydd yn cael ei gasglu gan amryw o adrannau o'r hen awdurdodau lleol. Mae tua 10,000 o wrthrychau yn y casgliad gan gynnwys hanes cymdeithasol a diwydiannol, archif a deunydd archeolegol.

Amgueddfeydd

Mae tua 1,000 o eitemau yn gysylltiedig â'r hen amgueddfa yn Ninbych a tua 3,000 o eitemau unigol yn gysylltiedig ag Amgueddfa'r Rhyl.

Asedau Treftadaeth Anniriaethol

Mae rhai cofnodion hanesyddol yn cael eu cadw yn Swyddfa Cofnodion Sir Ddinbych, ond mae angen ymchwil pellach ar gyfer perchnogaeth rhai o'r cofnodion.

Arall

Nodwyd fod fan Ysgol Uchradd yn Sir Ddinbych lun gan yr arlunydd Tirlun Cymreig, Syr John "Kiffin" Williams. Amcangyfrif ir ei fod yn werth rhwng £14,000 - £20,000.

Rheoli Casgliadau a Phrisiadau

Mae rheoli casgliadau yn cael ei arwain gan y Cynllun Achrediadau a Strategaeth Amgueddfeydd Cymru. Mae casgliadau treftadaeth teithiol y Sir yn cael eu cadw yn Storfa'r Sir yn Rhuthun. Mae'r rhain yn cynnwys casgliadau archeolegol (fel canfyddiadau Rhufeinig o Faddondy Prestatyn a chasgliadau canoloesol o Gastell Rhuddlan), casgliadau sy'n gysylltiedig â Merched Llangollen, sawl cadair Eisteddfod a chasgliadau hanes cymdeithasol yn ymwneud â'r sir gyfan. Ym mis Awst 2017, cafodd Curadur Amgueddfa â chymwysterau

proffesiynol ei recriwtio i gymryd cyfrifoldeb am ofalu am y casgliadau yn Sir Ddinbych, gan ddisodli'r trefniant SLA blaenorol gydag Ymddiriedolaeth Castell Bodelwyddan. Mae gwaith y Curadur hyd yn hyn wedi cynnwys cyflwyno Ail-achrediad llawn ar gyfer Plas Newydd, Carchar Rhuthun ac Amgueddfa'r Rhyl, a byddwn yn derbyn canlyniadau ym mis Medi 2018. Mae cynllun i symud yr holl wrthrychau a restrir yn y Casgliad Sir i Gronfa Ddata Rheoli Gwrthrychau Amgueddfa newydd ac i symud, ail-labelu, gwirio cyflwr a chymeryd ffotograff o bob wrthrych yn ei le a bydd yn cychwyn ym mis Mehefin 2018. Mae'r Curadur wedi cwblhau archwiliad o'r holl wrthrychau a gedwir / a ddangosir o fewn pob un o'r safleoedd Treftadaeth a restrir uchod. Mae'r swydd Curadur yn llwyr fodloni gofynion Achrediad Amgueddfeydd.

Benthyciadau

Bydd nifer o eitemau yn cael eu benthycu i ac o'r Gwasanaeth Treftadaeth. Mae gan Plas Newydd ddodrefn sy'n cael ei fenthycu gan Amgueddfa Cenedlaethol Cymru ac mae'r rhain wedi'u cynnwys ym mholisi yswiriant Sir Ddinbych. Mae yna hefyd eitemau ar fenthyciad hirdymor gan Orielau Cyfiawnder yn Nottingham yng Ngharchar Rhuthun. Bydd cofrestr fenthyciadau yn cael ei chadw ym mhrif swyddfa'r amgueddfa.

Caffael a Gwerthu

Mae gan y Gwasanaeth Treftadaeth "Lyfryn Dogfennau a Threfnau Amgueddfa", yn ogystal â'r polisïau eraill sydd wedi'u rhestru yng Nghynllun Ymlaen y Gwasanaeth Treftadaeth. Mae Dogfennaeth a Llawlyfr Gweithdrefn yr Amgueddfa yn dogfennu'r gweithdrefnau ar gyfer caffael a gwaredu pob eitem. Dylai fod gan bob eitem rif unigryw, manylion am berchnogaeth a math o flaendal. Unwaith y bydd eitem ar gael yn erbyn y Polisi Casglu, gwneir penderfyniad i'w dderbyn yn ffurfiol i gasgliad yr amgueddfa neu ddychwelyd i'r perchennog.

Adran 4: Datganiadau Atodol

A Nodiadau Ynglŷn Â'r Datganiadau Atodol

Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai

2016/17 £000		Nodyn	2017/18 £000
	Gwariant		
3,886	Trwsio a chynnal		4,442
2,327	Goruchwyllo a rheoli		2,523
12	Rhenti, cyfraddau, trethu a ffioedd eraill		13
4,106	Dibrisiant ac amhariad ar asedau anghyfredol	5	8,710
32	Costau rheoli dyledion		39
84	Symudiad mewn darpariaeth dyledion drwg		96
10,447	Cyfanswm Gwariant		15,823
	Incwm		
(13,605)	Rhenti anheddau (Gros)		(14,158)
(166)	Rhenti nad ydynt ar gyfer anheddau (Gros)		(172)
(13,771)	Cyfanswm incwm		(14,330)
	Gwariant net Gwasanaethau y Cyfrif Refeniw Tai fel sydd wedi'u cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		
(3,324)			1,493
58	Cyfran y Cyfrif Refeniw Tai o'r Gwariant Corfforaethol		58
(3,266)	Gwariant Net y Gwasanaethau Cyfrif Refeniw Tai		1,551
	Cyfran y Cyfrif Refeniw Tai o'r incwm a gwariant sydd wedi'u cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		
22	Costau Gweinyddu Pensiwn		24
3,222	Llog yn daladwy a thaliadau tebyg		3,253
(15)	Incwm llog a buddsoddiadau		(10)
234	Llog net ar y rhwymedigaeth buddiannau net diffiniedig (ased)	6	225
(2,420)	Grantiau cyfalaf a chyfraniadau eraill a gafwyd		(2,409)
(2,223)	(Gweddill) neu ddiffyg ar gyfer y flwyddyn ar wasanaethau Cyfrif Refeniw Tai		2,634

Symudiadau'r Datganiad Cyfrif Refeniw Tai

2016/17 £000		2017/18 £000	
(2,604)	Balans y Cyfrif Refeniw Tai ar 1 Ebrill		(2,547)
(2,223)	(Gweddill) neu ddiffyg ar gyfer y flwyddyn ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cyfrif Refeniw Tai.	2,634	
2,137	Addasiadau rhwng y Sail Gyfrifo a'r Sail Ariannu dan y Rheoliadau (gweler isod)	(2,353)	
(86)	(Cynnydd) neu leihad net cyn trosglwyddo i neu o'r cronfeydd wrth gefn		281
143	Trosglwyddiadau i neu (o'r) cronfeydd wrth gefn		63
57	(Cynnydd) neu leihad yn y flwyddyn ar y Cyfrif Refeniw Tai		344
(2,547)	Balans y Cyfrif Refeniw Tai ar 31 Mawrth		(2,203)

	<u>Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail ariannu dan y Rheoliadau:</u> Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf <u>Gwrthdroad eitemau sydd wedi eu debydu a'u credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr</u>		
(4,106)	Y tâl a godir am ddibrisiant ac amhariad ar asedau anghyfredol	(8,710)	
2,420	Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a gymhwyswyd	2,409	
0	Gwariant Refeniw a Ariennir o Gyfalaf Trwy Statud	0	
(971)	Symiau'r asedau nad ydynt yn gyfredol a ddi-ddymwyd wrth waredu neu werthu fel rhan o'r enillion/colledion wrth waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(328)	(6,629)
	<u>Cynnwys eitemau nad ydynt wedi eu debydu na'u credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr</u>		
2,522	Darpariaeth statudol ar gyfer ariannu buddsoddiadau cyfalaf	2,703	
1,497	Gwariant Cyfalaf y codir tâl yn erbyn Balansau'r Cyfrif Refeniw Tai	1,347	
	Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Derbyniadau Cyfalaf		
971	Trosglwyddiad enillion gwerthiannau arian parod a gredydwyd fel rhan o'r enillion/colledion wrth waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cyfrif Refeniw Tai	328	
	Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol		
(2)	Y swm sy'n gwahaniaethu rhwng costau ariannu y codir tâl amdanynt i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r costau ariannu y codir tâl amdanynt yn ystod y flwyddyn yn unol â gofynion statudol.	0	
	Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Gronfa Bensiynau		
(693)	Gwrthdroad eitemau mewn perthynas â buddiannau ymddeol sydd wedi eu debydu a'u credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Cyfrif Refeniw Tai.	(967)	
493	Cyfraniadau pensiwn gweithiwr yn daladwy yn y flwyddyn	579	
	Addasiadau'n cynnwys y Cyfrif Absenoldeb Cronnol		
6	Y swm sy'n gwahaniaethu rhwng tâl swyddogion y codir amdanynt i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Cyfrif Refeniw Tai ar sail gronnus, a'r tâl y codir amdanynt yn ystod y flwyddyn yn unol â gofynion statudol.	(14)	4,276
2,137	Cyfanswm yr addasiadau		(2,353)

Nodiadau ynglŷn â'r Datganiadau Atodol**1. Stoc Tai**

Roedd cyfanswm stoc tai y Cyngor fel a ganlyn:

2016/17 Nifer yr Eiddo		2017/18 Nifer yr Eiddo
1,816	Tai	1,810
977	Fflatiau	954
618	Byngalos	616
3,411	Cyfanswm	3,380

Yn ystod y flwyddyn, gwerthwyd pedwar adeilad dan y Cynllun Hawl i Brynu. Cafodd chwech eu hailddosbarthu, prynwyd pedwar yn ystod y flwyddyn a thynnwyd pump ar hugain o'r stoc dai a byddant yn cael eu dymchwel yn 2018/19.

2. Ôl-ddyledion Rhent

Ar 31 Mawrth 2018, roedd ôl-ddyledion rhent y tenantiaid yn £427k, (£368k ar 31 Mawrth 2017) sy'n cynrychioli 2.60% o'r incwm net rhent sy'n ddyledus yn ystod y flwyddyn. Dilëwyd cyfanswm ôl-ddyledion o £36k yn ystod y flwyddyn. Gwnaethpwyd cyfraniad i'r ddarpariaeth Dyledion Drwg ac Amheus o £96k yn ystod y flwyddyn a'r balans ar ddiwedd y flwyddyn yw £330k.

3. Derbyniadau Cyfalaf

Bu 4 gwerth Hawl i Brynu (RTB) yn 2017/18. Er bod y "RTB" wedi ei atal, mae ceisiadau cyn-atal wedi eu cwblhau. Yn 2017/18 derbyniwyd £328k o werthiannau "RTB", £ 971k yn 2016/17.

4. Dadansoddiad Gwariant Cyfalaf y Cyfrif Refeniw Tai

Yn ystod 2017/18, roedd gwariant cyfalaf o £9,000k ar welliannau i stoc tai y Cyngor. Mae hyn yn cynnwys gwelliannau i'r stoc presennol a buddsoddiad mewn safleoedd i hwyluso datblygiad stoc tai ychwanegol. Mae hefyd yn cynnwys caffaeliad stoc tai blaenorol. Mae'r cyfanswm gwariant cyfalaf wedi'i ariannu gan pedair ffynhonnell: Y Lwfans Gwaith Trwsio Mawr (grant y llywodraeth), derbyniadau cyfalaf (o'r cynllun 'Hawl i Brynu') cyfraniadau refeniw Uniongyrchol y Cyfrif Refeniw Tai a Benthycia Darbodus fel y nodwyd yn y tabl drosodd.

2016/17 £000	Gwariant Cyfalaf Tai	2017/18 £000
7	Rheoli Ansawdd Perfformiad – Prosiect TG	87
1,724	Caffaeliadau	3,007
6,250	Cynlluniau Gwella	5,906
7,981	Gwariant yn y Flwyddyn	9,000
	<i>Wedi'i ariannu gan:</i>	
2,420	Lwfans Gwaith Trwsio Mawr (Grant)	2,409
243	Derbyniadau Cyfalaf Defnyddiol	82
	Cyfraniadau refeniw Cyfrif Refeniw Tai	
1,497	Uniongyrchol	1,647
3,821	Benthyca Darbodus	4,862
7,981	Cyfanswm	9,000

5. Dibrisiant a Cholledion Amhariad ac Ailbrisiad Asedau Anghyfredol

Yn unol â'r fframwaith Cyfrifo Adnoddau, bydd ffioedd dibrisiant, amhariad a cholledion adbrisiad wedi'u cynnwys yn y Cost Gwasanaethau Net Cyfrif Refeniw Tai. Mae'r ffi dibrisio yn seiliedig ar werth y Fantolen o'r anheddau ac asedau eraill ac mae'n adlewyrchu'r asedau sy'n bodoli ac a ddefnyddir wrth ddarparu'r gwasanaeth, yn hytrach na'r arian a wariwyd arnynt bob blwyddyn. Mae'r amhariad a'r colledion adbrisiad yn deillio o ganlyniad i'r broses adbrisiad. Mae'r ffi dibrisio, amhariad a cholledion adbrisiad'n cael eu cildroi o Gostau Net Gwasanaethau drwy Symudiad ar Ddatganiad CRT. Mae'r cildroad yn dod â phris net cyfalaf i'r CRT yn ôl i bris statudol, sy'n cael ei gyfrifo yn unol ag Penderfyniad Cyffredinol ynghylch Eitem 8 Credyd ac Eitem 8 Debid (Cymru) 2015. Nid yw'r ffioedd dibrisio a cholledion amhariad ac ailbrisiad yn cael effaith ar falansau'r Cyfrif Refeniw Tai.

Mae cyfanswm ffioedd dibrisio a cholledion amhariad ac adbrisiad ar gyfer 2017/18 yn cael eu dangos isod:

2016/17 £000		2017/18 £000
2,099	Asedau Gweithredol – Anheddau	2,111
63	Asedau Gweithredol - Systemau cyfathrebu	63
2,162	Cyfanswm Dibrisiant	2,174
1,944	Colledion Amhariad ac Adbrisiad	6,536
4,106	Cyfanswm Dibrisiad Amhariad a Cholledion Ailbrisiad CRT	8,710

Yn 2016/17 ail-brisiwyd 100% o'r Tai Cyngor, bydd yr ailbrisiad 100% nesaf yn 2021/22. Yn 2016/17 codwyd £6.1m o gollodion amhariad i'r Gronfa Ailbrisiad Wrth Gefn.

6. Trafodion yn Ymwneud â Buddion Ymdeol

Mae cost buddiannau ymdeol wedi'i gydnabod yng nghost net gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan gaiff y buddiannau eu talu fel pensiynau. Ond, mae'r ffi i'r Cyfrif Refeniw Tai yn seiliedig ar gyfraniad y cyflogwr sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly bydd gwir gost y buddion ymdeol yn cael eu dileu yn y Datganiad Symudiad Cyfrif Refeniw Tai.

Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r Datganiad Symudiadau Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn.

2016/17 £000	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	2017/18 £000
437	<u>Cost net y Gwasanaethau</u>	702
0	Costau Gwasanaeth Cyfredol	16
	Costau Gwasanaeth y Gorffennol	
22	<u>Gwariant Gweithredu Net</u>	24
234	Treuliau Gweinyddu Pensiwn	225
	Gwariant Llog Net	
693	Ffi net i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	967
(693)	Symudiadau'r Datganiad Cyfrif Refeniw Tai	
	Dileu ffioedd net ar gyfer buddion ymddeol yn unol â'r Cod	(967)
493	Cyfraniadau cyflogwr sy'n daladwy i Gynllun Cronfa Bensiwn Clwyd	579

Adran 5: Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Cyngor Sir Ddinbych**Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol****Barn**

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ddinbych yn cynnwys y Datganiad Symud Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiâu cyfrifyddu pwysig.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar 31 Mawrth 2018 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â'r gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Archwilio Rhyngwladol yn y DU (ISAs (DU)). Caiff fy nghyfrifoldebau o dan y safonau hyn eu disgrifio ymhellach yn adran cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol yn fy adroddiad. Rwy'n annibynnol ar Gyngor Sir Ddinbych yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, yn cynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio rwyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau yn ymwneud â busnes gweithredol

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol y mae Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU yn ei gwneud yn ofynnol i mi gyflwyno adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol:

- nid yw'r defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol; neu
- nid yw'r swyddog ariannol cyfrifol wedi datgelu yn y datganiadau ariannol unrhyw ansicrwydd perthnasol a nodwyd a all fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Cyngor Sir Ddinbych i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Gwybodaeth arall

Mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am y wybodaeth arall yn yr adroddiad blynyddol a chyfrifon. Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys y wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad archwilio arnynt. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall ac, ar wahân i'r graddau a nodir yn benodol yn ddiweddarach yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar hynny.

Mewn cysylltiad â'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol, fy nghyfrifoldeb yw darllen y wybodaeth arall er mwyn nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau ariannol archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail y wybodaeth a ddaeth i law wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol amlwg, ystyriaf y goblygiadau i'm hadroddiad.

Adrodd ar ofynion eraill

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar eu cyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018; ac
- mae'r wybodaeth a roddwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yn sgil gwybodaeth a dealltwriaeth o Gyngor Sir Ddinbych a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ddinbych yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Ariannol, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am y fath reolaeth fewnol ag sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau ariannol heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu Cyngor Sir Ddinbych i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail cyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir nad yw'n briodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol gyda'i gilydd yn rhydd o gamddatganiad perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilio sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU bob amser yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, y gellid disgwyl iddynt yn rhesymol ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn. Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Anthony J Barrett
Dros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru
28 Medi 2018

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Adran 6: Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2017-18

Pam mae angen Datganiad Llywodraethu Blynyddol?

Mae llywodraethu da yng Nghyngor Sir Ddinbych (y Cyngor):

- yn annog penderfyniadau mwy deallus a mwy hirdymor, yn ogystal â defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon.
- yn cryfhau atebolrwydd ar gyfer gwarchod yr adnoddau hynny.
- yn cael eu nodweddu gan graffu cadarn, sy'n rhoi pwysau pwysig ar wella perfformiad y Cyngor a mynd i'r afael â llygredigaeth.
- yn gwella arweinyddiaeth, rheolaeth a goruchwyliaeth sefydliad, gan arwain at ymyraethau mwy effeithiol ac, yn y pen draw, gwell canlyniadau.

I gyflawni ei swyddogaethau eang, rhaid i'r Cyngor fodloni ystod gymhleth o amcanion gwleidyddol, economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol yn y tymor byr, canolig a hir. Mae hyn yn ei wneud yn agored i gyfres o gyfyngiadau a mentrau allanol a mewnol gwahanol i'r rheiny a welir yn y sector preifat, ac mae pob un ohonynt yn effeithio ar ei drefniadau llywodraethu. Deddfwriaeth allweddol yng Nghymru yw Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sy'n mynnu fod y Cyngor yn ystyried y tymor hir wrth wneud penderfyniadau a gweithio ar y cyd â chyrff cyhoeddus eraill i wella lles yng Nghymru.

Gan hynny, mae gan randdeiliaid fuddiant mewn materion megis:

- a) a yw'r deilliannau a gynlluniwyd wedi'u darparu ac a yw'r canlyniadau wedi'u cyflawni; ac
- b) a yw hyn wedi'i wneud mewn modd effeithlon, economaidd, effeithiol a theg.

Gan hynny, rhaid i'r Cyngor fod yn hynod dryloyw a darparu gwybodaeth o ansawdd uchel am bob agwedd ar ei berfformiad. O fewn yr adolygiad llywodraethu blynyddol, cydlynodd y Gweithgor Llywodraethu Corfforaethol hunanasesiad o'n trefniadau yn erbyn y Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol yn ôl y gofynion a amlinellwyd yn CIPFA/Solace 2016 - Nodiadau Canllaw ar gyfer Awdurdodau Cymru. Rhoddodd yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth ystyriaeth i'r canlyniadau a'r egwyddorion sydd angen eu gwella ymhellach a ddangosir yn y Cynllun Gwella ar dudalen 15. Mae crynodeb o ganlyniadau ein hunanasesiadau wedi ei chynnwys yn y ddogfen hon wedi eu rhestru dan egwyddorion allweddol llywodraethu da rydym yn eu defnyddio yn ein fframwaith llywodraethu corfforaethol.

Beth yw egwyddorion allweddol y Fframwaith Llywodraethu
Corfforaethol

Swyddogaeth sylfaenol llywodraethu da yn y Cyngor yw sicrhau ei fod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir gan weithredu er budd y cyhoedd bob amser.

Mae Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor yn seiliedig ar saith egwyddor greiddiol:

- A Ymddwyn gydag uniondeb, dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheol gyfreithiol
- B Sicrhau bod y Cyngor yn agored a'i fod yn ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gynhwysfawr
- C Diffinio canlyniadau o ran buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy
- D Penderfynu ar yr ymyraethau angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau a fwriedir cystal ag sy'n bosibl
- E Datblygu cynhwysedd y Cyngor, gan gynnwys galluedd ei arweinwyr a'i weithwyr
- F Rheoli risgiau a pherfformiad drwy fesurau rheoli mewnol cadarn a rheolaeth ariannol gref
- G Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio er mwyn darparu atebolrwydd effeithiol

Crynodeb o'n trefniadau llywodraethu

Mae'n ofynnol i ni adolygu effeithiolrwydd ein trefniadau llywodraethu bob blwyddyn. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Cynnal fframwaith tystiolaeth parhaus sy'n dangos sut y gallwn ddarparu sicrwydd yn ein trefniadau llywodraethu.
- Adolygu effeithiolrwydd Cyfansoddiad y Cyngor yn rheolaidd.
- Adolygu trefniadau llywodraethu o fewn gwasanaethau a ddarperir ar ein rhan gan bartneriaid, sefydliadau hyd braich ac ati.
- Cael Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol sy'n cyflawni swyddogaethau craidd 'pwyllgor archwilio', gan gynnwys:
 - adolygiad rheolaidd o'n trefniadau llywodraethu;
 - ystyried ac adolygu strategaethau, cynlluniau ac adroddiadau archwilio mewnol ac allanol;
 - adolygu, craffu a chymeradwyo'r datganiad cyfrifon blynyddol; a
 - monitro effeithiolrwydd rheoli risg.
- Ymgynghori'n eang ar ein hunanasesiad gydag uwch reolwyr ac aelodau etholedig.
- Defnyddio gwybodaeth o amryw o ffynonellau i lywio ein trefniadau llywodraethu, er enghraifft:
 - heriau gwasanaeth;
 - adroddiadau perfformiad;
 - rheoli risg;
 - adroddiadau rheoleiddwyr allanol; ac
 - Adroddiad Blynyddol y Prif Archwilydd Mewnol.

I grynhoi, mae ein hunanasesiad yn rhoi tystiolaeth a sicrwydd bod gan y Cyngor drefniadau llywodraethu cadarn. Mae'r tudalennau canlynol yn cynnig crynodeb o'r camau a'r ymddygiad a gymerwyd gan y Cyngor mewn perthynas a phob un o'r saith egwyddor greiddiol a'u hegwyddorion ategol. Byddwn yn monitro ac yn adrodd ar gynnydd y cynllun gweithredu i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn rheolaidd.

Egwyddor A

Ymddwyn gydag uniondeb, dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith

Egwyddorion Ategol

Ymddwyn gydag Uniondeb

Dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moeseaol

Parchu rheolaeth y gyfraith

Sut rydym ni'n gwneud hyn:

Tudalen 182

- Mae disgwyl i Swyddogion ac Aelodau ymddwyn yn ôl Codau Ymddygiad, Cyfansoddiad, a pholisïau a gweithdrefnau'r Cyngor
- Mae gan y Cyngor Bwyllgor Safonau i hyrwyddo safonau ymddygiad uchel gan aelodau etholedig.
- Mae gan y Cyngor werthoedd a rennir, wedi eu cynnwys yn y Cynllun Corfforaethol, lle mae'n cyfathrebu gydag Aelodau, swyddogion, trigolion a phartneriaid.
- Codau Ymddygiad ar gyfer Aelodau a Swyddogion ac mae angen datgan cysylltiadau busnes ac anrhegion ac / neu letygarwch a dderbyniwyd.
- Mae'r Codau hyn yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol.
- Mae polisïau allweddol ar waith i atal a lleihau'r risg o dwyll. Mae'r polisïau'n cynnwys: Polisi Rhannu Pryderon, Strategaeth Gwrth-dwyll a Llygredigaeth a Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Contractau
- Penderfyniadau a wneir gan ddefnyddio Asesiad Effaith.
- Polisi cwynion i dderbyn ac ymateb i unrhyw bryderon a dderbynnir.

- Mae'r arweinyddiaeth ofynnol ac ymddygiad staff yn rhan o'r gwerthusiadau perfformiad. Safon ymddygiad disgwyliedig wrth gyflwyno, goruchwyliaeth, hyfforddiant a gwerthusiadau a cymwyseddau allweddol.
- Mae polisi recriwtio'r Cyngor, prosesau cyflwyno a hyfforddi yn ymgorffori ymddygiad personol gyda gwerthoedd moesegol.
- Mae gwerthoedd craidd y Cyngor yn ymwneud ag ymddygiad moesegol. Balchder, Parch, Undeb ac Uniondeb
- Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a chylch gorchwyl y Pwyllgor Safonau.
- Cydymffurfiaeth â pholisïau a gweithdrefnau
- Mynd ati i geisio rhwystro ac atal twyll a llygredigaeth gan ddilyn y Strategaeth ar gyfer Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a llygredigaeth a defnyddio Cynllun Gwrth-Dwyll Archwilio Mewnol. Lle amheuir fod anghysonderau, sicrhau yr ymchwiliir yn drwyadl i hynny.

- Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn amlinellu cyfrifoldebau'r Cyngor, y Cabinet, Craffu a Phwyllgorau eraill, yn ogystal â swyddogion, gan gynnwys grymoedd penderfynu (Cynllun dirprwyo).
- Mae'r Cyfansoddiad yn gosod disgwyliaid o ran safonau ymddygiad a chaiff hyn ei fonitro gan y Pwyllgor Safonau.
- Cofnodir cyngor cyfreithiol a ddarperir i swyddogion ac mae Asesiadau effaith yn sicrhau fod y penderfyniadau y mae'r Cyngor yn eu gwneud er budd dinasyddion, cymunedau a budd-ddeiliad.
- Fframwaith Gwrth-Dwyll a Llygredigaeth a gefnogir gan nifer o bolisïau a gweithdrefnau. Ymchwiliir i achosion disgyblu ac unrhyw gyhuddiadau o wneud unrhyw beth o'i le yn unol â hynny.
- Mae gan Swyddog Monitro'r Cyngor ddarpariaethau mewn grym i sicrhau fod y penderfyniadau sy'n cael eu gwneud gan y Cyngor yn unol â'r gyfraith a bod y Cyngor yn cydymffurfio gyda darpariaethau ei gyfansoddiad.

Egwyddor B

Sicrhau bod y Cyngor yn agored a'i fod yn ymgysylltu â budd-ddeiliaid yn gynhwysfawr

Egwyddorion Ategol

Openness

Engaging comprehensively with institutional stakeholders

Engaging stakeholders effectively, including individual citizens and service users

Sut rydym yn gwneud hyn:

Tudalen 183

- Caiff cynnydd yn erbyn y Cynllun Corfforaethol ei fonitro bob chwarter blwyddyn drwy adroddiadau perfformiad, ariannol a risg i'r Cabinet a'r Pwyllgorau Craffu, sydd ar gael i'r cyhoedd.
- Mae cyfarfodydd yn cael eu hysbysebu i'r cyhoedd ac yn cael eu cynnal mewn amgylchedd agored gyda mwy o gyfarfodydd yn cael eu darlledu'n fyw ar y we bellach.
- Mae'r Cyngor yn cyhoeddi gwybodaeth ar ei wefan fel rhan o'r cynllun cyhoeddi.
- Mae ymrwymiad y Cyngor i fod yn agored hefyd yn cael ei ddangos drwy:
 - Asesiad effaith ar gyfer holl benderfyniadau allweddol y Cyngor;
 - Gweithdrefn Cwynion a Chanmoliaethau
 - Amcanion lles;
 - Cafodd sgwrs y sir ddylanwad mawr ar ddatblygiad y Cynllun Corfforaethol a'i flaenoriaethau. Hefyd mae ymgynghori cyhoeddus ar rai o'r prif benderfyniadau a wnaed drwy wefan y Cyngor;
 - Modelau cytundeb ffurfiol ac anffurfiol gyda gweithwyr a chymunedau e.e. modelau darparu amgen a Grwpiau Ardal yr Aelodau;
 - Ymgysylltu ag Undebau Llafur.

- Mae Sgwrs y Sir a'r Cynllun Corfforaethol yn croesawu ymatebion gan drigolion.
- Cynllun Lles.
- Mae'r Cyngor yn defnyddio amryw o ddulliau i ymgysylltu â budd-ddeiliaid sy'n cynnwys:
 - Strategaeth gyfathrebu
 - Strategaeth ymgysylltu â'r gymuned
 - Cynlluniau dinas, tref ac ardal
 - Arwain cyfathrebu gan gynnwys Cyfryngau Cymdeithasol
 - Cyfarfodydd ffurfiol ac anffurfiol gyda grwpiau budd-ddeiliaid
 - Ymgysylltu â budd-ddeiliaid ar faterion strategol
 - Arolygon a holiaduron wedi eu harwain gan wasanaethau
- Mae aelodau etholedig yn atebol yn ddemocrataidd i'w hardal leol ac yn cynnig swyddogaeth glir i'r arweinwyr wrth greu cymunedau cynaliadwy.
- Mae'r Cyngor yn dibynnu ar gyntundebau partneriaeth anffurfiol a ffurfiol i gynnig canlyniadau penodol yn gweithredu dan y fframwaith llywodraethu mewn partneriaeth.
- Mae'r Pwyllgor Craffu Partneriaethau yn monitro perfformiad partneriaethau allweddol.
- Datblygu a gweithredu modelau darparu gwasanaeth amgen i ganiatáu defnydd mwy effeithlon ac effeithiol o adnoddau.

- Mae'r Cynllun Corfforaethol yn amlinellu'r strategaeth hirdymor ar gyfer y Cyngor a datblygwyd hwn gan ymgynghori â'r cyhoedd a budd-ddeiliaid allweddol eraill.
- Cynhaliwyd trefniadau ymgynghori cyhoeddus ffurfiol a chyfarfodydd cyhoeddus i ganfod barn budd-ddeiliad cyn datblygu a chyflwyno newidiadau allweddol.
- Sefydlwyd Panel Dinasyddion yn cynnwys trigolion Sir Ddinbych sydd â'r dasg o roi eu barn ar wasanaethau'r Cyngor a materion sy'n effeithio ar Sir Ddinbych.
- Dyma rai dulliau i ymgysylltu â dinasyddion, defnyddwyr gwasanaeth a budd-ddeiliaid allweddol unigol:
 - Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu'r bwrdd gwasanaeth cyhoeddus
 - Strategaeth gyfathrebu
 - Sgwrs y Sir
 - Arolwg Preswylwyr
 - Cynnal asesiad effaith ar gyfer holl benderfyniadau arwyddocaol y Cyngor
 - Gosodwyd asesiad lles ac amcanion lles
 - Defnyddio canlyniadau arolygon bodlonrwydd cwsmeriaid i wella darpariaeth gwasanaeth.
 - Adolygwyd y cwynion a gwnaed gwelliannau lle bo modd.

Egwyddor C

Diffinio canlyniadau o ran buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy

Egwyddorion Ategol

Diffinio canlyniadau

Buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy

Sut rydym ni'n gwneud hyn

Tudalen 184

- Amlinellir gweledigaeth hirdymor a blaenoriaethau'r Cyngor yn y Cynllun Corfforaethol. Mae'r rhain wedi eu llunio gan ystyried gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
- Mae Strategaeth Ariannol Tymor Canolig a phroses flynyddol y gyllideb yn sicrhau fod adnoddau ariannol yn cael eu cyfeirio at flaenoriaethau'r Cyngor.
- Mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth gyda sefydliadau eraill lle mae amcanion yn cael eu rhannu a manteision cydweithio.
- Mae'r Cyngor yn gweithredu ymagwedd strwythuredig at gomisiynu gwasanaethau a diffinio canlyniadau.
- Mae trefniadau rheoli a monitro contractau ar waith i sicrhau fod gwasanaethau a chanlyniadau disgwylidig yn cael eu darparu i'r safon ofynnol.
- Mae amcanion trefniadol yn cael eu darparu drwy Fyrddau Rhaglen a'r broses wleidyddol o wneud penderfyniadau.
- Ystyriaeth wrth Gynllunio Gwasanaethau gan gynnwys cynaliadwyedd darpariaeth gwasanaethau.
- Mae angen cwblhau asesiad cychwynnol ar holl benderfyniadau'r Cyngor.
- Mae'r Strategaeth Rheoli Risg yn sicrhau y caiff cofrestrau risg a therminoleg eu gweithredu'n gyson. Gweithredir Rheoli Risg ar lefelau corfforaethol, prosiect, partneriaeth a gwasanaeth ac mae'n cael ei adrodd gan ddefnyddio'r system perfformiad corfforaethol (Verto). Mae adroddiad penderfyniadau'r Cyngor yn gorchymyn cael asesiad o'r risgiau sydd ynghlwm wrth wneud neu beidio â gwneud y penderfyniad.
- Mae Cynllun Lles y Sir a chyflawniad blaenoriaethau Bwrdd y Gwasanaethau Cyhoeddus yn sicrhau fod gwasanaethau cyhoeddus yn cydweithio'n effeithiol.

- Mae'r Cyngor wedi sefydlu bwrdd rhaglen 'Ail-lunio'r Cyngor' i ganfod arbedion effeithlonrwydd ar draws y sefydliad mewn modd systematig ac ystyriol.
- Mae'r Strategaeth Gaffael yn diffinio disgwyliadau ynghylch buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol sy'n hysbysu manylebau gwasanaeth, tendrau a chontractau.
- Datblygwyd a phrofwyd y Cynllun Parhad Busnes i sicrhau bod modd cynnal ac adfer gwasanaethau hanfodol yn ystod sefyllfa o argyfwng.
- Mae angen cwblhau asesiad effaith ar benderfyniadau'r Cyngor, sy'n ystyried y saith egwyddor gynaliadwyedd a gofynion deddfwriaethol Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Gosod cyllideb y Rhaglen Gyfalaf a'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig a chynllunio busnes tymor hirach gan ddefnyddio modelau rhagolygu.
- Mae angen ystyried risgiau hirdymor, cynaliadwyedd a gwerth am arian er mwyn rheoli rhaglenni a phrosiectau.
- Mae'r Gofrestr Risgiau Cymunedol yn canolbwyntio ar risgiau hirdymor i'r boblogaeth. Rhennir hyn yn rhanbarthol gyda Bwrdd y Gwasanaethau Cyhoeddus.

Egwyddor D

Penderfynu ar yr ymyraethau angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau a fwriedir cystal a bo modd

Egwyddorion Ategol

Pennu ymyrraeth

Cynllunio ymyriadau

Gwella cyflawniad canlyniadau a fwriedir

Sut rydym ni'n gwneud hyn

- Mae proses benderfynu'r Cyngor yn sicrhau fod penderfynwyr yn cael dadansoddiad gwrthrychol a chadarn o sawl dewis er mwyn dangos sut y bydd canlyniadau yn cael eu cyflawni, ynghyd ag asesiad effaith a'r risgiau a chyfleoedd sy'n gysylltiedig â'r dewisiadau hyn i helpu hysbysu eu penderfyniadau.
- Cynhelir ymgynghoriadau cyhoeddus wrth wneud penderfyniadau sy'n ymwneud â newidiadau sylweddol i wasanaethau i sicrhau fod adborth dinasyddion a defnyddwyr gwasanaethau yn hysbysu'r penderfyniad.
- Roedd asesiadau Lles Lleol yn sail i'r Cynllun Corfforaethol ac yn ei dro, i Gynlluniau Gwasanaeth.
- Sefydlwyd Panel Dinasyddion i gael barn ar wasanaethau gan ddetholiad o drigolion Sir Ddinbych.
- Datblygwyd porth a phe cyn ymgysylltu i hwyluso cyfathrebu.

- Mae'r Cynllun Corfforaethol yn amlinellu blaenoriaethau a chynlluniau'r Cyngor, yn dilyn ymgynghori cyhoeddus fel rhan o Sgwrs y Sir.
- Mae adroddiadau perfformiad chwarterol, dadansoddi tueddiadau, ac adroddiadau ariannol i'r Cabinet a'r Pwyllgorau Craffu ac mae strategaethau lliniaru yn cael eu cyflwyno i reoli unrhyw risgiau a ganfyddir.
- Mae cynlluniau gwasanaeth yn cynnwys dangosyddion perfformiad lleol yn ogystal â rhai cenedlaethol.
- Mae'r broses herio gwasanaethau yn cynnwys mesur perfformiad gwasanaethau drwy gymharu dangosyddion perfformiad cenedlaethol a data meincnodi.
- Gweithredir rheoli risg wrth weithio mewn partneriaeth ac ar y cyd.
- Mae proses gynllunio'r gyllideb ar waith i baratoi cyllidebau yn unol â'r amcanion, strategaethau a'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

- Mae'r broses o gynllunio'r gyllideb yn cynnwys cyfraniad gan wasanaethau a chyfraniad gan Aelodau i sicrhau fod gofynion o ran adnoddau ar gyfer gwasanaethau yn cael eu nodi yn ogystal ag amlgygu unrhyw ddiffyg mewn adnoddau a gofynion gwariant.
- Caiff 'Gwerth Cymdeithasol' drwy gynllunio a chomisiynu gwasanaeth ei gyflawni drwy'r Strategaeth Gaffael a'r Rheolau Caffael Corfforaethol. Hefyd mae datganiadau lles wedi eu cysylltu â chynlluniau gwasanaeth ac mae asesiadau effaith o ran lles hefyd yn hysbysu penderfyniadau allweddol a newidiadau i wasanaethau neu bolisiâu.
- Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn dangos sut y bydd adnoddau'r Cyngor yn cael eu defnyddio dros y blynyddoedd nesaf i gyflawni canlyniadau a blaenoriaethau a gytunwyd arnynt. Mae'n amlinellu'r lefel neu'r adnoddau a fydd ar gael a sut y mae'r rhain yn cael eu dyrannu ar hyn o bryd rhwng gwasanaethau.

Egwyddor E

Datblygu cynhwysedd y Cyngor, gan gynnwys galluoedd ei arweinwyr a'r unigolion y tu mewn iddo

Egwyddorion Ategol

Datblygu gallu'r endid

Datblygu gallu arwain yr endid ac unigolion eraill

Sut rydym ni'n gwneud hyn:

- Mae'r Broses Herio Gwasanaeth yn dangos sut mae'r Cyngor yn adolygu ei weithrediadau, perfformiad, a'i ddefnydd o asedau yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn parhau i fod yn effeithiol. Mae hyn yn cynnwys ymarferion ymchwil a meincnodi ac adolygiad o ddangosyddion perfformiad cenedlaethol a lleol.
- Adolygiadau rheolaidd o ddarpariaeth gwasanaeth, perfformiad a risgiau drwy gyfarfodydd tîm ac adroddiadau perfformiad bob chwarter.
- Gwaith cydweithredol a gwaith mewn partneriaeth ar waith yn rhanbarthol ac yn genedlaethol a monitro trwy strwythur byrddau a phwyllgorau i sicrhau y cyflawnir gwerth ychwanegol.
- Mae gan y Cyngor fframwaith model darparu gwasanaeth amgen sy'n cynnwys achos busnes, gwerthusiad dewisiadau ac ati. Mae hyn yn rhan o'r Rheoliadau Ariannol.
- Mae'r Cyngor wedi datblygu cynllun gweithlu i wella dyraniad adnoddau strategol.
- Mae cynllunio Datblygu Sefydliadol ar waith i nodi gallu a chynnydd gweithlu yn y dyfodol.
- Ymarferion gwaith hyblyg gan gynnwys rhannu desgiau a gweithio o gartref er mwyn gwneud defnydd mwy effeithiol o adnoddau.

- Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn amlinellu'n glir beth yw swyddogaethau arweinwyr etholedig a rhai a benodwyd i alluogi cyd-ddealltwriaeth o swyddogaethau ac amcanion. Mae hefyd yn nodi'r mathau o benderfyniadau sy'n cael eu dirprwyo yn ei Gynllun Dirprwyo.
- Mae Strategaeth Arweinyddiaeth ar waith i ddatblygu sgiliau arwain a rheoli Uwch Reolwyr.
- Mae'r system werthuso yn asesu a yw amcanon arweinwyr yn cael eu diwallu.
- Mae cyfarfod y Cadeiryddion Craffu yn galluogi trafod swyddogaethau a rhaglenni ar gyfer cyfarfodydd craffu.
- Penodwyd aelodau lleyg medrus a phrofiadol i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a'r Pwyllgor Safonau i alluogi gallu ac effeithiolrwydd.
- Proses gyflwyno ar gyfer aelodau a gweithwyr.
- Mae anghenion datblygu yn cael eu nodi drwy gyfarfodydd wyneb yn wyneb, goruchwyliaeth a gwerthuso. Hefyd mae strategaeth ddatblygu aelodau etholedig yn amlinellu cynllun hyfforddi ar gyfer aelodau.
- Mae pwyllgorau yn adolygu ei berfformiad ei hun yn flynyddol ac mae cyfle i nodi meysydd i'w gwella ac anghenion hyfforddi.
- Darperir hyfforddiant gan ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau gan gynnwys modiwlau e-ddysgu sy'n orfodol ar gyfer pynciau penodol e.e. Diogelu Data, Diogelu.
- Mae iechyd a lles y gweithlu i gefnogi a chynnal ei les corfforol a meddyliol yn cael ei ddarparu drwy amryw o bolisiau a chefnogaeth AD, dull gweithio hyblyg, gweithio gartref a'r Gwasanaeth Iechyd Galwedigaethol.

Egwyddor F

Rheoli risgiau a pherfformiad drwy fesurau rheoli mewnol cadarn a rheolaeth gref o arian cyhoeddus

Egwyddorion Ategol

Rheoli Risg

Rheoli perfformiad

Rheolaeth fewnol
gadarn

Rheoli data

Rheolaeth gref o arian
cyhoeddus

Sut rydym ni'n gwneud hyn:

- Mae gan y Cyngor Strategaeth Rheoli Risg sy'n diffinio swyddogaethau a chyfrifoldebau dros reoli risg, yn cadarnhau fod Rheoli Risg yn rhan ganolog o weithredoedd y Cyngor gan gynnwys cynllunio gwasanaeth, gwerthuso dewisiadau a gwneud penderfyniadau.
- Mae trefniadau Parhad Busnes ar waith i sicrhau y gall gwasanaethau hanfodol barhau i gael eu darparu yn ystod argyfwng.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn gyfrifol am fonitro digonolrwydd trefniadau rheoli risg o fewn y Cyngor.
- Darperir sicrwydd blynyddol gan y Gwasanaethau Archwilio Mewnol

- Darperir adroddiadau rheolaidd i aelodau ac uwch reolwyr ar berfformiad y gwasanaeth yn erbyn y dangosyddion perfformiad a'r cerrig milltir allweddol
- Mae'r Broses Herio Gwasanaeth yn adolygu perfformiad
- Trafodaethau rhwng aelodau etholedig a swyddogion am y wybodaeth sydd angen i gefnogi penderfyniadau.
- Mae adroddiadau'r Cyngor yn cynnwys asesiad risg ac asesiadau effaith i hysbysu penderfyniadau.
- Mae'r dull rhaglen a rheoli prosiectau yn monitro cyflawniad blaenoriaethau a chanlyniadau allweddol.

- Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi nodi meysydd gwella yn ystod y flwyddyn, a chytunwyd ar gynlluniau gweithredu gyda'r rheolwyr i fynd i'r afael â nhw. Mae'r Prif Archwilydd Mewnol yn rhoi sicrwydd cyffredinol canolig ar ddigonolrwydd trefniadau rheolaeth fewnol, rheoli risg a llywodraethu.
- Mae'r cyngor yn hollol o ddifrif am dwyll a llygredigaeth fel y nodwyd yn y Strategaeth Gwrth-dwyll a Llygredigaeth a'r Polisi Rhannu Pryderon.

- Mae polisiau a threfniadau ar waith gan y Cyngor i reoli'r modd yr ymdrinnir â data Y rhain yw'r Polisi Diogelu Data, y Polisi Rhyddid Gwybodaeth a'r Polisi Diogelwch Gwybodaeth.
- Mae Protocolau Rhannu Gwybodaeth ar waith wrth rannu data gyda phartneriaid.
- Mae'r Grŵp Llywodraethu Gwybodaeth yn gyfrifol am gyflwyno newidiadau mewn ymateb i'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol.
- Mae'r modiwl e-ddysgu ar ddiogelu data yn orfodol.
- Archwilio mewnol ac adolygiad rheoleiddio allanol o ansawdd a chywirdeb gwybodaeth a ddefnyddir ar gyfer gwneud penderfyniadau a monitro perfformiad.

- Mae rheolaeth ariannol yn cefnogi darpariaeth gwasanaethau a newid trawsffurfiol, yn ogystal â sicrhau gwarchodaeth dda.
- Mae adroddiadau cyllid misol yn cael eu hadolygu gan y Cabinet ac ar gael i'r cyhoedd.
- Arolwg ac adroddiad Archwilio Allanol ar ddatganiadau ariannol y Cyngor (gan gynnwys y Datganiad Llywodraethu Blynyddol).
- Mae bwrdd rhaglen yn cael ei sefydlu i nodi arbedion ac arbedion effeithlonrwydd yn y dyfodol i sicrhau fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn gynaliadwy.

Egwyddor G

Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio er mwyn darparu atebolrwydd effeithiol

Egwyddorion Ategol

Gweithredu arferion da ynghylch tryloywder

Gweithredu arferion da wrth adrodd

Sicrwydd ac atebolrwydd effeithiol

Sut rydym yn gwneud hyn

Tudalen 188

- Mae'r Cyngor yn defnyddio cynllun a chyflwyniad clir ei adroddiadau er mwyn cyflwyno gwybodaeth allweddol i benderfynwyr.
- Mae rhaglenni a chofnodion cyfarfodydd y Cyngor ar gael yn gyhoeddus ar fewnrwyd y Cyngor ynghyd â gweddarllediad byw o'r cyfarfod.
- Mae Rhyddid Gwybodaeth a'r cynllun cyhoeddi yn sicrhau fod mynediad gan y cyhoedd at wybodaeth a gedwir gan y Cyngor.

- Mae'r Datganiad Cyfrifon Blyneddol yn rhoi gwybodaeth glir ar incwm a gwariant y Cyngor ac yn arddangos stiwardiaeth y Cyngor o arian cyhoeddus ar gyfer y flwyddyn.
- Cyhoeddir Datganiad Llywodraethu Blyneddol sy'n dangos y modd yr ydym yn monitro effeithiolrwydd ein trefniadau llywodraethu yn ystod y flwyddyn a'r gwelliannau a gynllunnir ar gyfer y flwyddyn i ddod.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn adolygu ac yn cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon Blyneddol a'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol.
- Mae Archwilio Mewnol yn adolygu gwasanaethau a ddarperir drwy Fodel Darparu Gwasanaeth Amgen ac yn cadarnhau fod trefniadau llywodraethu digonol ar waith.

- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn goruchwyllo ac yn adolygu digonolrwydd ac effeithiolrwydd y trefniadau llywodraethu a'r amgylchedd rheoli mewnol sy'n gweithredu o fewn y Cyngor. Mae'r Pwyllgor yn adolygu ei berfformiad ei hyn yn erbyn arferion gorau o bryd i'w gilydd.
- Mae archwilio mewnol yn seiliedig ar risgiau yn cynnig sicrwydd parhaus fod y risgiau allweddol sy'n atal y Cyngor rhag cyflawni ei amcanion yn cael eu rheoli.
- Heriau gwasanaeth ac archwiliadau gan gyrff rheoleiddio ac adolygiadau cydymffurfiaid allanol. Defnyddir camau gweithredu'r adolygiadau hyn i wella darpariaeth gwasanaethau.
- Hunanasesiad Archwilio Mewnol ac asesiad allanol yn erbyn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus i sicrhau gwasanaeth archwilio mewnol effeithiol.
- Caiff yr holl gamau gweithredu o adolygiadau Archwilio Mewnol eu monitro yn rheolaidd gydag adroddiadau i bob Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.
- Mae Archwilio Mewnol yn adolygu protocolau sydd ar waith i reoli risgiau sy'n gysylltiedig â modelau darparu gwasanaethau amgen. Caiff Sicrwydd ei adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Uwch Reolwyr Perthnasol.
- Mae Fframwaith Llywodraethu Mewn Partneriaeth ar waith ac yn adrodd i'r Pwyllgor Craffu Partneriaethau.

Cyfranwyr allweddol tuag at ddatblygu a chynnal y Fframwaith Llywodraethu

Y Cyngor	<ul style="list-style-type: none"> - Cymeradwyo'r Cynllun Corfforaethol - Ardystio'r Cyfansoddiad - Yn cymeradwyo'r polisi a fframweithiau ariannol
Y Cabinet	<ul style="list-style-type: none"> - Prif gorff penderfynu'r Cyngor - Yn cynnwys Arweinydd y Cyngor ac aelodau Cabinet sydd â chyfrifoldeb am bortffolios penodol
Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol	<ul style="list-style-type: none"> - Helpu codi proffil rheolaeth fewnol, rheoli risg a materion adrodd ariannol o fewn y Cyngor, yn ogystal â chynnig fforwm ar gyfer trafod materion a godwyd gan archwilwyr mewnol ac allanol
Pwyllgor Safonau	<ul style="list-style-type: none"> - Mae'r Pwyllgor Safonau yn hyrwyddo ymddygiad o safon uchel gan aelodau etholedig a chyfetholedig ac yn monitro gweithrediad Cod ymddygiad yr Aelodau.
Byrddau Rhaglenni	<ul style="list-style-type: none"> - Tracio arbedion effeithlonrwydd, amlygu risg a lliniaru camau i liniaru - Ystyried cadernid cynllunio rhag argyfwng a rhagweld ac ystyried darparu adnoddau ar gyfer darpariaeth a gynlluniwyd - Cynllunio gweithgaredd cyfathrebu ac ymgysylltu
Pwyllgorau Craffu	<ul style="list-style-type: none"> - Adolygu a chraffu ar benderfyniadau ac ar berfformiad y Cyngor, y Cabinet a Phwyllgorau - Adolygu a chraffu ar benderfyniadau a pherfformiad cyrff cyhoeddus eraill gan gynnwys partneriaethau.
Uwch Dîm Arweinyddiaeth	<ul style="list-style-type: none"> - Gosod safonau llywodraethu - Arwain a chyflwyno safonau llywodraethu ar draws portffolios - Bwydo i mewn i'r hunanasesiad blynyddol
Archwilio Mewnol	<ul style="list-style-type: none"> - Cynnig barn annibynnol a gwrthrychol flynyddol ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau rheoli mewnol, rheoli risg a llywodraethu - Yn ymchwilio i dwyll ac afreoleidd-dra

Tudalen 189

Sut mae'r Cyngor wedi cyflawni y camau gweithredu o'r cynllun gwella llywodraethu 2016/17?

Roedd yr Asesiad Llywodraethu a Gwella Blynyddol 2016/17 yn cynnwys y camau gweithredu canlynol. Dyma sut y cyflawnwyd:

Maes i'w wella	Cyfrifoldeb	Cynnydd ym mis Mawrth 2018
Sicrhau fod trefniadau llywodraethu cadarn mewn lle i wasanaethau a ddarperir gan ddarparwyr eraill, roedd y Pennaeth Archwilio Mewnol wedi bwriadu adolygu trefniadau gwasanaeth y Ganolfan Cyngor Ar Bopeth yn 2016-17. Oherwydd newidiadau yng nghynhwysedd y tîm yn ystod y flwyddyn, cynhelir yr adolygiad hwn nawr yn 2017-18.	Prif Archwilydd Mewnol	Mae'r adolygiad ar drefniadau llywodraethu Cyngor ar Bopeth Sir Ddinbych yn gyflawn ac rhoddwyd sgôr sicrwydd cyffredinol uchel. Wedi'i gwblhau
Nid oes adolygiad wedi cael ei gynnal i asesu cadernid trefniadau gwrth-dwyll a llygreddigaeth y Cyngor.	Prif Archwilydd Mewnol	Mae Cam 1 a 2 adolygiad Archwilio Mewnol o Reoli'r perygl o Dwyll yn erbyn Cod Ymarfer CIPFA wedi ei gwblhau. Wedi'i gwblhau
Nododd adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru 'Cynllunio Arbedion - Cyngor Sir Ddinbych' ddau gynnig gwella i gryfhau trefniadau ariannol: Datblygu polisi cynhyrchu incwm / codi tâl • Rhoi sgôr risg ffurfiol i arbedion yn ôl pa mor gyraeddadwy fyddant a nodi camau lliniaru cynaliadwy i'r rheiny a ystyrir yn ffaith uchel.	Pennaeth Cyllid	Gweithredwyd y ddau gynnig gwelliant: • Cymeradwywyd y polisi incwm gan y Cabinet ac mae'n rhan o broses y gyllideb; • Ymgorfforwyd cyfradd risg cynilion i broses y gyllideb ar gyfer 2018/19. Wedi'i gwblhau
Nododd yr adroddiad gan Swyddfa Archwilio Cymru 'Llywodraethu Da wrth benderfynu ar newidiadau sylweddol i wasanaethau - Cyngor Sir Ddinbych' un gwelliant: • Gellid cryfhau trefniadau llywodraethu'r Cyngor drwy fonitro effaith pob newid arwyddocaol i wasanaethau yn gyson ac amserol.	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio	Mae ystod o gamau gweithredu wedi eu cynllunio: • Mae Fersiwn 2 yr Asesiad Effaith Lles yn cynnwys dadansoddiad wedi'i gryfhau o Effeithiau Cydraddoldeb. Nid yw hwn wedi ei gyhoeddi eto. • Bydd Pwyllgorau Craffu yn cael eu diweddarau gyda'r Camau Gweithredu a gytunwyd yn yr Heriau Gwasanaeth. Bydd gan Fyrddau rhaglen newydd ran ymarferol wrth fonitro effaith newidiadau a wnaed i wasanaethau fel rhan o'r Cynllun Corfforaethol.

Maes i'w wella	Cyfrifoldeb	Cynnydd ym mis Mawrth 2018
<p>Argymhellodd Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth y dylai'r Cyngor ddatblygu polisi ffurfiol ar gyfer staff sy'n mynd â data personol sy'n ymwneud â'u cleientiaid allan o'r swyddfa.</p>	<p>Rheolwr Tîm Gwybodaeth Busnes</p>	<p>Drafftwyd y Polisi Data Personol ac mae ymgynghoriad yn cael ei gynnal arno gyda gwasanaethau ar hyn o bryd drwy'r Grŵp Llywodraethu Gwybodaeth.</p> <p>Mae'r polisi yn aros am gymeradwyaeth ffurfiol gan Gyd-bwyllgor yr Undebau Llafur.</p> <p>Yn y cyfamser, bydd y polisi drafft yn cael ei osod ar Fewnrwyd y Cyngor a dechrau codi ymwybyddiaeth wedi hynny.</p>

Materion Llywodraethu Arwyddocaol

Nid oes unrhyw broblemau llywodraethu arwyddocaol i'w hadrodd eleni.

Mae unrhyw faterion llai arwyddocaol a nodwyd yn ein hunanasesiad uchod wedi'u cynnwys yn y Cynllun Gweithredu Gwelliannau Llywodraethu a fonitrir gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol. Mae'r cynllun hwn hefyd yn cynnwys unrhyw faterion a godwyd yng nghynllun gweithredu y llynedd sydd heb eu datrys yn llawn.

Dros y flwyddyn nesaf, rydym yn cynnig cymryd camau i fynd i'r afael â'r materion a nodwyd yn ein Cynllun Gweithredu Gwelliannau Llywodraethu er mwyn gwella ein trefniadau llywodraethu. Rydym yn fodlon y bydd y camau hyn yn mynd i'r afael â'r angen am welliant a nodwyd yn ein hadolygiad o effeithiolrwydd, a byddwn yn monitro eu gweithrediad fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf

Llofnod: (Arweinydd)2018

Llofnod: (Prif Weithredwr)2018

Atodiad A – Cynllun Gweithredu Gwella Llywodraethu 2017/18

Maes i'w wella	Cam Gweithredu	Cyfrifoldeb	Amserlen
Mewn perthynas â'r camau gweithredu a gwblhawyd yng nghynllun gwella'r llynedd, mewn ymateb i adroddiad SAC 'Llywodraethu da wrth Benderfynu ar newidiadau sylweddol i wasanaethau - Cyngor Sir Ddinbych', mae'r Cyngor yn ystyried fod gwelliant pellach yn bosibl i sicrhau monitro cyson, amserol ar effaith pob newid sylweddol i wasanaeth.	Atgoffa cadeiryddion pwyllgorau sy'n gwneud penderfyniadau gan gynnwys y Cabinet i sicrhau fod trafodaethau yn cynnwys ystyriaeth i asesiadau effaith. Craffu cyn penderfynu i sicrhau y rhoddir ystyriaeth i natur ac amllder monitro effeithiau yn y dyfodol lle bo hynny'n briodol.	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio a'r Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democraidd	31 Mawrth 2019
Mae angen adlewyrchu risgiau sy'n gysylltiedig a newidiadau sylweddol i wasanaethau yn well o fewn yr adroddiadau ar y penderfyniadau fel fod penderfyniad y Cyngor wedi ei hysbysu'n gywir. Dylai unrhyw effeithiau negyddol nodedig a nodir o fewn yr asesiad effaith gael ei adlewyrchu yn yr asesiad risg.	Bydd y nodiadau canllaw sydd wedi eu cynnwys yn y Templedi Adroddiadau yn cael eu hadolygu i bwysleisio'r angen i nodi ac egluro'n glir o fewn corff yr adroddiad am unrhyw risgiau ac effeithiau cysylltiedig.	Rheolwr Tîm Cynllunio Strategol a'r Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democraidd.	31 Mawrth 2019
Hyrwyddo ymwybyddiaeth swyddogion o'r cod ymddygiad gan gynnwys datgan cysylltiad a'r polisi rhannu pryderon	Bydd modiwl hyfforddiant e-ddysgu yn cael ei gyflwyno i staff newydd i ddechrau ac yna i'r holl staff.	Rheolwr AD Strategol	31 Mawrth 2019
Nodwyd bwlch cyllidebol yn yr MTFP ac mae bwrdd rhaglen newydd yn cael ei sefydlu i ganfod arbedion. Mae angen i'r Cyngor ganfod sut y bydd arbedion yn cael eu cyflawni o fewn yr amserlen ofynnol i fynd i'r afael â'r bwlch yn y gyllideb.	Sefydlwyd bwrdd, cytunwyd ar gylch gorchwyl ac mae'r broses ar gyfer 2019/20 wedi dechrau.	Pennaeth Cyllid	28 Chwefror 2019
Trawsnewidiadau yn ymwneud â newidiadau o fewn yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth i leihau'r effaith ar ddarpariaeth gwasanaeth.	Prosesau ar waith i reoli newidiadau ar lefel uwch i sicrhau fod swyddogion newydd yn cyflawni eu swyddogaethau a'u cyfrifoldebau yn llawn ac yn effeithiol.	UDA a AD	31 Rhagfyr 2018
Mae'r ddibyniaeth gynyddol ar bartneriaid i weithio gyda'r Cynghorau i ddarparu gwasanaethau allweddol yn golygu fod angen trefniadau cadarn ar gyfer goruchwyllo a monitro i sicrhau eu bod yn effeithiol.	Adolygu'r Llawlyfr Llywodraethu Partneriaethau a rhoi gwybod i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth fel fod y partneriaethau yn gweithredu'r gofynion.	Rheolwr Tîm Cynllunio Strategol a'r UDA	31 Mawrth 2019

Maes i'w wella	Cam Gweithredu	Cyfrifoldeb	Amserlen
Mae nifer cynyddol o wasanaethau craidd yn cael eu darparu drwy gontractau mawr a chymhleth ac angen trefniadau effeithiol ar gyfer rheoli'r contract.	Adolygiad Archwilio Mewnol o Reoli Contractau yn 2018/19.	Prif Archwiliwr Mewnol	30 Mehefin 2019
Arddangos fod bendithion arfaethedig yn cael eu cyflawni o raglenni a phrosiectau mawr.	Adolygiad Archwilio Mewnol o wireddu bendithion reolaeth rhaglenni a phrosiectau yn 2018/19.	Prif Archwiliwr Mewnol	31 Mawrth 2019
Bydd cydymffurfiad gyda Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol o fis Mai 2018 yn golygu fod angen adnoddau sylweddol o bob rhan o'r Cyngor.	Mae'r Grŵp Llywodraethu Gwybodaeth wedi datblygu cynllun gweithredu a dibyniaeth ar wasanaeth i gynorthwyo i gyflwyno'r camau angenrheidiol i gydymffurfio â'r rheoliadau newydd. Hyfforddiant cyfathrebu a gofynnol i'w ddarparu yn unol â'r cynllun gweithredu.	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio	31 Mawrth 2019

Atodiad B – Crynodeb o’n fframwaith llywodraethu

Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol Cyngor Sir Ddinbych

Egwyddorion Llywodraethu Da

- A. Ymddwyn gydag uniondeb, dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheol y gyfraith
- B. Sicrhau bod y Cyngor yn agored a'i fod yn ymgysylltu â budd-ddeiliaid yn gynhwysfawr
- C. Diffinio canlyniadau o ran buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy
- D. Penderfynu ar yr ymyraethau angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau a fwriedir cystal ag sy'n bosibl
- E. Datblygu cynhwysedd y Cyngor, gan gynnwys galluedd ei arweinwyr a'i weithwyr
- F. Rheoli risgiau a pherfformiad drwy fesurau rheoli mewnol cadarn a rheolaeth ariannol gref
- G. Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio er mwyn darparu atebolrwydd effeithiol

Ffynonellau Tystiolaeth

- Cynllun Corfforaethol
- Dogfen Cyflenwi Blynyddol
- Blaenoriaethau Corfforaethol
- Cynllunio ariannol
- Rheoli Perfformiad
- Trefniadau Partneriaeth
- Adborth cwsmeriaid
- Strategaeth a pholisïau Adnoddau Dynol
- Rheoli caffaeliad
- Cyfansoddiad
- Llywodraethu partneriaethau
- Swydd-ddisgrifiadau
- Prif Swyddog Gweithredol
- Swyddog Adran 151
- Swyddog Monitro
- Adroddiadau a gyhoeddwyd
- Ymgysylltu â chwsmeriaid
- Cynllun Ymgysylltu â'r Gymuned
- Cynlluniau Dinas, Tref ac Ardal
- Grwpiau Ardal yr Aelodau
- Arolygon preswylwyr
- Strategaeth Gyfathrebu
- Ymgysylltu â staff
- Datganiad ac Amcanion Lles
- Asesiadau o Effaith ar Les

Ffynonellau Sicrwydd

- Adroddiadau perfformiad
- Adroddiadau ariannol
- Trefniadau democrataidd
- Adroddiadau rheoleiddwyr allanol
- Adroddiadau Archwilio Mewnol
- Heriau gwasanaeth
- Hunanasesiadau
- Adolygiadau cyfoedion
- Byrddau Partneriaeth
- Arolygon Staff
- Arolygon preswylwyr
- Adborth cwsmeriaid
- Ymgynghoriadau

Aelodau

- Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

Pwyllgor Gwaith

- Tim Gweithredol Corfforaethol
- Uwch Dim Arweinyddiaeth
-

Ffynonellau Tystiolaeth

- Arweinyddiaeth
- Gwerthoedd Craidd
- Trefniadau cydraddoldeb
- Trefniadau Rhyddid Gwybodaeth
- Codau ymddygiad
- Polisi Twyll a Llygredigaeth.
- Trefniadau Rhannu Pryderon
- Pwyllgorau 'Archwilio' a Safonau
- Pwyllgorau statudol
- Fframwaith gwneud penderfyniadau
- Cofnod o benderfyniadau
- Swyddogaeth craffu
- Bod yn agored a thryloyw
- Cyngor a chanllawiau arbenigol
- Rheoli risg
- Rheoli prosiectau
- Rheolaethau mewnol
- Gwasanaeth Archwilio Mewnol
- Rheoli Gwybodaeth
- Rheoli hyfforddiant a pherfformiad aelodau etholedig a staff
- Datblygu staff ac aelodau etholedig
- Prosesau cwyno

'Asesiad Llywodraethu a Gwella Blynyddol' wedi'i llofnodi gan yr Arweinydd a'r Prif Swyddog Gweithredol

Cynllun Gweithredu Gwella Llywodraethu wedi'i fonitro gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

Adran 7: Geirfa

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL - Addasiadau materol sy'n ymwneud â blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisiau cyfrifo neu o gywiro gwallau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau neu addasiadau dro ar ôl tro i'r rhagamcanion cyfrifo yn y blynyddoedd blaenorol.

ADENILLION A DDISGWYLIR AR ASED AU PENSIWN - Mewn cynllun â buddion diffiniedig wedi ei ariannu, dyma gyfradd gyfartalog yr adenillion a ddisgwylir yn ystod gweddill oes y rhwymedigaeth sy'n berthynol i'r asedau gwirioneddol sydd wedi eu dal gan y cynllun. Mae'n cynnwys incwm a newidiadau i werth teg ond mae'n net o dreuliau'r cynllun.

AMHARIAD - Gostyngiad yng ngwerth ased anghyfredol nes bod yn is na'r swm sydd i'w gario ar y fantolen. Gall amhariad fod o ganlyniad i dreuliant budd economaidd (amhariad budd economaidd) neu gwmp cyffredinol mewn prisiau.

AMORTEIDDIAD - Dileu dyled yn raddol, megis benthyciad, trwy wneud taliadau rheolaidd dros gyfnod penodedig o amser. Rhaid i daliadau o'r fath fod yn ddigonol i gyfarch y prifswm a'r llog.

ARCHWILIO CYFRIFON - Adolygiad annibynnol o faterion ariannol yr Awdurdod.

ARDRETHI ANNOMESTIG - Ardoll ar fusnesau yw Ardreth Annomestig, sy'n seiliedig ar gyfradd genedlaethol yn y bunt, a osodwyd gan y llywodraeth a'i lluosu â gwerth trethiannol asesedig yr eiddo y maent yn ei feddiannu. Fe'i cesglir gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna caiff ei hailddosbarthu i gefnogi costau gwasanaethau.

ARIAN PAROD - Yn cynnwys arian parod mewn llaw ac adneuon ar gais.

ARIANNU CYFALAF - Cyllid y cafwyd gafael arno i dalu am wariant cyfalaf. Mae amryfal ffyrdd o ariannu gwariant cyfalaf gan gynnwys benthycia, prydlesu, ariannu refeniw uniongyrchol, derbynion cyfalaf y gellir eu defnyddio, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd refeniw wrth gefn a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

ASED - Eitem y mae iddi werth ariannol i'r awdurdod. Caiff asedau eu dosbarthu naill yn rhai cyfredol neu'n rhai anghyfredol.

- Bydd ased cyfredol yn cael ei defnyddio neu'n peidio â bod o unrhyw werth materol o fewn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);

- Bydd ased anghyfredol o fudd i'r Awdurdod ac i'r gwasanaeth y mae'n ei wasanaethu am gyfnod sy'n hwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol e.e. adeilad ysgol, neu'n anniriaethol, e.e. trwyddedau meddalwedd gyfrifiadurol.

ASED DIGWYDDIADOL - Ased tebygol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol yw ased digwyddiadol, na ellir cadarnhau ei fodolaeth ond trwy un neu ragor o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth yr Awdurdod.

ASEDAU ANNIRIAETHOL - Ased anariannol adnabyddadwy heb iddo unrhyw sylwedd ffisegol yw ased anniriaethol. Yr asedau anniriaethol y deuir o hyd iddynt amlaf o fewn awdurdodau lleol yw meddalwedd gyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL - Asedau y mae'r Cyngor yn bwriadu dal ei afael ynddynt am yr hir dymor, nad oes iddynt unrhyw oes ddefnyddiol benodadwy a gallai hynny gyfyngu ar sut y gellir eu gwaredu. Esiamplau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD - Asedau anghyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, na ellir ond adfer gwariant arnynt trwy wneud defnydd parhaus o'r ased a grëwyd. Mae priffyrdd, llwybrau a phontydd yn enghreifftiau.

BENTHYCA DROS DRO - Arian sy'n cael ei fenthyg am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCIAD MEDDAL - Benthyciad a wnaed yn ddi-log neu ar gyfradd is na chyfradd y farchnad, fel arfer oherwydd rhesymau polisi. Bydd benthyciadau o'r fath yn aml yn cael eu rhoi i unigolion neu sefydliadau y mae'r Cyngor yn credu sy'n dod â budd i'r boblogaeth leol.

BUDD-DALIADAU TAI - System o gymorth ariannol i unigolion tuag at rai costau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau ac y derbynnir cymhorthdal ar ei gyfer gan Lywodraeth Ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU) - Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol nac adeiladol i'w dyfarnu, ac a gânt eu dyfarnu'n ôl pwerau disgresiwn yr Awdurdod megis y Rheoliadau Cynlluniau Pensiwn Llywodraeth Leol (Buddiannau, Aelodaeth a Chyfraniadau) 2007.

BUDDIANNAU GWEITHWYR - Pob ffurf o gydnabyddiaeth a roddir gan y Cyngor yn gyfnewid am wasanaeth a gyflawnwyd gan ei weithwyr.

BUDDION YMDDEOL - Pob mathau o ystyriaeth sy'n cael ei roi gan gyflogwr i'w cyfnewid am wasanaethau gan y gweithwyr sy'n daladwy ar ôl cwblhau'r gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN) - Gwneir cyfrif o fuddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn y datganiadau ar gyfer y gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar i awdurdodau ddatgelu, fel rhan o'r datgeliadau sy'n ymwneud â buddiannau ymddeol, pa gyfran o asedau'r cynllun pensiwn sydd i'w priodoli sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES GWEITHREDOL - Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi gan dybio y bydd y Cyngor yn parhau i fodoli'n weithredol yn y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCA GWAITH CYHOEDDUS (PWL B) - Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n darparu benthyciadau am un flwyddyn a mwy i awdurdodau ar gyfraddau llog sydd ddim ond ychydig yn uwch na'r cyfraddau llog y gall y llywodraeth ei hun eu benthyca.

BYWYD ECONOMAIDD DEFNYDDIOL (UEL) - Y cyfnod lle bydd y Cyngor yn cael budd o ddefnyddio ased anghyfredol.

CIPFA - Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth.

COSTAU ADNEWYDDU DIBRISIEDIG - Dull prisio sy'n rhoi brasamcan gydnabyddedig o werth eiddo arbenigol ar y farchnad. Mae'n rhoi amcangyfrif o werth defnydd presennol y tir ar y farchnad, ynghyd â'r costau adnewyddu gros presennol ar gyfer yr adeilad a llai dirywiad materol yr ased o gymharu â'i gyflwr materol presennol.

COSTAU GWASANAETH BLAENOROL (PENSIYNAU) - Mewn cynllun pensiwn â buddion diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth presennol rhwymedigaethau'r cynllun pensiwn mewn perthynas â gwasanaeth gweithiwr mewn cyfnodau blaenorol sy'n codi yn y cyfnod presennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeol.

COSTAU GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU) - Y cynnydd yng ngwerth presennol rhwymedigaethau'r cynllun pensiwn â buddion diffiniedig, sydd i'w disgwyl o ganlyniad i wasanaeth gweithwyr yn ystod y cyfnod presennol.

COSTAU LLOG (PENSIYNAU) - Mewn cynllun â buddion diffiniedig, y cynnydd disgwylidig yn ystod y cyfnod yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r cynllun oherwydd bod y buddion yn nes o un cyfnod at y setliad.

CREDYDWR - Swm sy'n ddyledus gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd o fewn y cyfnod cyfrifo, ond na wnaed taliad ar eu cyfer cyn diwedd y cyfnod cyfrifo.

CRONFA YMDDIRIEDOLAETH - Arian sy'n cael ei weinyddu gan yr Awdurdod ar gyfer pwrpasau fel gwobrau, elusennau, prosiectau penodol, ac ar ran plant dan oed.

CRONFEYDD WRTH GEFN - Croniant arian dros ben, diffyg ariannol a neilltuad arian dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd refeniw wrth gefn ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio rhai cronfeydd cyfalaf fel y Gronfa Adbrisio Wrth Gefn i dalu'r gwariant presennol.

CRONIADAU - Symiau a gânt eu cynnwys yn y cyfrifon terfynol i gydnabod incwm a gwariant refeniw a chyfalaf a enillwyd neu a wariwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na dderbyniwyd neu na wnaed taliad gwirioneddol ar eu cyfer erbyn 31 Mawrth.

CYFNOD CYFRIFO - Y cyfnod amser y mae a wnelo'r cyfrifon ag o, sydd fel arfer yn gyfnod o ddeuddeg mis yn dechrau ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y fantolen.

CYFRADD LLOG GWIRIONEDDOL - Dyma'r gyfradd llog sydd ei hangen i ddisgowntio amcangyfrif y llif yr arian prifswm a'r llog yn ystod oes ddisgwylidig yr offeryn ariannol er mwyn bod yn hafal â swm y gydnabyddiaeth gychwynnol.

CYFRIF INCWM A GWARIANT - Cyfrif refeniw'r Cyngor sy'n adrodd am gostau net y flwyddyn ar gyfer y swyddogaethau y mae'n gyfrifol amdanynt, ac sy'n dangos sut mae'r costau hynny wedi cael eu hariannu o braeseptau, grantiau ac incwm arall.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT) - Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys gwariant ac incwm sy'n deillio o'r ddarpariaeth tai a gynigir gan yr Awdurdod.

CYLLIDEB - Y refeniw net a'r gwariant cyfalaf rhagweladwy dros y cyfnod cyfrifo.

CYMHORTHDAL NEGYDDOL - Pe bai'r Cyfrif Cymhorthdal Refeniw Tai yn cynhyrchu canlyniad, sy'n tybio fod incwm y Cyngor yn uwch na'i wariant, byddai sefyllfa o 'Gymhorthdal Negyddol' yn digwydd. Pe digwydd hynny byddai'n rhaid i'r awdurdod dalu swm sy'n gyfwerth â'r gwarged tybiannol, o'i Gyfrif Refeniw Tai i'r Llywodraeth.

CYNLLUN ARIANNU PREIFAT(PFI) - Yn nodweddiadol, mae trefniadau PFI yn cynnwys endid sector preifat yn adeiladu neu'n gwella eiddo sy'n cael ei ddefnyddio i ddarparu gwasanaeth cyhoeddus, a gweithredu a chynnal yr eiddo hwnnw am gyfnod amser penodol ar ran y corff sector cyhoeddus. Bydd y corff sector cyhoeddus yn talu am gael defnyddio'r asedau a'r gwasanaethau cysylltiedig dros gyfnod y trefniant trwy daliad unedol.

CYNLLUN PENSIWN Â BUDDION DIFFINIEDIG - Cynlluniau pensiwn y mae'r buddion sy'n cael eu derbyn gan eu haelodau yn annibynnol ar y cyfraniadau a delir a heb fod yn gysylltiedig yn uniongyrchol â'r hyn sy'n cael ei fuddsoddi yn y cynllun.

CYWERTHOEDD ARIAN PAROD - Buddsoddiadau hynod hylifol, byr dymor, sy'n hawdd eu cyfnewid am symiau hysbys o arian parod ac sy'n amodol ar risg ansylweddol o unrhyw newid yn eu gwerth.

DARPARIAETH - Swm sy'n cael ei roi i un ochr yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n debygol neu'n debygol iawn o ddigwydd, ond mae'r symiau neu'r dyddiadau y byddant yn digwydd yn ansicr.

DERBYNIADAU CYFALAF - Yr incwm a wneir wrth waredu tir neu asedau anghyfredol eraill. Gellir defnyddio cyfran o dderbyniadau cyfalaf Tai i ariannu gwariant cyfalaf newydd, yn rhwym wrth reolau sydd wedi eu hamlinellu gan y Llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i ariannu gwariant refeniw ar wahân i Wariant Refeniw a Ariennir o Gyfalaf Trwy Statud.

DIBRISIANT - Mesuriad o gostau traul, defnydd neu ostyngiad arall yn oes economaidd ddefnyddiol asedau anghyfredol yr Awdurdod yn ystod y cyfnod cyfrifo, p'un ai bod hynny oherwydd defnydd, treigl amser, neu ddarfodiad o ganlyniad i newidiadau technolegol neu newidiadau eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN - Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, boed ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon.

DULL RHAGAMCANU UNEDAU - Dull prisio buddion cronedig lle bydd y rhwymedigaethau cynllun pensiwn yn darparu ar gyfer rhagamcan enillion. Y buddion cronedig yw'r buddion ar gyfer gwasanaeth hyd at bwynt penodol mewn amser, dim ots a oes hawliau personol neu beidio.

DYLED - Dyled yw pan fo taliad yn ddyledus gan y Cyngor i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae dyled gyfredol yn swm a ddaw'n daladwy neu y gellid ei alw i mewn o fewn y cyfnod cyfrifo nesaf, e.e. credydwyr neu ddyled arian parod.
- Dyled ohiriedig yw swm sydd, trwy drefniant, yn daladwy y tu hwnt i'r flwyddyn nesaf ar ryw adeg yn y dyfodol, neu sydd i'w ad-dalu gyda swm blynyddol dros gyfnod o amser.

DYLED DDIGWYDDIADOL - Gall dyled ddigwyddiadol fod naill ai:

- yn rhwymedigaeth ddichonadwy sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol, na ellir cadarnhau eu bodolaeth ond trwy un neu ragor o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth yr Awdurdod, neu
- yn rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol pan nad yw'n debygol fod angen trosglwyddo buddiannau economaidd, neu pan na ellir mesur swm y rhwymedigaeth yn ddigon dibynadwy.

DYLEDWR - Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd o fewn y cyfnod cyfrifo, ond na wnaed taliad ar eu cyfer cyn diwedd y cyfnod cyfrifo.

EIDDO BUDDSODDI - Eiddo sy'n cael ei ddal yn unig er mwyn cael enillion rhenti neu adbrisiant cyfalaf neu'r ddau.

EITEMAU ANGHYFFREDIN - Eitemau o bwys, sydd â graddfa fawr o abnormaledd, sy'n deillio o ddigwyddiadau neu drafodion oddi allan i weithgarwch arferol yr awdurdod nad oed disgwyl iddynt ddigwydd eto. Nid ydynt yn cynnwys eitemau eithriadol, nac yn cynnwys eitemau o gyfnod blaenorol dim ond oherwydd eu bod yn gysylltiedig â chyfnod blaenorol.

EITEMAU EITHRIADOL - Eitemau o bwys sy'n deillio o faterion neu drafodion sydd o fewn gweithgareddau arferol yr Awdurdod y mae angen eu datgelu ar wahân yn rhinwedd eu maint neu eu nifer er mwyn rhoi cynrychiolaeth deg o'r cyfrifon.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARAIDD - Mewn cynllun pensiwn â buddion diffiniedig, y newidiadau mewn gwargedau neu ddiffygion actiwaraidd sy'n digwydd oherwydd:

- nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r rhagdybiaethau actiwaraidd a wnaed ar gyfer y prisiad diwethaf (profi enillion a cholledion); neu
- fod y rhagdybiaethau actiwaraidd wedi amrywio

GRANT CYNNAL REFENIW - Grant a dalwyd gan y Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, sy'n cyfrannu at gost cyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH - Grantiau gan y llywodraeth tuag at wariant refeniw neu gyfalaf yn gyfnewid am gydymffurfiaeth yn y gorffennol neu yn y dyfodol ag amodau penodol yn ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau fod yn benodol i gynllun neilltuoel neu gallant fod yn cefnogi gwariant refeniw neu gyfalaf (yn y drefn honno) yr Awdurdod yn gyffredinol.

GWAITH AR Y GWEILL - Cost gwaith a wnaed ar brosiect anghyflawn ar ddyddiad y fantolen, ac y dylid rhoi cyfrif amdano.

GWARIANT CYFALAF - Gwariant wrth gaffael ased anghyfredol, a fydd yn cael ei defnyddio i ddarparu gwasanaethau y tu hwnt i'r cyfnod cyfrifo presennol neu wariant sy'n ychwanegu at werth ased anghyfredol bresennol, yn hytrach na dim ond cynnal y gwerth hwnnw'n unig.

GWARIANT REFENIW - Gwariant darparu gwasanaethau o ddydd i ddydd.

GWARIANT REFENIW A ARIENNIR O GYFALAF TRWY STATUD (REFCUS) - Gwariant y gellir ei ddsbarthu fel arian cyfalaf i bwrpasau ariannu pan nad yw'n arwain at nodi gwariant ar y Fantolen fel ased anghyfredol. Mae hyn i'w alluogi i gael ei ariannu o adnoddau cyfalaf. Enghreifftiau o REFCUS yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWEITHGAREDDAU BUDDSODDI - Caffael a gwaredu asedau tymor hir a buddsoddiadau eraill nad ydynt wedi eu cynnwys o fewn cywerthoedd arian parod.

GWEITHGAREDDAU CYLLIDO - Gweithgareddau sy'n arwain at newidiadau ym maint ac yng nghyfansoddiad y prifswm a dderbyniwyd neu a ad-delir i ddarparwyr cyllid allanol.

GWEITHGAREDDAU GWEITHREDOL - Gweithgareddau'r Cyngor nad ydynt yn weithgareddau buddsoddi nac ariannu.

GWERTH DEFNYDD PRESENNOL - Y swm yr amcangyfrifir y dylai eiddo gyfnewid amdano ar ddyddiad prisiad rhwng prynwr parod a gwerthwr parod mewn gwerthiant hyd braich, yn dilyn ei farchnata'n briodol fel y bo'r partion wedi gweithredu yn wybodus, yn ddarbodus a heb eu gorfodi. Tybir y rhoir meddiant, yn wag, i'r prynwr o bob rhan o'r eiddo y mae eu hangen ar y busnes gan ddiystyru unrhyw ddefnydd amgen posibl ac unrhyw nodweddion eraill o'r eiddo a fyddai'n achosi i'w werth ar y farchnad fod yn wahanol i'r hyn y byddai ei angen i gymryd lle'r potensial gwasanaeth gweddillol am y costau lleiaf.

GWERTH GWEDDILLIOL - Gwerth gwiredadwy net yr ased ar ddiwedd ei fywyd defnyddiol.

GWERTH LLYFR NET - Y swm a nodir ar gyfer asedau anghyfredol yn y fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu eu gwerth presennol llai y symiau cronus a roddir ar gyfer dibrisiant ac amhariad.

GWERTH TEG - Gwerth teg unrhyw ased yw'r swm y gellir ei gyfnewid amdano, neu setliad dyled, rhwng partïon gwybodus, parod mewn gwerthiant hyd braich.

GWERTH TRETHADWY - Gwerth rhent tybiedig blynyddol yr eiddo, sy'n cael ei ddefnyddio i bwrpasau ardrethi annomestig.

INCWM - Symiau y mae'r Cyngor yn eu derbyn neu'n disgwyl eu derbyn o unrhyw ffynhonnell, gan gynnwys ffioedd, gwerthiannau a grantiau.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW - Yr isafswm y mae'n rhaid codi ar ei gyfer yn y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn gallu darparu ar gyfer ad-dalu benthyciadau a symiau eraill sydd wedi cael eu benthycu gan y Cyngor.

LLIFOEDD ARIAN - Mewnllif ac all-lif arian parod a chywerthoedd arian parod.

MATEROLIAETH - Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau, y byddai disgwyl iddynt, pe caent eu gadael allan neu eu camddyfyngu, arwain at lurgunio'r datganiadau ariannol a chamarwain defnyddwyr y cyfrifon maes o law.

OFFERYN ARIANNOL - Unrhyw gontract sy'n peri bod ased ariannol gan y naill endid ac yn peri bod dyled ariannol neu offeryn ecwiti gan y llall. Mae'r term yn cynnwys asedau ariannol a dyledion ariannol, o dderbyniadwyon masnachu (anfonebau dyledus) a thaladwyon masnachu (anfonebau dyladwy) syml hyd at ddeilliadau cymhleth a deilliadau sefydlog.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG - Credir bod partïon yn gysylltiedig os oes gan un parti y gallu i reoli'r parti arall neu ddylanwadu yn sylweddol ar y parti arall wrth wneud penderfyniadau ariannol neu weithredol.

PARTNERIAETHAU PREIFAT CYHOEDDUS (PPC) - Menter ar y cyd lle bydd partner sector preifat yn cytuno i roi gwasanaethau i, neu ar ran sefydliad sector cyhoeddus. Mae Cynllun Ariannu Preifat yn fath o PPC.

POLISIÂU CYFRIFO - Yr egwyddorion, y seiliau, y confensiynau, y rheolau a'r arferion penodol a gymhwysir gan y Cyngor wrth baratoi a chyflwyno ei ddatganiadau ariannol.

PRAESEPT - Yr ardoll y bydd awdurdodau praeseptio yn ei chodi ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm gan drethdalwyr y cyngor ar eu rhan.

PRYDLES - Cytundeb pan fo'r prydleswr yn rhoi'r hawl i'r prydlesai ddefnyddio ased am gyfnod, yn gyfnewid am daliad neu gyfres o daliadau.

PRYDLES ARIANNOL - Prydles sy'n trosglwyddo bron y cyfan o'r risgiau a'r gwobrau sy'n gysylltiedig â bod yn berchen ar ased i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL - Prydles pan fo perchnogaeth yr ased anghyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF - Y cynlluniau cyfalaf y mae'r Cyngor yn bwriadu eu gweithredu mewn cyfnod penodedig.

RHESTRAU EIDDO - Yr eitemau hynny o ddeunyddiau crai ac o gyflenwadau y mae'r Awdurdod wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal ganddynt yn y disgwyl y bydd iddynt ddefnydd yn y dyfodol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN - Rhwymedigaethau cynllun pensiwn â buddion diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl dyddiad y prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun sydd wedi eu mesur yn defnyddio'r dull rhagamcanu unedau yn adlewyrchu'r buddiannau y mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at ddyddiad y prisiad.

TÂL - Bydd pob swm sy'n cael ei dalu neu ei dderbyn gan weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (os yw'r symiau hynny yn berthnasol i dreth incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau sy'n cael eu derbyn, ac eithrio mewn arian parod.

TRAFODION PARTION CYSYLLTIEDIG - Mae'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn ei gwneud yn ofynnol i ddatgelu unrhyw drafodion pwysig rhwng yr Awdurdod a phartïon cysylltiedig i sicrhau bod budd-ddeiliaid yn ymwybodol pan fydd y trafodion hyn yn digwydd a swm a goblygiadau hynny.

TREFNIADAU ASIANTAETHOL - Trefniant rhwng dau sefydliad pan fydd un yn gweithredu fel asiant, yn casglu arian ar ran y llall, ac yna'n talu'r arian iddo.. Enghraifft o hyn yw

casgliadau Ardrethi Annomestig Cenedlaethol, pan fo'r Cyngor yn gweithredu fel yr asiant bilio ar ran llywodraeth ganolog, yn casglu arian gan dreth dalwyr ar ran llywodraeth ganolog ac yna talu'r arian hwnnw yn ei flaen iddynt.

TREFNIANT CONSESIWN GWASANAETH - Mae cytundeb consesiwn gwasanaeth yn gyffredinol yn golygu y bydd y rhoddwr (corff sector cyhoeddus fel arfer) yn cyfleu i'r gweithredwr (endid sector preifat fel arfer), am gyfnod y consesiwn, yr hawl i ddarparu gwasanaethau sy'n rhoi mynediad i'r cyhoedd i gyfleusterau economaidd a chymdeithasol mawr.

Y FANTOLEN - Datganiad ynglŷn ag asedau, dyledion a chronfeydd wrth gefn a gofnodwyd ar ddiwedd y cyfnod cyfrifo.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol – **Cyngor Sir Ddinbych**

Blwyddyn archwilio: 2017-18

Dyddiad cyhoeddi: Medi 2018

Cyfeirnod y ddogfen: 809A2018-19

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.

Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Anthony Veal, Michelle Phoenix, Gareth Evans a thîm archwilio Cyngor Sir Ddinbych.

Cynnwys

Mae'r ddogfen hon yn crynhoi'r casgliadau ar gyfer archwiliad 2017-18. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar eich datganiadau ariannol. Mae rhai materion i'ch hysbysu amdanynt cyn eu cymeradwyo.

Adroddiad cryno

Cyflwyniad	4
Statws yr archwiliad	4
Adroddiad archwilio arfaethedig	4
Materion pwysig sy'n deillio o'r archwiliad	6
Annibyniaeth a gwrthrychedd	7
Y terfynau amser ar gyfer datganiadau ariannol ac archwilio yn y dyfodol	7

Atodiadau

Atodiad 1 – Llythyr Sylwadau Terfynol	9
Atodiad 2 – adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Cyngor Sir Ddinbych	13
Atodiad 3 – crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol atynt	16

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

- 1 Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gyfrifol am roi barn ynghylch pa un a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) ar 31 Mawrth 2018 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.
- 2 Nid ydym yn ceisio cael sicrwydd llwyr bod y datganiadau ariannol wedi'u datgan yn gywir, ond rydym yn mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Wrth gynllunio a chynnal yr archwiliad, rydym yn ceisio nodi camddatganiadau perthnasol yn eich datganiadau ariannol, hynny yw, y rhai hynny a allai gamarwain rhywun sy'n darllen y cyfrifon.
- 3 Y symiau meintiol a ddefnyddiwn i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol i'r Cyngor yw £3.537 miliwn ar gyfer eitemau incwm a gwariant a balansau cyfalaf gweithio, a £3.537 miliwn ar gyfer balansau eraill. Gall materion ansoddol penodol megis gofynion cyfreithiol a rheoliadol a sensitifrwydd gwleidyddol hefyd bennu p'un a fernir bod eitem yn berthnasol ai peidio.
- 4 Mae Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 260 yn ei gwneud yn ofynnol i ni gofnodi rhai materion sy'n deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu corff mewn da bryd i gymryd camau priodol.
- 5 Mae'r adroddiad hwn yn nodi, i'w hystyried, y materion sy'n deillio o'r archwiliad o ddatganiadau ariannol y Cyngor ar gyfer 2017-18, y mae angen cyflwyno adroddiad arnynt o dan ISA 260.
- 6 Rydym yn hynod ddiolchgar i swyddogion y Cyngor am eu cymorth yn ystod yr archwiliad.

Statws yr archwiliad

- 7 Daeth y datganiadau ariannol drafft ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018 i law ar 15 Mehefin, bythefnos cyn y terfyn amser y cytunwyd arno, sef 30 Mehefin 2018. Rydym wedi cwblhau'r gwaith archwilio i raddau helaeth erbyn hyn ond mae nifer fach o weithdrefnau archwilio i'w rhoi ar waith o hyd, gan gynnwys ein hadolygiad terfynol o'n gwaith archwilio.
- 8 Rydym yn cyflwyno adroddiad i chi ar y materion pwysicaf sy'n deillio o'r archwiliad, y credwn y dylech eu hystyried cyn cymeradwyo'r datganiadau ariannol. Mae'r tîm archwilio eisoes wedi trafod y materion hyn gyda swyddogion y Cyngor, gan gynnwys y Prif Gyfrifydd a'r Pennaeth Cyllid.

Adroddiad archwilio arfaethedig

- 9 Bwriad yr Archwilydd Cyffredinol yw cyhoeddi adroddiad archwilio diamad ar y datganiadau ariannol unwaith y byddwch wedi darparu Llythyr Sylwadau i ni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn [Atodiad 1](#).

10 Nodir yr adroddiad archwilio arfaethedig yn [Atodiad 2](#).

Materion pwysig sy'n deillio o'r archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

11 Amlinellwn isod y camddatganiadau a nodwyd yn y datganiadau ariannol, a drafodwyd â'r rheolwyr ond sy'n dal i fod heb eu cywiro, a gofynnwn iddynt gael eu cywiro. Os penderfynwch beidio â chywiro'r camddatganiadau, gofynnwn i chi nodi'r rhesymau dros hynny. Mae'r camddatganiadau yn ymwneud â thriniaethau a datgeliadau cyfrifyddu o fewn Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14). Nid yw'r camddatganiadau yn effeithio ar Gronfa Gyffredinol y Cyngor.

Mae Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi'i danddatgan £135,176 o ganlyniad i'r camddatganiadau canlynol:

- mae ased wedi cael ei ddileu yn anghywir o'r pennawd Tir ac Adeiladau Eraill, sydd wedi arwain at danddatganiad o £82,162 o fewn Tir ac Adeiladau Eraill.
- mae ased sy'n cynnwys tir ac adeiladau wedi cael ei ailbriso yn ystod y flwyddyn, ond nid yw'r gwerth hwn wedi'i ddiweddarau yn y gofrestr asedau sefydlog na'r cyfrifon. Mae'r pennawd Tir ac Adeiladau Eraill wedi'i danddatgan £14,008.
- mae ased o fewn Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i ailbriso'n anghywir i ddim ac mae'r golled yn sgil hynny wedi'i phriodoli i Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dylai'r ased fod wedi cael ei drosglwyddo o Asedau a Ddelir i'w Gwerthu i Asedau Dros Ben. Mae Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i danddatgan £39,000.

Nodwyd camddosbarthiadau eraill:

- yn y gorffennol, roedd asedau a ddaliwyd mewn ymddiriedolaeth gan y Cyngor, ond nad oeddent yn eiddo i'r Cyngor, wedi'u cynnwys yn anghywir ar fantolen yr Awdurdod fel asedau anghyfredol o fewn Tir ac Adeiladau Eraill. Nodwyd y gwall hwn yn 2017-18 a chyfrifwyd amdano'n anghywir fel colled ailbriso yn lle ei drin fel dadgydnabyddiaeth o'r asedau. Mae hyn wedi arwain at gamddatganiad dosbarthu gwerth £98,685 yn Nodyn 14 o 'Lleihad mewn Gwerth a gydnabyddir yn y Gwarged/Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau' i 'Dadgydnabyddiaeth Arall'.
- cafodd gwarediad blwyddyn flaenorol, nas cofnodwyd yn flaenorol yn y gofrestr asedau sefydlog, ei drin yn anghywir fel colled ailbriso. Mae gwariant ar ddarparu gwasanaethau wedi'i orddatgan £21,800 tra bod Nodyn 9 'Gwariant Gweithredu Arall': Colled ar Asedau a Ddelir i'w Gwerthu a gwaredu asedau anghyfredol wedi'i danddatgan £60,000.
- mae eiddo, offer a chyfarpar wedi'i orddatgan £447,000 o werth net ac mae Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i danddatgan £450,000, gan gynnwys enillion

ailbrisiu o £3,000, ar ôl i ased sydd ar werth ar hyn o bryd gael ei gynnwys o dan asedau gweithredol mewn camgymeriad.

- mae Cost Gros a Dibrisiant Cronedig Gros Asedau Dros Ben wedi'u gorddatgan £192,500. Er bod gwerth llyfr net yr ased wedi'i ddatgan yn gywir, dylid cynnwys y swm gros cywir yn y Nodyn Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Camddatganiadau a gywirwyd

- 12 Mae yna gamddatganiadau a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol. Fe'u nodir gydag esboniadau yn [Atodiad 3](#).

Materion pwysig eraill sy'n deillio o'r archwiliad

- 13 Fel rhan o'r archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion ansoddol a meintiol sy'n berthnasol i'r cyfrifon ac yn cyflwyno adroddiad i chi ar unrhyw faterion o bwys sy'n codi. Roedd rhai materion yn codi yn y meysydd hyn eleni:

- **Nid oes gennym unrhyw bryderon ynglŷn â'r agweddau ansoddol ar eich arferion cyfrifyddu ac adrodd ariannol.** Cafwyd gennym fod y wybodaeth a ddarparwyd yn berthnasol, yn ddibynadwy, yn gymaradwy ac yn hawdd ei deall.

Daethom i'r casgliad fod y polisïau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiduedd, yn deg ac yn glir.

- **Ni ddaethom ar draws unrhyw anawsterau sylweddol yn ystod yr archwiliad.** Cawsom wybodaeth mewn modd amserol a defnyddiol ac ni chyfyngwyd ar ein gwaith.

- **Ni wnaethom drafod na gohebu â rheolwyr am unrhyw faterion sylweddol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**

- **Mae un mater arall sy'n bwysig wrth oruchwylio'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol y mae angen i ni eich hysbysu amdano:**

Cofrestr asedau sefydlog - mae'r Cyngor yn parhau i gadw taenlenni cymhleth i ategu'r asedau sefydlog a ddatgelir yn y datganiadau ariannol. Rydym wedi eich hysbysu yn ystod y tair blynedd diwethaf, er bod y taenlenni hyn yn cael eu cadw'n dda a'u bod yn ddefnyddiol wrth baratoi'r cyfrifon, fod gennym bryderon am allu'r system i gefnogi proses symlach i gau cyfrifon, yn enwedig hwylystod gwaith i roi cyfrif am ailbrisiadau.

Mae [Atodiad 3](#) yn nodi diwygiadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft ar ôl ein harchwiliad. Mae'r mwyafrif helaeth o'r rhain yn ymwneud â chywiriadau a wnaed i'r driniaeth a'r datgeliadau cyfrifyddu ar gyfer Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE).

Y llynedd, gwnaethom argymhell y canlynol:

- dylai'r ymarfer prisio a baratoir gan Brisiwr y Cyngor gael ei gynnal yn gynharach (cyn diwedd y flwyddyn).
- dylai'r Adran Gyllid adolygu'r prisiadau er mwyn sicrhau eu bod yn rhesymol.
- dylai'r ailbrisiadau fod yn destun archwiliad allanol cynharach (cyn diwedd y flwyddyn, yn ddelfrydol). Un o fanteision arall cwblhau a gwirio'r ymarfer prisio yn gynharach, a ategir gan adolygiad archwilio allanol cynharach, yw y bydd hyn yn cefnogi trefniadau i gau'r datganiadau ariannol yn gynharach, a fydd yn dechrau effeithio ar gyfrifon 2018-19 ([gweler paragraffau 17 i 20 isod](#)).

Er bod rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud dros y blynyddoedd diwethaf mewn perthynas â'r uchod, mae angen gwneud rhagor o welliannau o hyd er mwyn sicrhau bod symudiadau a phrisiadau PPE yn cael eu cofnodi'n gywir yn y cyfrifon drafft. Bydd hyn yn helpu i leihau'r amser ychwanegol y mae'r tîm archwilio yn ei dreulio ar yr agwedd hon. Mae hefyd yn golygu na fydd angen i swyddogion dreulio cymaint o amser yn cywiro'r datganiadau ariannol am unrhyw addasiadau archwilio.

- **Ni nodwyd unrhyw wendidau perthnasol yn eich rheolaethau mewnol.**
- **Nid oes unrhyw faterion eraill y mae'n ofynnol iddynt, yn ôl safonau archwilio, gael eu cyfleu i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu.**

Annibyniaeth a gwrthrychedd

- 14 Fel rhan o'r broses derfynol, mae'n ofynnol i ni roi sylwadau i chi ynghylch ein hannibyniaeth. Gallwn gadarnhau ac eithrio un aelod o staff, nad oes unrhyw fgythyadau hysbys i annibyniaeth Archwilydd Cyffredinol Cymru nac annibyniaeth staff neu gontractwyr sy'n gweithio ar ei ran.
- 15 O ran yr eithriad a nodir uchod, mae cysylltiad rhwng un aelod o'r tîm archwilio ac aelod o staff y Cyngor. Rydym, felly, wedi cymryd camau ychwanegol i ddiogelu ein hannibyniaeth a'n gwrthrychedd.
- 16 Felly, rydym wedi cydymffurfio â safonau moesegol ac, yn ein barn broffesiynol, rydym yn annibynnol ac ni chaiff ein gwrthrychedd ei beryglu.

Y terfynau amser ar gyfer datganiadau ariannol ac archwilio yn y dyfodol

- 17 O dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygio) 2018¹, yn y dyfodol bydd yn ofynnol i'r Cyngor a'r Archwilydd Cyffredinol fodloni terfynau amser statudol cynharach. O dan y rheoliadau diwygiedig bydd y terfynau amser newydd yn newid

¹ www.legislation.gov.uk/wsi/2018/91/contents/made

fesul cam, gyda'r newid olaf yn weithredol o 2020-21. Mae **Arddangosyn 1** yn nodi'r dyddiadau newydd.

Arddangosyn 1: newidiadau a gyflwynwyd gan y rheoliadau diwygiedig

Datganiadau ariannol blynyddol	Datganiadau ariannol a lofnodwyd gan y swyddog cyllid cyfrifol (Swyddog Adran 151)	Datganiadau ariannol a gymeradwywyd gan y Cyngor ac a gyhoeddwyd (gyda'r dystysgrif archwilio wedi'i llofnodi neu esboniad o pam nad yw ar gael)
2017-18	30 Mehefin 2018	30 Medi 2018
2018-19	15 Mehefin 2019	15 Medi 2019
2019-20	15 Mehefin 2020	15 Medi 2020
2020-21 ac ar ôl hynny	31 Mai 2021	31 Gorffennaf 2021

- 18 Ar gyfer datganiadau ariannol 2017-18, mae'r rheolwyr wedi gwneud rhywfaint o gynnydd o ran paratoi datganiadau ariannol drafft y Cyngor yn gynharach. Ar ôl cyflwyno'r datganiadau i'w harchwilio, roedd swyddogion y Cyngor yn bresennol ac ar gael, ac roeddent wedi ymgysylltu â ni mewn ffordd ymatebol a gwybodus. Roedd y priodweddau hyn yn hollbwysig er mwyn ein galluogi i gwblhau'r rhan fwyaf o'n prif brofion cyn diwedd mis Awst.
- 19 Eleni cadwodd y rheolwyr y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol (er mwyn ystyried a chymeradwyo'r datganiadau ariannol archwiliedig) ym mis Medi 2018, am ei bod yn bosibl na fyddai'r gwaith o baratoi nac archwilio'r datganiadau ariannol wedi bodloni'r dyddiadau targed cynharach a bennwyd. Fodd bynnag, yng nghyd-destun y terfynau amser diwygiedig a nodir uchod, mae angen i'r Cyngor ystyried amseriadau'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ar gyfer cymeradwyo datganiadau ariannol 2018-19.
- 20 Yn ystod yr hydref, byddwn yn parhau i weithio'n agos gyda swyddogion er mwyn sicrhau bod gwelliannau pellach yn cael eu gwneud i'r broses o baratoi ac archwilio datganiadau ariannol 2018-19. Agwedd allweddol ar y gwelliannau hyn fydd cyflawni mwy o'n gwaith archwilio yn gynharach, fel ei fod, lle bynnag y bo modd, wedi'i gwblhau cyn i ni gael y datganiadau ariannol drafft.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Terfynol

Cyngor Sir Ddinbych

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Cathedral Road

Caerdydd

CF11 9LJ

26 Medi 2018

Sylwadau ar ddatganiadau ariannol 2017-18

Darperir y llythyr hwn mewn perthynas â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018 er mwyn mynegi barn ar ba mor wir a theg ydynt ac i ba raddau y maent wedi'u paratoi'n briodol.

Rydym yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl cynnal ymchwiliadau a oedd yn ddigonol yn ein barn ni, y gallwn wneud y sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau rheolwyr

Cyfrifoldebau

Rydym wedi cyflawni ein cyfrifoldebau o ran y canlynol:

- paratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r cod ymarfer ar gyfrifyddu awdurdodau lleol yn y DU; yn arbennig, mae'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun gwir a theg yn unol â hynny; a
- chynllunio, gweithredu, cynnal ac adolygu trefniadau rheolaeth fewnol er mwyn atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a roddwyd

Rydym wedi rhoi'r canlynol i chi:

- mynediad llawn i'r canlynol:
 - yr holl wybodaeth rydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r broses o baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
 - gwybodaeth ychwanegol y gwnaethoch ofyn amdani gennym at ddiben yr archwiliad; a
 - mynediad anghyfyngedig i staff yr oedd angen cael tystiolaeth archwilio ganddynt, yn eich barn chi.
- canlyniadau ein hasesiad o'r risg y gall y datganiadau ariannol fod wedi eu cam-ddatgan mewn modd perthnasol o ganlyniad i dwyll.
- ein gwybodaeth am dwyll neu dwyll a amheuir rydym yn ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ddinbych ac sy'n ymwneud â:
 - rheolwyr;
 - cyflogeion sydd â rolau pwysig yng nghyd-destun rheolaeth fewnol; neu
 - eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol.
- ein gwybodaeth am unrhyw honiadau o dwyll, neu dwyll a amheuir, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a roddwyd i ni gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill;
- ein gwybodaeth am bob achos hysbys neu achos a amheuir o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol; a
- manylion yr holl bartïon cysylltiedig a'r holl gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig rydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau ar y datganiadau ariannol

Cofnodwyd pob trafodyn, ased a rhwymedigaeth yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, gan gynnwys y rheini a fesurwyd ar werth teg, yn rhesymol.

Cyfrifwyd yn briodol am gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig ac fe'u datgelwyd yn briodol.

Addaswyd ar gyfer pob digwyddiad neu datgelwyd pob digwyddiad a ddigwyddodd ar ôl y dyddiad adrodd y mae angen ei addasu neu ei ddatgelu.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymglyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau'r camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol a gyda'i gilydd, i'r datganiadau ariannol cyfan. Ceir crynodeb o'r eitemau hyn isod:

- mae ased wedi cael ei ddileu yn anghywir o'r pennawd Tir ac Adeiladau Eraill, sydd wedi arwain at danddatganiad o £82,162 o fewn Tir ac Adeiladau Eraill.
- Mae ased sy'n cynnwys tir ac adeiladau wedi cael ei ailbriso yn ystod y flwyddyn, ond nid yw'r gwerth hwn wedi'i ddiweddarau yn y gofrestr asedau sefydlog na'r cyfrifon. Mae'r pennawd Tir ac Adeiladau Eraill wedi'i danddatgan £14,008.
- mae ased o fewn Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i ailbriso'n anghywir i ddim ac mae'r golled yn sgil hynny wedi'i phriodoli i Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dylai'r ased fod wedi cael ei drosglwyddo o Asedau a Ddelir i'w Gwerthu i Asedau Dros Ben. Mae Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i danddatgan £39,000.
- yn y gorffennol, roedd asedau a ddaliwyd mewn ymddiriedolaeth gan y Cyngor, ond nad oeddent yn eiddo i'r Cyngor, wedi'u cynnwys yn anghywir ar fantolen yr Awdurdod fel asedau anghyfredol o fewn Tir ac Adeiladau Eraill. Nodwyd y gwall hwn yn 2017/18 a chyfrifwyd amdano'n anghywir fel colled ailbriso yn lle ei drin fel dadgydnabyddiaeth o'r asedau. Mae hyn wedi arwain at gamddatganiad dosbarthu gwerth £98,685 yn Nodyn 14 o 'Lleihad mewn Gwerth a gydnabyddir yn y Gwarged/Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau' i 'Dadgydnabyddiaeth Arall'.
- Cafodd gwarediad blwyddyn flaenorol, nas cofnodwyd yn flaenorol yn y gofrestr asedau sefydlog, ei drin yn anghywir fel colled ailbriso. Mae gwariant ar ddarparu gwasanaethau wedi'i orddatgan £21,800 tra bod Nodyn 9 'Gwariant Gweithredu Arall': Colled ar Asedau a Ddelir i'w Gwerthu a gwaredu asedau anghyfredol wedi'i danddatgan £60,000.
- mae eiddo, offer a chyfarpar wedi'i orddatgan £447,000 o werth net ac mae Asedau a Ddelir i'w Gwerthu wedi'i danddatgan £450,000, gan gynnwys enillion ailbriso o £3,000, ar ôl i ased sydd ar werth ar hyn o bryd gael ei gynnwys o dan asedau gweithredol mewn camgymeriad.
- mae Cost Gros a Dibrisiant Cronedig Gros Asedau Dros Ben wedi'u gorddatgan £192,500. Er bod gwerth llyfr net yr ased wedi'i ddatgan yn gywir, dylid cynnwys y swm gros cywir yn y Nodyn Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Sylwadau gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

Cydnabyddwn fod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi eu trafod â ni.

Cydnabyddwn ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol gwir a theg yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol. Gwnaethom gymeradwyo'r datganiadau ariannol ar 26 Medi 2018.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd yr holl gamau y dylem fod wedi'u cymryd i sicrhau ein bod yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod y wybodaeth honno wedi'i throsglwyddo i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych yn ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:

Richard Weigh

Swyddog A151

Dyddiad: 26 Medi 2018

Llofnodwyd gan:

Y Cyngorydd Barry Mellor

Dyddiad: 26 Medi 2018

Atodiad 2

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Cyngor Sir Ddinbych

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i aelodau Cyngor Sir Ddinbych

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol

Barn

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ddinbych yn cynnwys y Datganiad Symud Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiâu cyfrifyddu pwysig.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ddinbych ar 31 Mawrth 2018 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â'r gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Archwilio Rhyngwladol yn y DU (ISAs (DU)). Caiff fy nghyfrifoldebau o dan y safonau hyn eu disgrifio ymhellach yn adran cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol yn fy adroddiad. Rwy'n annibynnol ar Gyngor Sir Ddinbych yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, yn cynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio rwyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau yn ymwneud â busnes gweithredol

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol y mae Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU yn ei gwneud yn ofynnol i mi gyflwyno adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol:

- nid yw'r defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol; neu

- nid yw'r swyddog ariannol cyfrifol wedi datgelu yn y datganiadau ariannol unrhyw ansicrwydd perthnasol a nodwyd a all fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Cyngor Sir Ddinbych i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Gwybodaeth arall

Mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am y wybodaeth arall yn yr adroddiad blynyddol a chyfrifon. Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys y wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad fel archwilydd arnynt. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall ac, ar wahân i'r graddau a nodir yn benodol yn ddiweddarach yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar hynny.

Mewn cysylltiad â'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol, fy nghyfrifoldeb yw darllen y wybodaeth arall er mwyn nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau ariannol archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail y wybodaeth a ddaeth i law wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol amlwg, ystyriaf y goblygiadau i'm hadroddiad.

Adrodd ar ofynion eraill

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar eu cyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018; a
- mae'r wybodaeth a roddwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yn sgil gwybodaeth a dealltwriaeth o Gyngor Sir Ddinbych a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ddinbych yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Ariannol, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am y fath reolaeth fewnol ag sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau ariannol heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu Cyngor Sir Ddinbych i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail cyfrifyddu busnes gweithredol oni thbyr nad yw'n briodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol gyda'i gilydd yn rhydd o gamddatganiad perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilio sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol y DU bob amser yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, y gellid disgwyl iddynt yn rhesymol ddyllanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Anthony J Barrett

24 Heol y Gadeirlan

Dros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Caerdydd

28 Medi 2018

CF11 9LJ

Atodiad 3

Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol atynt

Yn ystod ein harchwiliad, gwnaethom nodi'r camddatganiadau canlynol a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol.

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
£1,067,000	<p>Nodyn 14 Eiddo, Offer a Chyfarpar: Asedau Seilwaith</p> <p>Roedd gwariant ar asedau seilwaith wedi'i ddsbarthu'n anghywir fel Anheddau'r Cyngor a chafodd y gwariant ei leihau'n llawn i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Er mwyn cywiro hyn, mae asedau seilwaith wedi cael eu cynyddu £1,067,000 ac mae'r gwariant o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wedi'i leihau yn ôl yr un swm</p> <p>Mae'r diwygiad hwn wedi effeithio ar y datganiadau a'r nodiadau canlynol hefyd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Dadansoddiad o Wariant a Chyllido• Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn• Datganiad Llif Arian Parod (gan gynnwys Nodyn 23)• Nodyn 7 Gwariant ac Incwm wedi'u Dadansoddi yn ôl Natur• Nodyn 8 Addasiadau rhwng Sail Gyfrifyddu a Sail Ariannu o dan y Rheoliadau• Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyfrif Refeniw Tai	<p>Datgelu'r asedau'n gywir a sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol.</p>

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
	<ul style="list-style-type: none"> • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn y Cyfrif Refeniw Tai • Nodyn 5 y Cyfrif Refeniw Tai 	
£455,000	<p>Nodyn 14 Eiddo, Offer a Chyfarpar: Anheddau'r Cyngor.</p> <p>Roedd asedau anweithredol wedi'u cynnwys yn anghywir o fewn Anheddau'r Cyngor. Er mwyn cywiro'r sefyllfa, trosglwyddwyd yr asedau hyn i Asedau Dros Ben a'u lleihau i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (£506,000) a'r Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn (£36,000).</p> <p>Yn ogystal, roedd asedau TG nad oeddent yn cael eu defnyddio eto wedi'u cynnwys o fewn Anheddau'r Cyngor a'u lleihau'n llawn i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'r asedau wedi cael eu symud i Asedau sydd wrthi'n Cael eu Hadeiladu a dilëwyd y lleihad mewn gwerth o'r adran Gwariant o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (£87,000).</p> <p>Mae'r diwygiad hwn wedi effeithio ar y datganiadau a'r nodiadau canlynol hefyd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dadansoddiad o Wariant a Chyllido • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn • Datganiad Llif Arian Parod (gan gynnwys Nodyn 23) • Nodyn 7 Gwariant ac Incwm wedi'u Dadansoddi yn ôl Natur 	Datgelu'r asedau'n gywir a sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol.

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
	<ul style="list-style-type: none"> • Nodyn 8 Addasiadau rhwng Sail Gyfrifyddu a Sail Ariannu o dan y Rheoliadau • Nodyn 9 Gwariant Gweithredu Arall • Nodyn 22 Cronfeydd Wrth Gefn Na Ellir eu Defnyddio • Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyfrif Refeniw Tai • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn y Cyfrif Refeniw Tai • Nodyn 5 y Cyfrif Refeniw Tai 	
£2,248,000	<p>Nodyn 14 Eiddo, Offer a Chyfarpar: Tir ac Adeiladau Eraill.</p> <p>Roedd prisiadau ar gyfer rhai o'r meysydd parcio sy'n eiddo i'r Cyngor yn anghywir. Mae'r newidiadau hyn wedi effeithio ar y datganiadau a'r nodiadau canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dadansoddiad o Wariant a Chyllido • Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn • Nodyn 7 Gwariant ac Incwm wedi'u Dadansoddi yn ôl Natur • Nodyn 9 Gwariant Gweithredu Arall • Nodyn 22 Cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio: Cronfa Ailbriso wrth Gefn a'r cyfrif Addasiadau Cyfalaf • Nodyn 23 Datganiad Llif Arian Parod 	Datgelu'r asedau'n gywir a sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol.

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
£10,000	<p>Nodyn 14 Eiddo, Offer a Chyfarpar: Tir ac Adeiladau Eraill.</p> <p>Roedd prisiadau ar gyfer rhai o'r meysydd parcio sy'n eiddo i'r Cyngor yn anghywir. Tanddatganwyd prisiad un maes parcio £140,000, tanddatganwyd eraill o gyfanswm o £150,000.</p> <p>Mae'r newidiadau hyn wedi effeithio ar y datganiadau a'r nodiadau canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dadansoddiad o Wariant a Chyllido • Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn • Mantolen • Datganiad Llif Arian Parod (gan gynnwys nodyn 23) • Nodyn 7 Gwariant ac Incwm wedi'u Dadansoddi yn ôl Natur • Nodyn 8 Addasiadau rhwng Sail Gyfrifyddu a Sail Ariannu o dan y Rheoliadau • Nodyn 9 Gwariant Gweithredu Arall • Nodyn 22 Cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio: Cronfa Ailbriso wrth Gefn a'r cyfrif Addasiadau Cyfalaf 	<p>Datgelu'r asedau'n gywir a sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol.</p>
£303,000 Amrywiol	<p>Nodyn 14 Eiddo, Offer a Chyfarpar</p> <p>Mae addasiadau pellach wedi cael eu gwneud er mwyn rhoi cyfrif cywir am asedau seilwaith, a chyfarpar Asedau Cymunedol gyda chofnodion cyfatebol yn y meysydd canlynol:</p>	<p>Datgelu'r asedau'n gywir a sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol.</p>

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
	<ul style="list-style-type: none"> • Dadansoddiad o Wariant a Chyllido • Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn • Nodyn 8 Addasiadau rhwng Sail Gyfrifyddu a Sail Ariannu o dan y Rheoliadau • Nodyn 22 Cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio: Cronfa Ailbriso wrth Gefn a'r cyfrif Addasiadau Cyfalaf 	
£ Amrywiol	<p>Cafodd nifer o fân ddiwygiadau o ran naratif a chyflwyniad a diwygiadau eraill eu gwneud i'r cyfrifon. Y datgeliadau yr effeithiwyd arnynt oedd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yr Adroddiad Naratif • Polisiau Cyfrifyddu • Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr • Datganiad o Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn • Mantolen • Datganiad Llif Arian Parod • Nodyn 7 Gwariant ac Incwm wedi'u Dadansoddi yn ôl Natur • Nodyn 8 Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifyddu • Nodyn 14 Ymrwymadau Cyfalaf • Nodyn 15 Offerynnau Ariannol • Nodyn 17 Dyledwyr • Nodyn 19 Credydwyr Byrdymor 	Er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol, sicrhau cywirdeb y cyflwyniad yn unol â Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol, a gwella neu gywiro datgeliadau naratif.

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros y cywiriad
	<ul style="list-style-type: none"> • Nodyn 20 Symudiadau mewn Cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd • Nodyn 21 Cronfeydd wrth Gefn y Gellir eu Defnyddio • Nodyn 22 Cronfeydd Wrth Gefn Na Ellir eu Defnyddio • Nodyn 23 Datganiad Llif Arian Parod • Nodyn 29 Incwm Grant • Nodyn 30 Partion Cysylltiedig • Nodyn 36 Asedau Treftadaeth 	

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Adroddiad i'r: Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

Dyddiad y cyfarfod: 26 Medi 2018

Aelodau / Swyddogion Arweiniol: Julian Thompson-Hill

Awdur yr Adroddiad: Richard Weigh

Teitl: Proses y Gyllideb 2019/20

1. **Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**

Darparu trosolwg o'r broses i osod y gyllideb ar gyfer 2019/20.

2. **Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**

Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol rôl trosolwg mewn perthynas â phroses cyllideb y Cyngor. Egluro'r broses sydd ar y gweill a'r rhagdybiaethau cynllunio ariannol tymor canolig allweddol sy'n ei lywio.

3. **Beth yw'r Argymhellion?**

Ystyried y broses a gwneud sylwadau fel y bo'n briodol.

4. **Manylion yr Adroddiad**

Yn ystod y deuddeg mis diwethaf, cynhaliwyd pedwar sesiwn gydag aelodau etholedig yn amlinellu'r sefyllfa ariannol tymor canolig, fel y nodwyd yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC). Roedd y sesiwn mwyaf diweddar (Mehefin) yn amlygu rhai o'r prif bwyntiau canlynol:

- Setliadau cyllideb negyddol mewn termau real am y saith mlynedd diwethaf ac mewn termau ariannol ar gyfer pedwar allan o'r saith mlynedd ddiwethaf hynny.
- Arbedion a mesurau eraill dros yr un cyfnod yn gyfanswm o £35miliwn
- Rhwng 2009 a 2016, ar ôl tynnu gwariant Addysg a Budd-Dal Tai, roedd gwariant cyffredinol y Cyngor wedi gostwng 23%.
- Mae codiadau Treth y Cyngor ers 2013 wedi bod yn is na chyfartaledd Cymru
- Dadansoddiad ac eglurhad o'r rhagdybiaethau cynllunio achos canolog a phwysau allweddol
- Bwlch amcangyfrifedig o £6.4miliwn yn y gyllideb ar gyfer 2019/20

Yn y blynyddoedd diwethaf, defnyddiwyd dulliau amrywiol ar gyfer gosod cyllideb, o gyllidebu cwbl gynhwysfawr yn sail i'r broses Rhyddid a Hyblygrwydd, i dargedau effeithiolrwydd cyfartal ar draws gwasanaethau yn y ddwy flynedd ddiwethaf. Cefnogwyd y ddau ddull gan arbedion ariannu corfforaethol a'r defnydd gofalus o arian. Fodd bynnag, o fewn cyd-destun gostyngiadau cyllid parhaus, pwysau costau allanol

a galw cynyddol mewn meysydd allweddol, mae'r broses ar gyfer gosod cyllidebau'r cyngor a phennu'r strategaeth ariannol tymor canolig wedi'i adolygu.

Ym mis Ionawr 2018, cafodd bwrdd mewnol ei sefydlu:

- Diffinio a darparu Strategaeth Ariannol Tymor Canolig at ddiwedd 2022/23
- Sicrhau y gellir gosod cyllideb gytbwys bob blwyddyn ariannol o fewn y rhaglen
- Cefnogi darpariaeth Blaenoriaethau Corfforaethol
- Darparu dull rheoledig i fod yn gyngor llai, sy'n cael ei redeg yn dda.

Mae Cylch Gorchwyl y bwrdd ynghlwm fel Atodiad 1. Mewn misoedd diweddar, penderfynwyd cyfeirio ato fel Bwrdd Ail-Iunio'r Cyngor.

Mae'n bwysig nodi nad yw'r Bwrdd yn gorff gwneud penderfyniadau. Bydd unrhyw gynigion sy'n codi o waith y Bwrdd yn dilyn llwybrau cymeradwyo presennol ac angen cydymffurfio â gofynion asesu lles ac ymgynghori presennol, ac ati.

Mae'r Bwrdd yn cyfarfod yn rheolaidd ac yn ystyried gofynion uniongyrchol i ddarparu cyllideb yn flynyddol ond yng nghyd-destun barn strategol ehangach. Yn ogystal, mae'r Prif Weithredwr ac Uwch Dim Arweinyddiaeth y Cyngor wedi datblygu set o egwyddorion i gefnogi'r broses cyllideb strategol. Bydd y rhain yn cael eu hadlewyrchu yn y ddogfen Strategaeth Ariannol Tymor Canolig nesaf a gyhoeddir ond mae'n cynnwys proses ar sail tystiolaeth a chanlyniad gyda phwyslais ar y Cyngor yn cymryd camau mor rhagweithiol a mentrus â phosibl, i helpu i gyfyngu effaith toriadau cyllido ar flaenoriaethau a gwasanaethau rheng flaen.

Roedd y dull a ddefnyddiwyd i ddechrau'r broses ar gyfer 2019/20 i ddechrau yn cynnwys gwasanaethau'n modelu effaith toriadau ariannol. Mae hyn, ynghyd â dadansoddiad manwl o'r cyllidebau gwasanaeth ac ystyriaeth strategol gan y Bwrdd, wedi arwain at nifer o gynigion yn cael eu datblygu mewn dull graddol. Mae'r camu, sydd hyd yma wedi cynnwys pedwar, yn adlewyrchu amseriad y gwaith a gwblhawyd gan y Bwrdd hyd yma – e.e. gweithio drwy wahanol feysydd gwasanaeth neu themâu corfforaethol.

Mae'r Bwrdd hyd yma wedi nodi cynigion i'w datblygu, ar draws holl feysydd gwasanaeth, sy'n gyfanswm o dros £4miliwn. Mae gwasanaethau bellach yn datblygu'r cynigion hyn fel y gellir bwrw ymlaen â'r rai sy'n angenrheidiol fel rhan o gyllideb 2019/20.

Mae'r Bwrdd hefyd yn ystyried rhagdybiaethau allweddol sy'n sail i'r MTFP. Mae'r rhagdybiaethau a'r risgiau yn newid drwy'r flwyddyn. Mae newidiadau sylweddol wedi eu nodi ac os bydd angen bydd y rhagdybiaethau MTFP yn cael eu diweddarau,; cadarnhaol neu negyddol. Mae effaith cyffredinol newidiadau, gan gynnwys arbedion rhagdybiedig wedi eu nodi fel a ganlyn:

	£k
Bwlch yn y gyllideb agoriadol	6,472
Newidiadau effaith cadarnhaol	(7,505)

Newidiadau effaith negyddol	3,094
Bwlch diweddaraf yn y gyllideb	2,061

Bydd camau pellach yn parhau nes bydd cynigion digonol wedi eu nodi i fynd i'r afael â'r bwlch yn y gyllideb.

Y brif elfen i'w chadarnhau yw'r lefel o setliad ariannol gan Lywodraeth Cymru. Y rhagdybiaeth gynllunio yw gostyngiad o -1% (£1.4miliwn) mewn termau ariannol. Fodd bynnag, gyda rhagdybiaethau eraill yn yr MTFP, mae effaith gostyngiad o'r fath mewn setliad yn arwain at fwch yn y gyllideb o 5%. Mae hyn oherwydd bod y pwysau ar y cyngor ar gyfer cyllid y flwyddyn nesaf dros £8 miliwn. Mae'r pwysau allan o reolaeth y Cyngor yn bennaf ac yn cynnwys dyfarniadau tâl, pwysau galw, demograffi a chwyddiant.

Prif ddyddiadau yn y broses ar gyfer nodi fel a ganlyn:

- Cyllideb Amlinellol Drafft Llywodraeth Cymru 2 Hydref
- Setliad Dros Dro Llywodraeth Cymru 9 Hydref
- Cyllideb Ddrafft Fanwl Llywodraeth Cymru 23 Hydref
- Cyllideb y DU (dyddiad i'w gadarnhau) 21 Tachwedd
- Cyllideb Derfynol Llywodraeth Cymru 18 Rhagfyr
- Setliad Terfynol Llywodraeth Leol 19 Rhagfyr

Os yw'r setliad dros dro a gyhoeddwyd ym mis Hydref yn wahanol i'r rhagdybiaeth cynllunio, yna bydd y Bwrdd yn ystyried opsiynau pellach. Mae'n ddoeth ystyried bod y prif ffigwr a gyhoeddwyd ar 9 Hydref, yn arbennig os yw'n well na'r rhagdybiaeth cynllunio a gyhoeddwyd yn dod gyda chafeat neu'n well cydnabod rhai o'r costau na ellir eu hosgoi sy'n rhaid i'r cyngor eu cyllido (dyfarniadau tâl er enghraifft). Nid yw setliadau drafft blaenorol wedi rhoi llawer o fanylder ynglŷn â grantiau penodol, felly mae hyn hefyd yn rywbeth i'w ystyried.

Yn y cyfarfod briffio diwethaf ar y gyllideb i aelodau etholedig ym mis Mehefin, awgrymwyd bod sesiwn arall yn cael ei drefnu yn dilyn y setliad dros dro a gyhoeddwyd. Bydd y dyddiad arfaethedig ar gyfer y sesiwn hwn yn cael ei gadarnhau'n fuan. Bydd sesiynau pellach yn cael eu trefnu os bydd angen.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**

Mae rheolaeth effeithiol o gyllidebau'r cyngor a chyflawni'r strategaeth gyllidebol a gytunwyd yn sylfaen i weithgareddau ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. **Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**

Yn seiliedig ar ragdybiaethau presennol, mae'r cyngor yn wynebu bwlch posibl yn y gyllideb o dros £6miliwn ar gyfer pob un o'r tair blynedd nesaf.

7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**

Ddim yn berthnasol i'r adroddiad hwn. Mae proses y gyllideb yn cynnwys asesiad i hysbysu pa un a yw cynigion y gyllideb unigol angen asesiad o'r effaith. Penaethiaid Gwasanaeth sy'n gwneud y penderfyniad hwn i ddechrau gydag archwiliad pellach gan y Bwrdd Cyllideb i sicrhau cysondeb a phriodoldeb.

8. **Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?**

Adroddiadau rheolaidd i TGC, UDA a Briffio'r Cabinet. Cynhaliwyd cyfarfod briffio ar y gyllideb i holl aelodau etholedig ym mis Mehefin. Bydd gweithdai neu gyfarfodydd briffio pellach yn cael eu cynnal yn yr hydref. Ymgynghorir ag Undebau Llafur drwy'r Cydgyfarfodydd Corfforaethol. Bydd gwybodaeth gyffredinol ar wefan y Cyngor yn cefnogi ymgysylltu â'r cyhoedd a bydd yna ymgysylltu penodol lle bo'n briodol neu angen ar gynigion sy'n effeithio ar ddarparu gwasanaeth.

9. **Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**

Roedd angen dull diwygiedig ar gyfer proses y gyllideb i gydnabod y pwysau ariannol parhaus sy'n wynebu'r cyngor. Mae'n rhaid i'r angen ar gyfer gosod cyllideb gytbwys yn flynyddol fod o fewn cyfeiriad strategol ehangach a'r Bwrdd newydd fydd yn gallu darparu hwn.

Ffactorau allanol sy'n gyfrifol am y pwysau ariannol a wynebwr gan y cyngor yn bennaf. Er bod yr ansicrwydd ynglŷn â lefel y cyllid gan Lywodraeth Cymru o flwyddyn i flwyddyn yn broblem o safbwynt cynllunio ariannol, gobeithio y bydd yna le i gydnabod graddfa'r pwysau sy'n wynebu'r cyngorau yn y setliad ariannol neu 2019/20 a thu hwnt.

10. **Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**

Mae proses y gyllideb ynnddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o ddynodi, asesu a chytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd cynlluniedig ac amserol. Mae'r broses yn caniatáu rhywfaint o hyblygrwydd mewn ymateb i setliad ariannol.

11. **Pŵer i wneud y Penderfyniad**

Adr â'n 151 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1972.

Bwrdd Ail-lunio Cyllideb y Cyngor

Amlinelliad o'r Cylch Gorchwyl

Diben y Rhaglen

Gosod y cyfeiriad strategol i benderfynu ar natur a maint y Cyngor ar ddiwedd 2022/23. Bydd hyn yn cynnwys penderfynu lle y bydd y cyngor yn gostwng neu ddiddymu cyllid a chymeradwyo'r prif dybiaethau o fewn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

Prif Ganlyniadau

Diffinio a darparu Strategaeth Ariannol Tymor Canolig hyd at ddiwedd 2022/23.

Sicrhau y gellir gosod cyllideb gytbwys ar gyfer pob blwyddyn ariannol o fewn y rhaglen.

Cefnogi darpariaeth Blaenoriaethau Corfforaethol.

Darparu dull a reolir i ddatblygu cyngor llai wedi'i redeg yn dda

Gweledigaeth y Rhaglen

Sefydlu bwrdd rhaglen y Tîm Gweithredol Corfforaethol/Cabinet i osod y cyfeiriad strategol i ail-lunio'r cyngor a darparu arbedion sylweddol dros gyfnod o bedair blynedd. Bydd gwneuthuriad y Bwrdd yn caniatáu cynigion i ddarparu'r newid y gellir ei ddiffinio o safbwynt corfforaethol a gwleidyddol.

Bydd y Bwrdd yn cyfeirio gwasanaethau i ddatblygu prosiectau a chynhyrchu achosion busnes i'w hystyried gan y bwrdd. Bydd y cyfeiriad yn cynnwys gosod targedau o ran lefel yr arbedion a'r terfyn amser er mwyn cadarnhau'r cynnig a'r arbedion gwirioneddol fydd yn cael eu darparu. Gallai'r cynigion gynnwys tynnu'n ôl o rai o'r meysydd gwasanaeth yn llwyr.

Bydd hyn yn ffurfio sail rhaglen pedair blynedd yn cynnwys nifer o brosiectau. Bydd prosiectau yn seiliedig ar wasanaethau yn gyffredinol ond bydd mwy o themâu trawsbynciol yn dod i'r amlwg wrth ddatblygu'r rhaglen - yn enwedig mewn perthynas â swyddogaethau gwasanaethau cefnogi, asedau a phrosiectau thematig posibl yn canolbwyntio ar nodi cyfleoedd i leihau meysydd o wariant cyffredin.

Dylai'r prosiectau ddilyn methodoleg rheoli prosiectau corfforaethol.

Nodir yr aelodaeth graidd isod, er bydd gofyn i uwch swyddogion allweddol gynghori ar feysydd penodol fel y bo'n briodol, megis cyllid, cyfreithiol, AD, eiddo a TGCh.

Dull Llywodraethu a Darparu

Cadeirydd / Noddwr y rhaglen Prif Weithredwr

Aelodaeth Cyfarwyddwyr Corfforaethol

Arweinydd y Cyngor

Aelod Cabinet Arweiniol gyda Phortffolio Cyllid

Swyddog A.151 (Rheolwr Rhaglen)

Byddai cyfrifoldebau'r Bwrdd yn cynnwys:

- Cytuno ar gyfeiriad strategol i ail-lunio'r Cyngor dros bedair blynedd
- Darparu rhaglen drawsnewid a gytunir yn cynnwys nifer o brosiectau dros gyfnod o bedair blynedd

- Dylunio rhaglen waith ac amserlen er mwyn cyflawni'r prosiectau
- Sicrhau bod risgiau a buddion yr holl brosiectau a'r cyfeiriad strategol yn cael eu deall a'u rheoli
- Sicrhau y deallir effaith ariannol y cynigion yn llawn o ran safbwynt y gwasanaeth a safbwynt corfforaethol
- Sicrhau yr ymgynghorir â'r rheoleiddwyr fel y bo'n briodol
- Sicrhau bod adnoddau digonol i ddarparu'r rhaglen
- Cytuno ar gamau gweithredu i oresgyn rhwystrau
- Cytuno ar strategaeth i gyfathrebu a chysylltu â staff, aelodau etholedig, dinasyddion a budd-ddeiliaid eraill

Byddai penderfyniadau ffurfiol yn dilyn y llwybrau cymeradwyo presennol ac felly byddai angen iddynt gydymffurfio â'r gofynion presennol o ran ymgynghori, effaith ar les ac ati. Dylai'r Cabinet gymeradwyo'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a'r Strategaeth sy'n tanategu diben y Bwrdd.

Byddai'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn adrodd i'r Bwrdd mewn perthynas â'r cyfeiriad a nodir, boed o ran prosiectau penodol neu o ran cyflawni unrhyw dargedau arbedion a osodir.

Bydd y Bwrdd yn penderfynu ar y broses i ddarparu'r gyllideb flynyddol, o fewn fframwaith y rhaglen pedair blynedd.

Mae rôl arfaethedig y Cadeirydd a Rheolwr y Rhaglen wedi'u nodi isod:

Cadeirydd / Noddwr Prosiect

- Sicrhau bod y Bwrdd yn canolbwyntio ar gyflawni'r weledigaeth a'r canlyniadau
- Sicrhau gohebiaeth briodol o'r weledigaeth a'r canlyniadau
- Sicrhau bod y Rhaglen yn parhau i alinio â Deddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol
- Darparu cyswllt gyda meysydd gwasanaeth i gyfeirio a rheoli prosiectau, risgiau, materion a phenderfyniadau
- Cadeirio a darparu rheolaeth strategol i'r Bwrdd
- Darparu rheolaeth weithredol o ddydd i ddydd ar gyfer y Bwrdd
- Darparu cefnogaeth i Reolwr y Rhaglen i reoli risgiau a datrys materion

Rheolwr y Rhaglen

- Cynllunio'r rhaglen, cynghori'r Bwrdd
- Darparu rheolaeth a monitro'r rhaglen gyffredinol
- Bod yn gyfrifol am ansawdd ac uniondeb y rhaglen
- Rheoli dibyniaethau a rhyngwynebau rhwng prosiectau
- Rheoli risgiau i ganlyniadau llwyddiannus
- Argymhell camau gweithredu ychwanegol pan nodir diffygion yn y rhaglen
- Cefnogi perchnogion canlyniadau a rheolwyr prosiectau lle bo'n briodol
- Sicrhau bod prosiectau yn dilyn methodoleg rheoli prosiectau corfforaethol.
- Rheoli a monitro cynllun y rhaglen i'r Bwrdd allu olrhain, rheoli a darparu canlyniadau a buddion y rhaglen
- Nodi adolygiadau cyfran os yn briodol

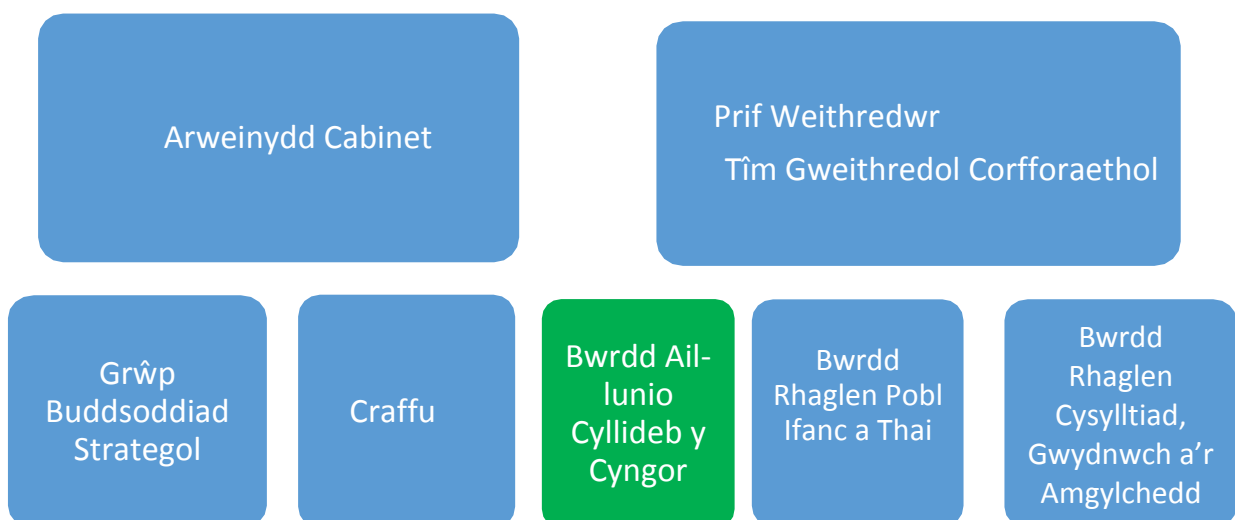
Bydd angen cefnogaeth rheoli prosiect i gefnogi'r Bwrdd ac mae'r opsiynau'n cael eu hystyried ar gyfer hyn. Bydd angen cefnogaeth hefyd i ddarparu'r capasiti i gyflawni'r prosiectau newid o fewn gwasanaethau neu o unrhyw brosiectau corfforaethol trawsbynciol sy'n dod i'r amlwg.

Mae angen diffinio gweinyddiaeth papurau ac adroddiadau, arddulliau, amllder cyfarfodydd, dyddiadau cyflwyno ac ati.

Bydd angen ystyried darpariaeth ariannol i gyfrannu neu ddarparu llif arian ar gyfer cost newid gwasanaeth sylweddol.

Rhyngddibyniaethau / cysylltiadau:

- Holl Wasanaethau a Strategaethau Cyngor Sir Ddinbych
- Byrddau Rhaglen y Cynllun Corfforaethol
- Y Cabinet
- Yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth
- Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
- Grŵp aelodau etholedig ehangach
- Grŵp Arweinyddiaeth (rheolwyr canol)
- Staff
- Undebau Llafur
- Strategaethau Rhanbarthol e.e. Cynnig Twf Rhanbarthol, Integreiddio Iechyd a Gofal Cymdeithasol, diwygio Llywodraeth Leol ehangach
- Partneriaid a Strategaethau cysylltiedig
- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Conwy a Sir Ddinbych
- Grŵp Buddsoddiad Strategol
- Strategaeth Rheoli Asedau / AMG
- Strategaeth y Gymraeg
- Llywodraeth Cymru
- Rheoleiddwyr

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y Cyfarfod:	26 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Hugh Evans - Arweinydd
Awdur yr Adroddiad:	Alan Smith - Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio
Teitl:	Adroddiad Gwella Blynyddol 2017-18

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn ymwneud â'r asesiad blynyddol o ragolygon y Cyngor ar gyfer gwella, a gynhaliwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Darparu gwybodaeth i'r Aelodau am Adroddiad Gwella Blynyddol y Cyngor. Gweler Atodiad 1

3. Beth yw'r Argymhellion?

Dylai'r Cyngor nodi cynnwys yr adroddiad sydd ynghlwm a'r cynigion ar gyfer gwella sydd ynddo.

4. Manylion yr Adroddiad

O dan y Mesur Llywodraeth Leol, mae Swyddfa Archwilio Cymru yn adolygu cynnydd y Cyngor yn flynyddol tuag at gyflawni ei amcanion a'i ragolygon er mwyn parhau i wella yn ystod y flwyddyn i ddod.

Ar gyfer y flwyddyn 2017-18, mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi dod i'r casgliad: *Mae'r Cyngor yn parhau i fodloni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus, ac:*

Ar ôl gwneud cynnydd sylweddol o ran cyflawni ei weledigaeth gyfredol, mae'r Cyngor yn datblygu cynllun wedi ei ddiweddarau i ddisgrifio ei weledigaeth a'i brif amcanion ar gyfer y dyfodol.

Nid yw'r adroddiad yn gwneud unrhyw argymhellion ffurfiol, ond mae'n nodi rhai Cynigion ar gyfer Gwelliant, sydd wedi'u nodi isod. Yn erbyn pob un, rwyf wedi cynnwys y cynnydd mae'r Cyngor wedi'i wneud hyd yma o ran ymateb i'r rhain.

	Cynnig ar gyfer Gwella	Cynnydd
P1	Gellid cryfhau trefniadau llywodraethu'r Cyngor drwy fonitro effaith pob newid arwyddocaol i wasanaethau yn gyson ac amserol.	<ul style="list-style-type: none">Mae Fersiwn 2 yr Asesiad Effaith Lles yn cynnwys dadansoddiad wedi'i gryfhau o Effeithiau Cydraddoldeb.Bydd Pwyllgorau Craffu yn cael eu diweddarau gyda'r Camau Gweithredu a gytunwyd yn yr Heriau Gwasanaeth.Mae Byrddau Rhaglen Cynllun Corfforaethol yn chwarae rhan ymarferol wrth fonitro effaith newidiadau a wnaed i wasanaethau fel rhan o'r Cynllun Corfforaethol.

P2	<p>Cryfhau trefniadau ariannol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ddatblygu polisi cynhyrchu incwm / codi tâl • Rhoi sgôr risg ffurfiol i arbedion yn ôl pa mor gyraeddadwy ydynt a nodi camau lliniaru cynaliadwy i'r rheiny a ystyrir yn rhai risg uchel 	<ul style="list-style-type: none"> • Cymeradwywyd y polisi incwm gan y Cabinet ac mae'n rhan o broses y gyllideb; • Ymgorfforwyd sgôr risg arbedion i broses y gyllideb ar gyfer 2018/19.
P3	<p>Cryfhau trefniadau rheoli pobl drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ddatblygu dull i sicrhau bod gweithwyr â mynediad cyfyngedig i'r fewnwyd yn gallu cael mynediad i wybodaeth AD berthnasol. • Sicrhau bod amrywiadau ac anghysonderau o ran gweithredu polisiâu AD yn cael eu hosgoi ar gyfer gweithwyr y rheng flaen nad ydynt yn seiliedig yn y swyddfa 	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r holl wybodaeth AD ar gael ar wefan CSDd bellach i alluogi mynediad cyffredinol. • Mae gwybodaeth AD ar gael nawr i reolwyr a goruchwylwyr ei defnyddio mewn 'trafodaethau blwch offer' rheng flaen.
P4	<p>Cryfhau trefniadau rheoli Asedau drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sicrhau bod camau gweithredu sydd eisoes ar y gweill i foderneiddio trefniadau rheoli asedau corfforaethol yn hyrwyddo defnydd mwy effeithlon ac effeithiol o bortffolio tir ac eiddo'r Cyngor ac atgyfnerthu ei gyfraniad fel adnodd strategol. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mae grŵp ffurfiol rheoli Asedau wedi'i sefydlu ac mae Strategaeth Rheoli Asedau Corfforaethol wedi'i datblygu
P5	<p>Cryfhau trefniadau TGCh drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sicrhau bod y Cyngor yn ymgynghori â'r gwasanaeth TGCh o ran pob pryniant technoleg ar gyfer pryniannau strategol a phryniannau fel mater o drefn; • Sicrhau bod arbenigedd TGCh digonol wedi'i gynnwys mewn achosion o gaffael a gweithredu ar raddfa fwy neu â risg uwch. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Partneriaid Busnes TGCh yn ymwneud â phob datblygiad nawr o gam cynnar. Mae'n ofyniad bellach i bob pryniant TGCh gael ei gymeradwyo gan y Rheolwr Trawsnewid Busnes a TGCh.
P6	<p>Cryfhau trefniadau Rheoli Gwybodaeth drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sicrhau bod trefniadau llywodraethu gwybodaeth yn bodloni gofynion safonau rhyngwladol a'u bod yn cynnwys cynrychiolaeth o bob rhan o'r Cyngor i gyd; • Estyn cylch gorchwyl y Grŵp Llywodraethu Gwybodaeth i gynnwys anghenion gwybodaeth fusnes yn ogystal â'r gofynion ar gyfer cydymffurfio; • Datblygu Strategaeth Wybodaeth, sy'n gysylltiedig â strategaethau adnoddau eraill, i ffurfio defnydd gwybodaeth a sicrhau bod gwybodaeth yn hygyrch pan a lle mae ei hangen; • Datblygu cynlluniau gweithredu tymor hwy ar gyfer System Rheoli Dogfennau a Chofnodion Electronig i symud y 	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r IGG nawr yn cynnwys cynrychiolaeth lawn o bob rhan o'r Cyngor ac mae wedi derbyn diffiniad ehangach ei rôl. Fodd bynnag, y gwaith sy'n rhan o baratoi ar gyfer Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol yw blaenoriaeth y grŵp ar hyn o bryd, sy'n golygu bod gwaith ar strategaeth newydd wedi'i ohirio tan 2019. • Mae gwaith System Rheoli Dogfennau a Chofnodion Electronig wedi cadarnhau adnoddau ariannol tan ddiwedd y prosiect.

- 5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**
Nid oes angen penderfyniad, ond mae adolygiad Swyddfa Archwilio Cymru o gynnydd y Cyngor yn rhan bwysig o ddeall ein cynnydd tuag at gyflawni ein Blaenoriaethau Corfforaethol.
- 6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**
Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol.
- 7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**
Amherthnasol
- 8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgor Craffu ac eraill?**
Mae swyddogion wedi adolygu'r adroddiad er cywirdeb cyn ei gyhoeddi.
- 9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**
Mae'r adroddiad cadarnhaol hwn yn darparu sicrwydd bod trefniadau rheolaeth ariannol yn gadarn ac nid oes argymhellion ffurfiol wedi'u gwneud ac mae prosesau ar waith i sicrhau bod pryderon a gaiff eu codi yn cael ystyriaeth briodol gan y Cyngor.
- 10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
Byddai risg i'r Cyngor os na weithredir y cynigion ar gyfer gwella a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru.
- 11. Pŵer i wneud y Penderfyniad**
Nid oes angen penderfyniad.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol 2017-18

Cyngor Sir Ddinbych

Dyddiad cyhoeddi: Awst 2018
Cyfeirnod y ddogfen: 714A2018-19

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol ar ran Archwilydd
Cyffredinol Cymru gan Gwilym Bury, Charlotte Owen, Paul
Goodlad a Jeremy Evans dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd i'r diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn anelu i ddarparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Adroddiad cryno	4
Gwaith archwilio perfformiad 2017-18	4
Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	4
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18	6
Atodiadau	11
Atodiad 1 – Statws yr adroddiad	11
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol	12
Atodiad 3 – Argymhellion yr adroddiad cenedlaethol 2017-18	15

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2017-18

- 1 Wrth bennu ehangder y gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn, gwnaethom ystyried graddau'r wybodaeth gronedig o waith archwilio ac arolygu, yn ogystal â ffynonellau gwybodaeth eraill a oedd ar gael, gan gynnwys dulliau Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) ei hun o adolygu a gwerthuso. Ar gyfer 2017-18, gwnaethom ni waith asesu gwelliant ym mhob cyngor. Gwnaethom ni waith ym mhob cyngor yn ymwneud â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol hefyd, a chynnal adolygiad ar thema safbwyntiau defnyddwyr gwasanaethau. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2017-18.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 1](#).

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus

- 3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2018-19.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
 - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio'r hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig, a chyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.

- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Awst 2018	<p>Adolygiad o Safbwynt Defnyddwyr Gwasanaethau</p> <p>I ddeall 'safbwynt defnyddwyr gwasanaethau' ym mhob cyngor yng Nghymru. Yng Nghyngor Sir Ddinbych, gwnaethom adolygu'r gwasanaeth Tai. Yn arbennig, a oedd y Cyngor yn defnyddio profiad a dyheadau defnyddwyr gwasanaethau i lywio cynllun a chyflawniad gwasanaethau ar gyfer Safon Ansawdd Tai Cymru.</p>	<p>Mae'r rhan fwyaf o denantiaid y Cyngor yn fodlon ar ansawdd y gwasanaeth, ac mae'r Cyngor yn dechrau eu cynnwys eto wrth gynllunio'r gwasanaeth, ond nid yw'r Cyngor bob amser wedi gwerthuso effaith newidiadau i'r gwasanaeth.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> cyn 2012, gwnaeth y Cyngor gynnwys tenantiaid yn effeithiol wrth gynllunio'r gwasanaeth ac mae'n cydnabod bod hyn wedi lleihau. Mae'r Cyngor yn mynd i'r afael â hyn; mae'r rhan fwyaf o denantiaid y Cyngor yn fodlon ar ansawdd y gwasanaeth er bod rhai yn pryderu am leithder ac o'r farn nad oedd eu cartrefi'n ddigon cynnes yn ystod y gaeaf; a gall tenantiaid ddefnyddio'r gwasanaethau angenrheidiol ond nid yw'r Cyngor bob amser wedi gwerthuso'r newidiadau y mae wedi'u gwneud i fodolau mynediad a safonau gwasanaethau ar gyfer tai gwarchod. 	<p>C1 Dylai'r Cyngor weithio gyda thenantiaid i adolygu ei ddull o gynorthwyo pobl sy'n cael problemau lleithder a chartrefi nad ydynt wedi eu gwresogi'n ddigonol, yn effeithlon o ran tanwydd neu wedi eu hinswleiddio yn dda.</p> <p>C2 Dylai'r Cyngor weithio gyda thenantiaid i adolygu effaith hirdymor y penderfyniad i ddirwyn i ben y gwasanaeth warden trigolion ar gyfer ei gynlluniau tai gwarchod.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Mehfin 2018	<p>Trosolwg a Chraffu – Addas ar gyfer y dyfodol?</p> <p>Adolygiad yn canolbwyntio ar ba mor addas ar gyfer y dyfodol yw ei swyddogaethau craffu. Rydym yn ystyried sut y mae'r Cyngor yn ymateb i heriau presennol, gan gynnwys Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a sut y mae'r Cyngor yn dechrau craffu ar Fyrddau Gwasanaethau Lleol. Gwnaethom ni hefyd archwilio a yw'r Cyngor mewn sefyllfa dda i allu ymateb i heriau yn y dyfodol, fel pwysau parhaus ar gyllid cyhoeddus, a'r posibilrwydd o symud tuag at fwy o weithio rhanbarthol rhwng awdurdodau lleol.</p>	<p>Mae swyddogaeth trosolwg a chraffu y Cyngor yn ymateb yn dda i heriau presennol, ond gall y diffyg yn y capasiti i gefnogi gwaith craffu lesteirio cynnydd yn y dyfodol, ac mae lle i aelodau cabinet gyfrannu'n fwy gweithredol at drafodaethau craffu.</p> <p>Casgliadau allweddol o'r adroddiad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cyngor yn creu amgylchedd cefnogol ar gyfer craffu, ond gallai'r diffyg yn y capasiti i gefnogi gwaith craffu lesteirio gallu'r swyddogaeth graffu i ymdrin â heriau yn y dyfodol; • Mae'r swyddogaeth trosolwg a chraffu wedi'i chynllunio'n dda, mae'n defnyddio dull cytbwys ar gyfer craffu cyn ac ar ôl gwneud penderfyniad, ac mae'n datblygu ffyrdd o gynnwys aelodau'r cyhoedd yn fwy effeithiol mewn gwaith craffu; a • Mae'r Cyngor yn gwerthuso effeithiolrwydd ac effaith y swyddogaeth graffu, ond mae lle i aelodau cabinet gyfrannu'n fwy gweithredol. 	<p>C1 Adolygu addasrwydd trefniadau cymorth, o ran faint o gymorth a'r math o gymorth y gallai fod ei angen ar bwyllgorau trosolwg a chraffu.</p> <p>C2 Dylai aelodau cabinet gyflwyno adroddiadau ac ymateb i gwestiynau gan aelodau'r pwyllgor trosolwg a chraffu ynghylch polisïau a phenderfyniadau'r Cyngor fel mater o drefn, yn unol â chanllawiau statudol.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Tachwedd 2017	<p>Llythyr Archwilio Blynyddol 2016-17</p> <p>Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau. Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau. Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2017-18 neu systemau ariannol allweddol. 	Dim.
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Ebrill 2017	<p>Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r cynllun gwella blynyddol</p> <p>Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.</p>	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Tachwedd 2017	<p>Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad</p> <p>Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.</p>	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim.
Adolygiadau gan gyrff arolygu a rheoleiddio			
Nid yw Estyn wedi cynnal unrhyw arolygiad o Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn.			

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Estyn Chwefror 2018	Arolygiad yr Awdurdod Lleol	<p>Dros gyfnod, mae uwch arweinyddiaeth gref iawn yn yr awdurdod lleol wedi sicrhau ffocws penderfynol ar wella darpariaeth a deilliannau ar gyfer dysgwyr. Enghraifft hynod effeithiol o hyn yw'r ffordd y mae arweinwyr wedi dangos yr hyder i uno'r gwasanaeth addysg a'r gwasanaeth plant yn ddiweddar yn un adran golegol i gyflwyno gwasanaeth integredig cydlynus ac effeithlon. Mae hyn yn cael effaith gadarnhaol iawn ar y ddarpariaeth sydd ar gael i blant a phobl ifanc, ac effaith fuddiol ar les dysgwyr.</p> <p>At ei gilydd, mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn Sir Ddinbych yn perfformio'n gyson dda. Er bod perfformiad ar draws yr ysgolion uwchradd wedi amrywio dros y tair blynedd ddiwethaf, mae safonau yng nghyfnod allweddol 4 o ran bron bob un o'r dangosyddion allweddol yn cymharu'n dda dros gyfnod â'r rheiny mewn awdurdodau tebyg ledled Cymru, a gyda deilliannau cenedlaethol.</p> <p>Mae'r awdurdod yn rhoi pwys mawr ar lais y dysgwr, gan sicrhau bod llawer o blant a phobl ifanc yn cymryd rhan mewn cyfleoedd pwrpasol i rannu eu barn, eu pryderon a'u syniadau ar gyfer gwella. Mae hyn yn galluogi dysgwyr i gael cyfryngau cyfathrebu clir ar gyfer gwella gwasanaethau a darpariaeth yr awdurdod.</p> <p>Mae'r awdurdod lleol yn adnabod ei ysgolion yn dda iawn ac mae'n eu cefnogi a'u herio'n effeithiol. At ei gilydd, mae ganddo ystod o ddarpariaeth briodol ar gyfer dysgwyr sy'n agored i niwed, ac mae'r rhain yn effeithiol ar y cyfan o ran bodloni anghenion plant a phobl ifanc. Barn ar y maes arolygu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deilliannau - Da; • Ansawdd gwasanaethau addysg - Da; a • Arweinyddiaeth a rheolaeth - Rhagorol. 	<p>A1 Lleihau'r amrywioldeb mewn deilliannau mewn ysgolion uwchradd</p> <p>A2 Sicrhau bod arfarnu gwasanaethau yn canolbwyntio'n glir ar fesur y deilliannau y mae plant a phobl ifanc yn eu cyflawni trwy'r gwasanaethau hynny</p>

Atodiadau

Atodiad 1 – Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol

Y Cyngorydd Hugh Evans – Arweinydd/
Dr Mohammed Mehmet – Prif Weithredwr
Cyngor Sir Ddinbych
Neuadd y Ddinas
Ffordd Wynnstay
Rhuthun
Sir Ddinbych LL15 1YN

Cyfeirnod: 280A2017-18

Dyddiad cyhoeddi: 30 Tachwedd 2017

Annwyl Hugh a Mohammed

Llythyr Archwilio Blynyddol Cyngor Sir Ddinbych 2016-17

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae Cyngor Sir Ddinbych wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad o Gyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ac adolygu hyn yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; a
- chyflwyno dystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Ar 28 Medi 2017, cyflwynais farn archwilio ddiamod ar y datganiadau cyfrifyddu yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad o Gyfrifon. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r cyfrifon i aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn fy adroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 27 Medi 2017.

Cyflwynais dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 28 Medi 2017.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

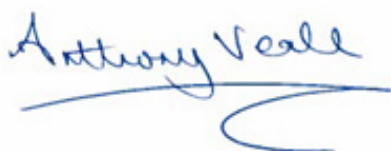
Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi dwyn sylw at feysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau wedi amlygu'i hun hyd yma neu feysydd y gellid eu gwella yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol 2016-17.

Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2017-18 neu systemau ariannol allweddol

Bydd adroddiad manylach ar fy ngwaith ardystio grantiau yn dilyn yn 2018 pan fydd rhaglen ardystio eleni wedi'i chwblhau.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2016-17 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynyddol.

Yn gywir

A handwritten signature in blue ink that reads "Anthony Veale". The signature is written in a cursive style and is underlined with a long, sweeping horizontal stroke.

Anthony Veale

Cyfarwyddwr Ymgysylltu

Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

cc. Richard Weigh – Pennaeth Cyllid

Atodiad 3 – Argymhellion yr adroddiad cenedlaethol 2017-18

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2017-18

Crynodeb o'r cynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, sydd wedi'u cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mehefin 2017	Cynllunio Arbedion mewn Cynghorau yng Nghymru	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella, ond roedd cynigion ar gyfer gwella wedi'u cynnwys yn yr adroddiadau lleol a gyflwynwyd i bob Cyngor.
Hydref 2017	Caffael Cyhoeddus yng Nghymru	The report contained seven recommendations. Six of the recommendations were for the Welsh Government, one of the recommendations was for public bodies: A3 Roedd yn glir o'n gwaith samplu bod rhai o'r strategaethau caffael wedi dyddio, a bu ymateb cymysg hefyd i bolisiau a deddfwriaeth newydd megis Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Rydym yn argymhell bod cyrff cyhoeddus yn adolygu eu strategaethau a'u polisiau caffael yn ystod 2017-18 ac yn flynyddol wedi hynny i sicrhau eu bod yn adlewyrchu newidiadau ehangach i bolisiau a deddfwriaeth ac yn cefnogi gwelliant parhaus.
Hydref 2017	Llywodraethu da wrth benderfynu ar newidiadau sylweddol mewn gwasanaethau – Crynodeb Cenedlaethol	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella, ond roedd cynigion ar gyfer gwella wedi'u cynnwys yn yr adroddiadau lleol a gyflwynwyd i bob Cyngor. Prif ddiben yr adroddiad oedd rhoi dealltwriaeth, rhannu ymarfer presennol ac ysgogi sgysrsiau a thrafodaethau yn y dyfodol rhwng cynghorau a sefydliadau eraill.
Rhagfyr 2017	Adroddiadau Ariannol Llywodraethau Lleol ar gyfer 2016-17	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A1 Mae gweithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar atal digartrefedd a lleihau'r galw. Mae'r rhain yn wahanol iawn i wasanaethau digartrefedd a arweinir gan waith achos traddodiadol, ac mae gwaith atal yn gofyn am sgiliau newydd a rhyngweithio'n gynnar â defnyddwyr a darpar ddefnyddwyr. Gwelsom fod cynnydd awdurdodau lleol wrth ddiwygio ac atgyfnerthu gwasanaethau yn amrywiol (paragraffau 1.12 i 1.20). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod eu staff yn ddigon medrus i ddelio â gofynion newydd cyfryngu, datrys problemau, negodi a dylanwadu gyda phobl ddigartref; ac • adolygu ac ad-drefnu eu gwasanaethau i ymgysylltu'n fwy effeithiol â phobl ddigartref a rhai a allai fod yn ddigartref er mwyn atal digartrefedd. <p>A2 Darparodd Llywodraeth Cymru arian i helpu awdurdodau lleol i weithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 ac mae'r cyllid hwn wedi bod yn hanfodol er mwyn sicrhau y gall gwasanaethau atal newydd gael eu datblygu. Mae'r arian ar gael tan 2019-20 ond mae angen i awdurdodau sicrhau eu bod yn defnyddio'r cyfleoedd a gynigir gan yr adnoddau hyn i ddiwygio eu gwasanaethau er mwyn cyflawni eu cyfrifoldebau yn y dyfodol (paragraffau 1.21 i 1.28). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn ddiwygio'r ffordd yr ariennir gwasanaethau digartrefedd ganddynt er mwyn sicrhau y gallant barhau i ddarparu'r dull atal ehangaf posibl sydd ei angen. Dylai adolygiadau ystyried defnyddio arian Cefnogi Pobl yn ogystal ag arian o Gronfa Gyffredinol y Cyngor i gefnogi'r ffordd y cyflawnir dyletswyddau digartrefedd yr awdurdod.</p> <p>A3 Gall y ffordd y caiff gwasanaethau eu trefnu a'u rheoli ar y pwynt cyswllt cyntaf ddylanwadu'n sylweddol ar ba mor effeithiol yw awdurdodau lleol wrth reoli a lleihau'r galw. Gall gwasanaethau y mae'n hawdd cael gafael arnynt a ddefnyddir i'r eithaf, sy'n osgoi dull porthgadw ac sy'n canolbwyntio ar atebion cynnar, wella'r rhagolygon ar gyfer atal digartrefedd yn llwyddiannus. Gwelsom fod systemau pwynt mynediad rhai awdurdodau wedi'u cynllunio'n wael, sy'n effeithio'n andwyol ar ragolygon yr awdurdod ar gyfer ymyrraeth gynnar i atal digartrefedd rhag digwydd (paragraffau 2.4 i 2.11). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • llunio gwasanaethau er mwyn sicrhau bod cyswllt cynnar â defnyddwyr gwasanaethau; • defnyddio dulliau 'brysbennu' i nodi a hidlo unigolion sy'n gofyn am help er mwyn pennu'r ymateb mwyaf priodol i fynd i'r afael â'u hanghenion; a • phrofi effeithiolrwydd gwasanaethau pwynt cyswllt cyntaf er mwyn sicrhau eu bod yn addas at y diben.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A4 Mae pennu safonau gwasanaeth clir sy'n nodi'r hyn y mae'r awdurdod yn ei ddarparu ac y mae'n gyfrifol amdano yn hanfodol er mwyn sicrhau bod pobl yn gwybod beth mae ganddynt hawl i'w gael a beth sydd angen iddynt ei ddatrys eu hunain. Gwelsom nad yw awdurdodau bob amser yn rhoi gwybodaeth glir, cryno ac o ansawdd da er mwyn helpu pobl i ddod o hyd i'r cyngor cywir yn gyflym ac yn effeithlon (paragraffau 2.12 i 2.17). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn cyhoeddi safonau gwasanaethau sy'n nodi'n glir beth yw eu cyfrifoldebau a sut y byddant yn darparu gwasanaethau er mwyn sicrhau bod pobl yn gwybod beth mae ganddynt hawl i'w gael a beth mae'n rhaid iddynt ei wneud drostynt hwy eu hunain. Dylai safonau gwasanaethau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gael eu hysgrifennu mewn iaith hygyrch a syml; • bod yn fanwl gywir ynghylch beth y gall ymgeiswyr ei ddisgwyl a beth na allant ei ddisgwyl, a phryd y gallant ddisgwyl iddo gael ei ddatrys; • nodi'n glir rôl yr ymgeisydd yn y broses a sut y gallant helpu'r broses i redeg yn fwy llyfn a chyflym; • cael eu llunio ar y cyd ag arbenigwyr pwnc a chynnwys pobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth(au); • integreiddio'n effeithiol â'r broses asesu unigol; • cynnig dewisiadau amgen hyfyw i wasanaethau'r awdurdod; a • nodi'r prosesau apeliadau a chwynion. Dylai'r rhain fod yn seiliedig ar degwch a chydarddoldeb i bawb dan sylw a dylent fod ar gael i bawb. <p>A5 Mae angen i awdurdodau lleol lunio gwasanaethau i ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau yn effeithiol ac effeithlon, ond mae'r safonau cyfredol yn rhy amrywiol i sicrhau bod defnyddwyr gwasanaethau yn gallu cael gafael ar y cyngor sydd ei angen arnynt (paragraffau 2.18 i 2.24). Er mwyn gwella perfformiad cyfredol rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud defnydd gwell o'u gwefannau er mwyn helpu i reoli'r galw drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profi defnyddioldeb ac effeithiolrwydd y wybodaeth gyfredol ar wefannau gan ddefnyddio ein llinellau ymholi a nodir yn Atodiad 5; • cynyddu a gwella ystod, ansawdd a chwmpas gwybodaeth ar y we; gwneud gwell defnydd o raglenni ar-lein; a • chysylltu'n fwy effeithiol â gwybodaeth gan ddarparu'r arbenigol ac arbenigwyr cyngor, fel Cyngor ar Bopeth.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A6 Mae Deddf Tai (Cymru) 2014 yn rhoi dyletswydd newydd ar wasanaethau cymdeithasol a chymdeithasau tai sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt gydweitho â gwasanaethau digartrefedd awdurdodau lleol i atal a mynd i'r afael â digartrefedd. Gwelsom nad yw'r trefniadau hyn yn gweithio'n effeithiol ac nad yw ymatebion gwasanaethau i atal digartrefedd a helpu pobl ddigartref bob amser yn cael eu darparu, ac nad ydynt ychwaith yn gyson effeithiol (paragraffau 3.13 i 3.25). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn nodi ac yn cytuno ar yr hyn y maent yn ei ddisgwyl gan bartneriaid, gan nodi sut y byddant yn cydweithio er mwyn lleddfu digartrefedd. Dylai'r cytundeb hwn gael ei adolygu'n rheolaidd a dylai perfformiad partneriaid gael ei adolygu er mwyn nodi meysydd i'w gwella.</p> <p>A7 Nid yw systemau monitro awdurdodau lleol na dulliau gwerthuso er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'u cyfrifoldeb o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 a Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus yn gweithio cystal â'r disgwyl (paragraffau 3.35 i 3.39). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn mynd i'r afael â gwendidau yn eu dull monitro cydraddoldebau, ac yn sicrhau bod eu gwasanaeth digartrefedd yn cofnodi ac yn gwerthuso data priodol yn gywir er mwyn dangos mynediad cyfartal i ddefnyddwyr gwasanaethau y mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd tuag atynt.</p> <p>A8 MGall rheoli'r galw fod yn heriol i awdurdodau lleol. Mae rhai gwersi clir i'w dysgu o ran gweithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 a'r dyletswyddau atal digartrefedd y gellir eu cymhwyso at reoli'r galw mewn gwasanaethau eraill (paragraffau 4.24 i 4.27). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn defnyddio'r rhestr wirio a nodir yn Atodiad 10 i gynnal hunanasesiad ar wasanaethau, er mwyn helpu i nodi opsiynau i wella'r ffordd y gallant helpu i reoli'r galw.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>Roedd yr adroddiad yn cynnwys naw argymhelliad. Roedd un o'r argymhellion i Lywodraeth Cymru ac roedd wyth ohonynt i awdurdodau lleol a/neu sefydliadau cyflenwi:</p> <p>A1 Ceir llawer o ffynonellau cyllid a pholisïau ar gyfer addasiadau, ac mae hynny'n golygu bod safon y gwasanaeth a dderbynnir gan bobl anabl a phobl hŷn yn amrywio'n helaeth (paragraffau 1.5 i 1.9). I fynd i'r afael â'r anghysondebau hyn, rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru osod safonau ar gyfer pob addasiad er mwyn sicrhau bod pobl anabl a phobl hŷn yn derbyn gwasanaeth o'r un safon waeth pa le y maent yn byw, pwy yw eu landlord, a ph'un a ydynt yn berchen ar eu cartref eu hunain ai peidio.</p> <p>A2 Mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus yn glir ynghylch sut y gall eu gwaith ar addasiadau gael effaith gadarnhaol ar bobl anabl a phobl hŷn, ac maent wedi gosod nodau addas sy'n creu ffocws wrth weithredu. Mae sefydlu'r nodau strategol cywir ar gyfer addasiadau hefyd yn creu sail glir ar gyfer penderfynu pwy ddylai gael blaenoriaeth gan wasanaethau, a sut ac ymhle y dylid defnyddio adnoddau. Fodd bynnag, gwelsom fod amryw o ddiffygion yn y trefniadau polisi cyfredol, ac nad yw gyrff cyhoeddus yn sicrhau'r budd mwyaf wrth fuddsoddi (paragraffau 3.8 i 3.15). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol weithio gydag asiantaethau partner (cyrff iechyd, cymdeithasau tai a Gofal a Thrwsio) i atgyfnerthu eu ffocws strategol wrth ddarparu addasiadau drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osod amcanion strategol priodol ar gyfer addasiadau sy'n canolbwyntio ar lesiant ac annibyniaeth; • gwella ansawdd yr wybodaeth am y galw am addasiadau drwy defnyddio ystod eang o ddata i asesu angen, gan gynnwys ceisio a defnyddio gwybodaeth gan bartneriaid sy'n gweithio yn ardal yr awdurdod lleol; a • chysylltu'r system ar gyfer rheoli a chyflenwi addasiadau â pholisïau a chofrestrau tai addasedig er mwyn gwneud y defnydd gorau o gartrefi a addaswyd eisoes.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A3 Mae'n bwysig sicrhau bod gan bawb y gallai fod angen gwaith addasu arnynt r holl wybodaeth angenrheidiol er mwyn gwneud cais am waith addasu a threfnu bod y gwaith hwnnw'n cael ei gwblhau. Gan hynny, mae'n hanfodol cael gwybodaeth hygyrch o ansawdd da er mwyn i sefydliadau cyflenwi arddangos mynediad teg a thryloywder. Fodd bynnag, cawsom hyd i wendidau yn ansawdd a darpariaeth gwybodaeth i'r cyhoedd ynghylch addasiadau tai (paragraffau 2.6 i 2.15). Argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi ddarparu gwybodaeth am addasiadau tai yn Gymraeg ac yn Saesneg, mewn ffurfweddau hygyrch gan gynnwys Braille, ffontiau mawr, fersiynau sain ac ieithoedd eraill. Dylid hyrwyddo gwybodaeth yn eang drwy ystod o gyfryngau, gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol, gwefannau a gwybodaeth gyhoeddedig, a hefyd drwy bartneriaid allweddol. Yn ddefnyddiol, dylid cynhyrchu gwybodaeth ar y cyd ac alinio polisiau rhwng cyrff cyflenwi er mwyn ehangu eu cwrpas a chynyddu'r defnydd ohonynt.</p> <p>A4 Gan fod nifer helaeth o lwybrau er mwyn cyrchu gwasanaethau, mae angen i sefydliadau cyflenwi sicrhau bod ganddynt systemau cadarn i ymdrin â cheisiadau yn gyflym ac effeithiol. Fodd bynnag, gwelsom fod y prosesau a ddefnyddir gan sefydliadau cyflenwi yn amrywio'n helaeth, a'u bod yn aml yn creu anawsterau i bobl anabl a phobl hŷn sydd yn ceisio cymorth (paragraffau 2.16 i 2.19). Argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi symleiddio'r broses ymgeisio drwy greu un ffurflen gais gynhwysfawr ar gyfer pob sefydliad o fewn ardal awdurdod lleol. Dylai'r ffurflen fod ar gael drwy bartneriaid ac ar-lein.</p> <p>A5 Gall amrywiaeth o ffactorau achosi oedi wrth addasu (paragraffau 2.20 i 2.33). Er mwyn gwella prydlondeb wrth gyflenwi, argymhellwn y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod Llywodraeth Cymru'n cynnal adolygiad i weld a ddylai awdurdodau lleol barhau i ddefnyddio'r prawf modd ar gyfer Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl (DFGs); • bod awdurdodau lleol yn darparu neu'n defnyddio gwasanaethau asiantaeth gwella cartrefi i gynorthwyo pobl anabl a phobl hŷn i fynd ar drywydd eu ceisiadau DFG yn effeithlon; • bod sefydliadau cyflenwi yn gweithio gydag awdurdodau cynllunio i gyflymu a symleiddio'r broses ar gyfer addasiadau y mae angen cymeradwyaeth ar eu cyfer; • bod sefydliadau cyflenwi yn defnyddio Aseswyr yr Ymddiriedir Ynddynt i gynnal asesiadau ar gyfer gwaith addasu o natur symlach; a • bod Llywodraeth Cymru'n symleiddio ei phrosesau cymeradwyo ar gyfer Grantiau Addasiadau Ffisegol (PAGs).

Tudalen 256

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A6 Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol, cymdeithasau tai ac asiantaethau Gofal a Thrwsio wedi sefydlu prosesau i benodi, goruchwylio a rheoli perfformiad adeiladwyr ac/neu contractwyr. Fodd bynnag, gwelsof amrywiaeth eang yn y modd y mae sefydliadau cyflenwi'n trefnu gwaith adeiladu, yn ei roi ar contract ac yn ei gwblhau (paragraffau 2.37 i 2.44). Argymhellwn fod sefydliadau cyflenwi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn cyflwyno systemau ffurfiol er mwyn achredu contractwyr i gyflawni gwaith addasu. Dylai'r rhain gynnwys: <ul style="list-style-type: none"> – safonau gofal cwsmeriaid fel cadw apwyntiadau, cadw'r safle'n daclus, rheoli sŵn ac ati; – archwilio sefyllfa ariannol, statws treth a TAW; – hyrwyddo arferion iechyd a diogelwch da; – gofyniad i ddefnyddio cynlluniau gwarant; – sicrhau y delir yswiriant digonol; a – gofyn am eirdaon. • defnyddio cytundebau fframwaith a chontractau drwy bartneriaeth i gyflenwi addasiadau; • mynd i'r afael â gwendidau wrth roi addasiadau ar contract, diweddaru'r Rhestr Cyfraddau a ddefnyddir i roi gwaith allan ar dendr a chynnal ymarferion tendro cystadleuol er mwyn cefnogi gwerth am arian wrth roi gwaith allan ar contract; • datblygu systemau effeithiol i reoli a gwerthuso perfformiad contractau drwy: <ul style="list-style-type: none"> – bennu ystod briodol o wybodaeth er mwyn barnu ynghylch perfformiad a chyflawniad y gwaith, gan gynnwys prydlondeb y gwaith; ansawdd y gwaith; adborth ymgeiswyr/tenantiaid; cost y gwaith (gan gynnwys amrywiadau); record o ran iechyd a diogelwch; ac adborth cwsmeriaid; – gwerthuso ac adrodd ar berfformiad yn rheolaidd er mwyn canfod cyfleoedd i wella gwasanaethau; a – rhoi adborth ffurfiol i contractwyr am eu perfformiad, gan drafod materion allweddol fel bodlonrwydd cleientiaid, lefel unrhyw amrywio a pha mor dderbyniol yw hynny, gwaith sy'n gywir y tro cyntaf, asesiad ôl-arolygol a chwblhau ar amser ac yn unol â'r gyllideb.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A7 Er mwyn sicrhau cymaint â phosib o effaith a gwerth am arian wrth ddarparu addasiadau, mae angen i sefydliadau tai a gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol gydweithio'n effeithiol i sicrhau bod modd bodloni anghenion pobl sydd yn aml yn fregus iawn, a gwella eu hansawdd byw. Fodd bynnag, yn ôl ein canfyddiadau mae'r diffyg ffocws strategol ar addasiadau mewn sefydliadau cyflenwi yn parhau, gyda'r sefydliadau hynny'n canolbwyntio ar ymatebion penodol o fewn y sefydliad, yn hytrach nag ystyried sut i gydweithio ag eraill i fodloni anghenion pobl anabl neu bobl hŷn orau (paragraffau 3.16 i 3.21). Argymhellwn y dylai awdurdod lleol gydweithio ag asiantaethau partner (cyrff iechyd, cymdeithasau tai a Gofal a Thrwsio) i ddatblygu a gwella'r trefniadau ar gyfer cydweithio. Y nod fydd cynyddu hyd yr eithaf y defnydd a'r budd yn gysylltiedig ag addasiadau o ran cefnogi annibyniaeth drwy gyfuno adnoddau, cydleoli staff a chreu timau cyflenwi integredig.</p> <p>A8 Mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus yn cydnabod gwerth addasiadau o ran lleihau'r risg o godymau, atal derbyniadau i'r ysbty a chyflymu'r broses o ryddhau cleifion o'r ysbty. Fodd bynnag, ni fydd trefniadau partneriaeth lleol bob amser yn adlewyrchu pwysigrwydd addasiadau, ac ar wahân i Therapyddion Galwedigaethol, nododd gweithwyr iechyd proffesiynol ei bod hi'n anodd ymdrin â'r gwahanol systemau'r awdurdod lleol a'r cymdeithasau tai ar gyfer gweinyddu, cymeradwyo a chwblhau addasiadau (paragraffau 3.22 i 3.24). Er mwyn gwella'r defnydd a'r nifer sy'n manteisio ar addasiadau gyda chyrff iechyd, argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi gytuno ar y cyd ar gyd-safonau gwasanaeth ar gyfer cyflenwi addasiadau ym mhob ardal awdurdod lleol, a chyhoeddi'r cyd-safonau hynny. Dylid nodi'n glir yn y safonau gwasanaeth sut y bydd pob asiantaeth yn mynd ati i gyflenwi addasiadau, ac yn darparu gwasanaethau i sicrhau bod pobl yn gwybod yr hyn y mae ganddynt hawl i'w dderbyn. Dylai Safonau Gwasanaeth:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fod mewn iaith hygyrch sy'n hawdd ei deall; • bod yn fanwl gywir ynghylch yr hyn y gall pobl/na all pobl ddisgwyl ei dderbyn; • cael eu llunio ar y cyd i gynnwys yr holl wasanaethau addasu o fewn ardal; • nodi cymhwysedd ar gyfer y gwahanol ffrydiau ariannu, y prosesau ymgeisio ac asesu, graddfeydd amser a phrosesau adolygu; a • chynnig yr opsiynau posib a'r dewisiadau eraill yn lle addasu, gan gynnwys cysylltu â chofrestrau tai addasedig i wneud y defnydd gorau posib o gartrefi sydd eisoes wedi'u haddasu.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A9 Mae'n bwysig cael y dangosyddion perfformiad cywir ac adrodd yn rheolaidd ar berfformiad yn erbyn y dangosyddion hynny er mwyn i gyrff cyhoeddus reoli perfformiad gweithredol, canfod meysydd i'w gwella a gwerthuso effaith gadarnhaol gwasanaethau. Gwelsom fod ystod gyfredol y data o ddangosyddion perfformiad yn gyfyngedig iawn, ac nad ydynt yn ddigonol i'w gwneud hi'n bosib i gynnal gwerthusiad llawn o berfformiad (paragraffau 4.5 i 4.20).</p> <p>Er mwyn rheoli perfformiad yn effeithiol a barnu ynghylch effaith addasiadau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru a sefydliadau cyflenwi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sefydlu mesuriadau priodol er mwyn barnu ynghylch effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd y gwahanol systemau ar gyfer cyflenwi addasiadau a'r effaith ar lesiant ac annibyniaeth y rhai sy'n derbyn addasiadau; • sicrhau bod sefydliadau cyflenwi yn adrodd yn erbyn eu cyfrifoldebau o ran Deddf Cydraddoldeb 2010; • sicrhau bod gwybodaeth am berfformiad yn cynnwys gwaith yr holl sefydliadau cyflenwi - awdurdodau lleol, cymdeithasau tai ac asiantaethau Gofal a Thrwsio; a • chyhoeddi perfformiad yr holl sefydliadau cyflenwi yn flynyddol fel bo modd cael golwg systemau cyfan ar ddarpariaeth ac effaith er mwyn cefnogi gwelliannau sydd i'w cyflawni.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ebrill 2018	<u>Siaradwch fy iaith: Goresgyn rhwystrau iaith a chyfathrebu mewn gwasanaethau cyhoeddus</u>	<p>Sicrhau bod pobl sy'n wynebu rhwystrau o ran iaith a chyfathrebu yn gallu cyrchu gwasanaethau cyhoeddus</p> <p>A1 Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus sicrhau y gall pobl gyrchu'r gwasanaethau y mae arnynt eu hangen. Er mwyn bod yn ystyriol o ofynion Deddf Cydraddoldeb 2010 a deddfwriaeth arall, argymhellwn y dylai cyrff cyhoeddus gynnal adolygiad rheolaidd er mwyn canfod pa mor hygyrch yw eu gwasanaethau i bobl nad ydynt yn siarad Cymraeg na Saesneg fel prif iaith, gan gynnwys pobl fyddar sydd yn defnyddio iaith arwyddion. Gellir defnyddio ein rhestr wirio yn rhan o'r asesiad hwn.</p> <p>Datblygu gwasanaethau dehongli a chyfieithu yng Nghymru</p> <p>A2 Drwy ein gwaith gyda chyrff cyhoeddus, darparwyr gwasanaeth dehongli a chyfieithu a defnyddwyr gwasanaeth, nodwyd bod sawl her o flaen gwasanaethau dehongli a chyfieithu. Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chyrff cyhoeddus, grwpiau cynrychioliadol a phartion eraill â buddiant i sicrhau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod digon o ddehonglwyr ar gael, yn enwedig ar gyfer ieithoedd y ceir galw mawr amdanynt, fel iaith Arwyddion Prydain ac Arabeg; • bod dehonglwyr sydd wedi derbyn hyfforddiant arbenigol ar gael i weithio mewn gwasanaethau iechyd meddwl, a chyda phobl sydd wedi profi trawma neu drais; a • bod gweithdrefnau ar waith i ddiogelu a sicrhau ansawdd.
Mai 2018	<u>Myfyrio ar Flwyddyn Un: Sut mae Cyrff Cyhoeddus wedi Ymateb i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?</u>	<p>Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>A1 Mae gan bobl ag anabledd dysgu hawl i fyw'n annibynnol. Yn ystod y 50 mlynedd diwethaf bu newidiadau sylweddol o ran y ffordd y caiff llety a chymorth eu darparu. Mae gwasanaethau bellach yn cael eu darparu gan ddefnyddio model sy'n galluogi pobl i fyw yn y gymuned mewn tai cyffredin ledled Cymru (paragraffau 1.3 i 1.10). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol barhau i ganolbwyntio ar atal pobl rhag mynd yn ddibynnol ar leoliadau drutach mewn cartrefi gofal drwy ddarparu cymorth effeithiol yn y cartref ac amrywiaeth o lety camu ymlaen drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gwella'r modd y caiff gweithgarwch atal ei werthuso er mwyn i awdurdodau lleol ddeall beth sy'n gweithio'n dda a pham; • gan ddefnyddio mapio gwasanaethau atal o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n cwmpasu asiantaethau eraill a darparwyr gwasanaethau; • gwella prosesau cyfeirio at help ychwanegol er mwyn i ofalwyr a rhwydweithiau cymorth allu bod yn fwy cydnherth a hunanddibynnol. Dylai hyn gynnwys annog gofalwyr i lunio cynlluniau gofal hirdymor er mwyn cynnal a diogelu llesiant eu dibynnydd; a • rhannu gwaith dadansoddi risg a data cynllunio hirdymor ag awdurdodau lleol eraill, darparwyr gwasanaethau a phartneriaid er mwyn cytuno ar ddealltwriaeth gyffredin o'r ystod o opsiynau. <p>A2 Dengys amcanestyniadau o'r boblogaeth y bydd nifer y bobl ag anabledd dysgu yn cynyddu yn y dyfodol ac y bydd nifer y bobl dros 65 oed a nifer y bobl ag anabledd dysgu cymedrol neu ddifrifol yn cynyddu'n sylweddol (paragraffau 1.3 i 1.10). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wella eu dull o gynllunio gwasanaethau i bobl ag anableddau dysgu drwy adeiladu ar asesiadau poblogaeth y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ar gyfer pobl ag anableddau dysgu a chytuno ar flaenoriaethau yn y dyfodol.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>A3 Lluniodd Llywodraeth Cymru ganllawiau i awdurdodau lleol, o'r enw 'developing a commissioning strategy for people with a learning disability', er mwyn helpu awdurdodau i lunio cynlluniau strategol ar gyfer comisiynu gwasanaethau anableddau dysgu. Ar y cyd â chodau ymarfer a ddatblygwyd yn sgil pasio Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, mae Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu opsiynau comisiynu integredig gyda gwasanaethau Byrddau Iechyd Lleol. Y nod yw darparu dull cydgysylltiedig a chosteffeithiol o gomisiynu gwasanaethau ond nododd ein hadolygiad wendidau yn y trefniadau presennol (paragraffau 2.4 i 2.12). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud mwy i integreiddio trefniadau comisiynu gyda phartneriaid a darparwyr ac ystyried gwaith y Bwrdd Comisiynu Cenedlaethol drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deall y ffactorau sy'n atal neu'n rhwystro integreiddio pellach; • gwella ansawdd cydgynlluniau strategol ar gyfer gwasanaethau anableddau dysgu (gweler hefyd baragraffau 3.11 i 3.14); • sefydlu modelau buddsoddi a strwythurau ariannol cynaliadwy, trefniadau cydgynllunio'r gweithlu a dull cyllidebu amlfwydd; a • datblygu fframweithiau llywodraethu a rhannu data priodol gyda phartneriaid lleol allweddol sy'n cynnwys proses glir ar gyfer rheoli risg a methiant. <p>A4 Mae gweithgarwch ymgysylltu awdurdodau lleol â phobl ag anableddau dysgu a'u gofalwyr yn amrywio. Er bod gan lawer o wasanaethau awdurdodau gydberthnasau cadarnhaol â grwpiau eirioli, mae rhai yn llai llwyddiannus wrth gynnwys y grwpiau a'r gofalwyr hyn yn y broses o werthuso ansawdd gwasanaethau (paragraffau 2.18 i 2.20). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud mwy i gynnwys pobl ag anableddau dysgu a'u gofalwyr yn y broses o gynllunio gofal a chytuno ar lwybrau at fwy o annibyniaeth drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cynnwys pobl ag anableddau dysgu a'u gofalwyr yn gyson yn y broses o ysgrifennu, monitro a datblygu cynlluniau gofal; • cynnwys gofalwyr a grwpiau eirioli yn systematig yn y gwaith o werthuso ansawdd gwasanaethau; • cynnwys pobl ag anableddau dysgu mewn prosesau caffael; a • sicrhau y caiff gohebiaeth ei hysgrifennu mewn iaith briodol sy'n hawdd ei deall er mwyn gwella dealltwriaeth o ganllawiau a gwybodaeth a chynyddu eu heffaith.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>A5 Gallai awdurdodau lleol wneud mwy i gynnwys darparwyr gwasanaethau mewn gweithgarwch comisiynu a gwneud y broses dendro yn fwy effeithiol drwy sicrhau ei bod yn haws i'w defnyddio ac yn canolbwyntio'n fwy ar ganlyniadau. Fodd bynnag, nid yw awdurdodau lleol mor effeithiol ag y dylent fod wrth ymgysylltu â darparwyr (paragraffau 2.28 i 2.38). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol gydweithio â darparwyr, y trydydd sector a chyflenwyr er mwyn deall heriau a rhannu data ac arbenigedd drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gwella ansawdd, ystod a hygyrchedd gwybodaeth dendro; a • gweithio gyda darparwyr i lywio marchnadoedd lleol drwy feithrin dealltwriaeth gyffredin o'r cyfleoedd, y risgiau a'r blaenoriaethau o ran darparu gwasanaethau anableddau dysgu yn y dyfodol. <p>A6 Nid oes gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol drefniadau effeithiol ar gyfer monitro a gwerthuso'r ffordd y maent yn comisiynu gwasanaethau anableddau dysgu (paragraffau 3.3 i 3.15). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol ddatblygu set fwy priodol o ddangosyddion perfformiad a mesurau llwyddiant sy'n ei gwneud hi'n haws monitro a dangos effaith gweithgarwch gwasanaethau drwy wneud y canlynol</p> <ul style="list-style-type: none"> • llunio mesurau a dangosyddion perfformiad gwasanaethau a chontractau ar y cyd â darparwyr gwasanaethau, pobl ag anableddau dysgu a'u gofalwyr; • sicrhau bod gan gomisiynwyr ddigon o wybodaeth am gostau a digon o wybodaeth ansoddol am yr ystod lawn o opsiynau sydd ar gael o ran lleoliadau a gofal; • rhoi data i gomisiynwyr er mwyn dangos manteision ariannol hirdymor dewisiadau comisiynu, mae hyn yn cynnwys meddu ar y systemau a'r dechnoleg briodol; • integreiddio'r canlyniadau a'r hyn a ddysgwyd o adolygiadau o gynlluniau gofal mewn mesurau perfformiad; • gwerthuso gwahanol fathau o ymyriadau a lleoliadau ac wedyn dysgu ohonynt; a • cynnwys gwasanaethau anableddau dysgu yn adolygiadau craffu awdurdodau lleol er mwyn herio perfformiad a nodi gwelliannau.

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y Cyfarfod:	26 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Lisa Lovegrove – Prif Archwilydd Mewnol
Awdur yr Adroddiad:	Lisa Lovegrove – Prif Archwilydd Mewnol
Teitl:	Diweddariad Archwilio Mewnol

1. **Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi diweddariad i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ar gynnydd diweddaraf Archwilio Mewnol o ran sut y mae'n darparu gwasanaeth, darparu sicrwydd, adolygiadau a gynhaliwyd, perfformiad ac effeithiolrwydd mewn ysgogi gwelliant.

2. **Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**

Darparu gwybodaeth am y gwaith a wnaed gan yr Adain Archwilio Mewnol ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor. Mae'n galluogi'r Pwyllgor fonitro perfformiad a chynnydd yr Adain Archwilio Mewnol yn ogystal â darparu crynodebau o adroddiadau'r Adain Archwilio Mewnol er mwyn i'r Pwyllgor dderbyn sicrwydd ar wasanaethau eraill y Cyngor a meysydd corfforaethol.

3. **Beth yw'r Argymhellion?**

Dylai'r Pwyllgor ystyried cynnwys yr adroddiad, asesu cynnydd a pherfformiad yr Adain Archwilio Mewnol a phenderfynu a oes angen unrhyw sicrwydd pellach ar adroddiadau archwilio.

4. **Manylion yr Adroddiad**

Mae'r adroddiad yn darparu diweddariad hyd at fis Medi 2018 ar:

- Adroddiadau'r Adain Archwilio Mewnol a gyflwynwyd yn ddiweddar h.y. Gwasanaethau Arlwy;
- Cynnydd gwaith Archwilio Mewnol hyd yma yn 2018-19;
- Cynnydd gyda gwaith gwrth-dwyll;
- Canlyniadau ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol 2016-17; a
- Diweddariad ar berfformiad yr Adain Archwilio Mewnol yn erbyn safonau gosod.

Bydd diweddariad ar lafar ar gynnydd gyda'r adolygiad yn erbyn Arfer Da'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth ar gyfer Pwyllgorau Craffu.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**

Nid oes angen gwneud penderfyniad ynglŷn â'r adroddiad hwn. Nid oes cyfraniad uniongyrchol at y Blaenoriaethau Corfforaethol, ond bydd rhai prosiectau yn y Cynllun yn adolygu meysydd Blaenoriaeth Corfforaethol ac yn darparu sicrwydd ar eu darpariaeth.

6. **Beth fydd cost hyn a beth fydd ei effaith ar wasanaethau eraill?**

Amherthnasol – nid oes penderfyniad na chostau yn gysylltiedig â'r adroddiad hwn.

- 7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**
Amherthnasol - nid oes angen penderfyniad na chynnig ar gyfer newid mewn perthynas â'r adroddiad hwn.
- 8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Craffu ac eraill?**
Dim angen.
- 9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**
Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol ynghlwm wrth yr adroddiad hwn.
- 10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
Mae gwaith yr adain archwilio mewnol yn rhoi sicrwydd i'r cyngor mewn perthynas â digonolrwydd ac effeithiolrwydd y rheolaethau sydd ar waith i reoli a lliniaru risgiau.
- 11. Pŵer i wneud y Penderfyniad**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.

Corporate Governance Committee Update

September 2018

Introduction

1. This report provides an update on Internal Audit's latest progress in terms of its service delivery, assurance provision, reviews completed, performance and effectiveness in driving improvement.
2. The report provides an update as at September 2018 on:
 - Internal Audit reports recently issued;
 - Progress on Internal Audit work to date in 2018–19;
 - Progress with counter fraud work;
 - Results of the National Fraud Initiative (NFI) 2016–17 exercise; and
 - Internal Audit performance standards.

Internal Audit reports recently issued

3. The following section provides an overview of recent Internal Audit reports, including the overall Assurance Rating and the number of Risks/Issues raised in the report's action plan.

Definitions of Assurance Rating

Green	High Assurance	Risks and controls well managed and objectives being achieved
Yellow	Medium Assurance	Minor weaknesses in management of risks and/or controls but no risk to achievement of objectives
Amber	Low Assurance	Significant weaknesses in management of risks and/or controls that put achievement of objectives at risk
Red	No Assurance	Fundamental weaknesses in management of risks and/or controls that will lead to failure to achieve objectives

Definitions of Risks/Issues

Green	Low	Advisory issues discussed with managers during the audit and not included in audit reports and action plans
Yellow	Moderate	Operational issues that are containable at service level
Amber	Major	Corporate, strategic and/or cross-service issues potentially requiring wider discussion at SLT and/or CET
Red	Critical	Significant issues to be brought to the attention of SLT, CET, Cabinet Lead Members and Corporate Governance Committee

Catering Services – September 2018

Catering Services– Medium Assurance

2	Moderate Risks/Issues
0	Major Risks/Issues
0	Critical Risks/Issues
4. Our review focused on the effectiveness of financial controls within non-school and school establishments. We concluded that:
 - a. Overall controls in place for income management and stock control arrangements for Café R were adequate. We identified significant weaknesses in a couple of controls, which were addressed at the time of the review.
 - b. From the seven schools sampled, there were good controls in place for income security and stock control for the provision of school meals.
 5. Schools have different means for recording arrears: some schools use electronic payment systems such as ‘ParentPay’ and the ‘Impact’ system, while other schools are still using manual systems. Catering Services has direct access to the ‘Impact’ system to view arrears levels; however, it relies on schools to submit a weekly catering return to them to obtain a breakdown of arrears at a particular point in time. Sample testing of the catering returns highlighted that not all schools have been completing the arrears information. This makes it difficult to gain an accurate overall arrears figure for school meals. Improvement actions have been identified to address this situation.
 6. Set menus are drawn up by Catering Services which are devised to make it easier for schools to order and maintain the appropriate level of stock. We confirmed that stock levels were not excessive which helps to ensure that food waste is kept to a minimum. The schools are completing monthly stock controls sheets, which are sent to Catering Services. Catering Services use the stock control forms as a monitoring tool to ensure the meals served and the food ordered for school meals correspond and that any variances are easily identified. We did, however, identify inconsistencies in the weekly catering forms received from

schools around the level of information being recorded. An improvement action has been identified to resolve the issue.

7. Regular monitoring of free school meals (FSM) is carried out by the Operations and Business Support Team, who compare the uptake against the entitlement in relation to FSM. Catering Services Team use these results to promote FSM uptake through the schools. The Council partakes in the annual national benchmarking exercise and this shows that the Council's performance compares well overall. The monitoring of the information is currently carried out annually, but the team are considering increasing the frequency from annually to quarterly to improve the monitoring process in place.
8. The Catering Services Managers are part of the Universal Credit Board, which has been proactive in implementing and addressing any potential issues arising from recent changes to legislation e.g. Welfare Reform Act 2012, although the full implications of the changes brought about by the legislation are not yet clear in relation to FSM.
9. Catering Services have a 'Collection of Dinner Money' procedure, and all schools were sent a copy in October 2016. During our review, Catering Services updated the procedure: from September 2018 the charge for school meals will increase from £2.10 per meal to £2.20, and the arrears trigger level for the recovery of school meal arrears will be reduced from £20 to £11 (equating to 5 unpaid meals).
10. Based on the results of our review, the controls in place both at non-school establishments and schools together with the improvements made during the review, we are providing a 'Medium' assurance.

Progress in delivering the Internal Audit Assurance 2018-19

11. The following table shows a summary of Internal Audit's work to date for this year. This table will be added to during the year as more projects commence.

12. Where projects have been completed since 1 April 2018, the table provides assurance ratings and number of issues raised for the completed reviews.

13. The following projects have not yet commenced but are scheduled for the coming months:

- Homelessness
- Revenues and Benefits
- School Governance
- Grants Management

Tudalen 271

Internal Audit Assurance Plan Areas of Work	2018-19 Days to Date	Likely Outturn Days	Current Status of Work	Audit Assurance	No. of Critical Issues	No. of Major Issues	No. of Moderate Issues	Comments
2018-19 Projects								
Catering	33	33	Complete	Medium	0	0	2	
Risk Management	4	10	Fieldwork					Nearing completion
Business Continuity Management	3	10	Fieldwork					Monitoring development of the Business Continuity Plan
Homelessness	5	30	Scoping					

Internal Audit Assurance Plan Areas of Work	2018-19 Days to Date	Likely Outturn Days	Current Status of Work	Audit Assurance	No. of Critical Issues	No. of Major Issues	No. of Moderate Issues	Comments
Housing Rents	48	50	Draft					
AONB Grant Certification	2	2	Complete	N/a				
Welsh Government Grant Certification: <ul style="list-style-type: none"> Pupil Deprivation Grant Education Improvement Grant 	12	12	Complete	N/a				
Section 106	22	25	Closing meeting					
Welsh Transport Grant	12	15	Draft					
Single Access Route to Housing (SARTH)	1	10	Scoping					
Revenues and Benefits	4	40	Scoping					
School Governance	1	20	Scoping					
Grants Management	3	20	Fieldwork					
Projects Brought Forward from 2017-18								
Procurement	7	10	Complete	Low	0	1	1	Joint audit with Flintshire County Council of the shared service. Issues are consolidated into two root causes.
Project Management	5	5	Complete	Medium	0	1	1	

Tudalen 27/2

Internal Audit Assurance Plan Areas of Work	2018-19 Days to Date	Likely Outturn Days	Current Status of Work	Audit Assurance	No. of Critical Issues	No. of Major Issues	No. of Moderate Issues	Comments
School Transport	24	25	Complete	Medium	0	0	5	
Health & Safety in Schools	9	10	Complete	Low	0	1	4	
Travel & Subsistence	1	1	Complete	Medium	0	1	3	
CCTV Partnership	1	1	Complete	Medium	0	0	3	
IT Procurement of Resources	11	15	Closing meeting					Nearing completion.
ALN & Inclusion / Recoupment & Out of County Placement / Special Education	5	10	Draft					
Pooled Budgets	1	5	Fieldwork					Ongoing
Registrars	14	20	Closing Meeting					
Court of protection	33	40	Fieldwork					Additional work requested.
Fraud & Corruption Work								
National Fraud Initiative	14	40	Ongoing					2016-17 exercise complete. 2018-19 exercise commencing.
Housing Tenancy Fraud	5	20	Scoping					
General fraud enquiries and counter fraud work	32	50	Ongoing					

Tudalen 273

Internal Audit Assurance Plan Areas of Work	2018-19 Days to Date	Likely Outturn Days	Current Status of Work	Audit Assurance	No. of Critical Issues	No. of Major Issues	No. of Moderate Issues	Comments
Follow-up Reviews								
IA project follow-ups	20	30	Ongoing					Includes devising new follow up process
Management of follow-ups	16	20						
Other Areas of Work								
School Fund admin & audits	19	40	In progress					Audit of outstanding school fund certificates due to commence.
Corporate Governance Framework	9	15	2017-18 complete					
Corporate working groups	10	35	In progress					
Consultancy & corporate areas	20	70	In progress					
IA Support & Management								
Team Meetings / 1:1s	32	50						
Management	16	40						
Training & development	5	40						
Total Days	459	869						

Tudalen 274

Progress with Counter Fraud Work

Referrals 2018/19

Date Referred	Investigation Details	Outcome
Ongoing from 2017/18		
September 2017	Concern raised regarding emptying of property as well as other allegations.	Ongoing.
Referrals from 2018/19		
April 2018	Conflict of interest, employee using their position to gain work for their own company.	Employee dismissed.
April 2018	Potential abuse of the Council's Cycle to Work Scheme	Allegation unproven. Additional controls put in place over the Cycle to Work Scheme.
May 2018	Allegation that external company gaining work through deception and false claims.	Matter referred to Welsh Government for investigation.
May 2018	Allegation of theft involving a school caretaker.	Allegation unproven. Officer dismissed in relation to non-compliance issues.
May 2018	Member of staff stole money from a safe with intention of returning it before it was due to be banked.	Allegation proved. Money recovered and member of resigned.
July 2018	Allegation of money stolen using prepaid cards	Ongoing. Matter referred to North Wales Police for investigation.
July 2018	Allegation that members of staff committing fraud.	Investigation concluded. Nothing proved.
August 2018	Allegation involving a member of staff with relation to illegal trade.	Allegation unproven.

14. In addition to the referrals listed above, counter fraud work carried out during 2018/19 includes:

- Providing advice on counter-fraud to officers on request;
- Co-ordinating the National Fraud Initiative (NFI) data matching exercise. Preparation for the NFI 2018-19 exercise is underway;

- Involvement with the Welsh Chief Auditor's Group to share learning regarding potential vulnerabilities and control weaknesses; and
- Investigating the potential for the Council to partake in a pilot all Wales Fraud Hub run by CIPFA (Chartered Institute for Public Finance) and coordinated via the Welsh Chief Auditor's Group.
- Preparing to visit schools that have voluntary school fund certificates which are long overdue.

National Fraud Initiative 2016–17 Results

15. The Auditor General conducts the biennial NFI data–matching exercise in Wales in order to help detect and prevent fraud and overpayments from the public purse. Participants submit their data securely, which is matched against the data of other local authorities and central government departments. This includes data for payroll, housing benefit, creditors, insurance and transport passes. Reports are provided that contain matches that specifically relate to the Council to investigate.
16. The Wales Audit Office reports that:

“Since its commencement in 1996, NFI exercises have resulted in the detection and prevention of more than £35.4 million of fraud and overpayments in Wales and £1.69 billion across the UK. The NFI 2016–17 resulted in the detection and prevention of overpayments worth £5.4 million in Wales”.
17. Within Denbighshire CC, overpayments totalling just over £32k have been identified and are being recovered, with some investigations still in progress (see table below showing a summary of the results). Notable results include:
 - a. 23 Housing benefit errors totalling £17,663, which are in the process of being recovered. Errors were mainly due to the customer not informing us of a change of circumstance. The figures do not include the potential frauds that were referred to the Department of Work and Pensions Single Fraud Investigation Service (SFIS).
 - b. As the Denbighshire Housing waiting list moved over to the Single Access Route to Housing (SARTH), which is hosted by Flintshire County Council in April 2017 the data on the NFI data set was considered no longer relevant. It was agreed to wait until the next exercise which is imminent.
 - c. . Accounts Payable use data matching software to prevent duplicate payments being made. Our annual audit of financial systems reviews the controls in place to prevent duplicate payments and we plan to review a sample of these creditor matches as part of our upcoming review due in Quarter 3. The increase in Creditor matches in 2016/17 (10,073) compared to the 2014/15 exercise (1,039) can be attributed to additional reports being provided for the 2016/17 exercise to show duplicate matches.
 - d. A review of Value Added Tax (VAT) referrals revealed two errors totalling £85. One was due to a refund of training course costs because of non-attendance. The other overpayment was from an invoice for Duty and VAT

for goods into the country from a freight company: the VAT should not have been claimed prior to receipt of a C79 form from HMRC.

- e. There is a large volume of Council Tax matches to be reviewed and staff are making progress with the matches which were released in December 2017. At the time of writing this report, 22 frauds and eight errors totalling £10,735 have been identified involving mainly incorrect claiming of Single Person Discount. These are being recovered by amending the council tax liability for the property.
 - f. The new Council Tax Reduction Scheme report produced 1,015 matches, 70 were investigated, and 2 errors were found totalling £3,302. These are in the process of being recovered through the Council Tax billing system. .
 - g. Welsh Government is now performing the checks on the concessionary travel pass matches; consequently, none of the matches were released to individual local authorities.
18. While a considerable resource is required for investigating the matches, 22 fraudulent activities have been identified, together with other errors. A total of £31,784 is in the process of being recovered. While this is a reduction in the actual number of fraudulent activities identified compared with previous years, there has been an increase in the average value per case. The number of errors identified has reduced considerably from 83 in the previous exercise to 35 currently. This can largely be attributed to the transfer of Housing Benefit Compliance Team to the DWP Single Fraud Investigation Services who investigate potential fraudulent matches the Council refers to them. In addition, several investigations are showing as 'in progress', so further errors and frauds may be identified once these are concluded.
19. The NFI exercise also assists with identifying errors with data held in the Council's systems and provides an opportunity to put controls in place to prevent them happening again.

Detailed results from NFI 2016-17 as at 14 August 2018.

Referral Types	Total NFI Referrals	Recommended NFI Referrals	Tested	Investigation Results	Estimated Savings £
Housing benefit	577	34	192	23 errors 2 in progress	17,663
Payroll	256	51	67	0	0
Companies House*	80	46	45	0	0
Housing tenants	95	26	69	2 in progress	0
Waiting list*	325	314	94	0	0
Right to buy	3	3	3	0	0
Blue badge	172	115	169	3 in progress	0
Creditors	10,073	7,313	0	0	0
VAT	25	9	22	2 errors	85
Private residential care homes	22	16	22	0	0
Concessionary travel pass	0	0	0	0	0
Insurance claims	5	1	5	0	0
Market traders	0	0	0	0	0
Personal budgets	6	3	6	0	0
Resident parking permit	0	0	0	0	0
Council tax single person discount	1,834	1,834	682	20 frauds 4 errors 332 in progress	9,771
Council tax to other datasets*	7,075	7,075	85	1 error 36 in progress	0
Council tax rising 18s	120	120	17	2 frauds 3 errors 32 in progress	964
Council tax reduction scheme	1,015	36	70	2 errors	3,302
Totals	21,683	16,996	1,548	22 frauds 35 errors 407 in progress	31,784

Internal Audit performance standards

20. Internal Audit measures its performance in two key areas:

- Follow-up audit work – Two measures to ensure that Internal Audit carries out its follow-up work promptly and that services implement agreed improvement actions.
- Customer Standards – A range of indicators to ensure that Internal Audit delivers a good service to its customers.

21. The table below shows Internal Audit's performance to date for 2018/19.

Customer Service Standard	Target	Current Performance
Internal Audit will discuss, agree and send services the Internal Audit Project Scoping Document before it commences work.	100%	100%
At the conclusion of its work, Internal Audit will hold a closing meeting with all relevant people to discuss the outcome of its work, and then send services a draft report as soon as possible after that meeting.	Avg. Days (less than 10)	5
Internal Audit will issue a final audit report as soon as possible after agreeing the report and its action plan with services.	Avg. Days (less than 5)	1

Follow Up Action Plans & Service Improvement	Target	Current Performance
Using performance management system (Verto), Internal Audit will monitor and report on the % of agreed improvement actions that have been implemented by services to show that Internal Audit's service is effective in helping to deliver improvement.	75%	73%*

* The new follow up reporting process has been operational for 5 months and is bedding in well. Services are responsible for updating progress themselves and Internal Audit will carry out spot check to confirm accuracy.

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y Cyfarfod:	25 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Lisa Lovegrove – Prif Archwilydd Mewnol
Awdur yr Adroddiad:	Lisa Lovegrove – Prif Archwilydd Mewnol
Teitl:	Diweddariad Cyfleusterau Cyhoeddus

- 1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**
Mae'r adroddiad hwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd wrth weithredu'r cynllun gweithredu sy'n cyd-fynd â'r adroddiad Archwilio Mewnol ar Gyfleusterau Cyhoeddus ym mis Ebrill 2018.
- 2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**
Bwriad yr adroddiad hwn yw darparu gwybodaeth am sut mae'r Cyngor yn gweithredu gwelliannau i gyfleusterau cyhoeddus ers cyhoeddi'r adroddiad Archwilio Mewnol. Rhoddodd yr adroddiad archwilio 'Sicrwydd Isel', felly gofynnodd y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol am adroddiad cynnydd i sicrhau bod y materion yn cael sylw. Dyma'r adroddiad cynnydd cyntaf.
- 3. Beth yw'r Argymhellion?**
Bod y Pwyllgor yn adolygu cynnydd wrth fynd i'r afael â chamau gweithredu archwilio.
- 4. Manylion yr Adroddiad**
Gweler adroddiad dilynol yr Adain Archwilio Mewnol yn Atodiad 1, sy'n dangos bod y pedwar mater a godwyd bellach wedi'u datrys yn llwyddiannus. Mae'r gwelliannau a wnaed i drefniadau casglu incwm, cysoni a diogelwch hefyd yn golygu bod y risg o dwyll yn digwydd neu'n digwydd heb i neb sylwi wedi'i lleihau, gyda chanllawiau ar waith i gyfeirio arferion cywir.

Yn seiliedig ar gwmpas yr adolygiad gwreiddiol a'r gwelliannau a wnaed, rydym wedi cynyddu'r sgôr sicrwydd o isel i uchel.
- 5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.
- 6. Beth fydd cost hyn a beth fydd ei effaith ar wasanaethau eraill?**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.
- 7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.
- 8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Craffu ac eraill?**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.

9. **Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.
10. **Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.
11. **Pŵer i wneud y Penderfyniad**
Amherthnasol - nid oes angen gwneud penderfyniad gyda'r adroddiad hwn.

Public Conveniences

Follow up review

**September
2018**

**High
Assurance**

Purpose & Scope of Review

Our original review of Public Conveniences was requested by the Head of Facilities, Assets and Housing to ensure that processes and controls for income collection are robust. We issued a report in March 2018 giving a low assurance rating because of the absence of some fundamental controls including shortcomings with the reconciliation of income collection, staff and cash security, and a lack of written procedures and guidelines for the staff involved.

We have now followed up the action plan included with our report to ensure that the agreed improvements have been made.

Audit Opinion

The Service has worked hard to implement changes in working practices since our original review, through strengthening the income reconciliation process, and improving record keeping so that meter readings are recorded accurately and evidence a clear separation of duties. Additionally, staff and cash security issues have been addressed through utilising lockable cash boxes and increasing staff awareness of income security. Staff have found the changes made to be beneficial, especially with identifying and investigating discrepancies.

Written guidelines have been amended and updated to include key areas of cash collection, counting, banking and reconciliation, with the appropriate templates and Risk Assessment included as appendices.

Due to the completion of the agreed actions – involving stronger controls around income collection, reconciliation and security – we have now increased our assurance rating for this area to High. Therefore, a further follow up will not be required.

High Assurance	Risks and controls well managed and objectives being achieved.
-----------------------	--

Action Plan

Audit Follow-up Review of: **Public Conveniences**

Date: **September 2018**

Action Plan Contacts: **Cleaning Manager**

Corporate Risk/Issue Severity Key	
0	Critical – Significant CET and Cabinet intervention
0	Major – intervention by SLT and/or CET with Cabinet involvement
4	Moderate – Containable at service level. Senior management and SLT may need to be kept informed

Root Cause 1	Weak income arrangements		
Underlying Weakness	There is a lack of: <ul style="list-style-type: none"> Reconciliation between expected and actual income collected; Reconciliation between cash collected and banked; Separation of duties between income collection, counting and banking; and Inaccuracies with the recording of meter readings, and the formula used on spreadsheets to calculate the expected income. 		
Action (Ref)	Agreed Management Action	Responsibility & Deadline	Status
1.1	All future discrepancies between expected and actual income are to be reported to the Manager who will investigate/identify how the discrepancy occurred and who will endorse the cash sheet with his/her findings.	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete

Tudalen 285

Follow Up Results	This process is now in place. As facilities do not give change and will accept coinage of a higher value than required the Cleaning Manager has put in an acceptable tolerance of +/- £3. The Admin & Technical Support Officer confirmed that monitoring for discrepancies is now easier.		
1.2	All monies collected are to be banked in full with no rounding down of totals for ease of banking, all monies are to be banked as soon as practicable with none retained in the safe for future banking.	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete
Follow Up Results	Income is now banked in full.		
1.3	The actions of collection, counting and banking of monies are to be conducted independently by staff members. No staff member is to collect and count monies, the collection and counting of monies is to be carried out by separate individuals acting independently of one another.	Cleaning Manager, 19/03/18	Complete
Follow Up Results	The collection, counting and banking of income is now carried out independently. Staff involved in the process endorse the cash sheet as a true and accurate record reflecting their involvement in the process.		
1.4	The formula has since been corrected and will be validated periodically to make sure that spreadsheet calculations are accurate. Admin and Support Officer will bring to the attention of the Manager any unexplained anomalies relating to the meter readings, which may come to light during input onto the spreadsheet.	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete
Follow Up Results	The formula has been corrected and a process in place for the Admin & Technical Support Officer to check before inputting data onto the spreadsheet.		

Root Cause 2	Lack of comprehensive written procedure and guidelines		
Underlying Weakness	Guidelines are being put in place but these need to be more comprehensive and currently do not cover: <ul style="list-style-type: none"> • Monitoring of income collection; • Reconciliation of income and banking; • Break-ins; • Maintenance; and • Personal and income security. 		
Action (Ref)	Agreed Management Action	Responsibility & Deadline	Status
2.1	Review and update written guidelines, for operational processes involved in income collection. To include but not limited to:- <ul style="list-style-type: none"> • Weekly monitoring and recording of income collection; • Processes for floats and the appropriate level of responsibility; • On an unannounced basis, independent witnesses from other departments will attend during cash collection and counting phases. Once completed s/he will endorse the cash collection register verifying current procedures/policies were followed and that all locks/security seals were present and correct. 	Cleaning Manager, 13/04/18	Complete
Follow Up Results	Written guidelines have recently been updated and now include reconciliation of income, banking and floats. Procedures cover personal security, income security and dealing with break-ins and maintenance.		
2.2	Review and update written guidelines, for operational processes involved in income collection. To include but not limited to:- <ul style="list-style-type: none"> • Reconciliation of income and banking including responsibility and process; • All discrepancies (positive or negative) are to be reported to the Manager so s/he may investigate and endorse their findings on the cash sheet(s). 	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete

Follow Up Results	The guidelines are now in place setting out the reporting and investigation procedures should a large discrepancy come to light. The guidelines include a tolerance of +/- £3.		
2.3	Review and update written guidelines, for operational processes involved in income collection. To include but not limited to :- The recording of repairs, maintenance and break-ins. Templates have been created and are to be completed in full following each repair/maintenance/recording of a break in.	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete
Follow Up Results	Templates are in place for recording of repairs, maintenance and break-ins. Guidelines state that sheets are to be completed for recording maintenance, repairs, and break-ins and these are included as appendices.		
2.4	Review and update written guidelines, for operational processes involved in income collection. To include but not limited to :- <ul style="list-style-type: none"> • Personal and income security including: <ul style="list-style-type: none"> ○ Transferring income from site to site, ○ Risk assessments, ○ Frequency of change of door codes, ○ Security at attended sites. 	Cleaning Manager, 16/04/2018	Complete
Follow Up Results	There are written guidelines for the collection, counting, banking and handling of cash, and staff are instructed to read the Risk Assessment regarding cash collection and handling. The guidelines cover transfer of income and the completion of cash sheets. The copies of all the templates used for recording cash, meter readings, cash container replacement, recording of maintenance, as well as a copy of the Risk Assessment are included as an appendix with the guidelines. The frequency and requirement for changing door codes has been included. In line with good practice the document is dated and a review date included.		

Root Cause 3	Security of income and employees		
Underlying Weakness	<ul style="list-style-type: none"> • Security of cash during collection periods; • Security of staff at manned sites and during emptying of collection boxes; • Security and reconciliation of floats at manned sites during shift changeover periods. 		
Action (Ref)	Agreed Management Action	Responsibility & Deadline	Status
3.1	The fitting and use of lockable/secured money containers at all public convenience sites (where monies are taken) will provide additional security as the collector/opportunist thieves will not be able to access the monies without considerable effort and inflicting damage to the cash boxes. Cash boxes will be concealed in a holdall whilst transiting between site and vehicle.	Cleaning Manager, 13/05/18	Complete
Follow Up Results	Secure collection boxes are now in use, these can only be opened once back in the office and access to the keys is limited to the Supervisor and Deputy Supervisor. Due to several break-ins at the self-contained, unmanned toilet units (pods) the collection boxes within these pods have been made more secure and break-ins less likely.		
3.2	Staff will receive toolbox talks regarding personal/site security during the collection of cash boxes. All manned sites have CCTV and have been fitted with auto door closing arms and keypads (the codes of which are changed monthly or on change of personnel).	Cleaning Manager, 23/03/18	Complete
Follow Up Results	Toolbox talks have been completed and staff have been made aware of the need for their personal security and the security of the income collected. Attended sites have the boxes changed before opening to the public in the morning. If there is a need to change the boxes during the day, then the sites will be temporarily closed while the income boxes are changed. Manned sites are secure and fitted with CCTV and auto door closing arms; keypad codes are changed monthly or after a change in personnel.		

3.3	At each shift handover the incoming attendant will sign the float register as accurate, the float register is broken down into currency denominations and both off going/incoming attendants countersign the float register as accurate and correct.	Cleaning Manager, 22/02/18	Complete
Follow Up Results	All the float is counted at the shift changeover and this is signed by both the incoming and outgoing attendant.		

Risk Issue 4	Fundamental control weaknesses could result in error/fraud going undetected and also create difficulty prosecuting if there was allegation of potential fraud.		
Underlying Weakness	<p>When all the above risks and root causes are taken into consideration, it raises a potential risk of fraud going undetected. As the service has been the subject of two frauds in recent years, it is important to have robust controls over income and reconciliations to identify the reasons for any income fluctuations at an early stage so that it can be investigated promptly.</p> <p>We are concerned that this is not in place as these issues have been raised previously whilst the Public Convenience team were managed by Environmental Services. Since then, the Public Convenience service has moved to a different service (Facilities, Assets and Housing) and has a dedicated team manager and lead officer.</p>		
Action (Ref)	Agreed Management Action	Responsibility & Deadline	Status
4.1	Internal Audit will follow up the above actions once completed to assess whether action taken has reduced the risk of fraud sufficiently.	Chief Internal Auditor, 30/06/18	Complete
Follow Up Results	All actions have not been completed.		

Report Recipients

- Head of Facilities, Assets and Housing
- Lead Officer – Contracts and Facilities
- Cleaning Manager – South and Public Conveniences
- Lead Officer – Operations & Business Support
- Corporate Director: Economic & Community Ambition
- Lead Member for Finance, Performance & Strategic Assets
- Corporate Governance Committee
- Strategic Planning & Performance Officer

Internal Audit Team

Irene Griffiths	Auditor	01824 706974 irene.griffiths@denbighshire.gov.uk
-----------------	---------	---

Key Dates

Follow up review commenced	August 2018
Review completed	August 2018
Reported to Corporate Governance Committee	26 September 2018

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

21 TACHWEDD 2018		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
	5	Adroddiad Blynyddol Chwythu'r Chwiban	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams
Tudalen 293	6	RIPA Blynyddol (Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000)	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams
	7	Adroddiad blynyddol ar y Cyfansoddiad gan gynnwys y Cylch Gorchwyl	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams / Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	8	Adroddiad Diweddar – Rheoli Prosiect Ysgolion y 21ain Ganrif	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	9	Aseiad Allanol – Prif Weithredwr Archwilio Cyngor Sir Gwynedd – Adroddiad a Chynllun Gwella	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
23 IONAWR 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

		Adroddiadau	
	5	Adroddiad Diweddar – Uned Caffael ar y cyd	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
06 MAWRTH 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
Tudalen 294		Adroddiadau	
	5	Her Gwasanaeth – Adroddiad Gwasanaeth	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
10 EBRILL 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
05 MEHEFIN 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
	5	Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	6	Adroddiad Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol Blynyddol	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams
10 GORFFENN AF 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
Tudalen 295	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
	5	Datganiad Cyfrifon Drafft	Pennaeth Cyllid – Richard Weigh
	6	Rheoli Trysorlys	Pennaeth Cyllid – Richard Weigh
	7	Adroddiad Blynyddol ar y Cyfansoddiad	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd - Gary Williams / Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	8	Adroddiad SIRO Blynyddol	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith
	9	Adroddiad gwelliant blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru	SAC/Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith
11 MEDI 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol

	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
	5	Cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon	Pennaeth Cyllid – Richard Weigh
	6	Adroddiad Iechyd a Diogelwch Blynyddol	Pennaeth Iechyd a Diogelwch - Gerry Lapington
20 TACHWEDD 2019		Eitemau Sefydlog	
	1	Materion a Gyfeiriwyd gan y Pwyllgorau Archwilio (os oes rhai)	Cydlynnydd Archwilio - Rhian Evans
Tudalen 296	2	Adroddiadau Rheoleiddio Allanol Diweddar a Dderbyniwyd (os oes rhai)	Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio - Alan Smith, Nicola Kneale
	3	Diweddariad Archwilio Mewnol	Prif Archwilydd Mewnol – Lisa Lovegrove
	4	Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol	Gwasanaethau Democrataidd
		Adroddiadau	
	5	Adroddiad Blynyddol Chwythu'r Chwiban	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams
	6	RIPA Blynyddol (Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000)	Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd / Gary Williams

DS Nid yw union ddyddiad cyhoeddi adroddiadau achlysurol gan er enghraifft Swyddfa Archwilio Cymru neu Adroddiadau Blynyddol gan yr Ombwdsmon yn hysbys ar hyn o bryd. Bydd dyddiad cyfarfod yn cael ei neilltuo ar eu cyfer cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

Diwygiwyd 12.09.2018 SJ